

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Bernhardt Jensen

FRA DET GLADE ÅRHUS

*De gamle
varieteer og morskabsteatre*

BERNHARDT JENSEN

FRA DET GLADE ÅRHUS

*De gamle
varieteer og morskabsteatre*

Udgivet af Århus byhistoriske Udvalg

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS

1963

Omslag:

Scenebillede fra Vennelystrevyen 1912.
Jac. og Oda Brochorst i et lirekassenummer.
Baggrundsdekorationen forestiller hjørnet af Kannikegade
og Søndergade; i højre side skimtes Sct. Clemens bro.

Farvelagt fotografi

.

Titelvignet:

Århus bys segl. Tegning af E. Rondahl efter en original
fra 1421

COPYRIGHT 1963 BY BERNHARDT JENSEN
Eftertryk også i uddrag er ikke tilladt

INDHOLD

Introduktion	7
Marinius Olsen skaber Kasino . .	9
De ældste varieteer . .	24
Omkring landsudstillingen . .	31
Marinius Olsens sidste år . .	38
Livlige år i »Kronprinsen«	43
Det folkeyndede og omtumlede Vennelyst	48
Et friluftsteater og en fallit	57
De muntre lokale sommerrevyer	68
Tre direktører og en kabaret-konge . .	93
Vanskelige år med lykkelig udgang . .	107
Mortens og Mikkels epoke . .	115
Vennelyst inden døre . .	131
Den jyske Gissemand	144
Musik-stykkerne rykker frem . .	156
Kasino spiller på mange strenge	165
Mange 100 gangs-stykker . .	178
Nye navne og nye operetter	187
Stor teknik på lille scene	202
Krigsår og byjubilæum	212
Før jerntæppet faldt	224
Kildeangivelser	235
Personregister	238

Datoer i parentes angiver premieredag for den i forbindelse hermed omtalte forestilling. Om personer, hvis navne ved første omtale er sat med kapitæler, findes enkelte kortfattede biografiske oplysninger i personregisteret bag i bogen.

Introduktion

Hvor som helst i verden man træffer på gamle århusianere, vil det sjældent vare længe, før en samtale med dem om hjembyen kommer til at berøre erindringer fra det folkelige forlystelsesliv, således som det udfoldede sig i Århus i årene fra århundredskiftet til den anden verdenskrig. Det halvt hundrede år, hvori byen foruden det »rigtige« teater havde to scener for varietékunst, revyer og anden lettere underholdning, kan uden diskussion betegnes som en guldalder for byens offentlige forlystelser.

Bærer den ældre generation således på rige minder om en tid, hvor den lette muse fejrede triumfer, så ved den ungdom, der er opvokset efter krigen og besættelsen, til gengæld slet intet om de nu forsvundne morskabsscener. Og hvor mange aner noget om de primitive varieteer, der ved århundredskiftet var forgængere for Kasino og for teatret i Vennelyst?

Indtrykket af, at det i løbet af få år – grundet på en næsten total mangel på arkivalier og tilgængeligt billedstof inden for området – ville være umuligt at give en samlet fremstilling af dette særlige afsnit af byens liv, bevægede mig for nogle år siden til at begynde at samle materiale, især fotografier, samt nedskrive eget og andres erindringsstof om forlystelseslivet for i hvert fald at bevare visse faktiske oplysninger om de gamle århusianske varieteer og morskabsteatre. Ved henvendelse til et antal skuespillere, musi-

kere og andre, som har haft berøring med de pågældende etablissementer, for de ældre varieteers vedkommende ved en ofte besværlig opsporing af afdøde århusianeres slægtninge, er det lykkedes at tilvejebringe et materiale, hvis enkeltheder i videst muligt omfang er søgt efterkontrolleret gennem aviser og andre »bevissteder«. Alligevel ligger det i sagens natur, at der må være huller og mangler i fremstillingen.

En anden behandling af stoffet end den stort set kronologiske, som er valgt, kunne måske have givet mere plads for det anekdotiske og vurderende, men jeg har set det som den væsentligste opgave at tilgodese en byhistorisk interesse i at få nøgternt behandlet et område, hvorom der ingen samlet fremstilling foreligger – mens der f.eks. eksisterer hele to bøger om Århus teaters historie.

Vel var sekondteatrenes repertoire sjældent af stor lødighed; men der er dog præsteret både strålende revykunst og flotte operetter på de små scener. Vel nåede de fleste af morskabsteatrenes kunstnere aldrig frem i forreste række – ikke få af dem fristede og frister endnu en fattig og kummerfuld tilværelse – men de morede og henrykkede dog i deres bedste år titusinder. Og for flere af dansk teaters senere kendte navne var Kasino og Vennelyst gode udrugnings- og vækstpladser. Der er grunde nok til at ridse disse forlystelsessteder og deres mennesker en minderune, før det er for sent.

Er denne bog først og fremmest at betragte som et stykke lokalhistorie, håber jeg dog, at den tillige vil kunne mere og kunne kalde minder frem hos alle dem, for hvem de gamle forlystelsessteder var en del af ungdommens adspredelser. Erindringen dvæler jo dog altid helst ved livets glade sider:

Kort er den lyse sommer,
vintren er lang og grå.
Een gang kun lykken kommer
til dig og banker på.

Nyd da skærsommerens dage,
aldrig de vender tilbage.
Kort er den lyse sommer,
vintren er lang og grå.

Dette banale refræn fra den danske operette »Lykkens herberg«, der gik i Vennelyst i 1932, randt mig i hu, mens jeg bladede i den brogede forlystelses-billedbog. Måtte *den* i den lange grå vinter alligevel bringe læserne svundne somres glæder tilbage, omend det bliver i mindets vemodige belysning.

Marinius Olsen skaber Kasino

På tærskelen til det 20. århundrede blev Århus beriget ikke blot med et nyt teater til afløsning af den gamle »svedekasse« i Kannekegade, men også med et efter datidens forhold storslået tempel for den lettere muse. Efter at teatret på Bispetorvet var blevet indviet under stor festivitas den 15. september 1900, åbnede den unge, driftige – og man tør vel sige dristige – varieté-direktør MARINIUS OLSEN den 7. december samme år sit Kasino i Rosenkrantzgade 21. På grunden, som han havde erhvervet for 30.000 kroner, havde han med hjælp af sine venner – først og fremmest sagfører FRITZ CHR. FREDERIKSEN – og med tømrermester Søren Petersen som hovedentreprenør opført en stor bygning, der var tegnet af arkitekt S.F. Kühnel. Alt i alt stod den ham i 136.000 kr., og den var bemærkelsesværdig derved, at den rummede den første sal i Danmark, som var opført med varieté-forestillinger for øje. Ellers havde varieteens kunst overalt været henvist til ombyggede restauranter, nedlagte teatre eller mindre egnede lokaliteter.

Kasino var blevet opført i løbet af foråret og sommeren og skulle have været færdigt til åbning den 1. november. Håndværkerne blev imidlertid ikke færdige til den tid, bl. a. måske fordi monteringen var overdraget samme firma, som samtidig skulle lave en del af arbejdet ved tilskuerpladserne i Århus teater, snedkermester Johs. Nielsen (fa. Christiansen & Co. på Mejlgade)¹.

Marinius Olsen havde, indtil han fik egen bygning, forestået en varieté, der hvert vinterhalvår havde til huse i Østergades forsamlingsbygningens lille sal, og da sæsonen her sluttede ved påsketid i 1900, havde han fremsagt en af ham selv forfattet epilog og ønsket »På gensyn i Kasino«. Men forsamlingsbygningens varieté genåbnede om efteråret under ny ledelse, inden han havde fået sit »Kasino« klar. Til gengæld formåede han så kort efter at lede strømmen til Rosenkrantzgade. Selv om det var i julemåneden, startede det nye etablissement med fulde huse.

Der var 600 siddepladser på gulv og balkon. Stole og borde – der var overalt i salen servering under forestillingen – var faststående, hvilket i 1904 efter en udenlandsk teaterbrand blev fremhævet i pressen som anerkendelsesværdigt til modvirkning af panik under eventuel brand. Angsten for teaterbrande var forståelig, når man erindrer, at mange teatre, også Kasino, havde gasblus til belysning.

Bordene var uden dug, men forsynet med et lille nummerskilt. Først i den 5. sæson blev bordene belagt med linoleum, samtidig med at en løber af samme stof lagdes fra indgangen op til orkesterpladsen. De bageste siddepladser i salen var lange bænke – og det samme gjaldt sæderne på balkonen. Til premieren gik publikum ind med overtøjet på. Der måtte mange trykte opfordringer til, inden folk langsomt vænnedes til at aflægge

hat og frakke i garderoben foran salsdøren, endskønt de i programheftet truedes med, at »stole og borde, der benyttes til overtøj e.lign. må betales med fuld billetpris«.

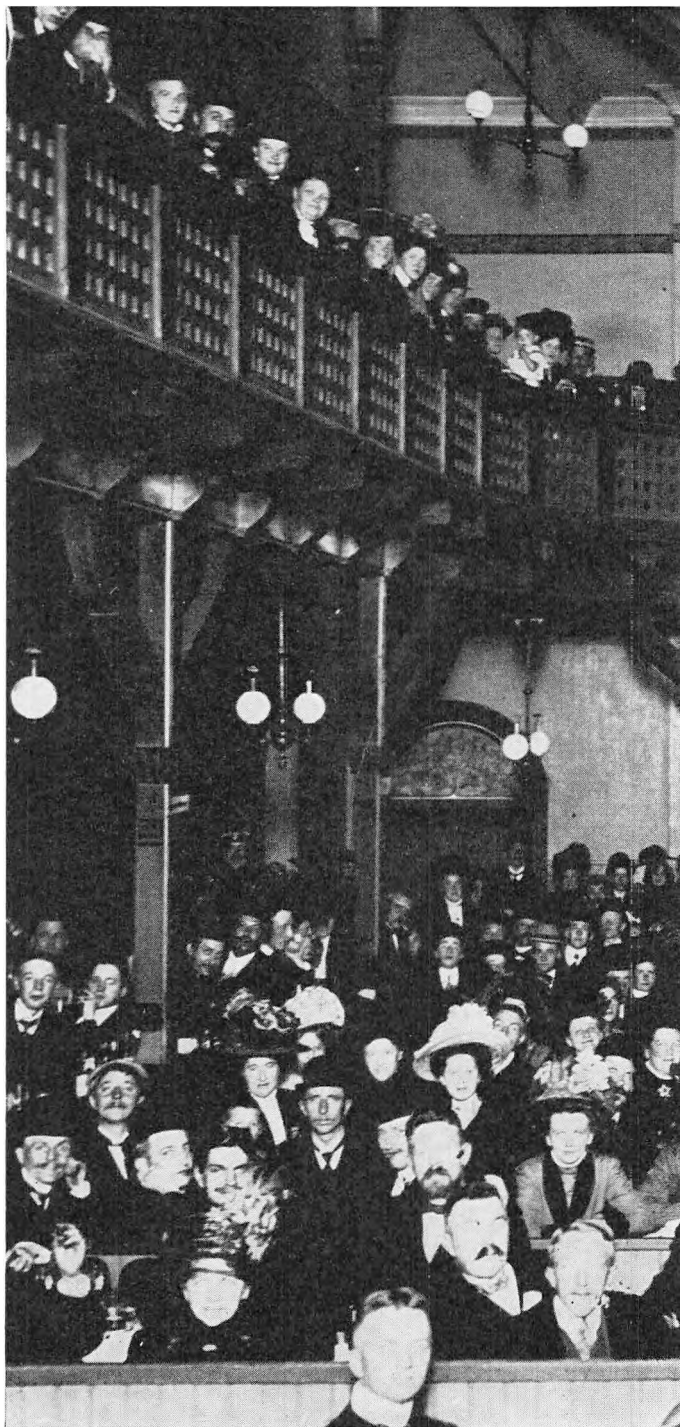
Trods premierepublikummets solide påklædning blev varmen ikke trykkende, for ventilationssystemet virkede fint, og »røgen fra de mange cigarer blev straks suget bort«².

Langsomt skruedes gasblusset ned i de runde kupler, der sad parvis på armaturerne rundt i salen, og det smukke fortæppe trådte nu tydeligt frem. Det viste i modsætning til andre yndede Riis skov-billeder ikke Århus set fra Riis skov, men derimod skoven set fra Århus, nærmere bestemt fra Skovvejen ved den såkaldte Petroleumssti. Til gengæld var bagtæppets motiv udsigten over byen fra den første bakke i Riis skov.

Så stod endelig den 35-årige direktør på scenen for at fremsige den prolog, han selv havde skrevet. Den var en programerklæring – »Blot til lyst« skulle mottoet være – og tillige en lille selvbiografi. Efter en tak til vennerne for støtte hed det:

– Jeg har nu »gøglet« i mange år,
i Århus og Ålborg og omvendt,
fra »Kysten« til »Bakken«, for »Bygningens« kår,
ja, over hele Danmark så omtrent.
Og folk de var glade, hvor jeg kom frem,
dog synes jeg, det liv blev for broget,
i Århus havde jeg dog mit hjem,
og der *måtte* kunne laves noget.
Og dette »noget« – en ny varieté –
den knejser nu stolt imod skyen,
og jeg håber, De vil indrømme mig det:
Den *kan* blive en pryd for byen.

Fra åbningsforestillingen i Kasino-varieteen december 1900. Alle tilskuerpladser er besat – fra logerne til de billige ståpladser i baggrunden. Gasblussene er skruet ned, tæppet gået op. I forgrunden musikdirigent Wolf.

Marinius Olsen som ung ægtemand og fader, fotograferet med den ældste af sine to døtre ca. 1896.

– Jeg lover ej kunst eller literære forsøg,
 så har jeg jo intet at bryde,
 men vil *De* mig støtte med Deres besøg
 skal det bedste – »Gøgl« jeg Dem byde.
 Og jeg tror, *De* fra fortid har beviser på,
 når jeg vil for publikum sjunge,
 så er det til glæde for store og små,
 for gamle såvel som for unge.
 Et nyt teater – en ny varieté,
 så nu kan vi publikum samle,
 og byde dem mere at høre og se,
 end de er vant til i det gamle.

I orkestergraven havde musikdirigent Carl Wolff, som direktøren havde taget med fra forsamlingsbygningen, allerede sat stemningen op med en til lejligheden komponeret »Kasino-March« af Wilhelm Larsen, Ålborg. Nu lagde han med Paul Linckes Luna-vals op til solisternes og artisternes parade. Den i provinsen og især i Århus uopslidelige operasanger H. E. Christophersen, der havde været en fast gæst i Østergades varieté, var flyttet med og sang sine populære numre. En russisk sang- og dansetrio, et par kunstcyk-

lister, en jonglør og et par sangerinder dannede det øvrige program sammen med Marinius Olsen selv.

Efter den 3 timer lange forestilling, der varslede succes, knaldede champagneprop-erne på 1. sal, hvor der var indrettet en hyggelig restauration – og til at sørge for de materielle goder havde Marinius sikret sig den populære kelner S. P. NIELSEN, der havde ord for at være fagets førstemand i byen, og som hermed indledte en afvekslende løbebane som restauratør i Århus.

Kasino skiftede artister hver halve måned, og foruden den faste aftenforestilling kl. 8–11 gav man om søndagen »kaffekonzert« kl. 4 med enkelte af artistnumrene. Om aftenen varierede billetprisen fra 35 øre på de bageste balkonerækker – hvorfra man kun stående og halsvridende kunne se en beskeden del af scenen – til 125 øre for en logeplads i gulvets fornemt ophøjede sider. Søndagens aftenforestillinger medførte yderligere et lille tillæg til prisen, men til kaffe-konzerten gav et rødt program til 25 øre adgang til gulvet og et hvidt til 10 øre til balkonen.

Det var ikke kun kaffe, man kunne nyde. Da en kop af denne danskens yndlingsdrik kun kostede 20 øre, lod ikke få sig friste til at lade den ledsage af en cognac. Et stort glas Hennessy kostede 75 øre, et i snaps-mål 35. En bajer kostede 20–25 øre, en limonade ligeledes, og en sodavand 15 øre. Kager til kaffen henholdsvis 5 og 10 øre. Af prislisten er der grund til at studse over så sjældne lækkerier som: »Salep med hindbærsaft«, »Syltet ingefær« og »Rosiner og mandler«. Hver af disse herligheder kostede 35 øre.

Måske skyldtes det disse ædruelige retters forekomst på kortet, at man senere i varieteens program kunne se afholdshøvdingen

PROGRAM.

Musikdirektor: CARL WOLFF.

1. *Wilh. Larsen*, Aalborg: Kasino-Marsch.
2. *Keler-Bela*: Romantique Overture.
3. **Prolog**, fremsiges af Marinius Olsen.
4. *Paul Lincke*: Luna Vals.
5. **H. E. Christophersen**, dansk Operasanger.

6. **Borisoff-Trio**, russisk Sang- og Danse-Trio.

7. *P. Kriotek*: Waldeufel. Gavotte.

8. **The Paulsens**, eksentrisk Cycle-Akt.

9. **Ellen Neron**, svensk Sangerinde
10. **Optræden af Marinius Olsen.**
1. *Carl Wolff*: Kasino-Galop.

10 Minutters Pause.

2. *B. Dahl*: Kronprins Frederiks Marsch.
3. **M. A. Zello**, Jonglør.
4. **Paula Giers**, dansk Soubrette.
5. **Optræden af Borisoff-Trio.**
6. **Postillonen i Longjumeau** ved Operasanger Christophersen.
7. *H. Kling*: Die beiden Finken (Solo for 2 Cornetter).
8. **De to Paulsen**, komisk Dobbelt-Reck.
9. **Ellen og Ludvig Neron**, svenske Duettister.
10. *C. C. Møller*: Aarhus Tappenstreg.

Retten til eventuelle nødvendige Forandringer i Programmet forbeholdes.

Marinius Olsen.

KASINO

Marinius Olsens nye Varieté og Koncertsal
i Aarhus.

Hver Aften fra Kl. 8-11

KONCERT OG FORESTILLING

med afvekslende Program.

Hver halve Maaned nye Artister i alle Brancher
fra de bedste og største Etablissementer.

Entré om Hverdagene:

Logerne, 32 Numer-Pladser	à 125 Ø.
Orkesterplads, 10 Numer-Pladser	à 100 "
1. Parket, 112 unumererede Pladser	à 75 "
2. Parket, 164 unumererede Pladser	à 50 "
1. Række paa Balkonen, fra 22--42 (løse Stole midt for Scenen)	à 75 "
1. Række, fra 1--21 og fra 43--63	à 50 "
Alle øvrige Pladser paa Balkonen, ca. 180	à 35 "

Hver Son- og Deltagdag er Billetpriiserne:

150 Ø. 125 Ø. 1 Kr. 75 Ø. 50 Ø.

Obs. Obs.

Hver Son- og Deltagdag fra Kl. 4-6

KAFFE-KONCERT

med 2 forskellige Artistnumre.

Et rødt Program til 25 Øre giver gratis Adgang til
Salen og et hvidt Program til 10 Øre giver gratis Ad-
gang til Balkonen.

NB. Garderobe og Toiletter findes i Forhallen. Stole og Bænke,
der benyttes til Overtøj e. lign., maa betales med fuld
Billetpriis. — Hunde maa ikke medtages. — Børn under
16 Aar tilstedes kun Adgang i Følge med Vokne.

Larsen-Ledet optræde med en annonce for sit dagblad »Reform«, ligesom han ved et par lejligheder anbefalede Kasino som et pænere sted end andre serverings-etablisser.

Men hvem var han egentlig, den unge varietékunstner, der vovede at etablere sig som århusiansk forlystelseskonge på det folkelige plan?

Marinius Olsen var født i Mariager, men fik sin uddannelse som litograf i København. Her begyndte han at spille diletantkomedie i fritiden, opdagede sit talent for det humoristiske og blev ved et tilfælde engageret til at optræde i den da eksisterende varieté »Concert du Boulevard« på Vesterbrogade, hvor en luftakrobat var blevet syg af en byld i halsen. Det skete den 11. april 1886 – og så stor lykke gjorde den unge mand, at han omgående blev engageret og optrådte i hele 2 år på samme sted. Efter at være blevet gift holdt han sit indtog i Århus 2. juledag 1888, da han optrådte ved Borgerforeningens julebasar. Så var han nogle år i Norge, optrådte også på Ravnsborg i København, men længtes tilbage til Århus, hvor han havde fundet den provins-atmosfære, der passede så godt til hans jyske sindelag og hans sceniske figurfremstillinger. Siden 1892 havde han haft fast bopæl her, idet han dog om sommeren gæsteoptrådte i Ålborg og i Fredericia.

Sine første år som varietésanger i Århus tilbragte han i den længst forsvundne »Kystpavillonen«, der lå på Kystvejen; men i slutningen af 90'erne etablerede han selv varieté i Østergades forsamlingsbygningens lille sal.

Særlig estimeret var denne forlystelsesgenre så sandelig ikke på den tid. Rygtet om de københavnske syngepige-knejper havde

på forhånd ikke stemt den offentlige mening velvillig overfor de nyopdannede varieteer i provinsen – og flere af dem var da også under al kritik slette.

Det synes, som Marinius Olsen forsøgte at balancere mellem det folkeyndede, der skulle skaffe penge i kassen, og det mere gedigne, der kunne højne varieteens niveau. Ofte var pressen hård i sin bedømmelse. Engang rykkede i den anledning en indsender frem i »Århuus Stiftstidende« med et forsvar for M.O. og bebrejdede bladet, at det enten tier varieteen ihjel eller betegner den som forargeligt gøgl. Men så ilede en varieteens fjende bladet til undsætning. Han anfører som forargelig en syngepiges udførelse i Østergade-lokalet af en vise, hvori hun agerede drukken gadgetøjte, og »to eller tre gange løftede hun kjolen op over knæene og blottede ca. 6 tommer af et par røde flonels benklæder, som hun under et hujende hvin atter tildækkede og derpå stillede herrer i salen og kapelmesteren det direkte spørgsmål: Så De vel noget? Et selskab på et halvt dusin damer, agtværdige borgeres hustruer og voxne døtre, i min umiddelbare nærhed, var alle enige i deres fordømmelse af det skandaløse, forargelige og uhyggelige i damens optræden«, fastslår den harmdirrende indsender³.

På den anden side var f.eks. den noble operasanger H. E. CHRISTOPHERSEN en så hyppig gæst i Østergade-varieteen, at tonen næppe altid kan have været så »udfordrende«, som avis-indlægget kunne lade formode. Men man forstår, hvor svært det kunne være at gøre varieteen mere estimeret, når man hører, at da M.O. søgte bevillingen til varieté i forsamlingsbygningen, fik han den besked, at der kun måtte optræde én dame, og

PRIS-KURANT.

Kaffe..... 1 Kop	20	Spirituous.	
Caffe au lait.....	25	Cognac Martell*** 1 Snaps	35
Chokolade.....	35	Do. Hennessy***	35
The.....	20	Charente.....	35
Solep m. Hindbaersft.	35	Martell & Co.....	20
Vanille-ls.....	35	Chaloupin, 20 Aar.....	35
Syltet Ingefær.....	35	Rom.....	15
Rosiner og Mandler	50	Fin gl. St. Croix	
		Rom.....	20
Limonade & Sodavand		Fine old Jamaica.....	25
Sodavand..... 1/4 Fl.	15	Genever, ægte.....	10
Rosenborg.....	20	Taffel-Akvavit.....	5
Svensk.....	20	Absinth.....	25
A. B. C. Sehers.....	20		
Limonade.....	25	Bitter.	
Hindbaersaft.....	25	Koster.....	15
		Angostura med Akvavit.....	15
Punsch.		Do. med Cognac.....	25
Punsch à la Glace Major.....	50	Solbaerrom.....	10
CærlshamsPunsch, superior	35		
Caloric, Cederhands Sømmer	40	Likører.	
Leimten Skvad.....	50	Dom Benedictiner.....	50
		Cacao.....	35
Toddy.		La prunelle.....	50
Cognac, Martell*** gl.....	75	Chartreuse.....	50
Do. Hennessy***.....	75	Knechtbeiner.....	50
Do. Charente.....	35	Pommerantz.....	15
Martell & Co.....	50		
Chaloupin.....	60	Ølsorter.	
Rom.....	35	Ny Carlsberg Pilsner paa Fl.	
Fin gl. St. Croix.....	50	(orig. Aftapning).....	25
Fine old Jamaica.....	60	Ny Carlsberg Pilsner fra Fnd	20
The à la russe.....	35	Ny Carlsberg Lagerøl paa Fl.	20
Portvin.....	50	Gl. Carlsberg.....	25
Sherry.....	50	Ceres Lagerøl.....	20
Rødvin.....	35	Half and half.....	25
Whisky.....	40	Engelsk Porter.....	50
Arrak api api.....	35	Da. sk. do.....	35
		Pale Ale.....	50
Vin i Glas.		Sålskvin Øl.....	20
Portvin, rød..... 1 Glas	35	Hvidøl Nr. 1.....	20
Do. hvid.....	50		
Sherry.....	35	Bemærkning og varme Bøger	
Madeira.....	50	efter Bestillingsødsde.....	
Rødvin.....	50	Kager.....	10 Øre.
Vermouth Fratelli.....	35	Cigaretter 10.....	15, 25, 50, 100 Øre.
Sherry Cobbler.....	50	Cigaretter i original Pakning.....	5 og 10 Stkr. fra 25-100 Øre.

Kasino.
AARHUS.

VIN-KORT.

Rød Bordeaux.		Madeira	
St. Eglebe.....	2,00	Dry Madeira.....	4,00 2,00
St. Julien.....	2,35 1,20	Gl. fin dry do.....	5,00 2,50
Leoville.....	3,00 1,50		
Beycheville.....	4,00 2,00	Rød og hvid	
Chât. Loscomdes Mar-		Oporto.	
geaux 1893.....	5,00	Gl. Oporto.....	4,00 2,00
		Ægte gl. rød Oporto,	
Bourgogne.		kontrolleret.....	5,00 2,50
Petit Bourgogne.....	3,00 1,50	Ægte gl. hvid Oporto,	
Pommard, sort Elip.....	4,00 2,00	kontrolleret.....	5,00 2,50
Mosel- og Rhinsk-		Sherry.	
vine.		Old Sherry.....	5,00 1,50
Rüdesheimer.....	4,00 2,00	Wery old Sherry.....	4,00 2,00
Hochheimer.....	4,00 2,00	Amontillado Pedro D-	
Haut Sauternes.....	3,00 1,50	mecq.....	5,00 2,50
Moselvin.....	2,50		
		Punsch.	
Champagne.		Carlsbams Punsch, su-	
Marquis de la Tour.....	7,00 3,50	perior.....	3,00 1,50
Pommery & Greno carte	11,00 6,00	Caloric Punsch J Cæd-	
do. blancie sec.....	12,00 6,50	lunds Sømmer.....	3,50 1,75

Direktor

Marinius Olsen.

→→→ Eventuelle Klager bedes påsatte ved Burettet. ←←←

S. P. Nielsen.

Det første programblads forside - og bagsiden med pris-kurant.

hun måtte ikke færdes på gaden uden i selskab med direktøren eller dennes kone. Ingen ordentlige damer ville lade sig engagere på de betingelser⁴.

Det var generende, at den lille sal, hvori varieteen husedes, var udstyret med flere ret tykke piller, som spærrede for udsynet til og fra tribunen. Det pinte især Christophersen, da han skulle optræde der første gang. Men han fik efterhånden en vældig øvelse i at stikke hovedet frem og synge snart på den ene, snart på den anden side af pillen foran scenen⁵.

Flytningen til Kasino var virkeliggørelsen af Marinius Olsens drøm om bedre ydre forhold og den absolutte selvstændighed. Og i de nærmeste år befæstede han sin position i byen, blev en overordentlig populær mand i det brede borgerskab og blandt arbejderne, ja, betragtedes efterhånden som »det mest kendte ansigt i Århus«⁶. Med sin brune, enhver mode trodsende bulehat, sit store, affable smil og det muntre smut i øjet charmerede han den ganske by. Han skabte et mægtigt persongalleri i forbindelse med sine viseforedrag, var det ene øjeblik en sur gammel knark, for i næste øjeblik at være en kæk sjover med det langtrukne sjoverpift, som han var opfinder af.

De viser, han foredrog, skrev han for en stor del selv. Nogen stor poet var han ikke – og humoren i både viser og monologer er, set med nutidens øjne, så tyndbenet og naiv, at man ikke begriber, den har kunnet »komme folk til at le«, for at citere Holberg, hvis form for komik unægtelig har vist sig mere holdbar end alle senere tiders anstrengelser på vore breddegrader. Men det gælder generelt for vitser og brandere fra vittighedsblade i forrige århundredes slutning og be-

gyndelsen af dette, at de i dag læses med hovedrysten og uden smil. Dengang tordnede latteren, når den folkekære Marinius optrådte selv, hvad han, navnlig i de første år, gjorde flittigt. Det må simpelthen have været hans enestående foredrag og mimik, hans mesterlige situationskomik, der har fået selv de mest banale tekster til at gå i folk.

En af hans mest populære viser i 1900–1901 var en rottefængerhistorie med refrænet »Klip halen a'« med følgende linjer:

Ind i sovekamret fatter
slår til seng og skål og spand,
i et »møbel« rotten dratter,
som jeg ikke nævne kan.

Det var jo lige til en virkelig skraldende latteralve!

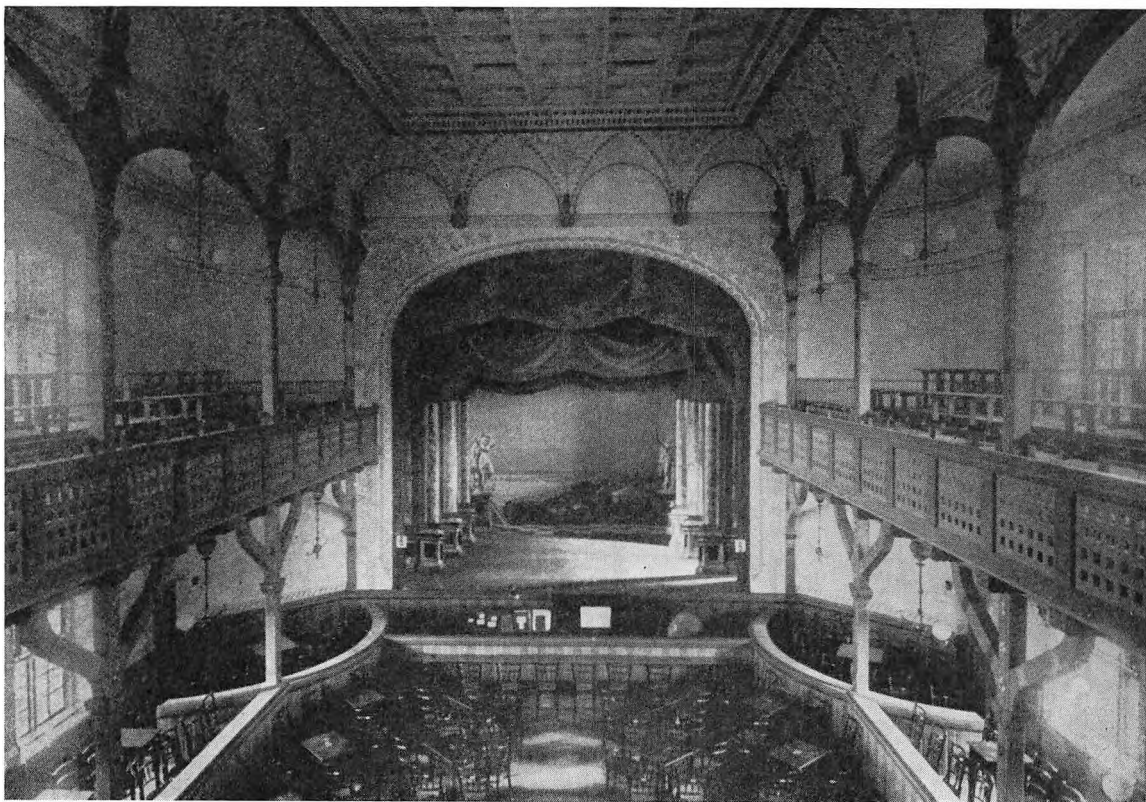
En anden figur, der stod gny om, var hans lystige brandvagt, hvor han i uniform med hvide benklæder og stor hjelm sang:

Se, jeg kommer i galop,
for jeg hører til den trop,
som immervæk er vant til
svært at blive stroppet op.

Som den sure ældre herre med stok og briller, han skulede ovenover, sang han om datidens uvorne ungdom:

Nu er han slet ikke dreng, næ han er »Hr.«
I seksten års ald'ren forlovet han er,
han spiller sin sjavs, han er med til en »pæl«,
– men busserne dem kan han ej knappe sel'.

Det er en nydelig tid!

Som Kasino-lokalet så ud ved starten. Bemærk de primitive træbænke på balkonen.

Så kom han ind som levemand med hvid vest og chapeau:

Jeg kommer fra en frokost fin,
 hvor jeg har drukket megen vin,
 det var en dejlig medicin
 – og der var et vældigt grin.
 o. s. v., o. s. v.

Marinius Olsens evne til at opnå den intime kontakt med sit publikum belyses af en lille episode, en ældre århusianerinde har fortalt om: Et par søstre i Århus havde fået

besøg af deres far, en urmager fra en jysk landsby, og havde for at vise ham byens forlystelseliv taget ham med i Kasino. I et af sine numre begyndte M.O. at snakke med publikummerne og sagde, idet han stirrede på urmageren: »Ih, goddag, ja, vi har da set hinanden før«. Rød i hovedet af benovelse rejste den tiltalte sig fra sin plads og råbte højt tilbage: »Ja, da tækkes a fåle it, te a kinner Dem«. Døtrene halede ham i frakkeskøderne og hviskede til ham, at det jo bare var i sjov, man havde talt til ham, hvorpå manden, der blev klar over sin fadæse, forsikrede, at det var han »fåle nok klar

Operasanger H. E. Christophersen i sin glansrolle som Postillonen i Longjumeau.

øwer«, men han »vild' jo gjan ha folk te aa li«⁷.

Operasanger Christophersen, der slog på andre strenge end direktøren og altid måtte give sit store nummer »Postillonen i Longjumeau«, havde nu ingen murpiller til at genere sig, og da han i februar 1901 fejrede sin 63 års fødselsdag i Marinius' tempel efter at have optrådt der i 2½ måned, sagde han: »– Jeg har ingensinde haft det så behageligt som nu. Ingen prøver, ingen lampefeber, fri mand hele dagen – det er noget andet end teaterlivet«⁸.

Den 20. maj 1901 sluttede Kasinos første sæson, efter at en lang række inden- og udenlandske artister havde passeret revy for varieteens hurtigt oparbejdede stampublikum.

Der blev foretaget en mindre ændring af tilskuerpladserne, og så åbnedes sommersæsonen 2. pinsedag. Senere kom man ind på at holde lukket i den egentlige højsommer.

I 1902 var Marinius Olsen ikke sen til i reklamen at udnytte et celebret besøg på varieteens tilskuerpladser: Selveste Betty Nansen, der gæstetoptrådte på Århus teater, havde aftenen før sin egen premiere været i Kasino og havde applauderet direktøren og den italienske opera-kvartet »Lyrico«⁹. Denne trup optrådte bl. a. i kostumer med scener fra den komiske opera »Fra Diavolo«. Den følgende måned er der »fem unge smukke damer i alle brancher«, desuden Willards morsomme marionetteater og Marinius Olsen med en ny vise om det påtænkte salg af de vestindiske øer.

I det hele taget synes det, som M. O. for at lokke husarerne ind, lagde sig efter smukke kvinder. I 1904 bød nytårsprogrammet således på en kvindelig duo, sangerinden Dagmar Sæther fra Drammen, der tog kegler på en »Rosenknop«-vise, og en fiks linedanserinde. Nogle af damerne var djærve kvindetyper, som fru Elna From, der deklamerede og sang Drachmannske landsknægtviser¹⁰, andre appellerede i kælnе viser til bifald fra »det bedrestillede herrepublikum« i logerne¹¹, og atter andre havde det med at se yndige ud, men mangle sangstemme og scenekultur. Det fortælles, at M. O. engang skældte en af sine for 10 kr. pr. aften engagerede sangerinder ud for manglende duellighed, hvortil damen svarede:

– Hvad F....., forlanger De, at man også skal kunne synge!?

Måske har det drejet sig om den lille pip-lærke, der – ligesom flere andre i årenes løb – faldt ud af programmet før den normale 14 dags skiftedag, efter at hun havde demon-

streret sin scenekunst og verdenskundskab gennem en lille arie med følgende strofer:

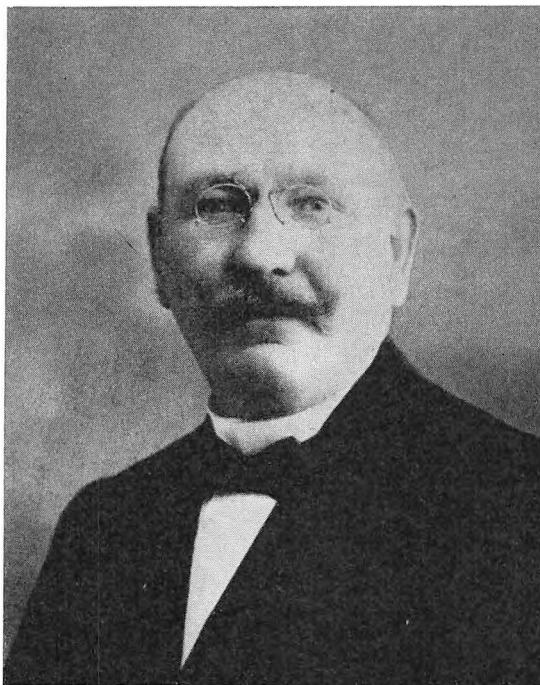
Herrerne er søde,
jeg har haft en mand.
Han gik hen og døde
– tænk, at nogen kan.¹²

Det var omkring den tid, at Kasino-direktøren begyndte at garnere sine undertiden lidt tyndbenede artistprogrammer med »levende billeder«, og i en lang årrække hørte det dengang så interessante nye underholdningsmiddel til varieteens faste bestanddele. I begyndelsen flimrede billederne en del¹³; men da man begyndte at vise lokale filmsoptagelser, så folk kunne blive overrasket ved at se sig selv på lærredet, kunne end ikke tekniske mangler kvæle begejstringen. En skønne dag sås pludselig en optagelse fra strøget ved Domkirken, hvor Peter Sabroe med familie kom gående over Clemensbro¹⁴. Det var jo mageløst.

Oftest var det dog eksporterede københavnske filmstrimler, der serveredes. Eksempelvis var filmprogrammet engang i 1905 således: 1. Interiør fra Carlsberg, 2. En god kop te, 3. Baby vaskes, 4. Klovnene og de forheksede terninger, 5. De tre uheldige vagabonder og 6. Lys- og reklamebilleder.

En tid fik man simpelthen filmene fra Cirkus Varieté i København, hvor man havde samme stående attraktion. Den kaldtes da »Mr. Gees biograf«, og det bemærkedes udtrykkeligt i det trykte program, at »under dette nummer slukkes lyset i salen«.

En endnu mere populær indramning af de sceniske præstationer besørge af orkestret, der blev særlig vellidt, efter at H. P. LAURSEN i 1903 var kommet til som kapelmester. Han,

H. P. Laursen, der efterfulgte Wolff som dirigent i Kasino.

der i de følgende år skulle blive en af de mest yndede dirigenter for folkelig musik og revy-orkestre, forstod som få i denne branche at få tag i publikum. Når han, svingende sin trompet som taktstok, vendte sig om mod salen og kiggede hen over lorgnetten, vuggede folk i takt til de indsmigrende melodier, han forstod at mixe til festlige potpourrier. Han leverede også egne kompositioner, og da han i 1903 komponerede en »Apollinarismarch«, tilegnet Sct. Nicolauskildes Brøndanstalt¹⁵, fik han af vand-fabrikanten, Johs. Sørensen, overrakt et guldur ved en af forestillingerne i Kasino.

Hr. Sørensen hørte til varieteens stamgæster og blev bl. a. besunget af direktøren selv således:

Nicolaus-Kilde-Sørensen,
 med hvem jeg er dus,
 han vil helst ha'
 en stor whisky-sjus.
 Men det skal være apollinaris,
 for ellers gør han sjov.
 Han kan nemlig ikke li'
 sodavand fra Skou.*

Støttet af Laursen – og vel ikke mindre af den flinke pianist, frk. Agnes Iversen, der ved åbningen af den 5. sæson fik nye »filt-hamre« i sit klaver¹⁶ og året efter et helt nyt Hornung & Møller-flygel – foredrog Marinius Olsen i årenes løb mange lokale viser. Ved sæson-åbningen 31. juli 1904 havde han én om, hvordan Århus skulle se ud efter agrarernes hoved:

På selve Bispetorvet vi flytter alting bort
 og pløjer det og harver det en smule;
 så lægger vi kantøfler, en lang og tidlig sort,
 teatret blir en god kantøffel-kule.
 Og Domkirken? ja, den kan måske få lov at stå,
 lidt vikkehavre kan vi dog godt på pladsen så.
 I Vennelyst dér laver vi en stald for fedestude,
 man siger, at en hel del kvaj skal trives bedst
 derude.**

Der skulle ikke meget til, for at Marinius – hele byen var på fornavn med ham – kunne gøre furore hos sin store menighed. Sådæmnd om ikke årets største succes bestod i, at han gik i stå midt i en ny vise, der hed »Hvem er den mest populære i vor by«. Pludselig sagde han: »Så kan jeg ikke mere«. Vild jubel – og fanatiske krav om da capo gen-

* Fra en sangkabaret i august 1905. Ølhandler Jens Skou var også blevet fabrikant af mineralvand og sodavand.

** De sidste linjer hentydede til adskillige avisklager i århundredets begyndelse over, at Vennelyst-anlægget var tilholdssted for bøller og pøbel.

nem hele næste nummer¹⁷. Og hvem kunne stå imod Marinius, når han dansede træskodans og trallede »Hulda, den dejlige Hulda« eller var sentimental som »Den lille blomsterdreng«* – som han f.eks. gav ved etablisementets 5 års fødselsdag, ved hvilken lejlighed han også reciterede Hostrups »En teaterkritiker«.

Apropos kritikken – så havde Kasino's direktør almindeligvis ingen grund til at beklage sig. Han stod sig godt med den lokale presse, der noterede alt, hvad der kunne laves en nyhed på – såsom at artisternes omklædningsrum var blevet tapetseret med »Klods Hans«-er, at Marinius havde 39 års fødselsdag, at frk. Iversen skulle giftes med en slagtermester, og hvor hun skulle bo o. s. v. Når Marinius lod sig interviewe – ved sæsonens slutning og ved genåbningen, og når han fejrede 20 års jubilæum og ved mange andre lejligheder, tog han imod pressefolkene i »kahytten«, hans kontor bagved salen, hvor han bød på en spids.

Hans flid var i disse hans lykkeligste år enestående, hvilket fremgår af et program fra 1906, hvor han på een aften optrådte med følgende numre: Før pavsen: 1. En færende svend – humoristisk monolog med 13 sange, 2. Visen om den lille blomsterdreng og

* Den lille blomsterdrengs første vers lod:

Vinden tuder, sneen sjapper.
 Barnet går fra dør til dør
 Op ad husets mange trapper
 banker på, og bønligt spør:
 Lille frue, vil De købe?
 Mor er syg – kan ikke gå
 :|: lad mig ej forgæves løbe
 De skal blomsten billigt få. :|:

Endelig finder han en køber og løber glad hjem med sine skillinger, men finder moderen død på kvisten.

3. Forskellige paraply-studier m. m. Efter pavsen: 1. En lille vise om de pikante forhold i Afrika, 2. Troskyldig kærlighed eller Peters fataliteter på vejen fra København til Fredericia, 3. Visen om Constance, 4. Visen om Jette, der sa'e: »Hvof'de'« til al ting og 5. Snakke sig fra det. Endelig optrådte han i en 3. afdeling med »Et kursus i geografi« med pegepind foran Europa-kortet, og med en vise om »de mange tyverier på de danske statsbaner«.

M. O. forstod dog også, at han oven på en sådan kraftanstrengelse måtte lade andre mandlige kræfter komme til. Han lod sig afløse bl. a. af folkesangeren Peter Jensen, af komikeren William Olschansky, der parodierede datidens nationale sportshelt, bryderen Bech-Olsen, ved at tage en omgang med sig selv¹⁸, af skuespillerparret Aage og Lauritze Kolding og af en af datidens største københavnske revyskuespillere, Frederik Christensen. Dennes mimiske evner blev udnyttet til at lave en parodi på bl. a. Ras Jord'mormands attentat – en affære, som dengang optog sindene stærkt. Ras Jord'mormand var en særpræget århusiansk musiker, og da bladet »Århus-Posten« i januar 1906 havde gjort grin med ham ved at »opstille« ham på en liste til byrådsvalget, hævnedes han sig ved at indfinde sig på redaktionen med en sprøjte, fra hvilken han sendte et rødt fluidum ud over redaktøren.

Og Fr. Christensen havde også selve byrådsvalget med i sit repertoire, så det var højaktuelt.

Også den dengang ukendte revyskuespiller CARL FISCHER optrådte på Kasino uden dog at blive omtalt som andet end »en dansk sang-komiker« uden navns nævnelser¹⁹.

Men det var de kvindelige solister, som

gav varieteen dens særlige glans og tillokelse. Endnu kan man træffe gamle århusianere, som erindrer nogle af datidens kvindelige kunstnernavne, blandt hvilke to-tre skønheder fra de første år gjorde sig særlig bemærket hos det stærke køn. Den ene optrådte under sit fornavn Emor²⁰ efter at have bortkastet efternavnet Wentzel, som hun havde anvendt ved sin første Århus-optræden i Venedy i 1903. Hun var dukket op som en stjerne i de københavnske sangerindevarieteer, foredrog nogle lidt uartige viser med en besnærende charme og med et dybt, næsten drenget organ. Egentlig køn var hun ikke, men med sit skælmske smil og sine spillende

En Jubilar.

Paa „Bühnen“.

Marinius Olsen som »levemand«. Karrikatur fra »Århus-Posten«.

Den norske sangerinde Anna Asmundsen, flittig solist i Kasinos første tid.

øjne lagde hun det halve Århus for sine små fødder i løbet af en måneds tid. – Da hun døde ganske ung i 1908 samlede Kasinos personale penge sammen og sendte til hendes fattige mor, som den unge sangerinde havde underholdt.

Emors nærmeste medbejlerske til herrerens bifald var nok Esther Bellina, der var på plakaten gentagne gange i 1906–07. Hun var purung, så ud som en konfirmand og sang med barnlig uskyld:

Som lille pigebarn
jeg var et rigtigt skarn

med omkvædet »Lille Mami, lille du«. ²¹ Og hun blev byens kæledægge ved i lyserødt pragtkostume at nynne: »Aah vil De – vil

De – vil De« ²² eller sammen med Sigurd Wantzin at foredrage en vippeviser ²³.

Den norske sangerinde Anna Asmundsen, der i 1906 optrådte flere gange i Kasino, opnåede også stor popularitet, især med sin gyngedans: »Gyng, til man blir svimmel«. En solist, Eva Haller, optrådte med selvskrevne viser – og konferencer bag en fløjlsstol, så nær ved en paradisisk Evas kostume, som god tone tillod ²⁴. Og en af sangerinderne, der præsenteredes som »vort bysbarn« Olga Nielsen, blev endog fra Kasino engageret til at optræde i »Over Stalden« i København ²⁵.

Nogle gange i årene 1904–05 forsøgte Marinius Olsen sig med børneforestillinger lørdag eftermiddag – uden sangerinder, men med andre artister, dresserede hunde og en udstyrsantomime »Tornerose« ²⁶. På H. C. Andersens fødselsdag 1905 læste M. O. selv eventyr for børnene; der vist lysbilleder af digteren og hans fødested og eventyrfigurer og sluttedes af med et tableau, »Ole Lukøje«, hvori direktørens lille datter optrådte.

I efteråret og vinteren 1905 var der på scenen cykleløb på ruller. En mesterskabs-cyklist Karl Hoel og motorcyklisten hr. Miehe junior optrådte, og hr. Hoel indbød konkurrenter til at køre væddeløb om 200 kroner, hvilket lokkede flere lokale amatør-cyklister til, bl. a. Hans Christensen, kaldet Hammelbageren, som var Jyllands hurtigste banerytter, og Rasmus Gissel fra Brabrand, som to gange havde vundet Jyllandsløbet.

En noget pinlig affære opstod, da en mr. Webster i 1904 optrådte med et mystisk nummer, der kaldtes »Phroso« – menneske eller maskine. En dukke, der optrådte så robotagtigt, at publikum ikke kunne blive klar over, at det var artistens kone, formåede

ikke at mystificere en af tilskuerne, den unge skuespiller Benjamin Christensen (den senere berømte filmmand, som da var knyttet til Århus teater). Da Webster gik ned i salen med sin Phroso, kaldte B. C. ham iflg. vidneudsagn for »en forløben amerikansk gøgler«. Webster skubbede til gengæld temmelig ublidt til skuespilleren og måtte herfor vedtage en bøde på 40 kr.²⁷

Var publikum og presse i Århus den nye varieté venligt stemt i de første år, så kunne der dog udefra komme en helt anden bedømmelse. Forfatteren Herman Bang, der udfoldede sine journalistiske evner i bladet »København«, gav i dette blad – efter en rejse i provinsen og en tids ophold i Århus, hvor han havde hovedkvarter på hotel »Royal« – en ikke særlig smigrende karakteristik af aftenlivet i Århus.

Han fandt, at livet på byens strøg om aftenen mindede ikke så lidt om det sene aftenliv på Kristianias Karl Johan i de år, da

Kristiania foldede sig ud og blev Norges rigtige hovedstad. »Det er den samme støj uden beherskelse, det er ikke ganske lidt af den samme brutalitet.«... Og »hvis man betragter de adspredelser, der lokker disse høj-røstede og meget åbenmuede unge folk, forandres ens indtryk ikke«.

Kasino-varieteen, skriver Bang, er ofte fuld, og bifaldet larmer højt. »Men sandheden byder at tilstå, at programmet synes yderlig tarveligt«. Han finder et tilsvarende etablisement i Odense meget smukkere. »Århus' unge tilskuere synes imidlertid tilfredsstillende ved de syngende damer, der kvæder for dem, og klappene falder tæt over de middelmådigste klowner, lønner også gerne det plumpeste vid«²⁸.

Skuespiller Axel Holm fra Århus teater tog på varieteens vegne hævn ved, maskeret som Herman Bang, at holde konference på Kasino om byens stoltheder og optrådte i øvrigt flere steder med sin Bang-parodi.

De ældste varieteer

Trods den hårde Bang'ske kritik af Kasino er der ikke mindste tvivl om, at dette etablerement stod højt over sine forgængere i varieté-branchen i Århus. Bedst af disse var den varieté i Forsamlingsbygningen, af hvilken Kasino fødtes, og som fortsattes endnu et par år under ny ledelse, efter at Marinius Olsen havde fået foden under eget bord. Den kunstneriske leder var da Albert Schmidt, der senere også forsøgte sig som teaterdirektør i Vennelyst for igen senere at ende i »Salonen« som kombineret kelner og solist¹. Han prøvede at tage konkurrencen op med Kasino med brogede artistprogrammer – inden- og udenlandske numre i passende blanding – havde også operasanger Christophersen som gæst flere gange² og optrådte personligt sammen med sin kone, Dagmar Schmidt, med morsomme viser og lokale duetter, bl. a. i en lille kabaret »Varieté på vrangen«³. Varieteen holdt altid pause i sommermånederne, men efter at være genåbnet den 11. januar 1903 oven på Borgerforeningens obligate julebasar »med 12 for Århus aldeles nye artistnumre« sluttede den brat allerede den 1. marts og genopstod ikke.

Både i Østergades forsamlingsbygning og i Håndværkerforeningen havde der i slutningen af 1800-tallet været givet forestillinger af tournerende varieté-selskaber. I 1871 blev Håndværkerforeningens ledelse skarpt angrebet, fordi den tillod syngepigeuæsenet at brede sig til Århus ved at anvende sine lokaler

til »Cafee-chantant-forestillinger«⁴. På samme tid averterede A. Svendsen i gæstgivergården »Jylland« på hjørnet af Studsgade og Tværgade med »Grand soirée musicale comique« med optræden af 4 herrer og 2 damer⁵; men det følgende år blev stedet overtaget af en ny vært, som ikke synes at have haft smag for den slags. I 1884 genåbnedes det gamle, i dag nedrevne hotel imidlertid som forlystelseslokale med S. KJÆR som vært og under det klingende navn »Etablissement National«⁶. En dansk koncertsanger og pianist samt to damer fra Stockholm udgjorde det første ensemble. Det forstærkedes nogle dage senere med en tysk dame-komiker og en »salon-komiker« fra Tivoli i København. Entreen var 50 øre; men man kunne købe 12 abonnementsbilletter for 3 kroner.

Kjær havde ofte op mod en halv snes artister og musikere i logi i sit hotel – og siden den tid var hotel »Jylland« gennem årtier et meget benyttet hjem for artister og skuespillere, som i kortere eller længere tid opholdt sig i Århus. En af Kjærs artister fik for resten en tragisk livsskæbne i Århus. Det var slange-tæmmersken miss Cora. Hun var gift med en tysk musiker Lammers, men blev skilt fra ham og blev hængende her i byen. Her gik det hurtigt ned ad bakke for hende; hun begyndte at vaske for søfolk, blev senere bud for et vaskeri ved havnen og levede ellers af offentlig hjælp og betragtedes som en original.

I sit lille hjem i Møllestien hensygnede hun i snavs og elendighed og blev fundet syg og hjælpeløs her en dag i 1928⁷. I 1934 døde hun på forsørgelsesvæsenets sygeafdeling, 76 år gammel.

»National«s tid blev ret kort. Efter at Kjær var død i 1888 i en alder af 62 år, flyttede hans enke, DORTHEA KJÆR, imidlertid til bagermester Theils ejendom på hjørnet af Mindegade og Mindebro, Mindegade 1-3, hvor hun på 1. sal startede »Århus Varietésalon«, bistået af sin søn JACOB CHR. KJÆR, der havde været kelner i sin fars virksomhed. Han var dengang knap 30 år og blev i løbet af nogle år en af de mest omtalte varietédirektører i landet, efter at han også begyndte at hjem søge andre egne med tournerende artist-ensembler og selv optrådte – uden for tribunen – som en udhaler, der vakte opsigt overalt, hvor han viste sig.

Som et eksempel på programmerne i varieteen kan anføres følgende annonce fra 1890: »Kl. 7-11: Benefice for chansenetsangerinde frk. Catinka Larsen. 1. optræden af chansenetsangerinde frk. Amalie Christoff. Gæsteoptræden af komiker og dameimitator hr. Georges Brandt og frk. Helga Kachné. Kl. 9½ udføres i kostume af hr. Brandt: »En fra Mindegade«. Kl. 10: En munter århusianerinde. Kl. 10¼ foredrager frk. Larsen for første gang »Den lille fiskerdreng«. Entre 50 øre. Militære 25 øre.«

Senere averteredes med »optræden af karakterkomiker hr. P. Jørgensen og det elegante damepersonale«⁸. På et enkelt tidspunkt talte programmet ikke mindre end 11 artister, herunder et slesvigsk damekapel.

Uden vanskeligheder var starten af varieteen ikke. Over for den, på den anden side af gaden, boede nemlig en af byens førende

Forsamlingsbygningens Variété.

I Aften Debut af Duedronningen Anna Wallende samt de musikalske Excentrics Adolfi og Anita. 2den Optræden af Zigøjnersken Rosita Berhini. Prolongeret er den gratiese engelske Dauserinde Alice Norton.

Annonce fra marts 1901 for varieteen i Østergades forsamlingsbygning, Kasinos forgænger, som fortsatte nogen tid efter Kasinos åbning.

mænd, storkøbmanden Hans Broge, og han følte sin aftenfred slemt forstyrret, når lystigt opstemte damer og herrer hen under midnat tumlede gennem gaden. Sammen med en del andre beboere i Mindegade sendte han kort efter varieteens åbning i 1889 en klage til byrådet, som videresendte den til byfogeden med »henstilling om afskaffelse af dette etablisement«⁹.

Byfoged Thorup tog dog ikke så tungt på sagen. Han havde givet Kjærs enke besked på, at »præstationerne« i hendes salon skulle ophøre senest 5 minutter før kl. 11 og lokalerne være rømmet til dette klokkeslet og havde i øvrigt givet sådanne påbud om både de optrædendes og publikums adfærd, at forstyrrelsen »både vil være mindre end fra mange selskaber i private huse og mindre end fra de forsamlinger, som Metodistsamfundet tidligere holdt i samme lokale«. Hr. Thorup anførte, at »den støj, hvoraf Mindegade jævnlig hjem søges ved midnatstid – som politiprotokollen udviser – ikke skriver sig fra det omhandlede etablisement, men fra hjemvendende gæster fra gaden og tilstødende gaders mange beværtninger«, og han

Den vidt berømte og berejste Diamant-Kjær, fotograferet i 1912, da han var tjener i Rudersdal kro. Ekvipagen bag ham tilhører den senere som storbedrager afslørede direktør for Landmandsbanken, etatsråd Emil Glückstadt, der boede i nærheden.

fandt derfor ingen anledning til at tilbagekalde varieté-tilladelsen¹⁰.

Kjærs varieté – eller »Øjet«, som den hurtigt blev kaldt i folkemunde – var derimod belemret med det samme forbud, som Marius Olsens havde været, mod de optrædende damers spadseren på gaden. Derfor lejede man en åben vogn og kørte med Jacob som kusk ud i byen med de små yndigheder, dels for at give dem frisk luft, dels som reklame for forretningen.

»Øjet« var indrettet i en almindelig lejlighed – og varietélokalet var derfor ikke sær-

lig stort, men det suppleredes med en almindelig café i stueetagen.

Jacob Kjærs virke som direktør indskrænkede sig som sagt ikke til Århus. Han rejste med sine ensembler bl.a. til Vejle, Fredericia og Horsens, hvor de optrådte som »Nordens Varieté«. Og – fortalte han selv – »mine damer optræder i lange baby-kostumer. Man har endog bebrejdet os, at kjolerne er for lange, men jeg foretrækker det dannede publikum...«¹¹.

Jacob Kjær var en virkelig original, ikke mindst i kraft af sit aparte udseende. Han blev efterhånden stor, fed, glinsende og skæg-løs – »af ydre et barn, der ved en eller anden uforklarlig naturbegivenhed pludselig er svulmet op til halvtredje hundrede pund levende vægt«, skrev »Politiken« om ham i 1904¹². Han optrådte med en vest, der altid var mindst et par år foran selv den mest ekstravagante mode og promenerede i spadsererpels med violbuket i brystlommen eller med ankel-sko og knaphulsrose. Men især hans forkærlighed for simili-diamanter og -brillanter gjorde ham til genstand for smil og presse-omtale, og han erhvervede sig derved navnet »Diamant-Kjær«. I sit slips havde han en »brillant«-broche, og fingrene funkede af »diamanter«. Overalt medbragte han en »stambog«, hvori hans bedrifter hyldedes i vers af hvem, han kunne bevæge til at skrive deri. Og heraf fremgår, at han tillige har virket som illuminator og kunstfyrværker. Hør blot:

Som duftende roser i nord
glæde De spreder på jord.
Som stjernesrud De kommer og svinder
– længe vi mindes de glade minder.
Hvor De kommer med Deres raketter
man råber hurra i lyse nætter.¹³

I 1901 meddeltes det for det sørgende Århus, at »Jacob sit øje lukker« – i Mindegade, men at han ville lukke det op igen i Helsingør, hvor han blev direktør på »Sommerlyst«¹⁴, som han tre år senere købte for 65.000 kr.¹⁵. Det gik imidlertid mindre godt. Engang blev han anholdt af politiet i Nyborg, fordi han var stukket af fra en hotelregning i Roskilde¹⁶. Og nogle år senere kunne man finde Diamant-Kjær som opvarter i Birkerød kro, stadig med sine skønne ædelstene¹⁷, og igen senere som overkelner i Rudersdal kro¹⁸.

Lokalerne i Mindegade blev overtaget af gæstgiver Andreas Wissing. Men varieteen »Øjet«s 12-årige liv var endt.

Kystvejen med Skolebakken var i forrige århundrede byens Langelinje – en yndet promenade med skøn udsigt over bugten. Ikke underligt, at der her i tidens løb opstod flere restauranter, som drog fordel af beliggenheden. En enkelt udviklede sig til et koncert- og varietélokale, der bestod under skiftende værter i ca. 30 år. Kystpavillonen var en to-etages bygning, for størstedelen af træ, som lå lidt tilbage fra gaden med en have foran. Dens adresse var Kystvejen nr. 21. I stuen var der en veranda og almindelig restaurant, på 1. sal en varietésal, hvortil man kom op ad en snæver og stejl trætrappe, som endte i en temmelig smal dør til salen. Bag buffet'en førte en gang ud til nogle rum, der blev brugt som artistværelser, og til en bagtrappe, som endte i gården til Mejlgade 44, hvor der i sin tid fandtes et hotel, som omkring århundredskiftet bar navnet »Gylfe«.

Etablissementet ejedes i 1875 af en L. Lorenzen, som fiksedede det op og åbnede det som café og vinstue, hvorfra »lystrejsende, der besøge Århus«, kunne nyde »den be-

kendte smukke udsigt over havet«¹⁹. Året efter var der koncert og forestilling af »det bekendte varieté-selskab fra Sommerlyst i København«²⁰. I øvrigt holdtes der om vinteren danseskole i lokalet, og Lorenzen søgte at samle »herrer, der have øvelse på strygeinstrumenter og lyst til at deltage i en strygekvartet« til »morskabsmusik«²¹. I 1880 overtoges Kystpavillonen af restauratørThürmann, der foretog en forskønnelse af den, men i øvrigt drev den som almindelig café. Derefter blev i 1883 C. F. F. MOGENSEN vært, og det var under ham, der blev permanent sommer-varieté der, efter at han i nogle år havde drevet en pæn og jævn café med »koncert for fortepiano«²², mens salen om vinteren benyttedes af C. Rasmussens danseskole – med indgang fra Mejlgade-siden²³. Senere var der fire aftener om ugen koncert af »en fortræffelig sammenspillet sextet, strygeinstrumenter og fløjte«, og restauranten rostes som »uden sammenligning den smukkeste beliggende her i byen«²⁴.

Den ringe entré (15 øre) skal man – skrev

I Aften 3die Optræden af

Frk. Alma Malmstrøm.

Frk. Helene Carelosti.

Optræden af

Frk. Lotte Rendahl.

Caféen i Stue-Etagen

anbefales.

Avis-annonce for varieteen »Øjet«, marts 1900, året for Diamant-Kjær flyttede fra Århus.

Kystpavillonen.

Hver Aften Kl. 8—11 stor Forestilling.

Lona Gerlach

stormende Lykke.

Lona Gerlach

maa Alle se og høre.

Lona Gerlach

er den bedste danske Soubrette, der eksisterer.

Annonce om en af Kystpavillonens stærkt opreklamerede »Lona-aftener«. (Århuus Stiftstidende 12. april 1901).

»Demokraten« – ikke lade sig afskrække af, da den tillige giver adgang til gratis nydelse af en eller anden genstand af samme værdi!

Som et eksempel på Mogensens gode hjerte kan nævnes, at han i sommeren 1887, da de »lidt adspredelse søgende århusianere« strømmede til, lod et lille violingeni, den 12-årige Gudrun Petersen, give koncert dér med det formål at finde velyndere for hendes fortsatte uddannelse, som de ubemidlede forældre ikke magtede²⁵.

Marinius Olsen var den ene af de anonymt averterede »to komikere«, hvormed Mogensen åbnede sin sommersæson i april 1890, hvor der i øvrigt var koncert hver aften. Dengang måtte ifølge en af de mærkeligt klausulerede bevillinger, der synes at have tilsigtet at hindre uønsket konkurrence med teatret i Kannikegade, slet ingen damer optræde i Kystpavillonen, men takket være dame-imitatoren Georges Brandt, der også var artist i »Øjet«, klaredes mangelen. Han og Marinius dannede par og lavede en hel lille revy, som teaterejer Birck i »Svedekassen« blev så bange for, at han klagede til øvrigheden over illoyal konkurrence og fik nedlagt forbud mod, at mere end een artist ad gangen var på tribunen! Så optrådte

»damen« i 1. akt og M.O. i 2., og den adskilte revy fik titlen »På lovens grund«²⁶.

Op gennem »de glade halvfemser« trivedes Kystpavillonen som et yndet varieté- og koncertlokale – mange fagforeninger holdt således fester hos Mogensen. Entreen var ellers nu 25 øre; man købte en billet hos en mand, der sad i porten, og tilstedtes så adgang til første salen. Der udstedtes også kort for hele sæsonen.

Efterhånden som de strenge restriktioner over for kvindelige artister ophørte, dukkede sangerinder og danserinder op på den lille scene. Ved århundredskiftet ses de mest populære at have været en soubrette ved navn Lona Gerlach – der averteres ligefrem med Lona-forestilling –²⁷ samt en vis Frida, der med kort mellemrum skifter efternavn fra Heiberg til Kamp²⁸. Lona optrådte også som herreparodist; til gengæld noteres det om Frida, at hun stadig forlængede »sin décolletage med et par tommer ned ad ryggen«, mens hun kvidrede sine små letbenede sange. Af andre optrædende fra disse år kan nævnes den danske komiker Chr. Petersen, den svenske folkevisesangerinde Alma Lønn, en norsk komiker Harald Juul med syngende og dansende dukker, danserinden Margot Felder og duoen »Parisertiggerne«.

Man udnyttede de lokale begivenheder i varieteens små-revyer; således optrådte i 1901 tyroler-terzetten Bayer »på tourné fra Ceres til Trøjborg« med hentydning til den nyligt foretagne åbning af bryggeriet Trøjborg, og i juni 1902 efter Hammelbanens indvielse opførtes »Kystens revy« med undertitlen: Århus-Hammel, et lokalt jernbane-eventyr med masser af brandere. I 1904 spillede en lille 3-personers revy, »Flyvefisken«.

Efter at Mogensen var død i 1896, havde hans enke fortsat virksomheden og havde an-

Kystpavillonens mangeårige værtpar, Caspar Frederik Mogensen og fru Mariane Mogensen, der fortsatte forretningen efter mandens død.

sat hotelforpagter J. Larsen fra »Gylfe« som bestyrer. Han sparede ikke på anstrengelserne for at tage konkurrencen op med byens efterhånden mange koncert- og varietélokaler, idet han bl. a. i 1904 åbnede sæsonen med to så ansete musikere som CARL MØLLER junior og den unge ALLIN og lod haven festligt illuminere²⁹, ligesom han lod installere et »stort Karoline-billard«³⁰.

Men i 1905 kom enkefru MARIANE MOGENSEN ud for en alvorlig situation. En offentlig fremdragelse af hendes træbygnings brandfarlige karakter havde foranlediget brandkommissionen til at kræve en række ændringer gennemført. Dette var også sket i løbet af 1904; men politiet benyttede ikke

desto mindre den skete kortvarige afbrydelse til at nægte fornyelse af varieté-bevillingen. Fru Mogensen så det arbejde, hun og hendes afdøde mand med megen flid havde gjort gennem 22 år, foran sin afslutning, og hun henvendte sig til byrådet om da i hvert fald at måtte benytte stedet til musiklokale, hvad et byrådsmedlem anbefalede som hørende til »de ædlere nydelser«, hvorimod en anden fandt det synd for »byens smukkeste promenade« at være belemret med et forlystelsessted! Byrådet lagde afgørelsen helt over i politimesterens hånd, og han var ubønhørlig – der måtte hverken være varieté eller musik mere i Kystpavillon.

Under disse forhold måtte fru Mogensen

Kystpavillonen, fotograferet ved et sangerstævne for typografer i 1890. Varieteen var på 1. sal.

lukke. Hun lejede lokalerne ud først til et religiøst samfund, senere til pogeskole for skolebestyrer Fønss – far til de berømte skuespillerbrødre – for endelig i 1909 at afhænde ejendommen til et aktieselskab af medlemmer af Dansk Good Templar Orden, der lod bygningen indrette til afholdshjem.

Men scenekunsten i Århus fik en værdifuld arv fra Kystpavillonen. Det var ægteparret Mogensens datter, skuespillerinden LAURA MOGENSEN, som gennem 20 sæsoners tilknytning til Århus teater i årene fra 1910 skaffede sig et stort publikum og en kunstnerisk stærk position i sin barndoms by.

Omkring landsudstillingen

Det kunne være svært for Kasino med et programskifte hver 15. dag at variere artist-programmerne så meget, at et stampublikum kunne tilfredsstilles. Publikum blev stadig mere kræsent, og Marinius Olsen indlagde derfor efterhånden små een-aktere og lokale revy-kabaret'er i sine varieté-aftener. Den første var en »udstillings-kabaret« – den store landsudstilling var da under forberedelse – skrevet af pseudonymet Sten Sture, bag hvilket skjulte sig den senere bekendte københavnske kapelmester STEN JENSEN.

Under titlen »Århus Tappenstreg« havde produktet premiere 10. oktober 1906. Da tæppet gik op, stod en række skønne kvinder og kvidrede på en udstillingsplads med Domkirken som et frimærke i baggrunden. De kongelige arriverede i kulissen, og der bukedes og nejedes. Et af datidens førende par i revygenren, JONNA og OSCAR HOLST, var hovedkræfter i spøgen tilligemed Sigurd Wantzin. Han ankommer som baby i en rugemaskine; men da skallen knækker, stiger han frem som en af tidens berømte brydere (Jes Pedersen fra Odder havde lige i Venne lyst kastet to tyskere). Den stærke mand åbner en dyst, hvorunder han hvisker: »100 kroner for anden skulder og ikke en reje mere«. Og publikum, der efterhånden havde fået en vis mistillid til nationens bryderhelte, både Jes og Bech-Olsen, forstod og lo. Senere var »Wantze« pølsefabrikant (Peter Sabroe havde netop forladt »Demokraten« for at

fabrikere pølser i stedet), ligesom han underviste de unge damer i I. P. Mullers dengang så omtalte gymnastiksystem. – Brystet frem nr. 1, råbte han med stentorrøst. Og damen svarede under larmende jubel: – Jeg har ikke mere.

Som »Kærlighedens livgarde« optrådte korets damer i stram tricot og blev fotograferet af Oscar Holst, så publikum kunne erhverve et billede af skønhederne med det samme.

Frk. Rigmor Hjorth optrådte som Clementine Århusiana og sang på en indsmiggende melodi om byens skytspatron Sct. Clemens:

Han bygged en kirke, og uret det slo'.
Nu står det bestandigt på 10 minutter i to.
Og værket er stadig så stille og tyst –
men urskiven den er jo ej blot til lyst.¹

Med sine 54.000 sjæle var Århus stadig den lille købstad, hvor dette, at kirkeuret gik i stå, var ikke blot avisnyt, men også revystof uger og måneder efter.

Kabaretten gik 50 gange, og Sten Jensen kom ofte igen. Da direktøren fyldte 41, hyldede han denne med et par nye dansetræsko fyldt med asters og følgende vers vedhængt:

Held og hæder og godt med skillinger.
Slid med helsen disse jyske tvillinger.
Et godt humør, det er kvintessensen.
Tillykke med dagen – Deres Sten Jensen.²

Kasino-restauranten på 1. sal (Låget) omkring 1909.

M.O. selv var ikke ene om at repræsentere den jyske humor. Skuespiller Axel Frische optrådte samme efterår som jysk konferencier og visefortolker. Og Sigurd Wantzin debuterede som sanghumorist til eget klaverakkompagnement, en dengang helt ny form, lanceret herhjemme af et par tyske Überbrettel-kunstnere*. I øvrigt bød vinteren 1906-07 på flere af de bedste numre, som københavnerne havde fået at se i Cirkus Varieté, Scala og Parisienne.

Ikke blot med det nye indslag i program-

* Überbrettel kaldte den tyske forfatter Ernst v. Wolzogen en kabaretform, han ved århundredskiftet lancerede først i Darmstadt, siden i München og Berlin. Den skulle i kvalitet ligge over varieteen (som i Sydtykland kaldtes Brettel) uden dog at blive egentligt teater.

merne, men også med rabatordninger, søgte M.O. at stimulere besøget. Ved køb af 10 abonnementsbilletter, der ikke lød på navn og således kunne benyttes af alle, kunne man spare i alt 2½ kr. – hvilket var et stort beløb i en tid, hvor priserne var fra 75 øre til 1,25 kr. pr. billet.

I foråret 1907 serveredes en ny kabaret af Sten Sture og med delvis samme ensemble som om efteråret. Den hed »Sandhedens ansigter« – for på Århus Teater havde man just opført Stellan Ryes skuespil »Løgnens ansigter«. Og H.P. Laursen opfriskede i et potpourri »Kabaretminder fra 1906«.

Efter sommerferien overtoges Kasinos restaurant af CHARLES A. EHLERS fra Badehotellet i Risskov. I øvrigt åbnedes med de

vanlige artistprogrammer. Blandt dem bemærker man Carl Fischer og den morsomme lille FREDERIK BUCH, der kunne aflevere et pift lig det, direktøren hidtil havde haft eneret på i Århus – og som dertil åbenbarede nogle grinagtige tænder³. I den lange række artistnavne opdukker også Sisters Harrison med akrobatisk dans. De to søstre hed i virkeligheden EDITH og ROSA LAFONTAINE. De blev i pressen bl.a. anmeldt af journalist LOUIS ANDERSEN, som i middagsavisen »Århus-Posten« under mærket Peter Whisky beskæftigede sig med de muntre sider af byens liv. Og den unge journalist blev så indtaget i den ældste af de blonde søstre, at hun få år efter blev hans kone.

En gentagelse af cykle-konkurrencen blev forsøgt, idet hr. Chr. Jensen udførte »moderne salon-cykle-væddeløb« sammen med to andre professionelle cyklister. Lokale konkurrenter kunne deltage ved at henvende sig

til Jensen, der »træffes i Kasinos restaurant på 1. sal«, som der stod i programmet.

Nytårsprogrammet 1908 indledtes af direktøren selv med en prolog, hvori han optimistisk deklamerede:

Lad os håbe, at fred og lykke
altid vort kære Danmark vil smykke,
frugtbarhed tynde vor by og vort land,
hæder og held vor ældgamle strand.

Men trods de svulstige nationale toner udmærkede programmet sig ved ikke at indeholde et eneste dansk artistnummer.

Forlystelsesudvalget for den tilstundende landsudstilling var til Kasino-premieren for at gøre studier og havde – ifølge »Århus-Posten« – »vistnok været i Kasino fra morgenstunden«.

Måske har de allerede ved den lejlighed været i forhandling med de herrer Olsen og Ehlers om at overtage en forlystelsespavillon

Skuespillerparret
Jonna og Oscar Holst,
ofte på plakaten i
Kasino.

på udstillingen – i hvert fald blev der i løbet af året skrevet kontrakt med dem om at leje plads til og drive en varieté, der efter arkitekt Rosens tegning skulle kunne rumme 5–600 mennesker, og som skulle placeres i Folkeparken i nærheden af »Stationsbyen«. Det blev dem et dyrt engagement.

På dette tidspunkt havde der i tre år ikke været spillet sommerrevy i byen, noget Venelyst ellers havde skabt tradition for. Men i sommeren 1908 traf Marinius Olsen aftale med tourneteaterdirektøren Carl Thomsen om at spille dels forskellige småstykker, dels en revy på teatret.

I løbet af ganske kort tid fra den 20. juni til sidst i august afvikledes en række dobbeltprogrammer. Som det første kom »Et løfte«, lystspil med sange i een akt, og »Hanedans«, farceoperette i 3 akter af Verner Nielsen. Sidstnævnte stykke, der havde gået på Nørrebro's teater, ansås for at være temmelig ovovet, og til premieren var da også mødt den lokale censor, hr. Kiørboe* og frue og politiassistent Hauerbach, men desuden en række andre prominente navne, således skuespilleren CHR. SCHRØDER med sine århusianske værtsfolk (restauratør H. P. OLSEN fra Strandcaféen og Pavillonen), journalist Henry Hellsen, redaktør Helge Hostrup, møbelfabrikant Thorsen, Apollinaris-Sørensen og mægler Smith⁴.

Direktørens frue, Ellen Thomsen, var den strålende primadonna i disse såvel som senere stykker, hvoriblandt kan nævnes farcen »I galehuset« og det seriøse, sociale 3-akters folkelivsbillede »Sypiger« af A. C. Meyer.

Blandt de medvirkende var endvidere Carl Schenstrøm, der mange år senere blev be-

rømt som filmkomikeren »Fyrtårnet«. Om ham skrev »Århus-Posten« i sin anmeldelse af »Hanedans« – hvor han spillede ikke mindre end tre roller – at »Schenstrøm ikke behøver at se ud som et mislykket forsøg på selvmord ved blåsyre«; ej heller burde den unge mand ligne »en statist fra vort eget teater, som nødvendigvis må have kjolebenklæderne lagt et par tommer ned, så de dækker anklerne«.

Erindrer man sig »Fyrtårnet«s benklæder, kan man stille sig det spørgsmål, om Schenstrøm måske i disse linjer har fået ideen til sin berømte filmstype.

Schenstrøm, der oppebar den fyrstelige gage af 90 kr. månedlig for at være både skuespiller – dog med få replikker – og regissør⁵, medvirkede også i sommerrevyen, som journalist Henry Hellsen havde skrevet. Her var han en stormogul, i hvilken anledning han på egen bekostning havde måttet anskaffe et elegant lyst jakkesæt. Foruden ægteparret Thomsen medvirkede Peter Nielsen, bl. a. som byens berømte Peter (Sabroe) og som falden bryderkonge, der tog halv Nelson på en tricotklædt letvægtsskuespiller. Sidste akt af »Sommerrejsen« foregik på »Royal«s fortovsrestaurant. Kulisserne var laurbærtræer i baljer på blå papirbund. I disse strålende omgivelser samledes et »lokalt« selskab, hvis mest populære medlem var hunden Chanko, den århusianske skuespiller ALFRED COHNS trofaste og i hele staden bekendte følgesvend.

Udstyret i denne Kasinos første revy var absolut ikke Scala'sk. Kostumerne måtte hver især sørge for, og damerne syede, så det hele fik et noget hjemmestrikket præg⁶.

Blandt efterårssæsonens artister bemærkes bl. a. MAX FREYTAG med humoresker og vi-

* Den senere politimester Christian Kiørboe var på den tid byfogedfuldmægtig og varetog på byfogedens (politimesterens) vegne den lokale censur.

Den unge Sigurd Wantzin, skuespiller og sang-pianist.

ser, Anna Asmundsen, Doris Brochorst og flere »omklædnings-danserinder«, og det kønne par Jonna og Oscar Holst optrådte med buledans og andre fikse numre.

Så kom landsudstillings-året, hvor Kasino-filialen på landsudstillingen, 25 øres varieteen »Valmuen«, blev en lige så stor økonomisk fiasko for de to modige mænd fra Rosenkrantzgade, som udstillingen i sin helhed blev det for hele byen, ikke mindst takket være den katastrofalt regnfulde sommer.

Hårdest ramt blev Marinius Olsen, idet Ehlers foruden restauranten i Kasino stadig ejede og drev Badehotellet i Riis skov. Den før så glade visesanger blev bitter, og da han, efter at landsudstillingen i efteråret 1909 havde lukket sine porte, igen stod på Kasinos

scene, var det som »en skikkelig mand«, der skuttende sig i sin slængkappe indledte med en monolog, hvori han præsenterede sig som »et miskendt og misbrugt geni«. Det skulle være galgenhumor, men var grim alvor, når han fortsatte: »Jeg har været alting i min tid, – nu er jeg ingen ting! – Jo, det er sandt – jeg er en skikkelig mand! – Folk siger rigtignok, at en skikkelig mand, det er det samme som et fjols, eller sådan noget lignende. Ja det kan såmænd gerne være, at folk de har ret, – men jeg er nu alligevel så skikkelig, at man godt kunne få mig til at gå på én landsudstilling til, både med mestergris og flagstang, prøvespisninger og støvsugere. Men gudskelov, så er jeg ikke den eneste skikkelige mand her i Århus, nej, det

Marinius Olsen i sine velmagtsdage.

Soubretten Doris Brochorst, »dristigt« nedringet.

har desværre vist sig, at vi har været lige skikkelige allesammen.« Og så sang den be-drøvede mand:

I Danmarks land
ved skov og strand
i Århus by, der var en mand,
hvad manden hed
vi alle ved
og ved han var en kunstig smed.*
Han sa'e så smukt:
Ved denne bugt
vi laver noget stort og smukt,
som rigtig skal gi'e Århus »frugt«,
:|:fordi han var så skikkelig. :|:

* Kunstsmid I. M. C. Larsen, formand for Århus Håndværkerforening, var den første, der fremsatte tanken om landsudstillingen.

Så bygged de
i måneder ni
ja, det var måske også ti,
i næ og ny
den hvide by,
som skulle hæve Århus' ry.
Hvordan den ble'
vi alle ve'
og »Rosen« ikke udeble',
men »Rosen« slemt os blokkede,*
:|: fordi man var så skikkelig. :|:

Men som'ren goll
den blev så kold
med regn hvert døgn fra tol' til tol'.
Dog kom der folk, –
én kom med dolk,
en anden kom sågar med tolk,
to kom fra syd,
tre kom fra nord,
én kom til pryd
fem blev om bord,
et fjols fra Mols kom med sin mor,
:|: fordi han var så skikkelig. :|:

Og rådet sad
og var så glad
for de fik gratis vin og mad;
og fjorten ble'
nok riddere,
for hvad de ej udrettede.
Hvad enden ble'
vi alle ve',
nu sidder vi på stumperne,
og hiver svært i pumperne,
:|: fordi man var så skikkelig. :|:

Men det var sjov
med Sebbelov**
han var så flov, men aldrig grov.

* Landsudstillingens arkitekt var Anton Rosen.

**Sagfører A. Sebbelov var udstillingens bureauchef.

Og skoma'er Friis, -*
 naturligvis,
 på »Skansen« satte megen pris.
 Og det er sandt
 en intendant
 man af og til på pladsen fandt,
 men aldrig på den rette kant,
 ∴ fordi han var så skikkelig. ∴|:

Men Carl H.
 ej glemmes må,
 han var den »vigtigste« man så**.
 Han for omkring
 med herresving,
 og gjorde næsten ingenting.

* Skomagemester L. Friis var formand for indkvarteringsudvalget og som sådan impliceret i det til udstillingen opførte hotel »Skansen«, der to år efter omdannedes til beboelseskompleks.

** Fabrikant Carl H. Sørensen, medlem af forretningsudvalget.

På Skejby mark
 med flyverspark
 han som Labri i »Folkets park«
 fik lov at lave spænd og spark,
 ∴|: fordi man var så skikkelig. ∴|:

Men »fjanterne«
 og »vanterne«
 holdt møde med garanterne.
 Og der blev sagt:
 »Det er fuldbragt! –
 hvad vi har lavet står ved magt,
 for det var flot
 og det var godt!«
 Men det var råt
 at vi blev snodt
 og står for landet som »Per Tot«,
 ∴|: fordi man var så skikkelig. ∴|:

Noget morsommere var nok de »konferencer«, Axel Breidahl holdt i september om sommerens begivenheder i udstillings-byen.

Marinius Olsens sidste år

Dog, på overfladen var Kasino snart igen byens gladeste samlingssted. Ja, i det følgende par år – Marinius Olsens sidste – var dets repertoire endnu mere hektisk muntert og afvekslende end før, men også med en vis drejning nedad. Det pikante og undertiden det vulgære fik en større plads, hvad enten det nu skete med eller mod Marinius Olsens ønske.

I 1910 og 1911 optræder således et væld af omklædnings- (= aflædnings-) danserinder. En parisisk mademoiselle krængede, »måske på grund af varmen« alt overflødigt af overkroppen og stod nøgen til midt på sine franske hofter i det tindrende reflektorlys – med en giftslange om sig¹. Sisters Madison præsenterede en hvidbenet og fuldbarmet slankhed i det mindst mulige². »La belle Trovana« dansede æggende danse³. Pariserinden Odette de Beryl optrådte sprælsk i ingenting foroven og kun lidt forneden og viste sin lille lyserøde tungespids, når hun sang⁴, og sangerinden frk. Henny Meyer havde siden sin debut i Kasino et år før »lagt sig et par mindre artige viser til«⁵.

På mandssiden bidrog den heller ikke alt for artige Carl Fischer til underholdningen med et 10 dages gæstespil. I marts 1911 var blandt solisterne den dengang endnu ikke meget kendte svenske visesanger Ernst Rolf, senere Sveriges største navn i revygenren.

Orkestret lededes i 1910 og 1911 af teaterorkestrets dygtige violinist DITLEV JENSEN,

men overtoges 1. april 1912 påny af H.P. Laursen.

Småfarcer kom til at dominere mere som indslag i artistprogrammerne. I efteråret 1910 spillede således een-akteren »Skærmbrædtet«, der havde gået over 100 gange på Sommerlyst i København. Hovedrollerne som en rekrut og hans pige havde hr. Munkeboe og Martha Hegner.

I foråret 1910 var der på een gang hele tre stykker på programmet. Kl. 9 »En borgmesters kvaler«, kl. 9½ »Sherlock Holmes« og kl. ca. 10 en lokal revy »Forårsluft« eller »Flugten fra Badehotellet« med reklame for hr. Ehlers' Riis skov-etablissement, der sås i stor dekoration, malet af teatermaler Emil Poulsen. – Det mærkedes ved denne som ved andre lejligheder, at det var Ehlers, der var blevet den stærke mand i samarbejdet, om end M.O. stod som forfatter til revyen sammen med den lokale visemager »Anker«, et pseudonym for typograf P. Thorsen, leverandør bl.a. til typografdilettanternes årlige revyer i Østergade, og fader til den berømte Abessiniervise (»I Afrika, nær ved Sahara –«).

Sommeren bød på en ny revy, idet Emanuel Gregers fra København havde lavet en handlings-revy, tilpasset lokale forhold, som han også gjorde det i andre byer. Den havde titlen »Sommerrejsen 1910« og undertitlen »Niels Pinds eventyr«. Handlingen startede i 1. akt uden for Lystrup kro, hvorfra hoved-

Restauratør Ehlers, Marinius Olsens meddirektør og efter Olsens død ene-direktør i Kasino.

personen tøffede i bil til Århus, hvor 2. akt foregik uden for café Mejlborgs terrasse. Personalet var foruden direktøren selv dennes kone, Ella Gregers, Gerhard og Jacoba Jensen, Erna Schrøder m. fl. Der var aktuelle viser og med politisk snært til bl. a. de lokale socialdemokratiske spidser redaktør M. Simonsen og folketingsmand Peter Sabroe. Førstnævnte, der i byrådet ene mand kæmpede mod tvungen indlæggelse af wc og dermed afskaffelse af latrintønderne, fik dette vers tilegnet:

Redaktør Simonsen elsker bønder,
men hans liv det er så hårdt,
han må jo ikke få de tønder
til agrargodnings-eksport.
Åh, gudbevares, hvor jeg skal grine
hvis vi får wc her, jo, jo,
for så får Mads først mavepine,
og så blir den morderlig go', ka' De tro.

Og børnevennen Peter Sabroe var et yndet offer i alle revyer, fordi han gik rundt og reddede de små ved direkte aktion:

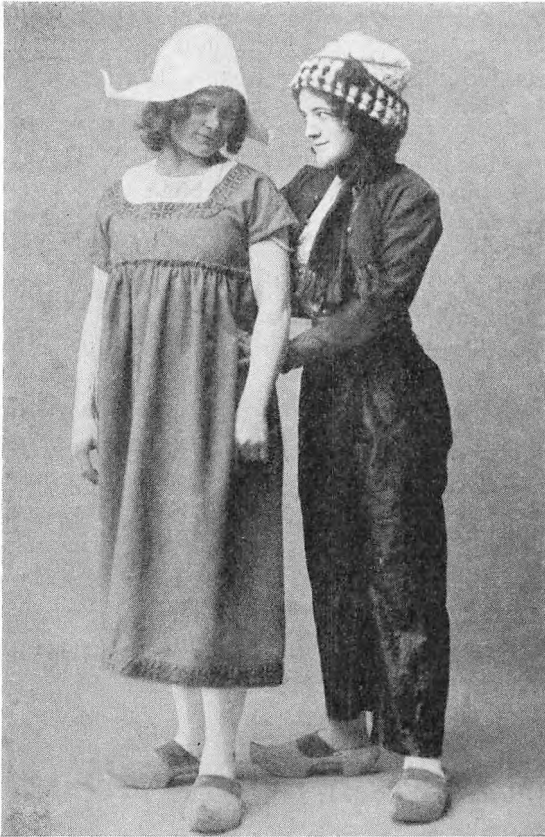
Sabroe han skulle være sultan
og ha' en fem hundred koner – med dem
i et harem smykket med guld han
kunne ha' lavet et børnehjem,
for så behøved han ej som en løve
at rende rundt på gaden og glo
og andre folkses børn at røve,
så blev han sgu morderlig go', ka' De tro.

Der var som vanligt i revyerne hib til de lokale konkurrenter i teatrets verden, særlig storebror på Bispetorvet. Jacob Jacobsen, der var blevet direktør for Århus teater 1908, opførte i sæsonen 1909–10 »Dollarprinsessen«, hvortil han engagerede Kate Meyer og Else Frølich til efter hinanden at spille hovedrollen. Det gav anledning til dette vers i Kasino-revyen:

Vort teater aldrig før
nu har haft så flot og smart en direktør,
for den skær' så svært med sang
og ballet og tingeltang.
Kate Meyer sang som en lærke,
men hun var lovlig svær,
og fru Frølich var lidt vatteret
med korset her og der,
men jeg tror nu nok fru Else særlig
var en stor attraktion.
Ja, for Gokke selv sa'e ganske ærlig:
Det er en dejlig portion.

I revyens slutningssang – en lidt maliciøs
hyldest til byen – lød sidste vers:

Jeg elsker dig, du kære gamle Århus by,
din luft er høj og fri.
Jeg altid synge vil din pris i vilden sky,
din skat er høj, din gas er dyr,
og åen den lugter skrækkelig.

Danserinderne »Sisters Harrison« i en træskodans.

Derfor elsker jeg langs stranden ud at vanke
til det skønne Marselisborg,
og med pigen anemoner gå og sanke
– i det bløde græs vi glemmer al vor sorg.

Kor: Ja, der er vist mange elskende, der vanker
om ved nattetide i Marselisborg.

Og så var der i øvrigt satiriseren over det
frie badeliv ved Marselisborgs sydligste
strande, et emne, der dukkede op igen efter
nyttår i »Kærlighed og Søvand – Badelivs-
cabaret i et lokalt stykke med bart og meget
andet rart«⁶ – bl. a. et fikst dame-ensemble.

Så fulgte Verner Niensens »Glade ungdom«, – en farce, der sagdes at »passe ud-
mærket til et serveringsteater«⁷, og hvori
man genså Jonna og Oscar Holst. Kun en
uge senere spillede farcen »Fruen sover« i
et artistprogram, hvor stampublikummet
med overstrømmende hjertelighed og et væld
af drivhusenes pragt bød de to danske dan-
serinder Sisters Harrison velkommen igen.
De stegede sig en solid succes til og blev på
grund af deres publikums- og presse-tække
indlagt med en Cake walk i den efterfølgende
maritime folkekomedie »Slaget på rheden«,
også kaldet »Til orlogs«. Hr. Munkeboe var
den stolte befalingsmand på »Olfert Fischer«,
og William Petersen (Lange William) og
Oscar Holst et par morsomme typer blandt
marinens raske drenge. Sangene havde beva-
ret populariteten fra 80'erne.

I den dramatiske spøg »En bryllupsaften«,
som var af den dristige slags og foregik i rødt,
havde man fornøjelsen at se fru Holst i næsten
ingenting⁸.

Men netop som det gik allerbedst med at
udvikle Kasino til et lille farce-teater, og
netop som Marinius Olsen i april 1911 fej-
rede sit 25 års jubilæum som visesanger og
blev laurbærkranset ved en festforestilling,
der sluttede med en epilog, hvori han sagde
tak til sine venner – netop da trak skyerne
sammen om den lille scene.

De små komedier havde kunnet opføres på
en bevilling, Marinius Olsen i 1910 havde
fået af byrådet foreløbigt for et år til at lade
opføre »små operetter og pantomimer« så-
ledes, »at de optrædende personers antal be-
grænses til 6 og der ikke ved opførelserne må
anvendes kor«. Men i oktober 1910 kom der
til byrådet besværing fra Århus teaters for-
retningsudvalg over, at M.O. overtrådte

Den meget populære kabaretsangerinde Kay Whitt.

disse betingelser. Og da Kasino-direktøren i foråret 1911 søgte fornyelse af bevillingen, blev den nægtet ham. Censor P. A. Rosenberg havde været ovre for at se på stykkerne⁹, og skønt politimester Goll havde anbefalet andragendet, blev det afslået, idet byrådet også under hensyn til »karakteren af de dramatiske ydelser« ikke kunne anbefale.

Trods dette blev Kasinos sal moderniseret i sommerens løb. Det tilrøgede loft blev hvidtet – med vandblåt i forsænkningerne – og prosceniet frisket op med en diskret lysegul farve. Balkonranden forsynedes med morsomme reliefarbejder i cremefarvet stuk. I de tre loger, der alle var udstyret med gyldenlæder, kom der nye, magelige stole, og søjlerne, der bar balkonen, beklædtes med fløjel.

Og så afløstes gasblussene af elektriske

prisme-lysekroner – oven i købet af nøjagtig samme model som på Wivels terrasse i København.

Også Ehlers' restaurant på 1.sal havde fået gyldenlæder på væggene, og i stedet for de kedelige bænke, man hidtil havde måttet sidde på, kom der magelige, mørkerøde plydsstole. Ville man sidde endnu mere behageligt – og ugenert – var der hyggelige separat-kabinetter med tykke portierer for!

Der var nu en vis berettigelse i sentensen, som stod malet ved indgangen til herlighederne i »Låget«: »Bedre at sidde i kroen og tænke på kirken, end at sidde i kirken og tænke på kroen«.

Åbningsprogrammet i det moderniserede glædestempel havde som særlig sensation en dame ved navn Ular Api, der optrådte i samme guddommelige nøgenhed, som hun havde præsenteret københavnernes for. Hun agerede en indisk prinsesse, som, da der udbrød ild, kaster sine klædningsstykker, ét efter ét, til hun sluttelig står som Eva ved skabelsen.

Da farce-epoken jo var forbi, blev det atter de 14 dags-artistprogrammer, der afløste hin-

KASINO

I Aften Kl. 10 vil en bekendt, ung Dame her fra Aarhus debutere som Romancesangerinde. I Morgen første Søndagsoptræden af The Maasons, sidste Optræden af The Amonus og næstsidste Optræden af alle de andre Artister, samt Optræden af Marinius Olsen i hans nye „skikkelige“ Udstillings-Monolog. Ved Kaffeconcerten Kl. 4 optræder syv af de bedste Artister, ligesom der forevises levende Fotografier. Tirsdag Premiere med helt nyt Program.

En Kasino-annonce fra 1910.

Den dygtige violinist Ditlev Jensen, der i en periode var kapelmester i Kasino.

anden. I september optrådte en svensk dame-sekstet »Philharmonia« med Belmannske sange. Senere på sæsonen kom fru Esther Reddersen, »hvis smældende sopran og slanke tricoben i lige grad finder kendere blandt logepublikummet«¹⁰. Og en bedårende ung dame, Ulla Rasmussen, der et par år forinden var begyndt som stepdanserinde, debuterede som sangerinde med valsen af »Zigeunerblod« og foredrog Lehars enkevals, så hovejerne vuggede med i de dårende rytmer.

I foråret 1912 aflagde den hollandske krydser »Gelderland« et besøg i Århus, hvilket gav anledning til stor festivitas. Både Kasino og andre etableringer stod i de hollandske festers tegn. I Kasino indlagdes en dans i hollandsk bondepigekostume, og ved 11-tiden sprang en kadet op på scenen og holdt tale for Århus og kastede blomster ud over publi-

kum, der styrtede til for at sikre sig en knaphulsblomst, hvorpå man sang den danske og den hollandske nationalsang.

Bag etablissementets strålende ansigt udviklede sig imidlertid den menneskelige tragedie. Til Marinius Olsens økonomiske modgang var kommet personlige sorger, først og fremmest hans hustrus død den 4. august 1911. Hun var kun 46 år. Ved hendes begravelse mødte Kasinos orkester og spillede en særdeles stemningsfuld sørgemarch, komponeret af afd. overtrompeter Greffel ved 3. dragonregiment¹¹.

Med sæson-afslutningen i foråret 1912 var også Marinius Olsens tid forbi. Ehlers havde nu eneherredømmet, og da der åbnedes igen 17. august 1912 var det med ham i direktørstolen. Den 47-årige Marinius Olsen måtte denne sit livs sidste sommer som en slagen mand begynde forfra som farende visesanger og optrådte bl. a. i Teatercafeen¹². Tidligt på efteråret blev han indlagt på hospitalet, hvor han døde den 15. oktober, efterladende sig en voksen og en nylig konfirmeret datter. Ved hans begravelse på Nordre kirkegård var mødt så mange, at følget ikke kunne rummes i kapellet. Mange følte, at et stykke af det gamle glade Århus, hvor godmodigheden herskede, gik i graven med ham.

Men – også dengang gjaldt det, at »the show must go on«.

Samme aften, som M.O.'s død bekendtgjordes i aviserne, spillede hans efterfølger i Kasino sin store trumf ud – et gæstespil af den berømte fru Dagmar Hansen-Heinemann, hende med de ben, der engang var »nationens dyrebareste fælleseje«. Hun kunne, viste det sig, endnu henrykke et varietépublikum, ikke mindst da hun serveredes i fem splinternye kostumer¹³.

Livlige år i „Kronprinsen”

Landsudstillingen i 1909 satte – trods sin egen fiasko – på flere steder i byen fart i forlystelseslivet. I hotel »Kronprinsen«, der lå ved den gamle Banegårdsplads på det sted, hvor nu Park Allé munder ud i pladsen, og som vendte sin store hvide slotslignende facade mod Bruunsbro, mens bagsiden vendte ind til den stille Søndre kirkegård, tog man konkurrencen op med Marinius Olsens varieté.

Allerede i 1902 havde hotellets ejer, agent J. C. Nielsen, der var stedlig repræsentant for Cunard-linjen og de andre Amerikabåde, ladet indrette en stor og smuk koncertsal, hvor musikdirektør CARL MØLLER dirigerede et 12 mands orkester. Senere optrådte skiftende udenlandske orkestre i etablissementet, således et fransk orkester »Rococco« i nationaldragter¹ til afveksling fra hr. Møllers »ensklædte orkester«², et dameorkester Popowitsch i fikse kostumer og igen et dansk orkester under musikdirektør Henriksen, en lille herre, hvis lyse hår »på ægte kunstnervis struttede ud under cylinderen«³.

Til en begyndelse var Nielsen åbenbart tilfreds med at opfange det aftenpublikum i den sydlige bydel, som ved hjemturen fra teatret og Kasino eller Vennelyst følte lyst til at gå ind og få en bid brød og en øl. Han holdt åben til kl. 12 og serverede endog varme retter lige til midnat. Der var hyggeligt på »Kronprinsen«, ikke blot indendørs, men også i lysthaven foran, hvor man i lune sommeraftener kunne sidde og høre musik-

ken fra salen. Og somme tider var der illumination på taget⁴, hvor gæsterne også kunne sætte sig og nyde en prægtig udsigt over byen. I haven var der lukkede lysthuse, som naturligvis søgtes af unge elskende, hvilket kunne give anledning til små pikante episoder som f. eks. den, at de fandt døren lukket og måtte kravle ud gennem vinduesåbningerne. Overfor en dramatisk skildring i avisen af, hvordan spøgefugle havde låset døren udefra og var gået med nøglen, mens de indespærrede råbte ud på gaden og hidlokkede en hel folkemængde, protesterede værten dog indigneret, idet han erklærede, at lysthusene aldeles ikke var til at låse – men at håndtagets vrider bare var gået i stykker⁵.

I 1905 bortforpagtedes forretningen til restauratør S. Jørgensen, der havde været vært på Grand hotel i Ryesgade, og i 1907 blev S. P. Nielsen, som havde været Kasinos første restauratør, forpagter af »Kronprinsen«. Han fortsatte med de store fremmede orkestre, således i første halvdel af 1908 et italiensk dameorkester under ledelse af J. Gerola, og i sommeren samme år et flot wienerdamekapel, som i 1909 afløstes af endnu et østrigsk orkester – i nationaldragter – og et ungarsk herrekapel under hr. Anton Kycera. Så var det, at man besluttede sig til at udnytte landsudstillingens muligheder og etablere varieté. Det blev til »Varieté Internationale«, der gav forestillinger daglig fra kl. 9–12 aften mod en entre på 50 øre. Den lille komiske

Hotel »Kronprinsen« i Banegårdsgade (1912).

skuespiller Frederik Buch var regissør, mens orkestret dirigeredes snart af kapelmester Carl Møller junior, snart af Max Pelche og Friis-Hansen. Artisterne var danserinder af alle nationaliteter og hudfarver samt sou-bretter; men da udstillingsåret var forbi, havde man i den grad fået blod på tanden, at man vovede sig i kast med en revy-cabaret i ikke mindre end 15 afdelinger, kaldet »På Nordpolen«. Heri satiriseredes naturligvis over udstillingens efterveer; bl. a. sang Fr. Buch:

Udstillingsmøde med garanter, der skænds,
hører nu til dagens orden, stadig imens
siger så festudvalget: Udstillingen var fin.
(Refræn): Kild mig i nakken, ellers dør jeg af grin.

Fr. Buch var kroholder på Nordpolen, og da han trådte ud af snehytten, udbrød han: »Tænkte jeg det ikke nok, ikke en sjæl i dag heller, nej, det er sgu en sløj forretning – i går solgte jeg kun een bajer, og det var til mig selv«.

Men allermest jubel var der, når han sang og fløjtede:

Her ser I den lille Frederik
den sjove bitte mand
med det fordømte tyveblik⁶).

Et amazonekorps af unge damer viste yndige tricotben på scenen, og direktionen afbrændte to rødlys⁷. I en anden lille cabaret om »Århusiansk badeliv«, et emne, der tyde-

ligvis har optaget sindene stærkt dengang, optrådte hele personalet i badekostumer.

Og søndag eftermiddag medvirkede alle artisterne ved matineen, hvortil entreen kun var 25 øre. I øvrigt fremgår det af trykte programmer, at en kop kaffe kostede 25 øre, et glas cognac 25 og 50, en Ceres lager 20 og en pilsner 25 øre⁸.

Opmuntret af Nordpols-succesen serverede man den følgende vinter nytårskabaretten »Bagfra og forfra« med scener fra friluftsteatret i Marselisborg. Her havde Henrik Malberg om sommeren bl. a. spillet scener af »En skærsommernatsdrøm«, hvilket nu parodieredes med direktør Smalberg som Oberon (Frederik Buch) og fru Smalberg som Titania (Lily Andersen), mens de øvrige medvirkende optrådte som pyntekoner, små-alfer, garanternes sagfører m. m.

Ind imellem revyerne serverede »Kronprinsen« blandede artistprogrammer. I november 1909 averteredes der med et program, som hed »24 skønne kvinder«. Det hele mindede lidt om Dyrehavsbakkens sangerindeknejper med Fr. Buch som ene hane i kurven. Nogle gange optrådte dog også den vittige Axel Breidahl, »ondskabsfuld mod alt og alle«⁹, og Kasinos stjerne, sangerinden Anna Asmundsen, skuespiller Lohmann med sine levende dukker og skuespillerne Philippa Frederiksen og Victor Neumann. Også Miss Edith Harrison, den ene af de to fra Kasino så berømte søstre, var på programmet – i november 1910 – hvor der desuden blev budt på dame-brydekamp mellem seks nationers repræsentanter, amerikansk dans af parret Carina Norman Bryn og Carl Langballe, og Charles Selmer med humoristiske skærslipperviser. Direkte fra Scala kom hr. Martin Kempinski, der optrådte med et af ham selv

Sidste levende —

Musikdirektør Carl Møller, »Callemand«, der dirigerede i »Kronprinsen« i århundredets begyndelse. Karrikatur fra »Århus-Posten« 1905.

forfattet program, under hvilket der nødvendigvis måtte serveres i salen, som det hed i programheftet.

I løbet af sommeren 1910 havde »Kronprinsen« skiftet ejere, idet forpagteren, S. P. Nielsen, var gået i alliance med restauratør Ludvig Thürmann – i mange år skovetablisementet »Salonen«s populære vært – og »Århus-Posten«s redaktør C. Arnfast Nielsen om at stifte et aktieselskab til at erhverve og drive hotellet og varieteen. De købte komplekset for 215.000 kr. Aktiekapitalen var 25.000 kr., hvoraf de to restauratører indskød det meste i kontanter, mens redaktøren som sin part indskød en varietébevilling, han

<p>Varieteen i Kron- prinsen. I Eftermiddag og i Aften Cabaretten: Aarhuslansk Badellv samt det øvrige store, fortrinlige Program. Entre 25 og 50 Øre. (833)</p>
--

Annonce fra 1910, »Kronprinsen«s livligste periode.

havde forskaffet sig hos den over for forlystelselivet meget velvillige politimester Goll. For den fik redaktøren et større antal gratisaktier, som han senere solgte til den i restaurationsbranchen energisk virkende vinhandler, etatsråd Bestle, for 5.000 kr.

Arnfast Nielsen, der var en ildfuld og begavet skribent, men i økonomisk henseende ikke i stand til at styre sine indfald, var uden tvivl manden bag varieteens stort anlagte programmer i 1910–11, hvor man svælgede i syngende og dansende skønheder fra alle lande, omklædningsdanserinder og steppende negre for ikke at tale om en dame, der stod »levende model« på scenen i »en række højt interessante og meget usnerpede stillinger«¹⁰.

I marts 1911 anmelder hr. Arnfasts eget lille blad – der selvfølgelig ikke sparede på omtale af »Kronprinsen« – eksempelvis det nye program med fremhævelse af stepdanserinden Ulla Rasmussen, »hvis forføriske slankhed og fristende silkezwikler forståeligt nok har fundet nåde for hr. Thürmanns kenderblik«. Desuden dansede frk. Elsa de Cama »sommerfugledans i det mindst mulige, hvilket vil sige en perlekrans slynget en tre-fire gange rundt om hofterne«. For dog ikke at gøre anmeldelsen alt for pinlig subjektiv noteres det, at soubretten Rita Heinz synger de samme sange som for 1 ½ år siden, mens en anden ung dame, Stella Wrelis – født Jensen

– »rimeligvis allerede i dag vil blive tilbage-sendt som tomt retur«¹¹.

Det var kun med store betænkeligheder, man i byrådet i 1910 havde anbefalet en beværterbevilling til det nye konsortium, og den blev kun givet for et år. Standarden var stærkt synkende. I stadig højere grad var stedet blevet et tilholdssted for tvivlsomme pige-børn og fulde folk. Man drak Münchener-øl af store krus og sang i det røgfyldte lokale med på refrænerne, mens der hamredes i takt i bordene med flasker og krus¹². Men under tiden, når de yngste blandt mandfolkene var blevet røde i kammen og kom i klammeri om en pige, røg glasservicet gennem lokalet som kasteskyts. Og hyppigt var der larm og slagsmål på gaden udenfor.

Stillet overfor udsigten til at få forretningen lukket forsvandt først Arnfast ud af billedet, og i sommeren 1911 besluttede aktieselskabet som helhed at sige stop¹³. Man måtte stille inventaret til offentlig auktion, og hotellet blev genovertaget af J. C. Nielsen.

Den 1. september 1911 genåbnede han koncertsalen med musik og med optræden af den gamle operasanger Fr. Kreutz og meddelte, at »også familier kan være bekendt at aflægge besøg«¹⁴. Den følgende måned optrådte et ungarsk orkester, to herrer og to damer, i nationaldragter og slog guitar og harper, »så øjnene dugger og mangan en kind bliver våd«¹⁵. Under koncertlokalet blev et stort kælderrum i efterårets løb indrettet til vinterhave, hvor der ligeledes var musik.

I efteråret 1912 blev virksomheden forpagtet af M. Hansen Klestrup, der havde drevet Turisthotellet i København. Han fortsatte med at byde på koncert. Italienske militærorkestre vekslede med danske trio'er og i

flere perioder spillede en »Georgio« (»med håret ned ad nakken«)¹⁶. Undertiden kunne der være tvivl om de italienske navnes ægt-hed. En Alfredo Orlando mentes at være døbt Alfred Olsen og være fra Horsens; men han spillede temperamentsfuldt som en syd-lænding og så ud som en sådan, når han med sit lange sorte hår i brus om det blege ansigt besteg podiet i sort spidskjole og med flagrende kunstnersløjfe¹⁷.

Men i januar 1914 var hr. Klestrup så uheldig, at politiet kom og lukkede »Kron-prinsen« i 8 dage, fordi han havde engageret artister i stedet for solister! Det drejede sig om komikeren Marryat Lauritzen, der havde dristet sig til at optræde i kostume. Derved blev tre musikere, fire kelnere, en kontrollør, en brandmand og solisten arbejdsløse, note-rede pressen¹⁸.

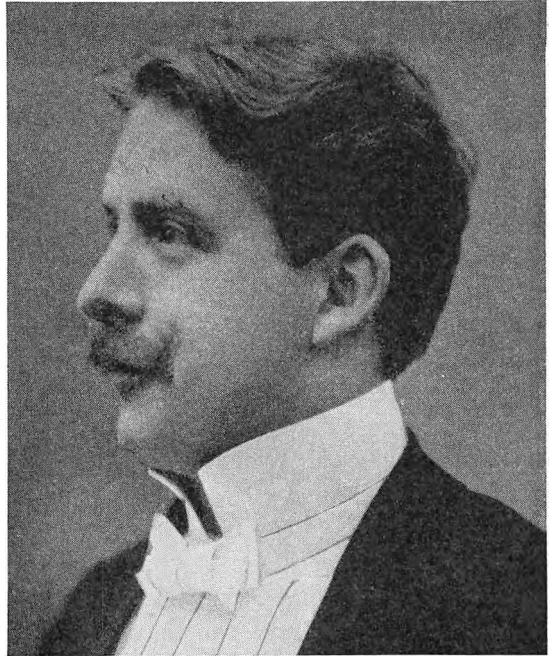
Alle anstrengelser for at hæve »Kronprin-sen« op til et bedre ry syntes dog i det store og hele at være forgæves, og konkurrenterne skubbede til den hældende vogn.

I Kasino sang man i revyen 1914:

Sikken de spiller og sikken den skær'
på »Kronprinsen« med fiol og klaver.
Hver aften når klokken er henad ti,
så trænger de til politi.
Så lukkes butikken, mens værten han skri'er
under gråd fra de yndige pi'er – ja:
Jeg vil fanden ta' me la' me
sla' i smadder med det samme,
om jeg fatter, hvad der er i vejen her.

Da hr. Klestrup fremdeles ikke fattede det, måtte agent J. C. Nielsen endnu engang, fra nytår 1915, selv overtage sit værk, men kun for langsomt at afvikle restaurationsdriften.

Allerede i 1910 havde »Frederiksbjerg bio-grafteater«, som havde ligget på hjørnet af

Axel Breidahl, der optrådte med muntre konferencer.

Jærggårdsgade og Bruunsgade, lejet sig ind i den østligste del af »Kronprinsen«s store kompleks ved indgangen til kirkegården. Nu inddrog man scenen i biografen, der derved forlængedes så meget, at der blev ialt 300 siddepladser, og fra 1917 blev »Kronprinsen« udelukkende brugt som filmsteater, indtil »Folketeatret«, som det nu kaldtes, efter en kort lejeperiode i Kasino i 1921–22, fik egen bygning ved Bruunsbroens anden side i februar 1923.

Samtidig begyndte den store omkalfatring af banegårdskvarteret, som gjorde det nød-vendigt at fjerne det meste af hotel »Kron-prinsen«s bygninger. I 1934 forsvandt de sid-ste rester af etablisementet for at give plads for arkitekt Høeg-Hansens moderne hjørne-kompleks.

Det folkeyndede og omtumlede Vennelyst

Af alle århusianske forlystelsessteder har Vennelyst den længste og mest bevægede historie. Gennem næsten 100 år spillede dette anlæg, dets lokaliteter og friluftstribuner en førende rolle som centrum for de folkelige forlystelser. Også varietélivet holdt på et tidligt tidspunkt sit indtog i den kønne have, der i visse perioder virkelig gjorde tilløb til at blive en jysk pendant til Carstensens Tivoli i hovedstaden, idet den ud over koncerter og forestillinger bød ambulante forlystelser og cirkustelte velkommen indenfor sit plankeværk.

At anlægget var indhegnet gav mulighed for, at man for den beskedne entré, der gennem tiderne blev opkrævet ved havens indgang, om sommeren kunne byde de besøgende kunstnerisk underholdning omkring restaurationsbygningen. Allerede i 1860'erne optrådte artister i trapez og på line; og dels indendørs, dels udendørs spillede fra 50'erne og op til 80'erne tournerende teaterdirektører som Molau – til hvis personale bl.a. hørte den fortræffelige skuespiller Daniel Züberlein – og Camillo Spiers m.fl. en lang række småfarcer og vaudeviller. Titler som »Ægtemænd i knibe«, »Den svage side«, »List og flegma«, »Når saltkarret vælter«, »På fremmed vildtbane« og »Når kvinder græder« giver et indtryk af, at det var letfattede variationer af de evige intriger, man bød på.

I 60'erne gæstede også N. Chr. Bruhns selskab og andre lignende varieté-ensembler Vennelyst med »syngende kunstnere«, især

sangerinder. I »Illustreret Tidende« for 1863 fortæller en rejsende medarbejder om Vennelyst, »hvor man hver aften kan tilfredsstille sin trang til at lade sig smelte af søde melodier af diverse kortsårede sirener i dragter, der betegner de forskellige nationaliteter, og af alle aldre og skønhedsgrader...«¹.

I 1873 var københavnernes blevet præsenteret for den første sommerrevy, og i 1880 opførtes for første gang en sommerrevy i Vennelyst, som i de følgende seks årtier med kun enkelte afbrydelser skulle blive skuepladsen for den årlige lokale sommerrevy, den, der gennem mange år var tradition i enhver ordentlig dansk købstad. Det var Spiers, der lancerede revyen i 1880. Han kaldte den »Vegafesten eller Et Carneval ombord. – Phantastisk Sommerrevu for 1880 med Sange, Chor, Dans og Melodrama«. Enkelte af viserne var lokale, og den århusianske kapelmester Georgenius Madsen havde arrangeret musikken og til dels komponeret revyens melodier².

I 1889 hed den lokale revy »Århusianerne på verdensudstillingen i Paris«, og hertil havde byens flittige og meget bekendte kunstmaler Julius Petersen malet dekorationer med motiver ikke blot fra Seine-staden, men også fra Riis skov. For det gjaldt dog først om at se »Vore egne vindeverre« – som titlen var på revyen året efter.

Det følgende år havde værten, Johan Kristiansson, engageret N.F.Svendsens teaterselskab til at udfylde sommersæsonen. Man

Hovedindgangen til Vennelyst ved Nørregade-Høegh Guldbergsgade. Inden for de to sidelåger skimtes billetskurene.

spillede i den primitive teaterbygning ved siden af restaurationen – og det oplystes i aviserne, at der var indrettet 224 siddepladser, hvilket var 100 mere end tidligere, og at der ville blive serveret under forestillingerne. Selskabets 8 medvirkende gav i et par sommermåneder en lang række farcer og parodier og en sommerrevy. Et enkelt aftenprogram bestod f.eks. af de tre småstykker »To sjæle og een tanke«, »Hun vil spille komedie« og »Den svage side«. Et andet »En pigernes Jens«, kantonnementsfarce med sange, »En landsbyhistorie«, operette i een akt, og »Robert og Signe«, en parodisk tragedie i tre akter – som skal være skrevet af selveste Olaf Poulsen.

Man købte billetter ved den øverste låge

i Høegh Guldbergsgade eller i teatret en halv time før forestillingen, men så kunne man også i pausen frit gå ud i haven, hvor musikdirektør Bergmann svingede taktstokken over sit harmoniorkester for enhver, der blot betalte de 25 øre for at komme ind i anlægget.

Ved sæsonens slutning – i september – brændte imidlertid teaterbygningen, og alle hr. Svendsens og hans personales ejendele ødelagdes: kulisser, garderobe, rollehæfter og noder – og intet var forsikret.

En ny sal blev opført og i 1892 udstyret med scene, og samme år serverede direktørparret Warming og William Petersen påny en sommerrevy, betitlet »Bal i haven«.

I 1894 blev overkelner A. Schmidt – allerede tidligere omtalt som leder af forsam-

Den blonde fru Helga Lehmann,
som sang romancer fra tribunen.

lingsbygningens varieté – vært i Vennelyst og gjorde et stort nummer ud af varieté-genren, som han førte op i et højere niveau end syngepigernes. I alliance med en kunstnerisk leder, S.Weiss, præsenterede han en række artister, bugtalere og akrobater, en violin-humorist Friedrich Rignis, balletdanserinderne søstrene Caroli o.s.v.³.

Efter kun to sæsoner måtte Schmidt imidlertid overdrage lejemålet til Marius Kjerulff, der havde været klubvært i »Polyhymnia«, og som fik kommunens tilladelse til også at give varietéforestillinger om vinteren. I 1897 stod en helt ny pavillon klar til at modtage forårets komme i Vennelyst. Den var opført som en stor, dekorativ træbygning i »nordisk stil«, tegnet af senere slotsarkitekt Thorvald

Jørgensen, og kendetegnedes især ved et ca. 35 meter højt tårn, fra hvis øverste platform talrige unge elskende i årenes løb nød udsigten over bugten og byen i aftenbelysning. Men samtidig med, at der var kommet rummeligere sals- og restaurationsforhold spillede der »ligesom i Tivolis pantomimeteater for åben scene«⁴, idet William Petersens trup på den musiktribune i anlægget, hvor ellers Bergmanns orkester sad, opførte »Baderejsen til Trouville«.

Det følgende år forbød byrådets Vennelyst-udvalg at fortsætte disse friluftsforestillinger. Man ville kun have musik i anlægget. En afgørelse, der fremkaldte borger-protester i avisindlæg⁵.

Så gik man påny over til varieteen i salen. År 1900 foregik det under direktion af Otto Petersen. Han startede søndag den 6. maj med et program, der bl.a. bestod i fem forvandlingskunstnere, »Les 5 Ramoneures«, der lavede deres »forvandlinger« på åben scene, endvidere den i mange år meget yndede marionet- og bugtalerkunstner Gustav Lund »med sin store familie«, et dame-ensemble »De fire nordstjerner«, et sværdsluger-fænomen o.s.v. Desuden dansede fru Leontine Overgaard en smuk serpentinedans, men da manden ved »lysemaskinen« ikke havde idé om at dirigere denne, kom hendes præstation ikke til sin ret⁶. I øvrigt var lokalet stoppende fuldt og varmen overvældende.

De strenge kommunale herrer er måske af sidstnævnte forhold blevet overbevist om, at det alligevel var bedre ved godt vejr at lade folk se forestillingerne udendørs. Kjerulff fik i hvert fald lov til at ombygge musikestraden til en lille friluftscene, og 2. pinsedag præsenterede direktør Otto Petersen på denne et stort program af 4 aftentimers varighed.

Kgl. skuespiller Rolf Wøldike sang, søstrene Olsen dansede, og Nyboderkomedien »Capriciosa« gik over den lille scene, efterfulgt kl. 10 af Tivoli-pantomimen »Pjerrot vanvittig af kærlighed«. Og kl. 10¹/₄ vistes elektriske lysbilleder! Sommeren igennem var der hver aften kl. 10 en pantomime-forestilling på »arenateatret«, og i pressen formanedes folk til »at blive siddende ned under forestillingerne, da ellers kun et mindretal kan se noget«⁷.

Fra den 15. juli opførtes foruden pantomimerne også en del af den københavnske Tivoli-revys numre, her givet af Otto Petersen og frøknerne Stolberg og Olsen.

Den nyskabte tradition genoptoges det følgende forår med pantomimerne »Harlekin skelet« og »Frieriet på forpagtergården« og med indlagt viseafdeling af »det lystige tre-

kløver«, ligesom William Petersen kom med en lokal sommerrevy, hvis skueplads var Jacob Kjærs just henslumrede »kunstanstalt«, og hvori man bl. a. sang om den store brand hos Otto Mønsted i Vestergade, hvor den brændende olie løb ud i åen:

Mønsteds margarine brændte af i fjor,
og da vinden den bar lige imod nord
ku' jeg lugte det ud, hvor jeg bor
– det var det ækle ve'et.

Sikken fut der var i det brænderi,
jeg kan ikke glemme, da jeg gik forbi
åen lignede et oliemaleri
– det var det smukke ve'et.

Desuden var man begyndt at vise »lokale levende billeder af overraskende virkning«; således sås på lærredet »færdselen på Cle-

Vennelyst.

2den og 3die Pinsedag fra Kl. 4 Efterm.:

Stor Aabnings- og Pinsefest med mange Forlystelser og Bal.

Elektrisk Lys paa Pantomimeteatret og i Parken.

! Fra Kl. 4 Efterm. paa Sportspladsen:

Lytgens Musæum og Panoptikon. Sø-Storm til Lands.
Winthers Pragt-Luft-Gyng.

Fra Kl. 8:

Koncert af Carl Møllers Orkester.

Forskellige Præstationer paa Pantomimeteatret, hvoraf fremhæves:

Et Køkkenbesøg, stort Ensemblenummer.

Den gamle Historie, i 5 Tableauer.

Harlekins Skelet eller Pjerrots Forskrækkelse, komisk Pantomime.
Cosmografen med lokale levende Billeder.

Fra Kl. 9: Stort Pinse-Bal.

Entré til Etablissementet 25 Øre.

Annonce for Vennelyst
maj 1901.

mensbro kl. 12 middag« og »Hvorledes Århus får sit øl«⁸. Og skulle alt det ikke være nok for de forlystelsessyge, kunne de gå om bag koncertsalen og tage en tur i karusselejer Ernst Winthers amerikanske pragt-luftgyngel eller hans helt nye »søstorm til lands«⁹.

Desværre lod også bøller og berusede sig tiltrække af disse forlystelser og af den offentlige dans, hvilket vakte mishag mange steder og fremkaldte Kjerulffs fratræden sidst på sommeren 1902.

Samme sommer var Albert Schmidt og hans kone Dagmar på ny hovedkræfter i Vennelyst-underholdningerne. De opvartede bl.a. på 6.juli-dagen med en opførelse af et stemningsbillede i een akt og tre nationale tableauer, »Den frivillige«, hvori medvirkede 40 statister. Sommerrevyen, der havde premiere 26.juli, hed »Levende billeder«. Den gik kun få gange og afløstes af en anden med titlen »Gamle tider og ny« – uden bedre resultat. Kjerulff efterfulgtes som vært af A.Sveistrup, der et par år forinden havde overtaget hotel »Dagmar«, og til hvem man fra kommunens side stillede visse forventninger, der dog tilsyneladende ikke indfries. I hvert fald lød der ingen særlig tak til ham, da han i 1906 forlod »Vennelyst« efter at have sat sin formue til.

Sveistrup startede med store koncerter i haven og varieté indendørs i »Überbrett«-stilen og med et 5-mands spansk orkester i nationaldragter. Om vinteren lod han forevise levende billeder i forbindelse med koncerterne, f. eks. et program bestående af »Ridtet i dødsringen«, »Mordet i Serbien«, »En køkkenscene«, »En badescene« og »På bryllupsrejse«, hvilket sidste nummer rummede en ret ovovet kupé-scene¹⁰!

Til sommeren 1904 havde Sveistrup truffet

aftale med teaterdirektør Bernhard Lehmann, som 15.maj startede en »forsæson« med i salen at spille 3-akteren »Putte« eller »Min øjsten«. Senere var der et tre dages gæstespil med bl.a. Stribolt fra Sønderbros teater i Verner Niensens »Den glade varieté«, efterfulgt af et nyt med fru Gries og Arne Jensen i »Charleys tante«. Ægteparret Lehmann selv diventerede i løbet af juni gæsterne med flere småstykker som »Selskabsdame og syjomfru« og »Gadesangerne«, »Hos fotografen« og den uopslidelige bagatel »Turtelduerne«, mens den blonde fru Lehmann alene sang romancer og sammen med fru Køhler fremførte en køn lille operette, »Ved lygteskær«.

Men stadigvæk klagedes der over elendig belysning på scenen. Der var kun en eneste lampe i rampen, så aktørerne famlede sig rundt i halvmørke¹¹. Naturligvis måtte man bruge salen, når det blev regnvej, men ellers var det langt mere populært at kunne sidde udenfor og høre f. eks. den unge GERDA CHRISTOPHERSEN synge, som hun gjorde fem aften i træk i juli.

Lehmans sommerrevy, der var sat ødselt op på den lille scene, afhjalp i nogen grad mangelen på normalt scenelys, idet tilskuerne førtes til kong Radiums rige med mange farvede glødelamper og blomsterklædte hofdamer. 2. akt foregik i Århus på børnehjælpsdagen, og her tog en trup af »Det unge Højre« kegler. Fru Lehmann sang den obligate Århussang, og den unge skuespiller Martin Jensen udmærkede sig ved et mundrapt foredrag af ikke helt lette viser og sang bl. a. en ganske sjov en om musiklivet i Århus,

Den gamle Vennelyst-pavillon, fotograferet 1907, året før den brændte.

Gerda Christophersen som ung solist.

som i de år grupperede sig om de tre populære dirigenter Makwarth, BÄHNCKE og Carl Møller:

For musik de sværmer særlig,
de gouterer ganske herlig
både Makwarth, Bähncke ja og Callemand,
notabene: ved en bajer
med en omgang dobbelt rejser
og et whiskystænk i et par hal'e vand.
Se, så er de med på noderne,
det kribler dem i koderne,
Makwarths Wolle-verse, den ska' de sgu ha'.
Bähncke er en smukker mand,
sin »Agnete« vugger han,
så nu er han blevet Århus' Sousa.
I Olsens pavillon med de 16 musici*

* Pavillonen i Riis skov havde H. P. Olsen som vært. Han blev senere direktør i Vennelyst.

– gud bevares dog, hvor såd'n en masse mand
kan file i.

Men Carl Møller han er rigt'nok sø'

– da jeg hørte hans petroleumsmarch*

var jeg lige ved at dø.

Sommeren efter – 1905 – var der imidlertid ingen revy eller andet skuespil i Vennelyst. Carl Møllers orkester spillede tre gange om ugen og blev suppleret med solister med ansete navne som heltetenoren Christoffer Budde og Gerda Christophersen. I juni vistest et enkelt artistprogram à la Kasino. Ellers hyggede man sig foran musiktribunen, hvor man kunne kigge efter venner og se på »kendte ansigter«. Og der skulle ikke meget til for at more folk. Når f.eks. »Gokke« – Århus teaters populære skuespiller Alfred Cohn – med sin hund Chanko, der efterhånden var lige så kendt i byen som han selv, vadede op til tribunen og lånte Callemands taktstok for derpå at dirigere musikken til »Har De ikke set den lille Cohn«, ja, så var det en begivenhed, der endog kom i avisen næste dag. Senere var Cohn for øvrigt konferencier ved koncert-arrangementerne.

Men Sveistrup drømte om at få meget mere ud af Vennelyst. Atter og atter anråbte han byrådet om hjælp, og inden sæsonen 1906 kom han i forbindelse med cirkusdirektør Henry Overgaard af det dengang berømte cirkusdynasti. Skønt kun 30 år gammel kunne Henry O. den sommer fejre sit 25 års artistjubilæum, idet han for et kvart århundrede siden havde lavet sin første saltomortale i cirkusteltet i Vennelyst – hvor gennem mange år næsten alle omrejsende cirkus op-

* Kapelmester Carl Møller skrev ofte lejlighedskompositioner, således »Det danske petroleumsselskabs honnørmarch«.

slog deres teltpæle. Nu havde han fået den idé at ville omdanne Vennelyst til et virkeligt tivoli med masser af forlystelser, forevisning af dyregrupper og store artistnumre foruden naturligvis musik.

Der blæste imidlertid ikke nogen blid vind fra byrådets side over for Vennelyst og dets vært, og hvad der skulle arrangeres, måtte nærmest ske udenom og mod de kommunale myndigheder. Alligevel vovede Sveistrup og Overgaard det store spring. I Vennelysts annoncer blev navnet ændret til »Vennelyst tivoli«, som skulle have sæson fra 20. maj til 16. september. Hver aften fra kl. 7 1/2 til 11 skulle det gå slag i slag – med nye artister på kunstnerplænen hver den 1. og 16., skiftende sangere i koncertsalen, levende billeder og et 15 mands italiensk orkester i infanteri-uniformer. Ved premieren var der hele fire solister i koncertsalen, bl. a. den folkeyndede sanger JOHS. HERSKIND¹². På plænen spillede Makwarths orkester, og der var udendørs bodega, karruseller og gynger, senere også et Mester Jakel-teater og fra 2. pinsedag dans på åben estrade. Blandt solisterne i sommerens løb var Gerda Christophersen, Rigmor Hjorth, Anker Kreutz, illusionisten Almati m. fl. Den unge skuespiller Axel Holm fra Århus teater forsøgte sig – dog med ikke ubetinget held – som causør¹³, hvorimod en brydekamp mellem den stærke Jes Pedersen fra Odder og to tyske Herkules'er fremkaldte jubel hos 4.000 tilskuere, især da Jes kastede begge tyskere efter tur¹⁴.

Den sommer var imidlertid for meget for værtens økonomiske formåen – og efter en række nye, langvarige diskussioner kom byrådet til det resultat, at Vennelyst-anlæggets drift burde hvile hos kommunen, der herefter måtte engagere musik og til gengæld

Sangeren Johannes Herskind (1870–1926).

indkassere entreen. Værten skulle så kun sørge for gæsternes materielle fornødenheder.

Under ledelse af teatrets nye kapelmester, A. JOHN GUTFELD, spillede et 25 mands orkester i haven hver aften i sommeren 1907 – og der blev opkrævet en 25-øre af hver besøgende. Enkelte gange indlagdes solister, således violinisten Buschard. Da man nåede frem til hans fornemme solo, stod Gutfeld frem og bad publikum gå ind i salen. Bærende på deres kaffekopper og sjusglas bevægede folk sig af sted ude fra anlægget – men så snart solisten var færdig, kunne de gå udenfor igen og høre resten¹⁵.

Sveistrups muligheder for at fortsætte som vært var imidlertid udtømt – og mens man i byrådet stredes om, hvorvidt det var ham, der ikke var dygtig nok, eller hans forgænger, der havde gjort hans vanskeligheder uover-

Den gamle musiktribune i Vennelyst, hvorfra al friluftsoptræden foregik i århundredets første tiår. Foto fra tyverne, da tribunen stod endnu.

vindelige, besluttede Sveistrup sig til at blive kroejer i Hadsund¹⁶. Han tog en pæn afsked – med en stor folke- og børnefest, hvor de unge fik gratis karruselture og løb sækkvæddeløb, og hvor Sigurd Wantzin og Axel Holm optrådte.

Som hans efterfølger rykkede S. P. Nielsen fra Kasinos restaurant ind i Vennelyst; men knap var han kommet i gang med en vinterforretning med balselskaber, før en ny brand den 22. februar 1908 ødelagde hele etablisementet. Det blev et kæmpebål – i vinteraftenen synligt over hele byen – hvis største effekt var det øjeblik, da tårnet faldt. Omrent lige så stort var dog braget, da salens lysekrone, kaldet »Papegøjeburet«, styrtede til jorden kl. 8,48. Bagefter var der almindelig enighed om, at bygningen ikke havde været en bedre skæbne værd. De eneste, der havde holdt af den, var dens arkitekt og så daværende byrådsmedlem, tømrermester Thorbrøgger, der havde haft arbejdet i entreprise¹⁷! Trist var det dog, at musikdirektør Søren Poulsen havde mistet en del partiturer, han havde haft liggende i pavillonen.

Den gamle, efterhånden noget miserable teatersal bag pavillonen var det eneste, der var blevet stående efter branden – og i den måtte man i sommeren 1908 lave en interimistisk restauration, mens man fortsatte med at lade de 25 musikere trutte i det grønne.

S. P. Nielsen havde helt ladet sig slå ud af branden og havde trukket sig tilbage til roligere forhold i Automatcafeen i Søndergade; men i hast fik man et arrangement med restauratør Hans Rising fra »Friheden«, som lovede at varetage beværtningen i Vennelyst og tilbød at erlægge en afgift på 1100 kr. for året.

Et fuldstændigt brud med sommerteatertraditionen blev dog undgået. Hen på sommeren, den 18. juli, lykkedes det at få stablet en lille revy, »Sommerrejsen«, på benene. Forfatteren, der skjulte sig under pseudonymet »Harlekin«, og som kaldte sit arbejde »lokal farce-operette«, var ret harmløs i sit vid og havde ikke mange næsvise udfald mod lokale navne og foreteelser¹⁸. Revyen gik en månedstid sammen med to små farcer, »Kusine Lotte« og »I kantonnement«.

Samtidig med, at man besluttede på pavillonens gamle fundamenter at opføre en beskeden een-etages erstatning, som byrådet var klar over ikke kunne undværes i det forestående landsudstillings-år, søgte man at få en varig løsning på værtspørgsmålet, og i marts 1909 kunne der forelægges byrådet tre tilbud fra liebhavere. Man valgte tilbudet fra Hans Peter Olsen, Pavillonen i Riis skov.

Det blev et lykkeligt valg. H. P. Olsen kom til at lede Vennelyst gennem 13 år og skabte det fornøjelige friluftsteater, hvorfra tusinder af århusianere livet igennem bevarede de dejligste sommerminder.

Et friluftsteater og en fallit

Hans Peter Olsen var en mand, der kendte Århus og århusianerne som få andre. Han var født i Århus i 1860, havde tjent sine første skillinger som avisdreng og kom efter skolen i typograflære på »Jyllands-Posten«. Så gik han efter tidens skik på valsen, kom hjem igen og blev første trykker ved »Demokraten«, efter at denne var blevet dagblad. Senere kom han påny til »Jyllands-Posten«. Men natarbejdet her huede ham ikke, så da hans far, der var vognmand og senere drev en kælderrestaurant på hjørnet af Tværgade og Kystvejen, afgik ved døden først i halvfemserne, overtog H. P. Olsen restaurationen og udvidede den med et smukt lokale i den høje stueetage, hvorfra der dengang var fri udsigt over bugten. Efter med held at have drevet »Strandcafeen« frem, gik han i 1902 ind i forpagtningen af Pavillonen i Riis skov; senere drev han den sammen med Ferdinandspladsens beværtning, startede endvidere Automatcafeen i Guldsmedgade, og først efter at være rykket ind i Vennelyst sagde han farvel til sine andre forretninger.

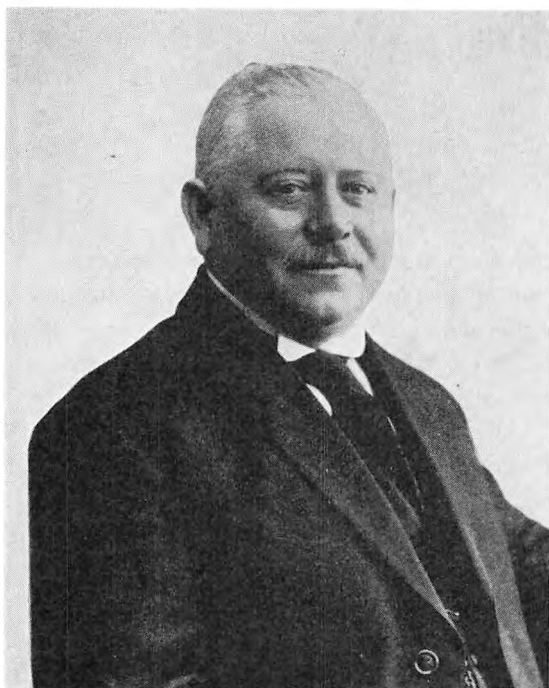
I Pavillonen havde Olsen haft en heldig hånd i valget af orkestre og solister til optræden i sommersæsonerne og havde i øvrigt gjort sin forretning bekendt gennem sin specialitet »varm borgmesterkringle«, som han – eller rettere hans dygtige hustru, der forestod køkkenet – nu bragte med sig til Vennelysts kaffeservering. Hjulpet også af sin datter, der stod for det kolde køkken, lykkedes

det ham hurtigt at give etablisementet ry som et sted med god mad. Men Olsen mødte også personlig hver morgen kl. 7 hos slagteren og fiskehandleren for at overbevise sig om, at han fik de bedste varer til sit køkken.

Alligevel skulle Vennelysts nye direktør få nogle vanskelige år, der endog resulterede i en konkurs, forinden det lykkedes ham at rette skuden op. De hyppige vært-skifter og de mange diskussioner om Vennelyst, bl. a. i byrådet, og som sandelig ikke virkede som nogen propaganda for stedet, havde medført, at prestigen måtte bygges op fra bar bund. Først måtte der ryddes ud blandt de uheldige elementer, som var begyndt at holde til i haven, og det kunne Olsen gøre så meget bedre, som han selv var en gennemført sober mand, der ikke tålte fuldskab og uorden.

Men ellers var den ydre begyndelse alt andet end lovende. Indvielsen af den nye pavillon i 1909 skuffede både gæsterne og pressen, der fandt bygningen »ligefrem hæslig og fantasiløs«¹. Værten selv kunne ikke bo ved pavillonen, og toiletforholdene var meget primitive. Først i 1915 blev disse mangler afhjulpet.

Indvielses-middagen, der fandt sted i forbindelse med et dyrskue den 16. juli, var ellers flot: Suppe, hummer, lammeryg med trøffelsauce og slikasparges, kylling med salat og compot, parfait med jordbær, overflødighedshorn og mocca, dertil seks slags vin samt likør.

H. P. Olsen, direktør i Vennelyst 1909-22.

Mens byens og turisternes interesse i landsudstillingssommeren droges mod syd, også til de nye pavilloner i Marselisborg-skovene, syslede H. P. Olsen med store planer. Udenørs koncerter og solistoptræden foregik endnu på den gamle musiktribune, der lå med bagsiden ud mod Høegh Guldbergsgade, så at folk, når de sad ved bordene foran den, vendte front mod Guldbergsgade og havde pavillonen på deres højre side. Men Olsen ønskede et rigtigt friluftsteater opført neden for restaurationen med servering under forestillingerne. Endelig i juli 1910 lykkedes det at få byrådet til at bevilge de nødvendige 8.000 kr. Tegningerne lå da klar, og i rekordtempo opførte tømrermester Marquardsen

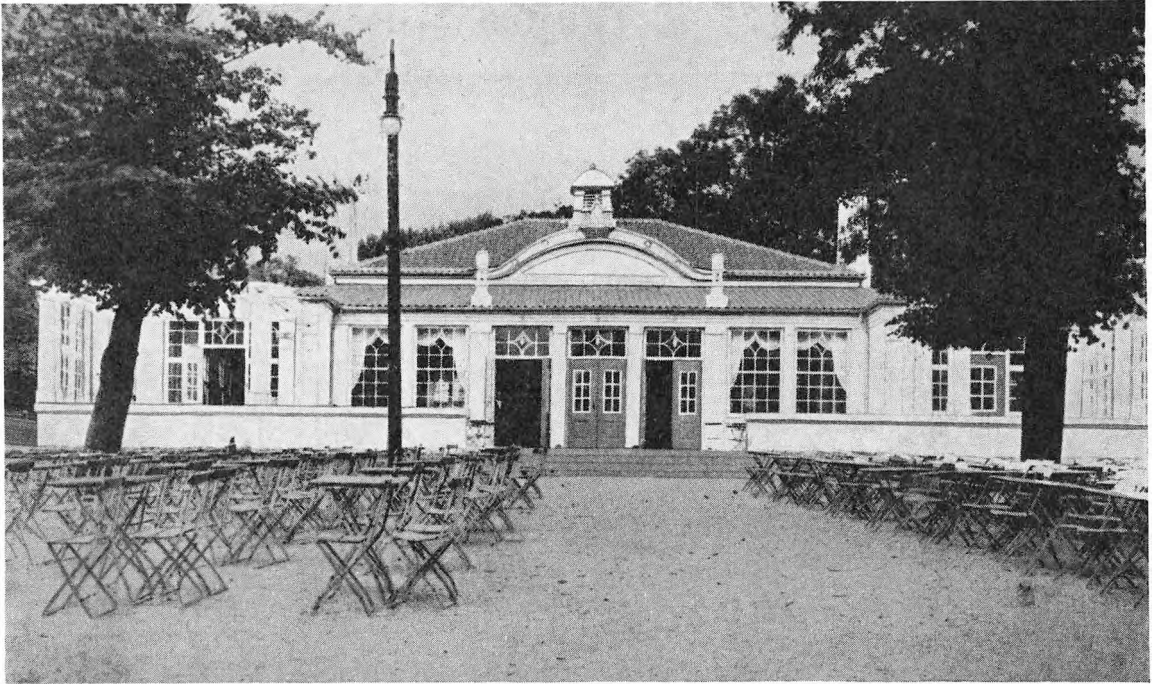
træbygningen på en sokkel af cement. Under scenerummet var der to garderobelokaler, et for damer og et for herrer, men ikke bedre adskilt, end at man kunne stå op på en stol og kigge over væggen, hvilket – fortælles det – bl. a. Carl Fischer drillede damerne med i de år, han medvirkede i revyerne. Senere indrettedes der et tredje rum til kordamerne².

Da friluftsteatret først kunne være færdig i sidste halvdel af august, måtte H. P. Olsen demonstrere sin stræben efter større lødighed med en række solister. Således optrådte teaterdirektør, professor Martinius Nielsen, der læste op af J. P. Jakobsen og Carl Ewald; fru Anna Asmundsen sang, og Saxtorph-Mikkelsen foretog Aakjærskes viser. Endvidere forekom i sommerens løb optræden af kammer-sanger Vilh. Michelsen, skuespillerne Chr. Zangenberg, Peter Fjelstrup, Henrik Malberg, Aage Fønss og Oda Nielsen, operasangerne Johs. Fønss og Aage Wang Holm samt den folkekære Peter Cornelius³. Endelig optrådte tankelæseren Emil Knudsen. Til disse aftenprogrammer tog man 10 øre i entré.

Om eftermiddagen mellem kl. 4 og 6 var der koncert i haven, og flere gange arrangeredes der feriefester, hvortil entreen var 25 øre.

Omsider blev premieren på den nye scene fastsat til søndag den 21. august. Skuespilleren Chr. Schrøder havde som kunstnerisk leder mixet et program af solister, en lille farce og en lokal revy. Men om aftenen øregnede det, så man måtte rykke ind i den gamle, hårdt prøvede teatersal, og først mandag aften lykkedes det at holde friluftsteatret over dåben.

Kl. 8 præcis rejste orkesterdirigenten, den allerede fra Kasino velkendte H. P. Laursen

Den nye Vennelyst-pavillon, som åbnedes i 1909.

sig og slog an med taktstokken. Efter tre musiknumre fulgte kl. 8½ optræden af opera-sangerinde frk. Johanne Hansen, der sang en af de nyeste amerikanske valsemelodier »When I marry you« og endnu et nummer. Kl. 9 fik man som »kelnerstykke«* et lille lystspil med sange, »Hvad skal drengen være?«, spillet af ægteparret JAC. og ODA BROCHORST, der i en række år blev bærende kræfter på sommerteatret. Og først kl. 9¾ kom årets sommerrevy, hvis titel var »Århus i films« – syngende, levende, talende og grædende billeder i 2 strimler ved filmsfordær-

* Dette var den populære betegnelse for de stykker, der i revyernes første årtier indlagdes som noget, folk kunne »komme på«. Revyen begyndte så i reglen ikke før kl. 9 eller senere.

verne Vald. Hansen og Alfred Kjærulf. Mellem de to akter spillede H. P. Laursen sin egen »Kanongalop«.

Revyens medvirkende var foruden ægteparret Brochorst og Chr. Schrøder også ALFRED ARNBAK – senere kendt for sin seminarist Svaabæk-figur – og sangerinden frk. Johanne Hansen.

Men pressen var ikke særlig elskværdig. Mens »Århus-Posten« især savnede »nogle flere unge damer«, betegnede »Stiftstidende« revyen som »et slag i ansigtet på den gode smag og den almindelige anstændighedsfølelse«. Den var fyldt med »platheder og sjofelheder«, skrev man; bifaldet fandt man behersket, og fremkaldelserne var de færrest mulige!

MENU

VED
INDVIJSELN AF PAVILLONEN I VENNELYST
DEN 16. JULI 1909

☉

<i>Suppe printaniere.</i>	<i>Beycheville.</i>
<i>Hummer naturel. Majonaise.</i>	<i>Chateau Hochheimer.</i>
<i>Lammeryg med Trøffelsauce.</i>	<i>Montebello sec.</i>
<i>Slikasparges à la Pompadeur.</i>	
<i>Kylling.</i>	<i>Pommery sec.</i>
<i>Salat & Compot.</i>	
<i>Parfait med Jordbær.</i>	<i>Madeira.</i>
<i>Overflødighedshorn.</i>	<i>Amontillado.</i>
<i>Mocca.</i>	<i>Liqueurer.</i>
	<i>Havanna.</i>

Liqueur Benedictine

IMP. BÉNÉDICTINE, FÉCAMP. 60° Série N° 4

Menukortet fra indvielses-middagen i Vennelyst-pavillonen 1909.

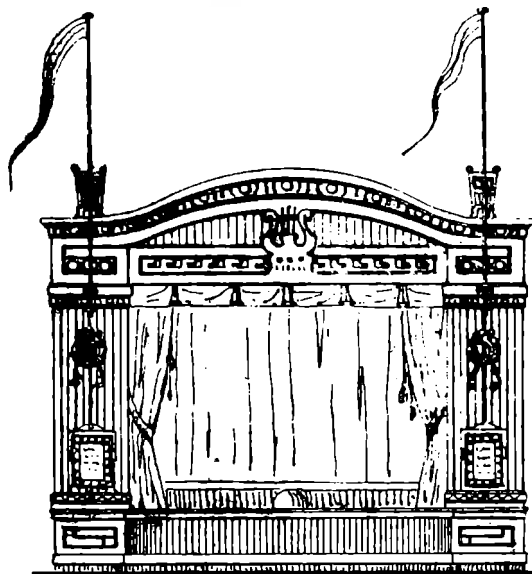
En sådan medfart i forbindelse med dårligt vejr kunne nok have taget modet fra en mindre robust mand; men H. P. Olsens jyske stædighed fornægtede sig aldrig. Han bed bitterheden i sig og arbejdede ufortrødent videre.

Foran den nye scene var til publikummet opstillet de for friluftsrestauranter velkendte klapborde med skrå jernben og do. umagele stol, og ved et simpelt stakitværk markeredes adskillelsen mellem de dyre pladser til 50 øre og de øvrige til 25. Til denne omkostning kom dog den i hvert fald moralske forpligtelse til at nyde et eller andet fra restauranten. En kop kaffe kostede ifølge den første prisliste 25 øre, mocca 35, te 25, chokolade 35, Ceres lager og pilsner 20, sodavand 20 – og en cognac 40 øre.

Men selv om man ville være tilskuer på plankeværks-billet, altså stå helt bag den indhegnede tilskuerplads, slap man ikke for at betale 10, senere 25 øre i entré til haven, enten ved den røde port ud mod pladsen ved Nørregade eller ved indgangen fra Høegh Guldbergsgade, hvor der begge steder blev lukket af ved 6-tiden, og hvor der var opstillet et lille billetbur på hjul, bemanded med henholdsvis fhv. byrådsbud Andreasen og kunstsmykværker Roager. Den sidste sad ved Guldbergsgade bag et sækkelærred, som var trukket for stakitværket, så folk ikke kunne stå udenfor og kigge ind. Ved selve teaterindhegningen solgtes i nogle år pladsbiller af pens. sergent Gec og fhv. snedkermester Henckel⁴. Skomager Tillegren, der i mange år havde været kontrollør i Østergades forsamlingsbygning, stod ved hovedindgangen og kontrollerede billetter. En anden kontrollør var lejtjener Godt⁵.

En kort tid var også sognefoged Holm i

Friluftsteatret i „Vennelyst“.

En tegning af friluftsteatret før dets åbning i 1910.

Vejlby, Ellen Gottschalcks far, kontrollør i »Vennelyst«.

Naturligvis var det for de unge læredrenge en yndet sport at kravle over det høje stakit om Vennelyst og komme gratis til forestillingerne. Der vandrede derfor til stadighed en vagtmand – havens faste, daglige opsyn Rasmussen – frem og tilbage inden for hegnet for at pågribe de formastelige; men kun såfremt det var voksne bøller eller berusede, blev politiet indblandet.

I regnvejr, når kopper og glas på serveringsbordene blev fyldt med vand i stedet for med de drikkevarer, folk havde betalt for, måtte man undertiden flytte forestillingen ind i den gamle teatersal, kaldet »stalden«. Den havde dog efterhånden den skavank, at

Den omrejsende sanger Saxtorph-Mikkelsen (1910).

heller ikke den var helt vandtæt ved større regnskyll.

Men i de lune sommeraftener var der herligt under lindetræerne. Når de og blomsterne duftede, når et stille vindpust rørte løvet, og når månen vandrede hen over den aftensorte himmel, ja, så hyggede man sig, vuggede i takt til sommerteater-orkestrets smægtende toner og sang med på den årlige hyldestsang til det skønne Århus. Og kom aftenkulden for tidligt, udlånte H. P. Olsen uldtæpper til at pakke om benene.

Han dementerede allerede med sin første hele sæson, hvad man i Kasinos revy samme år havde spået i en vise:

Med Vennelyst vil de nu gå i gang,
lave om til gøgl og tingeltang.
Snart friluftsteatret bygget bli'r
for hr. Schrøder og fire syngepi'r.
Laursen han skal være direktør
og skal nok for pantomimen sør'.

Det følgende år var der på ny både en solistsæson og en teatersæson. På solistaftenerne var der optræden fire gange, og ind imellem spillede Makwarths hornorkester, bl. a. hans eget nyeste produkt, »La petite Århusienne«. Solisterne optrådte på friluftsscenen, mens det noget larmende orkester sad bagved publikum. En aften optrådte en ung, mørk mand, elegant klædt i kjole og hvidt, med et blændende foredrag af danske og franske sange, sluttende med Marseillaisen. Det var Poul Reumert, dengang Det ny teaters lovende unge førstekraft⁶. Andre solister den sommer var ELLEN HOLM (senere Ellen Gottschalck), sognefogedens datter fra Vejlbj, der netop havde debuteret på Århus teater, sangeren Axel Boesen og den folkelige fru Amanda Lund. Og – ikke at forglemme – den i Århus meget populære, gennem årene succes- og sensationsombruste Gerda Krum Juncker, der sang sine operette-succes'er, og som desuden optrådte i et af den århusianske domorganist Allin komponeret sangspil »Under lås og lukke«, hvori hun var eneste synlige medvirkende^{7*}. Også Peter Cornelius var på programmet. Han sang alle sine bedste numre: »Den spillemand snapped –«, Gralsfortæl-

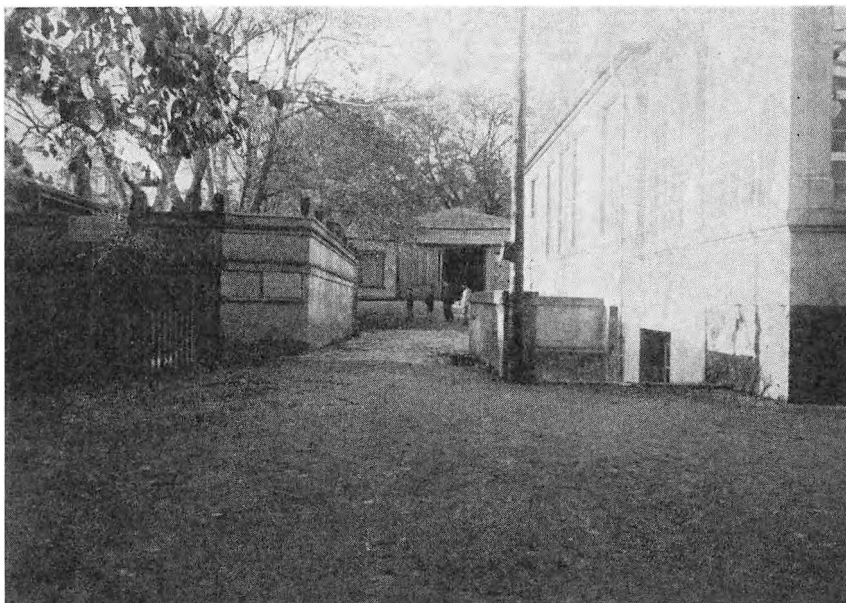
* Egentlig var det et gammelt stykke af en ukendt forfatter, Allin her havde gravet frem og pudset op. Den eneste, man ser på scenen, er den unge pige, som er lukket inde. De øvrige medvirkende høres kun som stemmer udenfor, og af hendes elsker ses kun benene, da han kryber ind gennem vinduet.

lingen af Lohengrin og Robert Henriques »Valborg-sang«.

På friluftsteatret opførtes bl.a. Hostrups »Intrigerne« med Cajus Bruun som skolelærer Sørensen, Brochorst som krigsråd Richter, og med damerne Amanda Lund og Ellen Holm. Sidstnævnte var ligeledes med i en lille farce-bagatel »I klemme«, der dannede forspil til sommerrevyen, som havde premiere i begyndelsen af juli. Denne gang var den skrevet af de to århusianske journalister LOUIS SCHMIDT og Louis Andersen, som i de følgende år under mærket »Louis & Louis« var mestre for en række af de mest succesrige sommerrevyer, Århus har set, dristige, nærgående og vittige⁸. I det ydre byggedes de op som andre danske revyer, der endnu på den tid trivedes i den klassiske form, hvor en spæd handling presseses ind i tre akter og

tre-fire dekorationer, hvorfor sange og optrin måtte have en vis forbindende tekst. Efterhånden som Scalarevyerne smittede af på provinsen, kom de hyppigere sceneskift – og de enkelte numre blev uden forbindelse med hinanden. Handlings-revyerne afløstes i tyverne overalt af lagkage-anretninger.

I firmaet Louis & Louis' første revy, som havde titlen »Stjerner og striber« med undertitlen »Moderne sommerdrama i bart«, foregik handlingen dels ved Ørneredens badestrand, Trouville kaldet, dels i Vennelyst. Ved Ørnereden havde herredsfoged S.F. Grundtvig, Ning herred, netop foretaget en indskriden mod det utvungne badeliv og forbudt badning på åben strand mellem Ørnereden og Moesgård. I Trouville-scenen sang SCHIØLER-LINCK som bademester Steppesen derfor:

Vennelysts gård
med den gamle
reserve-teatersal
i baggrunden.

Hr. Grundtvig våger nøje på den gode sæd og
 skik.

En dag, da han med hustru ud til Ørnereden gik,
 på stranden fire villadamer soled sig på rad.

Hr. Grundtvig stirred stift, men skued intet
 figenblad.

Åh jo, unge piger i den dragt –
 himmel for pragt.

Hvem tør fortælle så, at ånd er magt.

Fluks hr. Grundtvig da fo'r frem:

Vil I se at skruppe hjem!

Kære kone, rolig vær, jeg skal nok ordne dem.

Også med en mormonvise havde Schiøler-Linck stor succes – og forestillingen var først og fremmest hans. Men den digre Brochorst kom ind som en fin nr. 2.

Det var en yndet spøg i de år at parodiere det seriøse friluftsteater i Marselisborg skov.

Året i forvejen havde Chr. Schrøder maskeret sig som Puk fra »En skærsommernatsdrøm« (i skoven spillet af Clara Wieth (Pontoppidan)), idet han iførte sig lyserøde underbukser, svøbte en dug om kroppen, satte en lampepudser bag i som hale og – uden for det normale Puk-kostume – anbragte to tøfler som æseløren. I 1911-revyen parodierede man »Hagbarth og Signe«, der havde været spillet i skoven med Johs. Poulsen og Clara Wieth i titelrollerne, og hvor nu Søren Fjellstrup og Amanda Lund karikerede de kongelige kunstnere. Blandt koroptrinene bemærkedes en trup spejderpiger med Ellen Holm som den friske og nydelige spejderpige-solist.

1. august tog man revyen af plakaten og fortsatte med småfarcer. Bl.a. spillede den

Friluftsteatrets første kunstneriske leder, Chr. Schrøder.

Opsynsmand Rasmussen foran Vennelysts hovedindgang.

Den unge Ellen Holm (Ellen Gottschalck) som debuterende revyskuespillerinde i Vennelyst 1911.

Operettestjernen Gerda Krum, Juncker 1911.

vitale Schiøler-Linck i en farce med titlen »Han kommer fra Pasteur«. Samme hr. Linck var ofte temmelig drilagtig over for sine medspillende og havde f.eks. set sig gal på regissør NIELS SPRINGBORG, en søn af den i Århus meget kendte brandkaptajn Springborg. Den unge S., der i dette stykke havde en ganske lille rolle – han nåede trods sin ulykkelige kærlighed til teatret aldrig længere end til småroller – skulle komme ind med et brev til Schiøler-Linck. Da udbrød den store mand, henvendt til det unge postbud: »Hvad S..., det er jo Springborg. Det vil sandelig glæde Deres gamle far at se Dem anbragt i en anset stilling ved postvæsenet«. Schiøler-Linck og publikum morede sig. Men Springborg tog det knap så spøgefuldt.

I en anden farce skulle der hver dag gå noget nips på gulvet. Der blev til prøverne indkøbt noget defekt gods i Tusindhandelen på Volden. Men ved generalprøven blev Schiøler-Linck rasende over genstandenes kvalitet, gik ud i kulissen til regissøren og hentede noget af det finere nips, der skulle have været ofret på premieren, samtidig med at han stak Springborg en lussing. Denne slog imidlertid igen, så Schiøler-Linck måtte give sin røde kind et ekstra lag sminke. Springborg havde af H.P.Olsen fået indprentet sparsommelighed ved indkøbene. Men Schiøler-Linck råbte harmdirrende ned til direktøren, der sad lige foran scenen: »På et hvilket som helst andet teater ville dette ikke«, hvorpå Olsen ganske sindigt af-

Vennelysts mangeårige regissør Niels Springborg (1914).

brød ham: »Det er skam ikke noget teater, hr. Linck, det er kun en fjællebod«⁹. Ofte nøjedes Springborg med at låne rekvisitter ude i byen; men undertiden glemte han, *hvor* han havde lånt genstandene, og måneder efter ringede ejermændene så til H. P. Olsen og efterlyste deres ting.

Et pudsigt udslag af sparsommelighed var det vel også, når H. P. Olsen om formiddagen stak hovedkræfterne Schiøler-Linck og Brochorst en rive og et lugejern i hånden og sendte dem ud på pladsen foran teatret, hvor de tillige fik lov at tørre bordene af for sjetter fra den foregående aften. Samtidig stod han selv på terrassen og klippede laurbærtræerne, iført den hvide kittel, der gennem alle årene var hans foretrukne arbejdsdragt.

Bag H. P. Olsens forsigtighed med udgifterne lå en berettiget angst for den regnfulde sommers økonomiske resultat. Allerede om foråret havde han måttet søge en akkord med sine kreditorer; men da sæsonen sluttede i september, var hans underskud vokset med 4.000 kr.¹⁰. Thi på eet område sparede H. P. Olsen aldrig. Han vedblev at engagere de bedste kunstnere, og gennemser man hans omhyggeligt førte protokol, der indeholder oplysning om alle udbetalte gager og honorarer, forbavses man over, at han turde indlade sig på sådanne efter den tids forhold dyre engagementer. I 1911 var den samlede udgift til skuespillere og solister 10.742 kroner, året i forvejen havde den været 7.929 kr. Det kan nævnes, at Johs. Fønss for een dags optræden fik 335 kr., Oda Nielsen 300 kr. ligeledes for een dag, Cornelius 550 kr. for to dage, mens Poul Reumert nøjedes med 250 kr. for to dage.

Af det faste sommerteaterpersonale i 1911 fik Schiøler-Linck 375 kr. for 1½ måneds tjeneste samt som alle de øvrige en dampskibsbillet til 8 kr. Brochorsts gage var 848 kr. og Amanda Lunds 688. Ellen Holm derimod fik for næsten 2 måneder kun 265 kr.

På den anden side var indtægtssiden blevet påvirket i uheldig retning ved indførelsen af forlystelsesskatten i 1910, idet lovgivningsmagten mærkeligt nok ikke havde taget hensyn til den advarsel, Schiøler-Linck samme år udslyngede fra Vennelysts scene i følgende vers:

Ak, det galt vil gå for alle danske varieteer,
thi at svare skat – den kan de ikke tage mer.
Hver en sangerinde nu belastes skal med skat,
og det er noget, som de piger dog aldrig før
har ha't.

25 øre koster hver en grammofon,

akkurat det dobbelte et horn og xylofon.

Hr. Neergaard vikser skæget: Den laver jeg sgu
godt.

Ja, skat på kunst er godt

såvel i stort som småt,

vel ryger en og anden af pinden nu og da

– men ellers er der ikke spor i vejen.

Den betalingsstandsning, der længe havde
truet Olsens leverandører, førte i september

til konkursbegæring¹¹. Olsen faldt, skrev
»Århus-Posten«, som offer for den gode
smag. Da han overtog Vennelyst, var det
ødelagt af en tidligere vært, hvis efterfølger
ikke kunne rette det op. Olsen ville være
rosset, de løse fugle og deres påhæng kvit og
gøre Vennelyst til et samlingssted for famili-
erne. I de to år, han har været leder af eta-
blissementet, har han holdt kunstens fane
højt, fastslog bladet.

De muntre lokale sommerrevyer

Med et lån på 500 kr. lykkedes det H.P. Olsen kort efter nytår 1912 at klare sig fri af skifteretten. Da han tillige opnåede selv at få teaterbevillingen til sommereatret og således også kunne holde sig fri af de kunstnere, der ellers som bevillingshavere havde kunnet lægge et økonomisk pres på ham, tegnede det forholdsvis lyst for den nye sæson. Med 1912 begyndte tingene da også at gå i den rigtige retning. Revyen var blevet udvidet både med stof og personale og gik over brædderne fra 21. juni til og med 1. august. Personalet bestod foruden af Schiøler-Linck, som var kunstnerisk leder, af ægteparrene Brochorst, Dagmar og Torben Krarup samt Astrid og Valdemar Røner – og endelig, ikke at forglemme, EMMY GANDRUP SCHØNFELD. Denne fortræffelige folkelige skuespillerinde i det komiske rollefag, siden hen landskendt som den festligste fortolker af hovedpersonerne i »Rasmines bryllup« og »Den ny husassistent« lancerede i det års og de følgende revyer en række af de viser, som for alvor gik i folk, dem, der nynnede længe efter, at Vennelyst havde sluttet sæsonen, ja, som erindredes i årtier af århusianerne.

For Emmy Schønfeld selv – eller Bine, som hun hed blandt kolleger – var det en triumf at stå ombrust af bifaldet her i den gamle have, hvor hun havde færdedes som barn, ikke langt fra sit barndomshjem i Nørregade. Da hun i 1912 sang Edvard Brinks

landeplage »Knold og Tot« i duet med Vald. Røner, var fremkaldelserne og da capo'erne ofte flere, end de kunne tælles på begges hænders fingre.

Den joviale tykkemand Jac. Brochorst sang som »fars og mors Basse« om de farer, der lurede på de unge piger i Århus, hvad enten de nu gik til bal på Gelderland (den hollandske krydser) eller løb på skøjter i Mølleengen:

På lange ski og skøjtejern man laver tingeltang
i Mølleengens sumpede og grønne Dannevang.
Den fine ende morer sig med pjank og rama-
sjang,
de blanke jern, de holdes varme natten lang.

I anledning af, at byrådsmedlem, købmand Mikael Johansen havde opnået at få bevilling til at drive »Kosmorama«, fik han dette hib af Schiøler-Linck:

Et lille filmsteater, det var heller ej af vejen;
der er flere svært forlegen
for at få en bid af stegen,
men vi kan jo ikke alle gå omkring som hr.
Mikael
og være ven med det, der du'r i byens byrådsal.
Nu skal han ha' uniformen på og pænt ved
døren stå
det var lige såd'n lille tjans, at jeg ku' li' at få.

Og i den helt lokale vise »Det rager ikke mig« sang han:

Emmy Gandrup Schönfeld og
Valdemar Røner synger
»Knold og Tot« på Vennelysts
friluftscene 1912.

Gennem byen går en sporvogn man kan køre på,
hvis ikke man har travlt, for ellers må man

hel're gå.

Når den har kørt tre-fire meter fra remisen a',
så stopper den og kører ikke før den næste da'.

Tænk, nu spekulerer byens vise tanter
på at få den om ad Sandgravsvej,
men da aldrig jeg mig viser på de kanter,
ja, så rager det jo egentlig ikke mig.

Den altid forekommende skønsang til byen
blev foredraget af Torben Krarup:

Et mindernes væld fra den tid, der svandt
i livsglædens brogede strøm,
et kort trylleri til mit hjerte bandt
så sødt som en sommernatsdrøm.

Og den bypatriotiske lovprisning sluttede:

Århus, Jyllands hovedstad,
kend dig selv, vær ung og glad.
Se en luftning står fra øst
ind mod Riis skovs fagre kyst,
med det friske bølgeslag
segner gammelt had og nag
og i jublende fryd hilser Århus sin solgyldne
forårsdag.

Da sangene var trykt og solgtes i hæfter for
25 øre, kunne de stemmebegavede blandt
publikum nynne med ikke blot på melodien,
men også på teksten. Enkelte år fremstilledes
også postkort med scenebilleder. Teaterfoto-
graf i Vennelyst var Nolken Petersen, en høj
mand med stor kunstnerhat og af og til tem-
melig »træt« og distræt. Således løb han til
revyen i 1915 omkring en halv dag og tog
billeder af personalet i alle mulige opstillin-
ger, for så, da han kom hjem, at opdage, at
han ikke havde en eneste plade i kassetterne¹.
Men ellers var hans teaterbilleder aldeles
fremragende, som nogle af dette afsnits gen-
givelser vil vise.

Foran revyen 1912 opførtes i sommerens
løb med en halv snes dages mellemrum føl-
gende een-aktere: 21.-30. juni »En mislykket
plade«, vaudeville af Daniel Hansen. 1.-11.
juli »Øreløs og løsøre«, udstyrs-farce-parodi
af Bunkelund. 12.-21. juli »Fra september-
krigen«, farce med sange af Chr. Petersen.
Og 22. juli til 1. august »Koleraen«, køben-
havner-farce af Alfred Kjærulf.

En af de største begivenheder i sommerens

Tegning af Jens Rørnholdt.

De fire fra Vennelyst 1912: Foroven direktør H. P. Olsen og den ene revyforfatter, Louis Schmidt. Nederst instruktøren, Schioler-Linck, og den anden forfatter, Louis Andersen (tegning fra »Århus-Posten«).

løb var i øvrigt en dansk-amerikansk fest i forbindelse med det besøg, et selskab af dansk-amerikanere aflagde hos kong Christian den 10. på Marselisborg slot. Ved den lejlighed sang Johs. Fønss. Senere, den 15. august, foretog han for første gang i Århus Aakjærs »Kornmod« til Sextus Miskows melodi.

På de særlige festdage konkurrerede den mere lødige underholdning med »gøglet« længere oppe i haven. Herover spandt »Anker« et vers i Kasinos efterårsrevy 1912:

Når i Vennelyst der laves fest
med ballon og karrusel,
Carl Fischer og Labri som gæst
og en pyntet lygtepæl,
i entré man ta'r forhøjet pris,

og hvis du dig vrider ve'et
si'r Hans Peter Olsen naturligvis
– han en tåre knuser te'et:
Lille sømand
ta'en blot med ro, min ven.
Vil du inte kunsten nyde her
ka' du skruppe a' igen.

Blandt forsæsonens solister havde bl. a. været den gavtyveagtige revykomiker Carl Fischer, og med ham sluttede H. P. Olsen aftale om at medvirke i revyen det følgende år. Endnu havde Fischer dog langt fra opnået den popularitet, han senere var ombløget af, og et enkelt blad mente efter revy-premieren i 1913, at denne »komiker« burde holde sig til at optræde i »Kisten« i København². Nej, denne revys glanspunkt var Jutta Lund, som med strålende humør smeldede de bedste viser ud over serveringsbordene. Det var hende, om hvem Osvald Helmuth engang sagde, at hun var den eneste kvinde, der kunne synge duet med sig selv.

Revyens titel »Århus, er du vågen« havde undertitlen »Eventyr-film i 2 afdelinger og et krematorisk intermezzo«. Dette sidste, der foregik i St. Simons krematorium, hentydede til, at redaktør Simonsen netop som ligbrændingssagens varme talsmand havde rejst kravet om bedre forhold for den nye begravelsesform.

Slutscenen i 1. akt bestod i, at Jutta Lund som prinsessen i »Der var engang« besvimede på scenen, hvorpå fire tricotklædte unge damer som assistenter fra Falcks redningskorps kom kørende i bil ned gennem haven, entrede scenen og førte den afmægtige prinsesse ud. Et rigtigt effekt-nummer.

Teatermaler ELVIN GAY havde forsynet revyen med flotte dekorationer, hvoriblandt

Parodi på »Der var engang« i revyen 1913. Fra venstre Schiøler-Linck som prins Hansen, Jutta Lund som prinsessen og Carl Fischer som Kasper Røghat.

især havnemolen i måneskin var af storslået virkning.

Revyen spillede fra 20. juni til 15. august. Forsæsonen havde budt på et udmærket dobbeltprogram, nemlig Heibergs sangspil »De danske i Paris« og Axel Frisches 3 akts lystspil »Rasmines giftermål« (som senere blev til »Rasmines bryllup«) med Emmy Schönfeld i sin siden så berømte glansrolle som rengøringskonen Rasmine Mortensen og med Schiøler-Linck som hendes søn. Yderligere spillede i sæsonens løb bl. a. følgende ceneraktere: »Håndværkernes fest«, vaudeville af Louis Angely, »I Amors kontortid«, farce af Holger Gundelach, »På krigsstien«, sangspil af Verner Nielsen, »En glad sjæl«, farce med sange af Villiam, og »Hankøn og hunkøn«, moderne kærlighedsforviklinger af Verner Nielsen og Schönfeldt.

Schiøler-Lincks gage for sommeren var nu oppe på 1.100 kr. Det samme fik Carl Fischer.

Ægteparret Brochorst fik 1.550 kr. og Jutta Lund 1.140 kr.

Revyens forfattere fik derimod deres honorar i form af procenter af billetsalget – vistnok 5 øre pr. billet – plus 25 kr. for en original vise, samt diverse fortæring i den tid, de sad og skrev deres værk ved Olsens hyggelige direktørbord foran buffet'en.

Trods de høje kunstner-udgifter holdt værten lave priser på sin mad. Hele dagen serveredes engelsk bøv, fransk bøv, kalvekotelet, kogt eller stegt rødspætte for 1 kr. pr. ret, og en såkaldt cabaret med varm forret kostede 2 kr.

Det økonomiske udbytte af sæsonen 1913 var derfor heller ikke større, end at det foranledigede H. P. Olsen til at andrage byrådet om eftergivelse af kommunens andel af forlystelsesskatten. Men klimaet i byrådet var ikke blevet bedre. Han fik blankt afslag³.

Alligevel fortsatte han med i samarbejde

med Schiøler-Linck at gøre sommerrevyen flottere, og i 1914 var man oppe på at have hele 8 kordamer til at flankere skuespillerne. Blandt aktørerne var forskellige nye navne. Ægteparret Brochorst var ikke med i den og den følgende sæson; til gengæld havde man den lille tætte Valdemar Maes, Poul Vendelbo, AXEL SVENSSON, og af nye damer Helene Christiansen, VALBORG KIRKEGAARD og BERTHA LINDGREEN. Endvidere sås for første gang den unge skuespiller og danser Carlo Møller, der kom til at medvirke fem sommersæsoner på Vennelyst, men døde efter få dages sygdom under den alvorlige »spansk syge«-epidemi i vinteren 1918-19.

Til revyen, der bar titlen »Hurra – vi er med«, havde man formået selveste domorganist Allin til at arrangere musikken, der i øvrigt havde den udmærkede violinist Ditlev Jensen som dirigent. Og den kendte århusianske danselærer Thorsøe havde indstudert dansene, mens Elvin Gay igen havde overgået sig selv med farvestrålende dekorationer. Schiøler-Linck selv brillerede i 1. akt som

forsikringsagent Palminsen, der sang om sig selv:

Og med monoklen i øjet,
hatten en smule på snur,
driver han ned gennem Strøget,
mønstrer hver dames figur,
den med den dyreste silke
og den med de fineste fjer
– hvem skal hans gældsposter klare?
Mein Liebchen, was willst du noch mehr?

I 2. akt var han blevet til generaldirektør Palminsen ved en amerikansk oliefabrik og sang:

Kan man se på mig,
at jeg er falden efter noget stort,
at min mor var slangedame,
og min far en fornem engelsk lord

På samme måde undergik Valdemar Maes som Mikkell Muk en forvandling fra i 1. akt at være vaffelbager og århusiansk original til i næste at optræde som turistfører og medlem af forskønnelsesforeningen.

Vennelyst-revyens personale 1913. Stående i bageste række: Axel Svensson, Jac. Brochorst, Schiøler-Linck, H. P. Olsen, Carl Fischer og Carl Hemmingsen. I midten fra venstre Valborg Kirkegaard, Jutta Lund, Oda Brochorst og fru Fürst (suffløse). Siddende i forreste række Niels Springborg, Carla Jensen, Ellen Holm (Gottschalck), Rachel Pfeiffer (hvis stedfar var Storm Petersen), Nica Hansen samt Arne Olsen.

En af de bedste viser i 1914-revyen blev sunget af Carlo Møller og Helene Christiansen. Den behandlede mange lokale emner, f. eks.:

Brandkaptajn Springborg er bleven lidt for gammel*, dermed er Simonsen meget utilfreds, men på brandstationen er de glade allesammen, for at kaptajnen nu skal ud og gå på græs.

Østbanetorvet skal som De véd forskønnes; af sørgepalmer der plantes skal et læs, og når så det hele er så småt begyndt at grønnes sætter vi hr. Lunddahl** selv derud og gå på græs.

Sluppens besætning nu sunget har finalen***, aldrig vi mer skal se det muntre læs, de må pakke sammen, og selve »admiralen« han og den trekantede skal ud og gå på græs.

»Stiften« er gnaven på Højres mænd i rådet, med deres styre er bladet utilfreds, tænk, det si'r, at med forstand er de ikke stærkt beslået, de sku' meget hellere sendes ud og gå på græs.

Hr. Larsen Ledet er ingen ven af sjussen, det man til daglig i hans lille blad kan læs'; hvis han virkelig sku' få udryddet spiritussen så må værtshusholderne skam ud og gå på græs.

I anledning af, at Århus teater havde opført Århus-digteren Olaf Hansens skuespil »I Rungsted kro« parodierede Schiøler-Linck

* Springborg gik af som brandinspektør i 1913 efter flere diskussioner i byrådet, hvor han blev angrebet fra socialdemokratisk side.

** Amtslæge Johs. Lunddahl var formand for byens forskønnelsesforening.

*** Sluppens fastelavnsopdrag indstilledes efter turen i 1914 og blev først genoptaget i 1930.

Schiøler-Linck som forsikringsagent i revyen 1914.

og Helene Christiansen de to hovedpersoner Johs. Ewald og Anna Grethe – og man havde den fornøjelse, at teaterdirektør Aage Garde selv kom og morede sig over parodien. Et af revyens scenebilleder var Clemensbro, som var behængt med guirlander, og »Ewald« udbød her i teaterstykkets versemål ved sin entré: »Ih, hvor er her skønt – og så er der pyntet med grønt«. Og så sang han, mens koret dansede ind:

Det var på Clemensbro – en dag i maj,
jeg fik en Tulle kær, og det var dig o.s.v.

På baggrund af den spændte verdenssituation fik et nationalt slutningsnummer, hvor alle

Elvin Gays dekoration med Clemensbro og åen i sommerrevyen 1914. Her ses Helene Christiansen og Schioler-Linck udføre »I Rungsted kro« – parodien med Johs. Ewald og hans Anna Grethe.

damerne var draperet i dannebrogssflag, en rørende modtagelse. Frk. Lindgreen sang her:

Hvor havene tager hinanden i favn
og bølgens slår højt imod kyst –
dér ligger et land ved en ældgammel strand
og et folk, som er hærdet i dyst.
Det var her, at de svor
til det bedste på jord,
til Danmark, vor dejlige mor.

Revyen fik en ret pæn modtagelse, men »Århus-Posten« tilføjede i sin anmeldelse en tak til suffløren, hr. Dupont, »for hans klare og distinkte tekstudtale«.

I øvrigt åbnedes sæsonen traditionelt 2. pinsedag; i 1914 var det den 1. juni – og det var hundekoldt, men tilskuerpladserne var fyldt, da tæppet gik for forsæsonens dobbeltprogram, den lille farce »En finansoperation« og Robert Schønfeldts 4 akts sang-farce

»Den glade skomager«. Derudover spillede som kelnerstykke foran revyen afvekslende soldater-farce »I civil«, Johan Willers farce »Dydsdragonen« og en parodi-farce, »Othello i provinsen«.

Krigen satte selvsagt på mange måder sit præg på forlystelseslivet og sporede også i revyernes indhold, der naturligvis vendte viddet mod gullaschbaronerne, dyrtiden og andre typiske fænomener. Således var hovedpersonen i Vennelyst-revyen 1915, Carl Fischer, formummet som havnesjoveren Chr. Kævesen, der i 1. akt optrådte på Skolebakken. Men i 2. akt, der foregik foran Marselisborg slot, var han blevet til gullaschfabrikant og havde, da kongen den sommer ikke ville gæste Marselisborg, lejet slottet og lavet det om til gullaschfabrik.

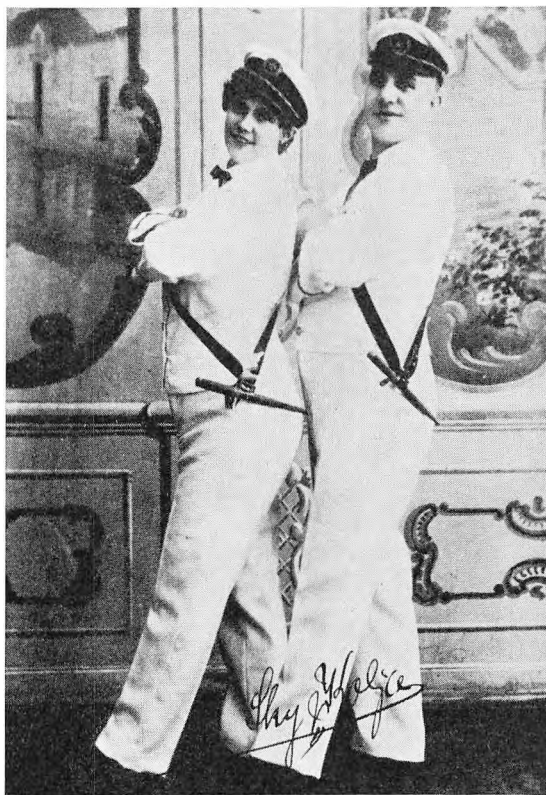
Kapelmester HAKON RINDOM svang taktstokken til sommerens strålende viser, nogle af de bedste i Vennelyst-revyernes tid. En kæmpe-succés havde f.eks. de tre vaskekoner (spillet af Ellen Fjeldsted, Romana Hansen og Clara Lind) med en terzet, som endte med disse linjer:

– og nogle går bag af dansen
mens andre beholder glansen.
Åh, nu tænker du vist på konsul Hansen.
Næh, ham ka' vi fan'me ikke skruppe ren*.

Og så vendte damerne bagdelen til publikum og slog skørterne i vejret.

Emmy Schønfeld sang under orkanagtigt bifald »Li'e på det sted« – en ny udgave af den paradiske skillingsvisen »Der stod en bæk

* Konsul, direktør Chr. G. Hansen, Korn- og Foderstof Kompagniet i Århus, måtte i 1915 betale 10.000 kr. i bøde for overtrædelse af forbudet mod udførsel af korn, idet man havde ladet en hvedelast gå til Tyskland. – Se bl.a. »Dem.« 12.-1.-1915.

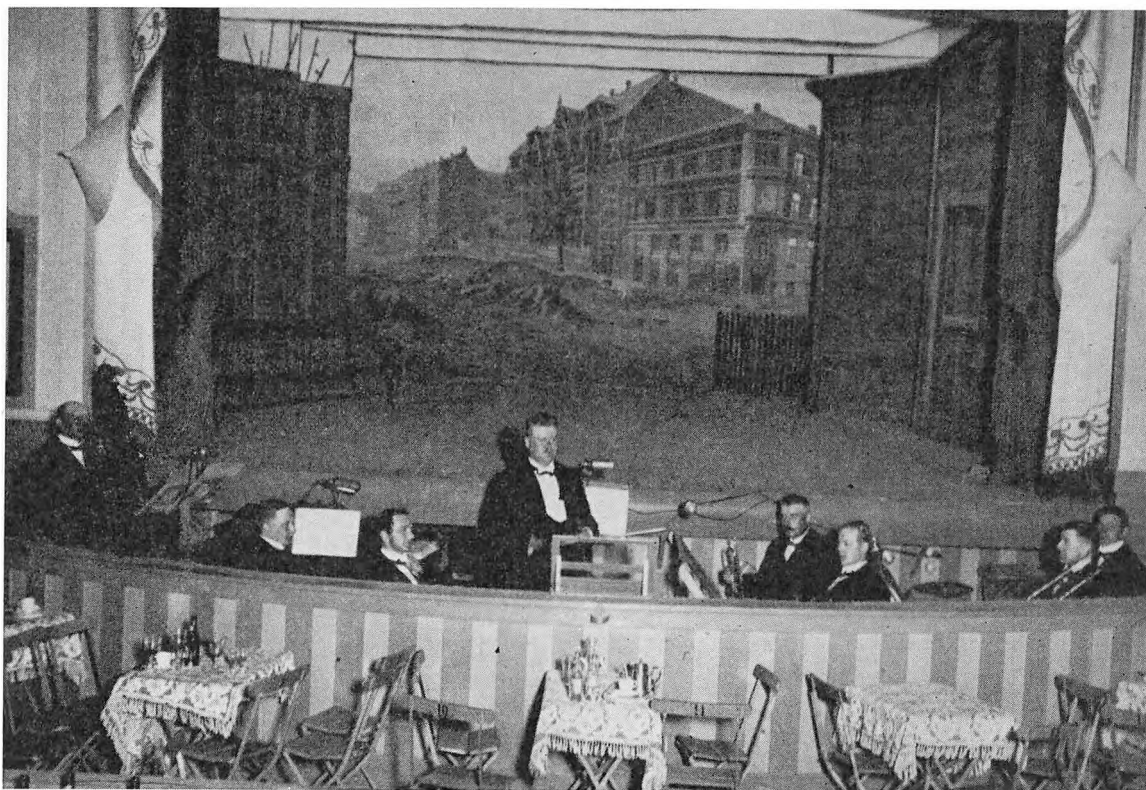

Duetistparret Sky og Kolja (Valborg og Axel Svensson).

i haven«. Her var der også et vers om konsul Hansen:

Der bor en mand i Skaade,
i Skaade bor en mand,
og denne mand i Skaade
vi Hansen kalde kan.
Han truet har med, at han
vil flytte bort fra byen,
fordi vi stygt har nævnet ham,
så ofte i revyen,
men Hansen stadig breder
sig udi Skaade*.
Og om de killer ham – o.s.v.

* Et par måneder senere gjorde Hansen dog alvor af truslen og flyttede til København.

Hakon Rindom og hans musikere i orkestergraven 1915. Scenedekorationen viser Skolebakken, hvis omkalfatring var et yndet emne for det lokale vid i disse år. Foran orkestret ses de fineste pladser med kopper og flasker og nummererede stole.

Et par vers endnu fra denne succès-vise:

Der står en mand i krattet
ved banegårdens plads,
og denne mand i krattet
ham kalder de Dalgas.
Og gadens løse fugle
omkredser ham ved nat,
men deres kælne øjekast
de rør' ham ej en klat,
for han er nemlig støbt i bronze
li'e på det sted.
Og om de killer ham – o.s.v.

Ikke mindst dette vers fik latterbølgerne til at rulle, når E. S. understregede dets pointer med sine gebærder.

Og det evindelige sporvogns-tema fik et nyt opkog:

Igennem byens gader
dér triller der en vogn,
og denne vogn i gaden
vi kalder en sporvogn.
Vil du stikke a' med kassen
eller hente jordemor'n,
så må du hel're gå til fods,
vognen kommer først i mor'n,

for af sporet hopper den
ved hvert et stoppested.
Og om du killer – o.s.v.

Den tredje succés den sommer tegnede den
slanke, mørke skønhed ELLEN FJELDSTED og
Carl Fischer sig for med gårdsanger-visen
Christian og Lino, hvor hvert vers efterfulgtes
af en fløjteduet:

Han: Hjemme fra Italino
stepped jeg med Nikolino
og med min slivemaskino
for der nede er krig no.

Hun: Jeg tolked på min mandolino
elskov og kærlighedspino

Han: Din sangstemme den er sgu fino
som Mønstedes Elefant margarino.

Begge: Christian og Lino
hist fra Turino
synes det er grino
at trille lidt rundt.

Især dette vers om bl. a. filmfotografen Ths.
Hermansens kone gjorde stor lykke:

Hun: Fru Hermansen som filmino
er byens den skønneste kvino.

Han: Hun går som hun danser på lino
i tyll og i hermelino.

Hun: Du så da vel i Kasino
Holst spille engelsk marino?

Han: Næh, så var jeg død af grino
eller af kolerino.

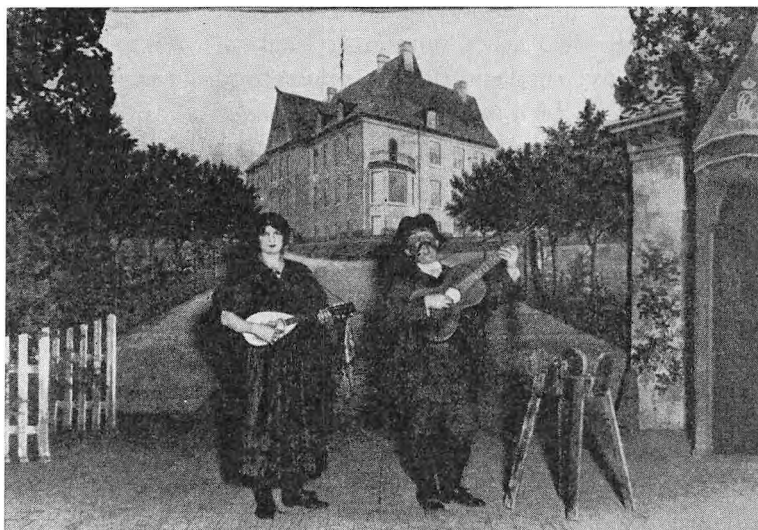
Begge: Christian og Lino
hist fra Turino
elsker kun grino
man ikke dør a'.

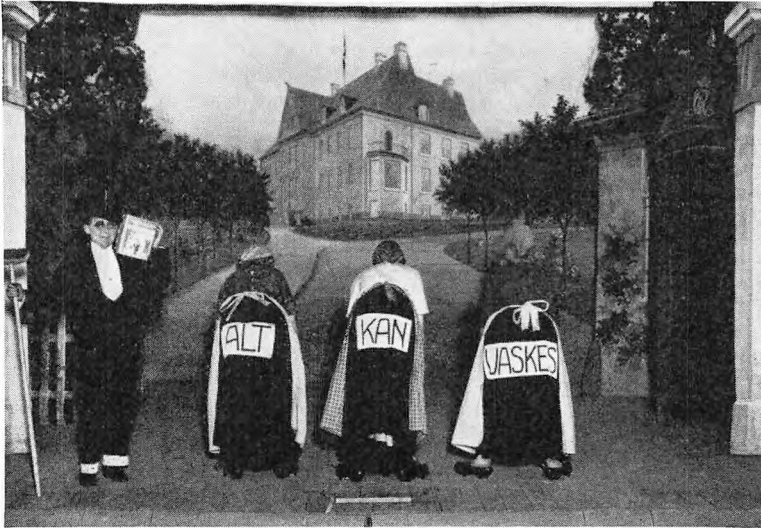
Og sådan blev det ved:

Trist, at vi misted Allino,
i Domkirken spilled han fino,
så man fik mavepino
og rendte fra præstens velsigno – o.s.v.

Revyen gik i næsten to måneder, fra 18. juni
til 16. august. Som »forspil« havde den Hol-

Ellen Fjeldsted (Tyron) og Carl
Fischer synger 1915's succesvise
som de fra Italien hjemvendte
Christian og Lino.

Med Marselisborg slot som baggrund vender de tre vasker Emerson, Romana Hansen og Clara Lind deres baggrund mod publikum som afslutning på en terzet. Til venstre Carlo Møller.

ger Gundelachs een akts farce »Kolonien blomst«. I forsæsonen 1915 havde man spillet Ellen Reumerts »Marens kyllinger«, og »Den første nat«, sang-farce i 3 akter af Verner Nielsen.

Det var ikke bare på scenen, men også foran denne, gullaschperioden trådte frem. Ofte hændte det, at et muntert selskab af krigsårenes nye rigmænd bestilte smørrebrød ved at sætte en blyantstreg ned gennem alle smørrebrødssedlens numre. Så fik de bragt 30 stykker og sendte de halve retur. Eller de traktered på de optrædende efter samme mønster, og så bestilte skuespillerne »resten af sedlen« til levering næste dag⁴!

Schiøler-Linck var gledet ud af ensemblet, og Carl Fischer havde derfor iscenesat 1915-revyen, men det følgende par år blev GUNNAR HELSENGREEN – der forud i nogle sæsoner havde været ved Århus teater – kunstnerisk »direktør« i Vennelyst. Sammen med den tilbagevendte Jac. Brochorst havde han en

masse gode numre i 1916-revyen »Der er nogen, der kan«. Nu var revyen blevet udvidet til en forestilling, der kunne fylde hele aftenen, ja, endog var så lang, at tæppet ved premieren først faldt efter midnat⁵. Premieren var fastsat til 19. juni, men måtte på grund af regnvejr udsættes til næste dag, idet det – ifølge »Århus-Posten« – samtidig viste sig, at »kapelmester Rindom havde glemt noderne til en 3-4 af sangene hjemme, mens et par af Brochorsts kostumer var syet til mindre-årige«. Ofte måtte jo også revyerne stables på benene i sene nattetimer, når anlægget var lukket. Således var der flere gange generalprøve om natten i overværelse af etablermentets køkkenpersonale, tjenere og andre med pårørende – indtil en beboer i Høegh Guldbergsgade klagede over, at han ikke kunne få nattero⁶.

Helsingreen og Brochorst sang i 1916 som internerede englændere om småpigernes flirt med de britiske sømænd:

Århus' piger kan ikke nøj's
med jyske mænd, næh de elsker Inglands boys.
And when de slumrer i deres køjs
de længes selv i søvne efter ship ohoys.

I en anden duet var de samme to herrer
slagtermestrene og storeksportørerne »Rulle-
bus og co.«, flankeret af et kor af slagterpiger,
der sang:

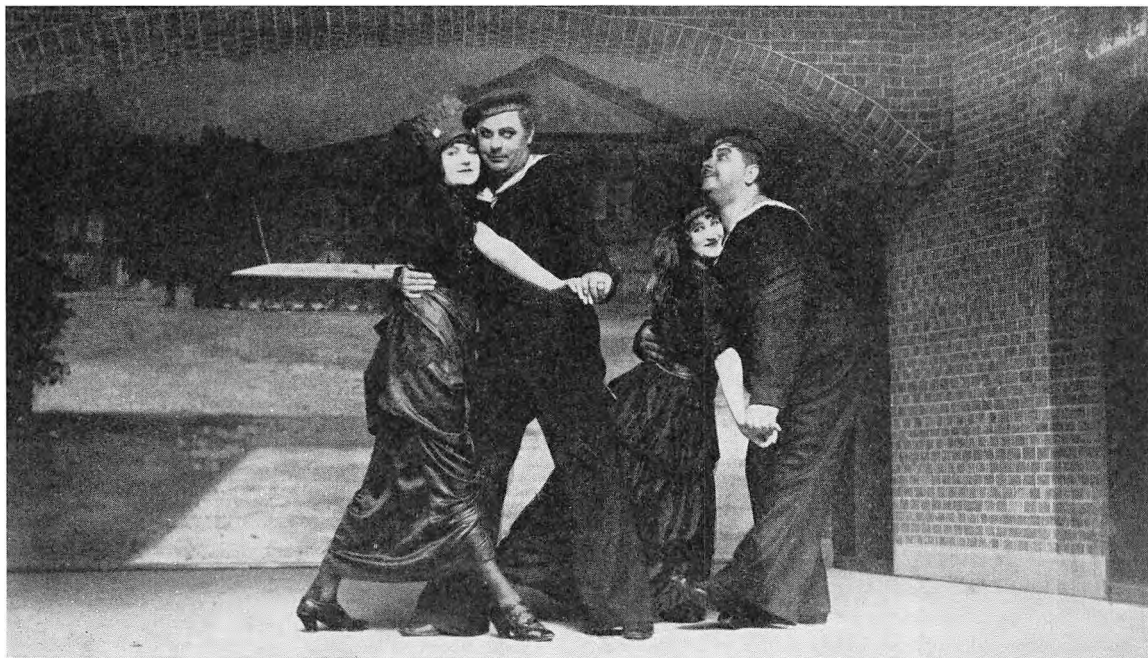
Vi drejer vores bankekød
og viser vores kam,
men be'r man henad jul om lam
– den er et nummer for stram.
Åh, åh, åh

Og så havde de to herrer da også sammen
med Oda Brochorst revyens entrevise som

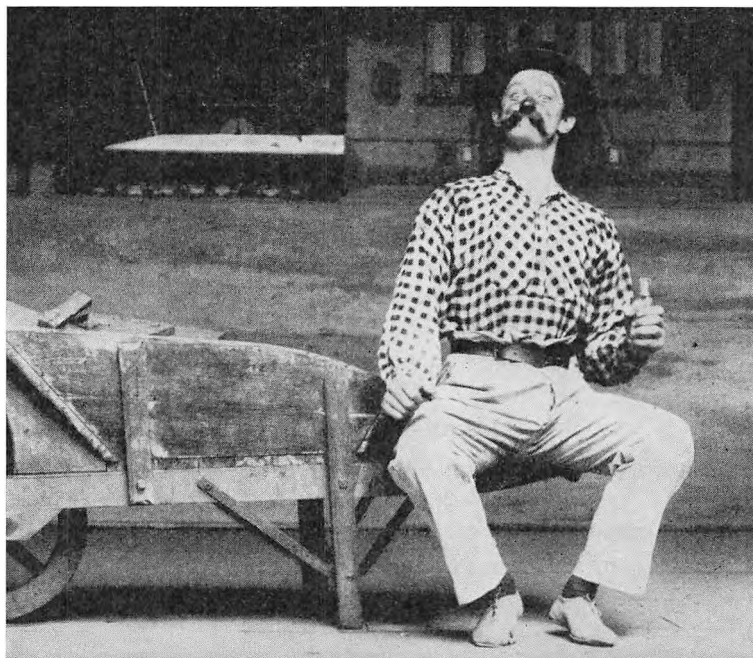
den glade trio Trompet-Valde, Basun-Char-
les og Klarinetta, der ankommer ad lande-
vejen og synger:

Vi skal male hele Århus ræverød,
den blir sød.
Vi skal fylde åen med sjus og med champus,
sikken en rus.
Oh, du gamle skæve by så from og mild
du ska' ikke ku' kende dig selv
når vi kommer til.

Den unge skuespiller Chr. Gulager hentede
sig en personlig succes på en lokal vise med
omkvædet: P-lankeværk skal der sgu op. Det
blev et århusiansk slagord i mange år her-
efter. Siddende som kommunal arbejder på

To internerede englændere (Gunnar Helsingreen og Jac. Brochorst) danser i 1916-revyen med to marinebegeistrede Århus-
piger (Ellen Tyron og Carla Marius, sidstnævnte senere suffløse ved Det kgl. teater).

Chr. Gulager som kommunal arbejder synger visen om P-lankeværkerne, siddende på Bispetorvet.

en trillebør på Bispetorvet med resterne af Rozzis café og den projekterede andelsbygning med »Rosen-bue«* i forgrunden sang han både om torvet og om den kostelige strid mellem byrådet og de genstridige husejere i Frederiks Allé, som førte til, at kommunen lukkede husene inde bag plankeværker – og fik plankerne betalt med reklamer?:

Hvad skal vi i grunden med husene dér.
Hvad ligner de vel – de skal væk.
Og hvad skal vel alle de skaldede træer,
nej, vi rejser en kønnere hæk – (bangg)
for vi sætter plankeværk op,

* Landsudstillingens arkitekt, Anton Rosen, havde for andelsbevægelsen projekteret en stor bygning på Bispetorvet; den skulle opføres i røde sten som Domkirken og med en bue forbindes med denne, hvilket vakte stor forargelse og protest i byen.

ja-a, vi smækker plankeværk op.
Så ta'r vi annoncer til strammeste priser,
ti kroner pr. planke, la' gå.
Og ta'r du en større
annonce, da 40
procent i rabat ka' du få,
P-lankeværk ska' der sgu op.

Vi havde det yndigt så ofte hos Rozzi
den frønnede Svejtsercafé.
Nu må vi en anden beværtning ta' klods i,
for tænk, hvad vi nys måtte se – (bangg)
de smækked' et plankeværk op,
tænk, de smækked' et plankeværk op.
Nu Rosen skal bygge et prægtigt palæ der
med buer og tårne og spir.
Men om nogle uger
når huset vi skuer,
da står vi på torvet og skri'er:
Lad os igen få P-lankeværk op.

Revyerne var naturligvis ikke kun viser, men også brandere og sketches. Manden med hjulbøren var på vej hjem med sine planter fra kolonihaven. Han var begyndt at tage dem hjem om natten, fordi der blev stjålet så meget i haverne! I 1916 var det sommertid, og der blev givet en række eksempler på nødvendige sproglige ændringer, f.eks.: Søfolkene kan ikke mere fire på en trosse, nu må de femre⁸.

Et nyt navn i personalet var fru Eleonora Lundbeck Stilling. Skuespilleren og danseren BRUNO TYRON, der allerede havde været med i 1915, havde arrangeret dansene, hvori bl. a. Ellen Fjeldsted, som han var blevet gift med, og som herefter kaldte sig Ellen Tyron, havde flere solonumre i spidsen for koret. Dette anførtes ellers af den lille viltre balletdanserinde Grethe Brandes, en datterdatter af Olaf Poulsen⁹.

Revyen spillede lige til 1. september, fra midten af august i noget afkortet skikkelse, men til erstatning indlagdes »Seminarist Svaabæk«. Forsæsonen havde omfattet eenakteren »En dejlig flyvetur« og et nyt produkt af Verner Nielsen, »Generaldirektøren« i 2 akter

I 1917 var der 2. pinsedag premiere på et dobbeltprogram, Kaj Allens soldaterspøg »Alle mand i trøjen« og farcen »Den hypnotiske søvn«, begge i 2 akter. Og 20. juni løb Louis & Louis' produkt af stabelen under navnet »Det véd hele byen«. Viserne var knap så lokalt prægede som før; mest var der i Carlo Møllers søndags-vise:

På Vennelyst der boksekamp er
og alt en stund kun blod og damp er
– der vanker klin, du store gud,
hvor ser de sølle fyre ud.
En enkelt står kun op med møje,

Gunnar Helsingreen (til venstre) og Hakon Rindom forærede ved sæson-afslutningen 1916 Vennelyst-direktøren deres billede og autografer.

en anden misser med sit øje,
imens en mand, som skal et skøn ta',
si'er: Kan I mærke det er sønda'.

Hver dag i folkekøket går jeg,
en bøf og en kartoffel får jeg.
I søndags var den særlig fin –
da skreg en stemme ud til min:
Da De i tre kvarter har stået,
forinden maden De har fået,
skal to kartofler De som løn ha'.
De skal da mærke det er sønda'.

De unge kordamer optrådte i 1. akt – der foregik på Bispetorvet – som henholdsvis fly-

vere, fiskerpiger og plakاتمænd. Senere viste de sig som kosakdamer og dansede czardas omkring Helsengreen, her maskeret som Borgbjerg, der netop havde været på besøg i Petrograd.

I denne revy optrådte også en rigtig levende gris på scenen, og den ledsagende bonde – Carlo Møller – sluttede sin sang med følgende:

Det må være jer en trøst,
i jer nød en stimulans,
at bonden og hans so kan fan'ne itte revne.

Til julen slagtede H.P.Olsen grisen, der i sommerens løb var blevet flittigt fodret med ølsjatter¹⁰.

En ny dame i revy-ensemblet, Gerda Sanne, sang landeplagen »Andersen«, og andre nye var frk. Lulu Sørensen, der dansede sammen med Carlo Møller, samt skuespillerinde fru Neumann-Soelberg og skuespiller Aksel (Lindorf) Larsen. Sidstnævnte havde en Olaf Poulsen-parodi, som sluttede med en hyldest til den store mand, frem-

båret af »børn« med tændte lys i hånden. En af dem, her klædt som dreng, reciterede:

Og der blev vådt,
hvor du har stå't
og trådt!

Den, der fik tildelt denne lille åndfulde replik var en af korets kække unge damer, den senere kendte revyskuespillerinde MAUD TIMM, der det år tjente 391 kroner 64 øre i H.P.Olsens etablissement! Og så bør det måske lige nævnes, at sangeren Max Hansen – »Lille Caruso« – optrådte som gæst i 12 dage ved sæsonens afslutning, hvor han indlagdes i forestillingen med egne numre. Han var dengang ikke så dyr, som han blev sidenhen. H.P.Olsen opgiver hans gage til 185 kr.

Men uden Rindom i orkestergraven havde der manglet noget. »Når han smiler over hele sit store, runde, godmodige, glade ansigt, synger og veksler vittigheder med gæsterne ved de nærmeste 23 borde og samtidig får sig en deliriums-seksogtres med suffløren og afgør, hvem der skal betale eftermiddag-

Frikvarter på Vennelysts terrasse 1916. Fra venstre Aggi Printz på skødet af Carlo Møller, dernæst Ellen Tyron, Eleonora Lundbeck-Stilling med sin lille datter foran, Chr. Gulager (knælende forrest), Marius Hansen (med bowler) og stående Bruno Tyron, kapelmester Rindom og Harriet Lundquist.

gens sidste sjus med skuespillerne, aftaler en kegleturn med regissøren og en måneskinstur med en af korets skønne kvinder – altsammen midt i en af aftenens allervanskeligste musikalske elegiske cantabiler, der kræver musikernes yderste kraftanspændelse, ja, så synes jeg han er en fortræffelig dirigent«, skrev »Demokraten«s anmelder om ham ved en benefice-aften for kapelmesteren¹¹.

Med 1917-revyen tog Louis Schmidt afsked som revyforfatter efter året før at være avanceret til medredaktør ved »Århuus Stiftstidende«. Men Louis Andersen fortsatte ufortrødent. I 1918 hed hans 3-akters revy »Vore egne rødgardister«. Carl Fischer var instruktør, men spillede ikke selv med. Derimod medvirkede Gerda Sanne, ægteparret Tyron og som nye Hagbart Bentzen og Arnold Petersen.

At kvinderne havde fået valget i 1915 var naturligvis i de første år godt revystof. I denne revy havde Gerda Sanne som rigsdagskvinde en lang monolog. – Samfundets brøst har været store, men vore er større, skreg hun og slog sig for barmen. Hun beklagede, at trods hendes stilling som næstformand i kanonkvindernes landsforbund havde hun ikke kunnet få nogen til at skyde med sig de sidste 20 år. – Om mandfolk gælder det jo ikke, at de er »færdig med fyrre«. De værste findes tværtimod i 50 års alderen.

Også Arnold Petersen gjorde lykke med en valgviser med bl. a. følgende vers:

Da klokken var elve
begyndte at skælve
hver vælger i Højres lejr.
Tænk, Mikael var drattet
og Arndal var skvattet
og ikke en eneste sejr.
»Royal« lå i stilhed,

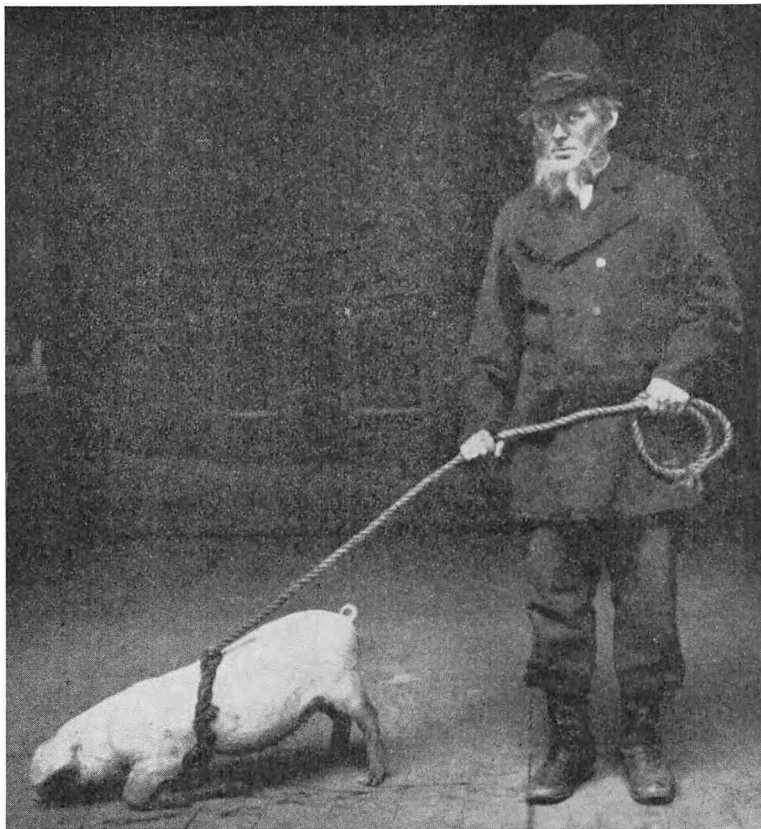
Gerda Sanne synger visen om Andersen, 1917.

den satte vist til ve'et
–champusen stod doven hen.
En tjener med sort flor
med flaskerne bort går
– orkestret ta'r fat på Chopin.
På gaden blir Simonsen fejret.
De røde i centrum har sejret*.

Og Ellen Tyron havde en stor succes som »fru måsækker Nikkelajsen«.

ODERWALD-LANDER optrådte – for første gang på Vennelyst – som bypatriotisk skøn-

* Ved folketingsvalget 22. april 1918 valgtes socialdemokraternes kandidat i alle tre bykredse. De konservative, købmand Mikael Johansen (midtkredsen) og lærer Oluf Arndal (nordre), valgtes ikke.

Carlo Møller – som bonde –
med den rigtige gris, der optrådte
i revyen 1917.

sanger med følgende vise, der – uden at det dog nævntes på tryk – var skrevet af ingen ringere end Hans Hartvig Seedorff:

Hvad er verden mod din barndomsby.
Fuglefløjt fra bogens svale ly
kalder mildt dit hjertes dybe drømme
hjem fra fremmed jord og fjerne strømme.
:|: Smukkest iblandt alt, vi kalder smukt,
blev os byen ved den brede bugt. :|:

På vor vandring var den hvilens tegn
– vi har elsket den i blæst og regn!
Standsted' vi ved Romas gule høje,
gemtes dog et billed' bag vort øje:

:|: Hvide sejl i mangevinget flugt
mod en mørk og bygefarvet bugt. :|:

Bølgesangen fra det dybe blå
lærte hjertet tidligt af forstå.
Ungt forelskede vi hørte klangen,
og vort hjerte genlød selv af sangen,
:|: når vi plukked' kyssets fine frugt
ved en stille, stjernestrøet bugt. :|:

Skal vi ældes, og er vårens kys
hvirvlet bort med års og dages drys.
Bølgesangen vil vort sind ej glemme,
og vi hvisker med en stille stemme:
:|: Smukkest iblandt alt, hvad der var smukt,
var dog byen bag den brede bugt. :|:

Men tidernes streghed mærkedes. Forlystelserne skulle efter regeringsbeslutning slutte kl. 10, men Vennelyst fik dispensation til kl. 11. Og nu var en kop kaffe steget til 50 øre. Et stykke franskbrød med smør kostede 25, og hvad værre var: »Brødkort og smørkort skal afleveres«, stod der på opslag på lindetræerne.

Så kom freden – uden at vanskelighederne dog derfor var forbi.

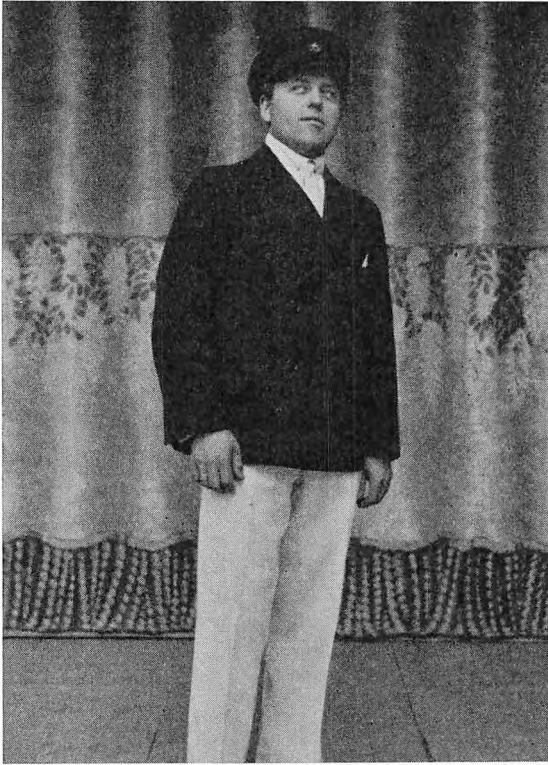
I 10-året for H. P. Olsens indtog i Vennelyst overtog H. P. Laursen påny orkestret og ledede det de følgende år. Samtidig præsenterede scenen i 1919 et par nye ansigter. Skønsangeren Oderwald-Lander erstattedes af den populære københavnske sangerinde Anna Madsen, som med sin ejendommelige, mørke alt-stemme gjorde megen lykke i tre sæsoner, især med et par bypatriotiske sange,

hvortil musikdirektør CARL CHRISTENSEN havde leveret melodierne. Og den smukke og charmerende skuespiller ERIK WINTHNER kom efter et par sæsoner på Århus teater op i Vennelyst og fik hundreder af små Århusdamer til at ligge og drømme om sig i den lyse sommernat¹².

Personalet, der naturligvis også omfattede ægteparret Brochorst og – men også kun for den sæson – Arnold Jensen, præsenteredes Kr. Himmelfartsdag den 29. maj i Otto Petersens 3-akts sangfærce »Ballade på Lundholt« – et tyndbenet og lidt vovet stykke, hvis premiere »Århus-Posten« ironiserede over ved igen at røbe, at »suffløsen afslørede en meget klar og gennemtrængende sopran, som vakte berettiget og til tider næsten stormende bifald«. Der var prominente tilskuere: »Direktør Holst fra Tivoli-varieté sad reverenter

Rindom og Carl Fischer poserer privat som Rafaels engle (1917).

Oderwald-Lander, da han i 1918 som bypatrioten sang Seedorffs hyldest til byen ved bugten.

talt og grinede som en flækket træsko, og Krone-Larsens ansigt* skinnede – af glæde – om kap med den nedgående sommersol«. Den 27. juni afløstes farcen af sommerrevyen 1919, »Som by så bager«, denne gang i et forspil, et mellemspil og 3 akter og iscenesat af Brochorst. Teatermaler Emil Poulsen på Århus teater havde fremstillet dekoratio-
nerne.

Et af revyens bedste numre var »Bælum

* Indchaveren af herre-ekviperingsforretningen Krone-magasinet på Søndergade, Larsen, hørte til de faste gæster ved alle premierer i Vennelyst og Kasino og andre begivenheder i byens forlystelseliv.

kommunale sangkor« og visen om »lejetjener Sofus Peter Madsen«, hvortil Carl Christensen havde lavet melodien. Den blev sunget af Arnold Jensen, men senere på sæsonen overtaget af Frederik Buch, der kom med i revyen i august og fattede så stor interesse for Vennelyst, at han blev en af revyens hovedkræfter det følgende par år. Brochorst sang »Gud give, jeg atter var hjemme« med bl. a. disse vers:

Da møder man holdt for stemning at få
for Århus-universitetet,
da så man hr. Høffding, gammel og grå
som fornemste kraft på tapetet.
Hr. Filtenborg sa'e til Høffding: Singot,
nu skal du på sjusserne klemme,
men svagt, på latin, kvad Høffding så småt:
Gud give, jeg atter var hjemme*.

I pinsen man tog fra byen en gros,
hver skovbåd var lastet til randen.
Med børn og med mad i stimer man slo'
sig ned – og man åd med hinanden.
Men da det blev mørkt, hver bro var besat,
og tusinder måtte sig græmme.
Fra Moesgård til Varna klang det så småt:
Gud give, vi atter var hjemme.

Og der forekom en ironisk hyldest til byen:

Du dejlige by, du har fået renomé på
ballader af Seedorff – og pølser fra D.K.**
Din presse er streng, og for Wilsons idé:
»Kun vand til din mad« kæmper »Stiften«
for tre.

* 1. marts 1919 holdtes det første store møde i Århus om oprettelsen af det jyske universitet. En af talerne var professor Harald Høffding; et af medlemmerne af den på mødet nedsatte komité var etatsråd C. Filtenborg, Århus.

** Dansk konservesfabrik i Munkegade, et krigstids-foretagende.

Bælum sangkor i 1919-revyen. Fra venstre Jac. Brochorst, Axel Svensson, Valborg Kirkegaard, Oda Brochorst, Villy Rasmussen og Albert Jacobsen.

Hr. Ernst* ta'r til Kiel for Ententen at trodse,
og han tar interview med ein alter Genosse.
Du dejlige by. Du har digteren Brøndsted
og kraftknusevogne – med Oma fra Mønsted.

Men en skønnere hyldest frembar Anna Madsen, da hun sang »By, vi dig elsker« til Carl Christensens melodi, der blev så populær, at den udkom på et lokalt musikforlag i ikke mindre end tre oplag. Overalt i byen sang man gennem mange år denne lille vise til den indsmigrende valsemelodi – og ænsede næsten ikke den sproglige forbrydelse, Louis Andersen havde begået i refrænets slutlinje.

* Redaktor N. Eibye Ernst, »Demokraten«.

Et »fordi at« (på prent) har man svært ved at tilgive en ellers fremragende journalist. Her er sangen, vel nok den af alle Vennelysts lokale frembringelser, der har levet længst, alene takket være sin melodi:

Hvor jeg end i verden
fór med ilsom hast,
aldrig på min færden
mindets bånd dog brast.
Barndoms skønne tider –
gang på gang på ny
dukker frem i mindets dis du gamle stolte by.
Århus kun lille med verdens øjne set,
altid for os dog i solglans lå du bredt,
svaret skal klinge til den, der spur' hvorfor,
by, vi elsker dig, fordi at du er vor.

Anna Madsen, der i sommerrevyen 1919 sang »Århus – kun lille ...« på Carl Christensens indsmigrende valsemelodi.

Når en aften silde
 over Bugten tyst
 månens stråler spille
 under Riis skovs kyst,
 elsker jeg at åbne
 vin'vet ganske blidt
 og fra min altan i stilhed se din kolorit.
 Århus kun lille – o.s.v.

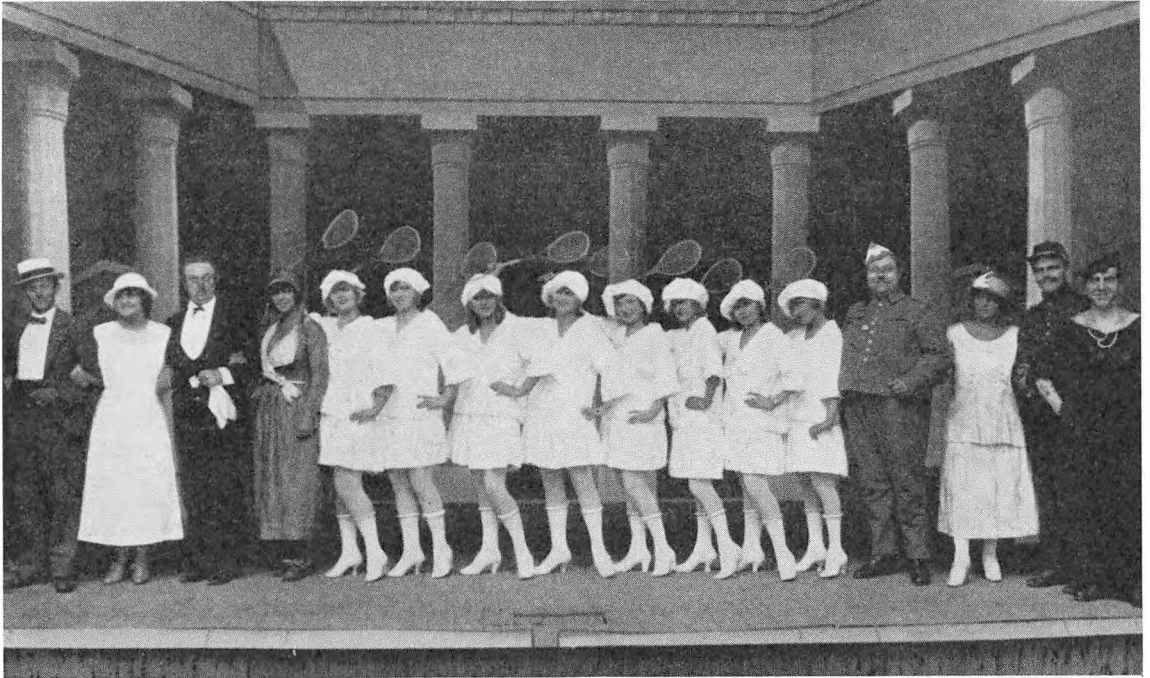
Bli'r jeg træt i striden
 gennem livets dans,
 vokser kun med tiden
 barndomsbyens glans,
 og til slut i skæret
 af et eventyr
 med et smil om mund jeg ser den skønneste af
 byer.

Århus kun lille – o.s.v.

Det følgende års revy blev ægteparret Brochorsts sidste i Århus. Jac. Brochorst havde længe haft et artist-engageringsbureau i København – og det opslugte ham efterhånden helt, men Vennelystsæsonen havde ellers for ham været årets hvil i bureautilværelsen. Sidst i maj arriverede han og familien og blev modtaget ved damperen af H. P. Olsen, hvorpå de indlogerede sig i fem yndige gammeldags værelser i J. D. Rasmussens bindingsværksbygning i Frederiksgade. På samme måde havde Fr. Buch familien med – »kost til 4 personer« står der i Olsens protokol – og da Valborg Kirkegaard og Axel Svensson (Sky og Kolja, som de kaldtes efter et nummer, de tournerede med over hele landet) havde giftet sig, var det en helt hyggelig familiekomsammen, der trivedes hos Olsen i Vennelyst i sommermånederne.

Revyen 1920 havde ikke nogen titel. Den hed ligesom de følgende årgange blot »Århus Sommer-Revy« med årstallet bagved. Man havde antydnet en handling efter »Jeppe på bjerget«, men forfatteren slap tråden efter 1. akt. Den lille sprællemænd Frederik Buch havde de fleste og de bedste viser – mange i ovovet stil, hovedsagelig kredsende om spiritus og erotik som »Bare det var mig«:

Hver gang jeg ser revyer, min begejstring altid
 sti'r,
 når jeg ser i korte skørter de små søde dansepi'r.
 De kostumer, damerne har på, det er jo nærmest
 nul
 – jeg tænker, når jeg ser suffløren nede i sit hul:
 Åh, bare det var mig, åh, bare det var mig.
 Jeg tror, jeg sad og kikkede, så jeg blev
 ganske bleg,
 ja, tænk, hvad han ka' se, små fine ting med
 svaj,
 uh, er du tosset, er du tosset,
 bare det var mig.

»Århus kvindelige tennisklub« i 1919-revyen i det nye Stadions søjlehal (Stadion indviedes 1920), flankeret af fra venstre Albert Jacobsen, Oda Brochorst, Arnold Jensen (som lejetjener Sofus Peter Madsen), Valborg Kirkegaard og – på den anden side – Jac. Brochorst, Anna Madsen, Villy Rasmussen og Axel Svensson, de sidste fire i kostumering efter en kvartet, »En varmblodig alliance«.

I samme genre var visen »Mikkelsen« med fem temmelig skrappe vers, som Oda Brochorst tog sig af. Lokalt satirisk stof var der faktisk kun i fru Brochorsts bedste vise »La' mor ta' fat«; her måtte filmdirektør Hermansen og frue endnu engang holde for:

Som stor-grosserer udi ejendomme kan man se
 hr. Hermansen i bil på Strøget mellem 10 og 3.
 Han drikker kaffe, inspicerer, ja, og si'r bot-bot*,
 men hvis en dag han lavet har geschæften
 mindre godt,
 så stiller fruen skam
 og si'r så bøst til ham:

* Fotograf Ths. Hermansen var en af byens første bilister.

La' mor ta' fat. (dette gentoges 4 gange).
 Ja, fatter du er god for dig,
 men pæren sidder sgu på mig.
 La' mor ta' fat,
 du tænker kun på pjat.

Axel Boesen optrådte i revyen med skuespillerparodier og var meget benyttet som solist ved revyernes efterspil i pavillonens sal, til hvilket man under forestillingen kunne reservere borde hos tjenerne. Her sang han bl. a. egne viser, således en lokal hyldest til genstanden for hans sommerforelæse; til denne vise havde Vennelyst-orkestrets pianist, WILLY PAULSEN, komponeret melodien.

Skuespiller Axel Boesen 1920.

Frederik Buch som Jeppe Dagdriver i revyen 1920.

Der tripper så muntert på Clemensbro
i strålende solskin to guldgule sko.
Mit hjerte banker af navnløs glæde,
når de tripper om ad Sct. Clemensstræde,

lød det første vers. Til Anna Madsen havde Carl Christensen skrevet en ny Århusmelodi. Teksten hed »Der er intet så skønt som vor by«. Også hun var en yndet solist i restauranten, hvor et af hendes favoritnumre var »Der er dejligt i Danmark«. Hun akkompagneredes af Willy Paulsen. Da han engang mange år senere var i København og med et selskab kom ind i »Kisten«, stod Anna Madsen oppe på tribunen, mens publikum forlangte, at hun skulle synge »Der er dejligt« –«. – Men der er ingen, der kan spille til

den, indvendte hun. I det samme fik hun øje på århusianeren og råbte: – Dér kommer Willy Paulsen, så kan I få den. Og så måtte Willy Paulsen sætte sig til klaveret¹³.

Teatermaler Elvin Gay havde i 1920-revyen ydet et vægtigt bidrag til den lokalpatriotiske stemning med sidste akts dekoration: Byen i fugleperspektiv med udsigt over den nye banegård og lysene tændt i tusinder af vinduer.

Årets forsæson udfyldtes af Poul Vendelbo's 3-akters lystspil »De tre svigersønner«, der havde premiere 30. maj og afløstes af revyen 20. juni.

I 1921 startedes 29. maj med den gamle een-akter »Lille Nitouche« af P. Fristrup og en 3-akters sangfarce af Otto Petersen, »Gøge-

ungen«. Fra 7.juni spillede Alfred Kjørulfs københavnersucces »Min kones mand«, isenesat af Sv.Cathala, der selv spillede en af hovedrollerne. Og 28.juni var der premiere på sommerrevyen. Dansene var indstuderet af balletmester John Price, hvis to døtre Dolly og Tilly optrådte med solodanse. Som ny dame sås fru Inger Stockmarr Gether. I øvrigt var Fr.Buch igen hovedkraft – og hovedperson, idet den røde tråd i revyen var en Steinachoperation, hvorved den lille sjove herre blev sat i en tilstand af fyrighed og blev stadig yngre, indtil han endte som svøbelsesbarn i slut-optrinet.

Revyens mest strålende scenearrangement var et ca. 60 meter langt vandretæppe, der gengav natsejladsen med Københavnsdamperen til Århus gennem det måneblanke sund og over Kattedgat til indsejlingen i Århus ved morgen i et sommerligt solskinsvejr, der fik Anna Madsen til at springe frem som

byens genius og aflevere sin skønsang til Jyllands hovedstad.

Et godt billede af, hvor meget H.P.Olsen efterhånden ofrede på sine revyers udstyr giver en regning i 1921 fra Syrine G.Svendens kostume-atelier i København. Selv teater-ukyndige vil være klar over, at der alene er tale om dragter, ikke om hvid slavehandel, når den første post lyder:

8 serveringsdamer m. tilbehør	å 58,00	464 kr.
4 Bang Bang	å 49,00	196 »
4 » » sorte og gule	å 90,00	360 »
8 krøller til samme	å 4,00	32 »
3 sæbebobler	å 75,00	225 »
5 badedragter m. hovedtøj	å 40,00	200 »
8 bajaderekostumer	å 125,00	1000 »
6 studiner	å 60,00	360 »
8 flagermus	å 80,00	640 »
16 krøller, sorte	å 1,50	24 »

Denne indbydelse til afskedsfest for ægteparret Brochorst blev anbragt rundt på bordene, da sommersæsonen 1920 lakkede mod enden.

Afskeds-Soiré med Bal

for Oda og Jac. Brochorst

Søndag d. 29. August Kl. 9-12 i „Vennelyst“s Koncertsal.

(1920) **Friluftsteatrets store Orkester** (1920)
under Ledelse af Musikdirektor H. P. Laursen.

Kl. 10¹/₂: **MIDNATSCABARET**

Medvirkende:

Fr. Buch, Anna Madsen, Valb. Kirkegaard,
Axel Boesen, Kolja Svensson, Hakon Pagh,
Aase Pagh, Adolf Berggreen, Oda og
— — — — — Jac. Brochorst. — — — — —

Ingen Pause.

Billetter à 2 Kr. kan forud sikres hos Overkontrollør Petersen og Tjenerne paa Etablissementet samt hos Jac. Brochorst, Frederiksgade 72. — Bmk. I Forud købte Billetter giver samtidig Adgang til Revyen paa Friluftsteatret. — Intet Billetsalg ved Indgangen.

10 Solister.

10 Solister.

»Sæbeboblerner« i Vennelyst-revyn 1921.

8 krøller, røde.....	à	1,00	8 kr.
8 krøller, røde.....	à	4,00	32 »
1 hue.....			5 »
1 barn (Frederik Buch)...			30 »

I alt.. 3576 kr.

Og H.P.Olsen, der hvert forår tog en tur til København for at hente ideer og hele numre fra Scala-revyn, kunne se, at der måtte ofres stadig mere på udstyret.

Det var dog næppe alene de stigende sceneomkostninger, der i 1922 fik H.P.Olsen til

at forlade Vennelyst. Selv har han sagt, at det var den nye restaurationskat, som stats- og finansminister Neergaard fik gennemført det år, der bevægede ham til at trække sig tilbage¹⁴. Han havde en fornemmelse af, at der var ved at komme andre og måske vanskeligere tider. På det tidspunkt havde han ikke alene rettet Vennelysts prestige, men også sin egen økonomi op. Som en ret velhavende mand drog han fra Århus, købte en villa i Gentofte og nød sit otium her i 23 lykkelige år. H.P.Olsen døde i 1945 i sit 85. år efter kun to dages sygdom.

Tre direktører og en kabaret-konge

Under den første verdenskrig drog Kasino stor nytte af sit bekendtskab med det festlige kabaret-par Jonna og Oscar Holst, som kom til at bære en række af krigsårenes bedste forestillinger, han især ved sin idérige iscenesættelse, hun ved sin skønhed og charme og begge ved deres forbilledlige samarbejde på scenen og bagved. Var Holst indkaldt til sikringsstyrken, hvilket desværre gjaldt en stor del af tiden, så sørgede fru en for, at de vekslende kabaret'er, han udsendte fra kantonementet, alligevel blev halet i land på rette måde i Rosenkrantzgade.

Intet under, at Oscar Holst – denne kabaret'ens Martinius Nielsen, som han benævntes af sin samtid – blev taget til hjertet af århusianerne, selv om han afveg fra det provinsielle tilsnit, udhalet som han var »efter sidste mode fra inderst til yderst, fra chapeau bas til støvlesål«, for at citere »Århus-Posten«, da han ved en beneficeaften i januar 1915 fik overrakt Kasinoetablissementets guldmedalje. På det tidspunkt gik endnu »efterårskabaretten 1914« eller – som den også hed – »Det er dejligt at være lidt skør«.

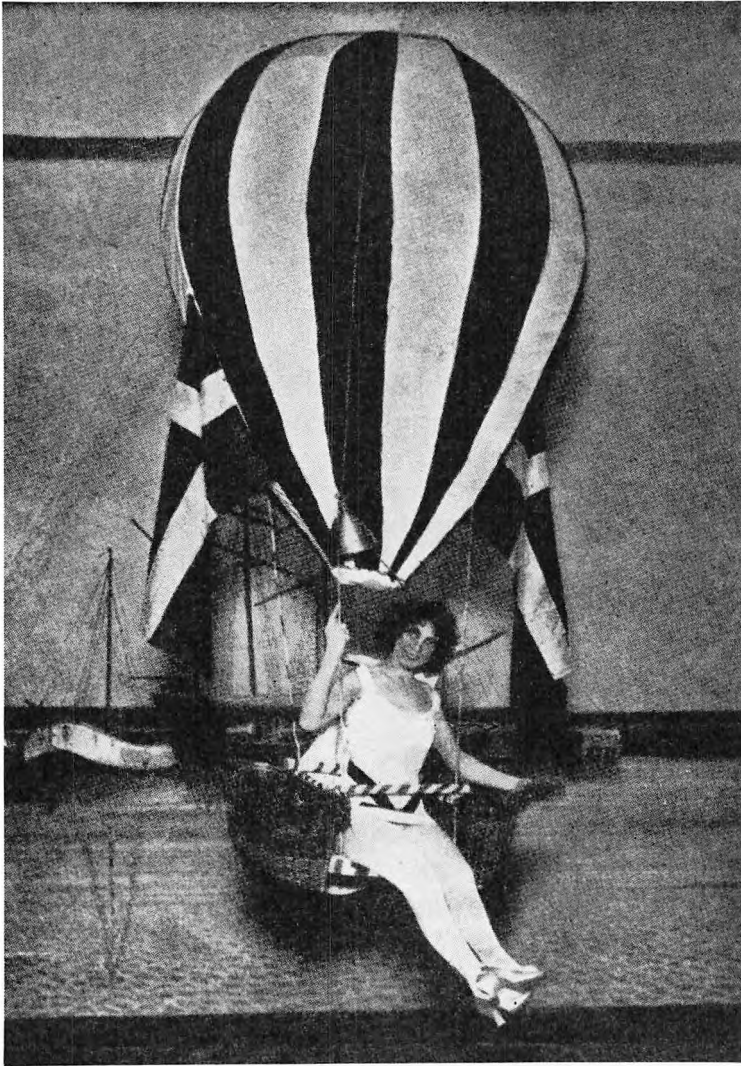
Ehlers startede ellers sin eneherker-tilværelse i Kasino efter Marinius Olsens død med de traditionelle artistprogrammer. Mens Hakon Rindom – »publikums velnærede yndling« – spillede de sidste døgnmelodier »da capo i een fortsat uendelighed«¹, præsenteredes som en af de første sensationer i 1913 otte engelske piger, The London Belles,

som stppede og dansede. Og den 16. april kom Scala-revyen fra København på et 14 dages gæstespil med Chr. Schrøder, Lauritz Olsen, Ella Gregers og Olga Svendsen samt tolv dansepiger. Det var noget, der kunne samle byens forlystelsesglade notabiliteter. Til premieren sås i parkettet byfogedfuldmægtig Kiørboe med frue, flyveren Robert Svendsen, skuespiller Alfred Cohn – med høj hat og monocle – auktionsholder Walter Thomsen, Krone-Larsen m. fl.².

I oktober kom Dagmar Hansen atter på gæsteoptræden med lidt stærke viser, ledsaget af sin søster, fru Agnes Johansen, der holdt sig til pænere småsange. Fru Dagmar optrådte de sidste aftener i et helt nyt bade-toilette!

Det var tangoens store gennembrudssæson, og Kasino præsenterede et fransk dansepar, Les Jaurice, som dansede den pæne tango, den, »der hverken forarger eller udfordrer«³.

Ikke alt var naturligvis lige vellykket. En italiensk operasanger havde ifølge anmeldelserne stemme, »men for lange kjoleærmer«, og et artistprogram kunne være så tyndt, at Rindom måtte aflevere hele to musiknumre mellem de optrædendes entré⁴. Stepdanseren Radford fremhævedes derimod som vistnok vor fineste stepper herhjemme. Han stppede »i et tempo som en film, der er sat kunstigt op«⁵. Hr. Ehlers havde dog også »lært at tage hensyn både til galleriets smag og til logernes råb på kvindelig ungdom i det

Jonna Holst
stiger til vejrs
med ballonen
i Kasinos kabaret
»Hatten a'« 1915.

mindst mulige« – dette sidste bl. a. repræsenteret ved »en ung dame, miss Thompson, der viste sig i en mangel på klæder, som vi endnu ikke har været stillet overfor her på bjerget«, som »Århus-Posten« skrev⁶. Som et anstændigt modstykke optrådte Gerda Christophersens søster, fru Poula Andersen,

den følgende måned med sange fra »I ungdommens vår« (Det var på Frederiksberg).

Men så kom Oscar Holst og frue – de tvende uopslidelige Kasino-venner – med kabaretten »Filmskongen« (1.-3.-1914), som endelig ikke måtte kaldes revy af hensyn til bevillingen, til trods for at det var en fore-

stilling på næsten 4 timer! Til denne forestilling havde Holst optaget en film på de århusianske strøggader, som han og hans ledsagere kørte igennem i en gammel droske-eenspænder og med 4-5 politibetjente omkring sig til at sprede opløbene, så også spovognene kunne komme igennem. Holst sad i vognen og dirigerede iført ternet jakke og flyverhue.

Forestillingen, hvori foruden ægteparret Holst medvirkede den trinde Gothard Ohlin, frk. Astrid Kragh – som var en dygtig parodist – og Svend Svane, gik i to måneder, idet den dog i løbet af den tid undergik enkelte fornyelser og en vis forkortelse.

I sommeren 1914 blev der gjort et velment, men mislykket forsøg på at lave litterær kabaret i Kasino. Det var Louis Halberstadt – kendt især som »improvisator« – der lancerede kabaretten »Bien« (10.-7.-1914) med så fine navne som Gerda Christophersen, forfatteren Chr. Engelstoft, der læste egne eventyr, den 18-årige digter og journalist Hans Hartvig Seedorff, som causerede om kvinden, og sangeren, cand. teol. Henriksen, der senere sang »Gluntarne« sammen med den lokale operasanger Hakon Dons. Som gæst havde man også troubadouren og politiker A. C. Meyer med egne digte.

Men kabaretten døde efter en måneds forløb af sine alt for gode intentioner; i august genoptoges de mere folkelige varietéprogrammer, der fra nu af prægedes stærkt af flygtede franske og belgiske artister og andre kunstnere, som af en eller anden grund hindredes af verdenskrigen i at komme derhen, hvor de havde planlagt. I det danske indslag fandt man bl.a. Sophus Erhardt, den fra mange varietéscener kendte historiefortæller og humorist, som fejrede sit 25 års skuespillerjubi-

Ludvig Nathansen tager »hatten a'« (1915).

læum den 18. oktober 1914 i Kasino, hvor han for første gang sang visen om »Petrine«

til melodi af hotel Royals kapelmester, August Gjørling. Også de danske solisters repertoire prægedes af krigen. Det gjaldt bl.a. visesangerinden Kay Whitt, der optrådte i soldateruniform, syngende »De gamle drenge« med et kæmpemæssigt dannebrog som baggrund. Og kapelmester Rindom spillede krigens store melodi Tipperary, som havde han været ved fronten i Frankrig for at lære⁷.

Både i 1914 og i 1915 holdt Ehlers ved fastelavnstid et stort kunstner-karneval i sit etablissement.

Men stadigvæk var det Oscar Holsts kabaret'er, som samlede størst publikum. Ikke blot var folk glade for Oscar Holsts stab i Kasino, men Kasino var også glad for sig selv, fremgår det af en vise, som blev sunget i kabaretten 1914 (11.-11.-1914) samtidig med, at de personer, der omtales, førtes ind som sprællemænd på en lille marionetscene:

Kassen, denne lille her
 har minder i sit gem.
 Århus by har haft den kær,
 fra først den dukked' frem.
 Ja, den er fyldt til randen med
 vor by's de bedste mænd.
 Hver aften jeg fra sted til sted
 med kassen drager hen.
 Jeg hr. Ehlers her Dem præsenterer,
 han i Århus fik sit renomé.
 Første klasses sager han serverer
 i »Kasino«, den glade varieté.

Akrobater, sang og dans
 man kan hver aften se.
 Alting klarer vi med glans
 i denne varieté,
 der nok vil skaffe sig et ry
 ved blot gemytlighed.
 Og her den glade Århus by

hver aften slår sig ned.
 Oscar Holst, han som ingen anden
 i hvert damehjerter har entré.
 Mine damer! Kig på sprællemanden
 i »Kasino«, den glade varieté.

Jeg har mange fler' i kassen
 både den og den.
 Jensen – Hansen – Svendsen – Madsen
 og en rigtig svend,
 som her hver aften afleverer
 fin og god musik.
 Hr. Hakon Rindom dirigerer
 alting på en prik.
 Hvis han er lidt svært charmer't i kvinden,
 nå, ja hva' – så har han lov til de'.
 Vi kan li' ham, når han står med pinden
 i »Kasino«, den glade varieté.

Ja, det gælder små og store
 folk, selv afholdsmænd.
 Hvis de rigtig skal sig more,
 hvor går de så hen?
 Selvfølgelig i dette lille, rare, pæne hus,
 hvor de så dejlig kan bestille dem en færdig sjus.
 Ad Johansen skal de bare pifte,
 han er kendt som ingen her måske.
 Han med bakkerne forstår at vifte
 i »Kasino«, den glade varieté.

Og et vers, der begyndte:

Pæne mænd, som godt vil jone,
 ser man ofte her.....

beskæftigede sig under navns nævnelse ret nærgående med kendte stamgæster i Kasino!

Århus-journalisten Louis Andersen, den faste leverandør af Vennelysts sommerrevyer, bidrog med det lokale stof, men mere og mere var det korenes flotte kostumer, der prægede forestillingerne. Blandt hovedkræfterne i 1914 var Sigrid Creutz, Erik Winther,

allerede kendt af publikum fra Århus teater, og Gudrun Svane.

Fru Jonna savnedes i denne forestilling, men tog revanche i forårskabaretten 1915 »Hatten a'«, (17.-3.-1915), i hvilken hun – efterlignende en Scalasensation fra 1912 – svævede i en ballon højt oppe under teatersalens loft og strøede violbuketter ud over publikum, mens hun sang:

Tag min hilsen alle,
som den bedst kan falde,
oppe fra det høje blå
strør jeg dem på må og få.
Glem mig ingensinde,
gem det som et minde
– som et venligt minde kun
om denne aftenstund.

Men så måtte man denne gang undvære Oscar Holst selv, som lå ved sikringsstyrken. Han remplaceredes på scenen af LUDVIG NATHANSEN. Elvin Gays lokale dekorationer forestillede bl. a. banegården og havnen, og de nydelige kordamer viste deres legemspragt som Tipperary-damer i skørtebukser, som »frivilligt korps« og violnymfer og tilslut som Danmarks ungdom i rød-hvide silketrics!

Gullaschtidens rigmænd, der eksporterede mærkelige kødprodukter til tyskerne, fik naturligtvis læst og påskrevet, bl. a. i følgende vers, som Ludvig Nathansen sang:

Tænk, en million har Emmery jo slået*
– det var ikke meget, men det var altid no'et –
på det bixemad, den tyske hær har fået
– det var ikke meget, men det var altid no'et.
Om min gamle hund har kamp der stået,

* Konditor J. Emmery, Guldsmedgade, deltog i kon-servesfremstilling sammen med restauratør Andersen, Håndværkerforeningen, m.fl.

Fem Kasino-musikere fra 1914: I midten kapelmester Hakon Rindom. Til venstre pianisten fru Agnes Kraul (f. Iversen) og Thorvald Jørgensen. Til højre siddende L. Andersen (kaldet Mappesen) og stående bag denne Chr. Jørgensen.

for en daler har min gamle hund de fået,
og nu er i labskovs køteren sgu gået.
Det var ikke meget, men dog altid no'et.

Og den omstændighed, at Århus teater fik sit første beskedne statstilskud, fejredes med dette vers:

10.000 krus har Garde nylig fået.
Det var ikke meget, men det var altid no'et.
Og Filtenborg han sa'e, dengang han så'et:
Det var ikke meget, men det var altid no'et*.
På »Jorden rundt« de knapper nok har slået,
og bli'r det ved at gå, som det har gået,
har snart et vældigt overskud de fået.
Det er ikke meget, men det er altid no'et.

* Etatsråd Filtenborg, medlem af Århus Teaters repræ-sentantskab fra 1897, formand 1912-19.

Jonna Holst sang sammen med Elisa Busch-Paaske Århus' pris:

Rundt i verden fjernt og nær
findes skønne steder.
Intet er os dog så kær
som vor hjemstavns glæder.
Her vi glemmer al vor sorg
trygt ved Bugtens vove.
Hvem har vort Marselisborg
og dets lyse skove.
Tusind skønne barndoms minder
lyser rundt fra tårn og tinder.
Århus – du gamle Århus,
min kære, elskte fødestavn.
Oh, Århus, du gamle Århus
du er fredens, du er barndomshjemmets havn.

I august 1915 besluttede Ehlers sig pludselig til at sælge Kasino og hellige sig Badehotellet, som var blevet drevet ved forpagter. Køberen af varieteen var restauratør A.J. Andersen fra Håndværkerforeningen, og prisen var 250.000 kr.⁸, som Andersen havde tjent på gullascheksport til Tyskland som leder af et konserveskonsortium. Han gik blandt kolleger under navnet »Thingvallasletten«, fordi han havde været tjener ombord i Amerika-damperen »Thingvalla«, da den i august 1888 stødte sammen med »Geiser« ved New Foundland. I øvrigt var Ehlers endnu i nogen tid knyttet til etablerementet som artistisk leder, hvorfor der fortsattes i det gode spor med kabaretter.

Andersen tiltrådte den 15. oktober 1915 og præsenterede allerede den 17. Ludvig Nathansen og Jonna Holst m. fl. i »En lille spøg«, som afløstes af vinterkabaretten »Den nye spøg«, der fik over 75 opførelser. Så fulgte en ny serie artistprogrammer, spændende lige fra et nummer med seks bjørne til gode kaba-

retkunstnere som Martin Kempinski, Kay Whitt og Cleo Willard.

Dette sidste artistpseudonym dækkede over en ung københavnerinde, der allerede var ved at skabe sig et navn som kabaretsangerinde i den internationale Kay Whittske stil med franske og engelske viser. Hun var netop blevet gift med Carl Brisson, der kort efter hendes Kasino-optræden i februar fik sin debut på Sommerlyst i København, men altså endnu kun var ved at »lære« af Cleo. På samme tid optrådte Max Hansen, kaldet »den lille Caruso«, ikke to minutters gang fra Kasino, nemlig i hotel »Grand« på hjørnet af Rosenkrantzgade og Ryesgade. Så snart Carl Brisson (som endnu hed Petersen) havde deltaget i de bifaldskaskader på »Grand«, som kaldte Max frem til da capo'er, ilede begge de herrer over til Kasino, hvor de havde pligt til at være forklappere, når Cleo gjorde sin entré.

Cleo Willard optrådte også ved det årlige kunstnerkarneval den 12. februar, ved hvilket maleren Åge Bernhard Frederiksen havde fremtryllet »En nat ved Bosporus«. Ved den lejlighed serveredes en diner, bestående af limfjordsøsters, kalkun i oliven og is eller frugt for – 2 ½ krone, og endda uden vintvang. Men karnevallet var også så stærkt besøgt, at dansen ved 2–3-tiden næsten gik i stå i trængselen⁹.

Fra maj lukkedes teatersalen i sommermånederne, og under denne pause opsattes i prosceniet et stort relief af billedhuggeren Hansen-Reistrup. »Låget«, den populære restaurant på 1. sal, var derimod åben også om sommeren.

Rindom, som generøst var udlånt til konkurrenten Vennelyst, vendte tilbage 16. august og slog taktstokken til »Odille«, »Engel-

ske matroser« og »Leopold« og med Kay Whitt i sit følge. Og 15. oktober var der premiere på Holsts kabaret »Det er her, det foregår«; den var i hele 5 afdelinger, forfattet af Åge Steffensen og Robert Schönfeldt og lokaliseret af Louis Andersen. »Rundskuebillederne«, som de enkelte afsnit kaldtes, begyndte ved den nu forsvundne Sct. Nicolaus kilde på Strandvejen, hvorfra man sejlede med luftskib til Vestindien for derpå at vende tilbage til det populære Riis skovetablisement »Salonen«, der i slutningsoptrinet forvandlede til et prægtigt slot. Det gav anledning til udfoldelse af megen scenepragt. Hovedaktørerne var Jonna Holst og Max Freytag. Sidstnævnte, der især tog keglere med »Det er min fødselsda' i da'« og »Jomfru Jensen«, havde i længst forsvundne dage sunget sine glade viser i Kystpavillonen og var også en hyppig gæst, da Marinius Olsen før århundredskiftet drev varieteen i »den folkelige«. Nu blev han i en del år en flittig aktør i Kasino.

I orkestergraven stod Rindom med sit glade barnesmil og sang omkvædene med¹⁰, og på premiereaftenen måtte direktør Holst ved 11 ½-tiden iført smoking og monocle vise sig ved rampen.

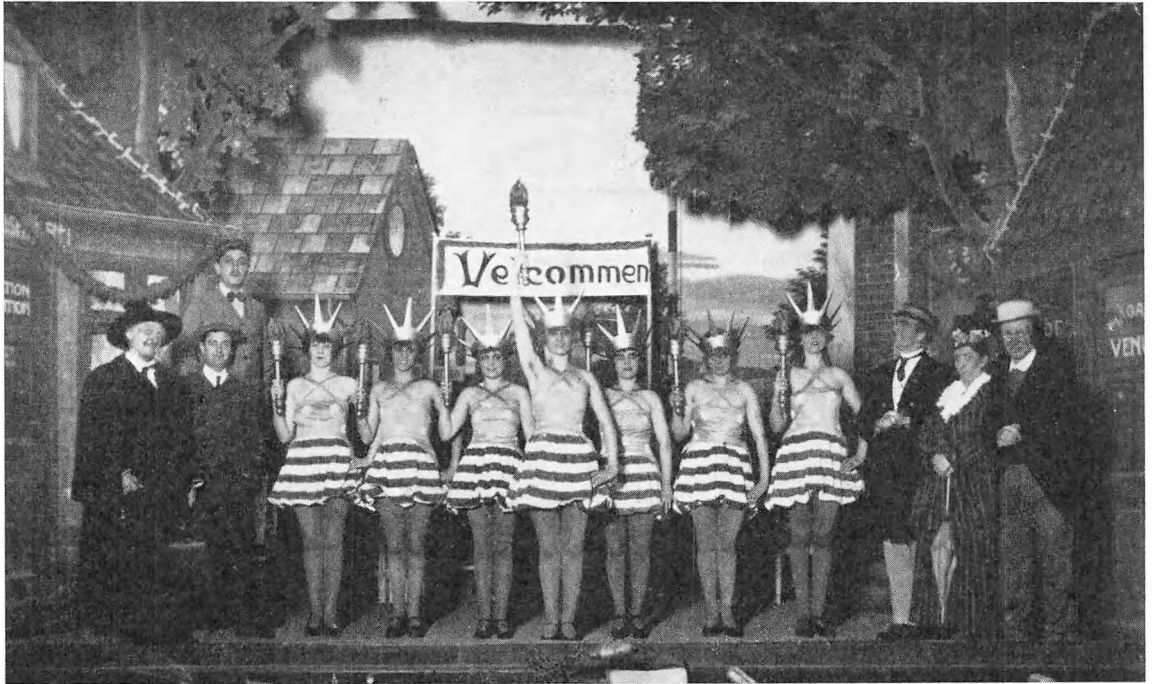
Trods den i vinterens løb gennemførte 10-lukning og spiritusforbudet vovede Kasino sig 2. marts 1917 i lag med den næste kabaret, forårskabaretten »Det si'er du ikke«, ligesom den foregående et rejseeventyr, som førte tilskuerne fra slangegangen i Riis skov via en sporvognstur gennem byen helt til Nagasaki i Japan. Dette gav mulighed for, at de 12 havfruer, der i 1. afdeling steg op af Århusbugten – i måneskin og med byens silhouet i baggrunden – efterhånden kunne blive til både skolepiger, geishacr, løvfrøer og indiske

Den norskfødte operettesangerinde Nina Sommerfeldt, gift Hoeck, Kasino 1919.

bajaderer. Kejseren af Japans indtog var så flot, at det var nær ved at tage vejret fra publikum.

1. maj gav man plads for Carl Alstrup-tourneen med Scalas succes-operette »Lykkesmeden«. Derpå var der 3 måneders sommerlukning, og 16. august genåbnede man – stadig under de hvasse tidligningsbestemmelser – med et artistprogram: en stæppende neger, en brun dame, der fremviste en slange

Fra Kasino-revyen »Grevnen af Bruunsbro« 1920. Fra venstre ses Svend Cathala, Erik Winther, Gustav Helios, koret med Maud Timm i midten med faklen, dernæst Aage Jensen, Agnes Ibenfeldt og Michael Kampf.

og dansede mavedans, en russisk dansetrup m. m. Kay Whitt kom igen og sang i sømandsdragt Johs. Dams tårepersende »Min gamle mor derhjemme«. Hendes trofaste publikum kunne synge med, idet sangen var trykt og blev uddelt ved bordene:

Og hvor jeg siden om i verden jages,
en lille hytte for min tanke står ...

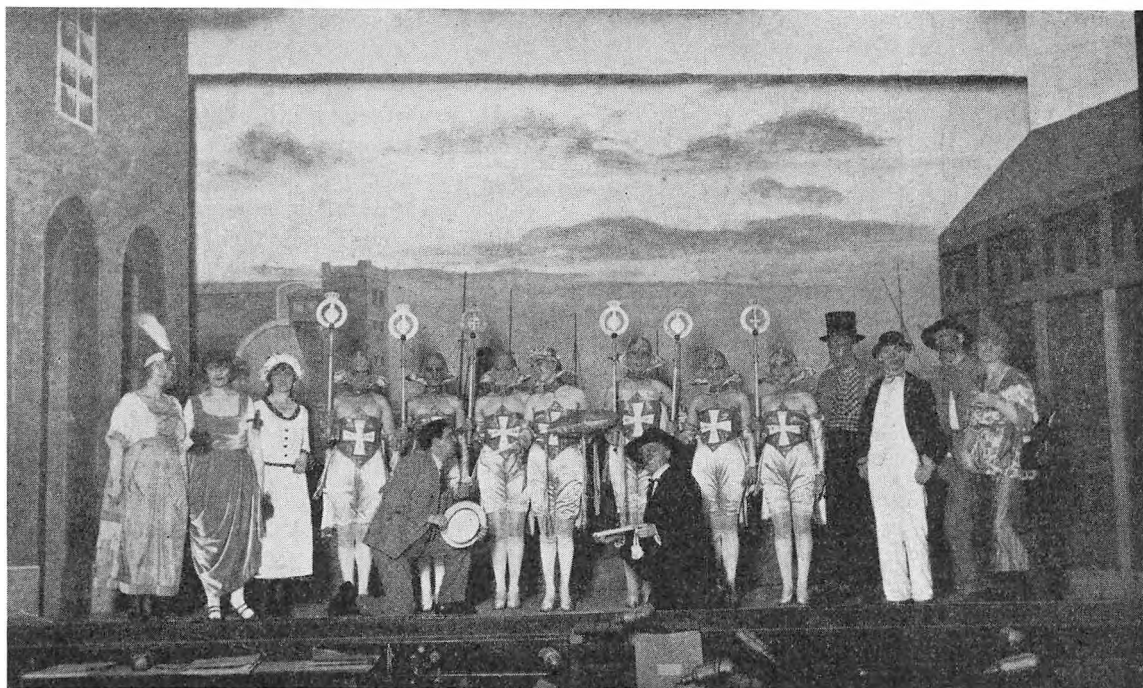
og til slut:

... den samme sang, som for min vugge lød,
jeg nynner med derpå,
og tankerne de gå
med hilsen til min gamle mor derhjemme.

Efter forestillingens slutning kl. 10 var der til kl. 11 koncert og solistopræden i »Låget«.

Derefter var det nat! Men de rationerede timer blev vel udnyttet af dem blandt publikum, der tjente pengene let i krigsårene. Den nye landadels repræsentanter lod sig charmere af Rindoms trio i »Låget«, tog et greb i lommen og slyngede tikronesedler ud i luften, mens de bestilte deres yndlingsnummer. Og kapelmesteren selv havde da så travlt med at samle op, at hans to assisterende måtte spille videre alene¹¹.

Ludvig Nathansen, der nu efterhånden overtog Holsts rolle som skaber af kabaret- eller revyforestillingerne, havde en ny stor succes med »Bang – Bang« efteråret 1917. Her så man for første og eneste gang på Kasino københavnerens forgudede »Gisse-

Scenebillede af den nye Århus sydhavn i »Greven af Bruunsbro« 1920. Fra venstre Agnes Ibenfeldt, Lily Helios, Magda Rasmussen, foran koret knælende Erik Winther og Svend Cathala, derefter Gustav Helios, M. Kampf, Aage Jensen og Maud Timm.

mand« – Holger Petersen – der sang »Lidt, men godt« og navnlig havde sit publikum med i en viseberetning om, hvor langt »te’basje« han var. Nathansen selv afleverede en morsom vise om »Allernæsthøjstamme« (kronprins Frederik), og de to herrer støttedes bravt i de 5 afdelinger af damerne Jonna Holst og Hertha Strandvold¹².

Revyen gik i tre måneder og afløstes først midt i januar 1918 af artistprogrammer. Mens disse gled over scenen i den vante ramme, skete der påny et direktørskifte, idet S. M. MIKKELSEN – tidligere vært i Amaliegades forsamlingsbygning og på hotel »Skandinavien« – gjorde springet ind i forlystelsesverdenen, hvor han skulle blive byens to

morskabsteatre en stærk leder gennem godt 21 år. Andersen, der overtog Grand café i København, bevarede dog sine økonomiske interesser i Kasino-komplekset, hvor Mikkelsen sad som forpagter hos »Ejendomsaktieselskabet Kasino«, der havde overtaget foretagendet for 350.000 kr.

Mikkelsen var knap 40 år, da han begyndte i Kasino. Han havde været sergent og drev i nogle år danseskole i Dansk Arbejder loges bygning i Hjelmensgade, hvor han også blev bestyrer. Her holdt mange foreninger til, og det var herfra, arbejderføreren Harald Jensen hentede ham til Arbejdernes forsamlingsbygning.

Gennem sine mange Århus-år blev Mik-

Dagmar Cortz som henrivende »dukkelisemor« i Kasino-revyen 1919.

kelsen en uhyre populær person. Som gammel fodboldspiller på AGF's førstehold havde han især talrige venner i sportsverdenen, og hans gamle sportskasket var et berømt klenodie. Han var også en af de første, der gik på vingerne på Skejby mark med flyvningens pionerer. Var der udenlandske fodboldspillere i byen, så blev de inviteret til forestilling med smørrebrød.

En af de mange historier, der fortaltes om Mikkelsen, var denne:

En ung mand kommer ind på Kasino og søger plads.

– Er De artist? spørger Mikkelsen.

– Nej.

– Spiller De komedie?

– Nej.

– Spiller De violin?

– Nej.

– Hvad F.... spiller De da?

– Højre yderwing på Old Boys' 1. hold.

Hvorpå Mikkelsen springer op, omfavner den unge mand og siger:

– De skal straks få en stilling. Det er i sandhed sådanne mænd, Kasino trænger til.

I Mikkelsens første kabaretforestilling i Kasino, der havde premiere 2. påskedag 1918, var den gamle skuespillerstab helt forsvundet. De nye hovedkræfter var Johs. Lennø og Frederik Hansen samt Valborg Kirkegaard, som også medvirkede i efterårsrevyen 1918. Denne sidste var forfattet af ALFRED KJÆRULF, dengang en af Scala-revyernes fædre, som ligeledes havde sat i scene. En ny kraft, Sofus Petersen, optrådte som en slags sprech-stallmeister i Kjærs længst hensøvede varieté. En af dekorations-effekterne var, at man så en ung dame på flyvetur over Århus og omegn med de skønne omgivelser i fugleperspektiv. En anden scene viste fremtidens Århus med det frilagte Bispetov.

Mens Kasino hidtil som oftest ikke havde brugt sin scene om sommeren i den tid, Vennellyst spillede friluftsteater, vovede Mikkelsen sig i 1919 i lag med en sommerrevy (1.-6.-1919), hvis primadonna var Ingeborg Bruhn-Berthelsen. Den, der betog parkettet ved denne lejlighed, var dog den kun 17-årige blonde DAGMAR CORTZ (»Dax«), der af en anmelder betegnedes som »en ny Amelie Kirkegaard«¹³, og som senere i sæsonen overtog Ingeborg B.-B.'s afdelinger og klarede dem med bravour. Den smilende og henrivende purunge dame havde året før i Thalia-teatret i København sunget en lille rørende børnevisse i anledning af en juleindsamling. Her havde Alfred Kjærulf opdaget

hende og set, at hun var den rette til at lancere en af de i disse år grasserende »Dukkelise«-sange, hvoraf den mest kendte, »Sov, Dukkelise«, dog først fremkom det følgende år i Tivoli-revyen. Som den mest bedårende dukkelisemor med stor sløjfe i håret holdt Dagmar Cortz sit indtog på »Kasino«s brædder, over hvilke hendes graciøse skikkelse kom til at bevæge sig i næsten 10 år. Så længe var hun teatrets søde ingenue. Så giftede hun sig og sagde scenen farvel.

Valdemar Maes optrådte i revyen som en pudsigt vært i Thorups vinkælder og holdt senere en bolshevik-tale, som gjorde stor lykke.

Til denne store revy, hvori senere indlagdes Lizzie Thaler og Oderwald-Lander, havde teatermaler Emil Poulsen fremstillet så forskelligartede scenerier som et interiør fra Versailles, udsigt over Århusbugten og byens kommende nye hovedbanegård. Og i Scalas velforsynede garderober havde Mikselsen hentet de flotteste kostumer til sine kordamer.

Tiden mellem sommerrevyen og efterårskabaretten udfyldtes med brogede programmer, hvorfra kan nævnes hurtigmaleren Anton Martini, en dansk, snart 70-årig artist, der havde faret verden rundt og sidst havde gæstet Århus ved landsudstillingen 10 år tidligere. Og den unge journalist ved »Demokraten«, Kristian Krater, deklamerede Drachmanns »Engelske socialister« og digte af Aage Hermann.

I efterårsrevyen (titel »Ingen skaldet uden hår« (1.-11.-1919)) så århusianerne for første gang KAJ VOIGT, som senere skulle blive Kasino-scenens mandlige førstekraft. Endvidere sås VIKING RINGHEIM, Erika Voigt, den 18-årige Eva Heramb og NINA SOMMER-

FELDT, af hvilke især sidstnævnte gjorde stor lykke med sin fortryllende sangstemme og sit sprogs norske islæt. Forfatterne Alfred Kjærulf og Helge Nielsen havde anstrengt sig bravt for at forsyne revyen med lokalt stof og havde udrustet Voigt med knaldsuccesen »Med tilbagevirkende kraft«.

Første vers lød således:

Den lov om ægteskabet, som nys til verden kom,
den har en lille paragraf, hvis indhold handler
om,
hvad fru'en kan forlange af kys og kildevand,
men fra oktober hun det dobbelte forlange kan,
med tilbagevirkende kraft fra 1. januar;
jeg mig en ferie ta'r, hvis jeg skal være klar
med tilbagevirkende kraft fra 1. januar,
den kan skam blive rar – det si'r jeg bar'!

Og af lokale vers erindres bl. a.:

Når »Århus-Posten« skriver, at jorden skal forgå
den syttende december, så kan De jo nok forstå,
jeg kun med rædsel venter den skæbnesvangre
dag,
når Venus rasler ned på jorden med et mægtigt
brag
med tilbagevirkende kraft fra 1. januar.
Sct. Peter, er du klar? For fuldt hus snart du har
med tilbagevirkende kraft fra 1. januar,
den kan skam blive rar – det si'r jeg bar'!

Da Århus motorsprøjte op til Lemvig sku' kør',
den afla'e først en fransk visit i Nibe og Løgstør.
Så nå'ed' de det end'lig, da byen stod i brand,
men Bruhn han sa'e: Vær rolig, nu skal I nok
få vand*

* Brandinspektør Magnus Bruhn, daværende brandchef, havde modtaget anmodning fra Lemvig om hjælp for at bekæmpe en voldsom brand, der hærgede byen. Århus' nye motorsprøjte blev sendt afsted, men kørte forkert og havnede i en anden nordjysk by. Alligevel nåede motorsprøjten ret hurtigt det brandhærgede Lemvig.

med tilbagevirkende kraft fra 1. januar;
 stol I kun trygt på far, vi slukker hvad I har
 med tilbagevirkende kraft fra 1. januar,
 den kan skam blive rar – det si'r jeg bar'!

Størst lykke hos Kasinos stampublikum
 gjorde dog måske det noget frimodige vers
 om etablissementets bar-bestyrerinde, der
 kun kendtes under navnet »Jeppe«:

I baren sidder Jeppe og smiler ved sit glas,
 tilsyneladende er Jeppe altid veltilpas,
 men i en enlig time hun sukker mut og tvær,
 det er da ikke rart at gå og være jomfru her
 med tilbagevirkende kraft fra 1. januar.
 Mon der er no'en, der ta'r en jomfru med en
 bar
 med tilbagevirkende kraft fra 1. januar?
 den kan skam blive rar – det si'r jeg bar'!

»Jeppe« drev den lille Kasino-bar ud mod
 gaden. Hun var en frodig kvinde og var lige
 så hjertensgod, som hun var omfangsrig. Til
 hende kom skuespillerne ofte med deres små
 sorger – mest økonomiske – og hun forstrakte
 dem gerne med et lille lån eller gav dem
 kredit til den første. I øvrigt var hun selv den,
 der morede sig mest over det nærgående
 vers¹⁴.

15. januar 1920 afløstes efterårsrevyen af
 vinterrevyen, »På kystogt« (med kun 2'er);
 forfatterne var de samme to, personalet stort
 set også gengangere, dog suppleret med den
 yndigt dansende Solveig Oderwald-Lander,
 der straks valsede sig ind i publikums hjerter.
 Byens lokale digter-berømted, Hans Hart-
 vig Seedorff, var netop blevet gift og var
 startet jorden rundt. Revyen tog hans idé op
 og fulgte ham. »En lille nisse rejste« var stik-
 ordet – og så gik det gennem byens velkendte

gader, til en lysmættet udsigt over Paris,
 Ægyptens pyramider, Amerikas skyskrabere,
 australske urskove og japanske blomster-
 haver. Det gav anledning til en sand scala'sk
 pragtudfoldelse på den lille scene. Viking
 Ringheim var den på aktier jordomrejsende
 digter; fru Sommerfeldt frembar nogle yndige
 toiletter, og ægteparret Voigt sørgede for det
 saftige humør. Orkestret havde fået en ny
 dirigent – CARL GOTTSCHALKSEN junior.

Til sommerrevyen (2.-6.-1920) havde Vi-
 king Ringheim fået nye makkere: Erik Win-
 ther, Edith Psilander og Magda Bendix. Erik
 Winther sang en af de gammelkendte viser
 fra »Kisten«, »Det gør de alle«, havde en
 morsom duet med Ringheim om gamle dage
 og udvekslede med denne brandere om tidens
 genvordigheder, som f. eks. i anledning af de
 nye nikkelmønter: – Min kusine følger med
 tiden; hun hedder Guldnare, men nu vil hun
 kaldes Nikkeline. Et særligt morsomt num-
 mer udførtes af den legemsstore Harald
 Bruhn og den lille svensker Harry Hedenwall
 (kaldet verdens mindste komiker), som sam-
 men parodierede den berømte Gustav Lunds
 bugtaleri med dukke. Revyen sluttede først
 midt i september med opførelse nr. 100.

Den følgende vinterrevy, »Greven af
 Bruunsbro«, skulle sættes i scene af Oscar
 Holst, men da han ikke var i stand til at rejse
 til Århus, tog direktør Mikkelson med hele
 sit personale til København og prøvede i
 Apollo-teatret. Revyen gik omtrent lige så
 længe som den foregående, fra 16. oktober
 1920 til midt i januar 1921. Den var skrevet
 af Robert Schønfelt og Helge Nielsen. Erik
 Winther optrådte bl.a. som charmerende
 »motorbølle« og sang i øvrigt en udmærket
 lokal vise med disse vers, det første hen-
 tydende til den interne strid mellem grev

Holsteins venner og modstandere hos Århus' konservative, det andet til middagsbladet »Århus-Posten« og dets redaktør Louis Andersens økonomiske kvaler:

I tinget ham grev Holstein kom,
til Mikael* surt han lær.
Og Mikael står så blid og from –:
Jeg ej mig stiller mer.
Du er så stærk og jeg så svag,
nu har jeg selv forsøgt
at kæmpe for den store sag,
ak, hvor er jeg bedrøvt.
Giv mig et lille bitte stykke af en stemme, min ven.
Gør det, til gengæld du får hele min igen.
Stemmer kan være gode nok at få, sådan i og
for sig.
Tænk I. Chr. Møller** – han ku' glemme at
stemme den dag på mig.

I Århus-Posten lidt der står –
og af annoncer få.
Tænk, Louis han får gråsprængt hår,
han kan det ej forstå.
Når han har »Demokraten« læst
– og »Amt«en, hille mænd,
hvor får de de annoncer fra?
Han til Stiften nynner den:
Giv mig et lille stykke af en stor annonce, min ven.
Gør det, til gengæld du får hele min igen.
Bladet, jeg skriver i, er godt nok, sådan i og
for sig,
men jeg vil nu hel're bytte blad og så annoncer
– åh, byt med mig.

Svend Cathala, der et par gange tidligere havde været med i revyerne, optrådte som afholdsredaktør Larsen-Ledevand. En aften var den rigtige afholdsagitator selv tilstede på tilskuerpladserne, og Cathala gik til kik-

* Mikael Johansen, se også side 68.

** I. Chr. Møller, de konservatives ledende kommunalpolitiker, medlem af Århus byråd 1909–34.

Improvisator Louis Halberstadt, manden bag det mislykkede litterære kabaret-eksperiment i 1914.

hullet i fortæppet for at tage sit offer i øjesyn. Da han opdagede, at han i sin maskering ikke havde mindste lighed med Larsen-Ledet, blev han meget nedslået og var så vred, at han næsten ikke ville vise sig¹⁵! Samme Cathala havde en vise med dette vers om troubadouren Peter Cornelius:

Peter Cornelius ofte her i Århus sunget har,
jo, han er afholdt, for han er så rar.
Da på Royal han sidst sku' bo, hans kuffert
blev sendt op;
den yngste piccolo han fløj ad trappen i galop:
Jeg har herrens kuffert her – er der virk'lig
ikke fler.
Hvor er den med herrens stemme, og hvor er
det høje C?
Dem går jeg med i lommen.

Jeg af stemme har en lomme fuld, på den jeg
tjener guld.

Når jeg først i vigeur er kommen,
det høje C ta'r jeg op af lommen,
det kan holde en time eller to –
værsgo – tableau – ærbødigst incognito.

Revyens kvindelige hovedrolle havde Lily Helios, mens Agnes Ibenfeldt sang skønsang om »Du skønne Marselisborg« til melodi af Carl Gottschalksen, der stadig dirigerede orkestret. Maud Timm var rykket fra koret helt frem i solisternes række. Ikke så lidt af en Liva Weel var hun af type og i sit viseforedrag, denne provinsrevyernes skælmske og talentfulde slider.

Det blev til mindre og mindre med de solist- og artistprogrammer, der før var stukket ind mellem revyerne. Men man nåede dog i disse år at præsentere en så fornøjelig og omfangsrig duo som OLGA SVENDSEN og Stribolt – og i maj 1920 et senere endnu berømt par, Carl Brisson med sin dansepartnerske, der hvirvlede over scenegulvet efter en række internationale succes'er. Og Brisson optrådte også som kabaretsanger og fik folk til at synge med på omkvædet, selv om hans viser efter »Århus-Posten«s mening »måske nok kunne tænkes morsommere og melodierne mere iørefaldende«¹⁶.

Den sprælske og morsomme Maud Timm (1920).

Kasino's 20 års jubilæum den 7. december 1920 kunne da fejres i tilfredshedens lunhed. Til dagen havde Gottschalksen skrevet en ny march og Seedorff en epilog, som han selv fremsagde, og ovenpå hvilken han laurbærkransede direktør Mikkelsen.

Vanskelige år med lykkelig udgang

1921. De glade gullaschtider er forbi, og hovedsmerterne oven på de hektiske år har indfundet sig. Også i Kasino mærkedes det – og Mikkelsen opgav at spille sommerrevy, skønt den vinterrevy, der indledte året, var gået nogenlunde hæderligt.

Det var den ferme revyskræder Åge Stefensen, der i vinterrevyen »Jeg tror, der er skønnest« (18.-1.-1921) havde ført publikum til forskellige af landets smukke egne. Erik Winther, der sammen med Dagmar Cortz var »gennemgående« person, gjorde sin entre som bydrengen Kresjan, der på uforfalsket århusiansk sang »Det søns jæ ikke«, og som i aftenens løb svang sig op til at blive millionær. Svend Cathala optrådte med et væld af morsomme masker lige fra Borgbjerg til Seedorff, og en af korets damer, Ruth Jensen, viste sig i sidste akt som digterfruen »Vinde-spinde«*. Andre medvirkende var Agnes og MAX IBENFELDT, Lily og Gustav Helios og Maud Timm.

Og det var revyer, folk ville have. Hver gang man forsøgte sig med artistprogrammer, svigtede besøget, selv når der var verdensnumre på tapetet, som f.eks. den fra cirkus kendte kunstycklist Chester Dick, der slog saltomortale på sin cykle fra en højstående afsats¹.

* Fru Karen Else Seedorff var af digteren døbt »Spindevinde«.

En afbrydelse i etablissementets normale liv indtraf i efteråret 1921, idet der fra 1. oktober etableredes biograf i teatersalen. »Folketeatret«, som havde haft lokaler i »Kronprinsen«, var blevet husvild ved denne bygnings nedrivning og fandt nu for en tid husly hos Mikkelsen, mens et nyt biografteater opførtes ved Bruunsbro. Efter aftenens sidste filmforestilling var der solister og koncert i »Låget«.

Så gav Mikkelsen startskud til en næsten uafbrudt række af revyer, hvori Max Freytag var den samlende hovedkraft undtagen i sommertiden, da han måtte passe sit job i Tivolis pantomimeteater, som han var fast tilknyttet i 54 år. Han startede med fra 9. februar til 22. april 1922 at spille »Rejsen til månen«, en titel, revyens forfatter, Johs. Westermann, havde lånt fra Frederiksberg morskabsteaters store succes i 1876. Mærkeligt nok og til ikke ringe ærgrelse for Kasinoselskabet havde andre nøjagtigt samtidig fået den samme idé. En amatørrevy med samme navn gik i Amaliegades forsamlingsbygning². Max Freytag klarede dog konkurrencen sammen med sine »astronauter«: Åge Jantzen, dennes kone Nancy Lotinga, Maud Timm og Hertha Christoffersen – sidstnævnte med landeplagen »En lille skat med pagehår«.

Om sommeren (5.-6.-1922) blev scenen overladt til et andet ensemble, samlet af revyforfatteren Kai Allen, der selv spillede

Max Freytag
i en af sine
altid fornujelige
kostumeringer.

med tilligemed fru Agnete Allen, den djærve og humørfyldte Lilly Bruhn (senere Lilly Rindom – efter ægteskab med Hakon R.) og de herrer Carlo Sundberg og Charles Wil-lumsen. Emil Poulsen havde lavet en række lokale dekorationer, bl. a. en fra Varna, og et meget fornujeligt interiør fra Aarhus teater, hvor man så kapelmester Gutfeld dirigere for et parket af kendte århusianere, mens hr. Allen som maskinmand i kulissen havde en overordentlig morsom monolog. Senere gik han for øvrigt, maskeret som rødhåret dansk-

amerikaner, ned og dirigerede det rigtige orkester, som ellers var i gode hænder hos kapelmester Seifert Jensen.

Om efteråret vendte det Freytag'ske selskab tilbage med revyen »Kalundborg-Århus« (1.-10.1922). Freytag havde købt de bedste sange fra Nørrebros sommerrevy og ladet dem lokalisere her og der. Fra pantomimeteatret havde han endvidere medbragt nogle danserinder med solodanserinden Elly Jensen i spidsen. Den talentfulde unge dame var under en senere forestilling på Kasino så uheldig at brække en tå, hvad der bevirkede, at hun aldrig kunne danse mere³. Ny i personalet var også den kraftfulde komiker Kaj Zinn, der sammen med Åge Jantzen parodierede Fyrtårnet og Bivognen – netop samtidig som de to filmkomikeres måske bedste film »Han, hun og Hamlet« stod på programmet i Regina-teatret. Men størst bifald fik dog Freytag selv, da han dumpede ned på Kalundborgfærgens dæk, iført sidste modeskrig fra Tunø og med et helt menageri af grise, pipfugle og hvide mus i en kurv på armen.

2. juledag skiftedes til en ny revy, »Aftenskole for viderekomne«, ligeledes bestående af lånt gods, denne gang fra Bonbonnicren. Her genså man Ellen Tyron, der var med i forestillingens bedste nummer, en terzet med titlen »Nygade 10«.

Allerede 1. februar 1923 havde den ihærdige Max Freytag en ny anretning klar, »Tidens børn« – med en liden tråd og stærkt lokaliseret, efter at pressen havde beklaget de tidligere revyers mangel på »lokalt salt og peber«. Heldigvis havde der været en ny »affære« på Aarhus teater, hvor direktøren havde givet en af de populære skuespillerinder løbepas, hvilket skildredes således:

Forleden blev vor by jo af sin dvale vakt.
Teatrets Henning Jensen havde til fru Kornbeck
sagt,
at hun sku' sige til ham, at hun gerne ville gå,
for hvis hun ikke sa'e det, hun afsked ville få.
Når Jensen sådan uden videre si'er farvel
og føjer til: »Det smerter i min ganske sjæl« –
ja, så kan man jo tænke sig til resten, hvis man
vil⁴.

Til denne revy, der blev en virkelig succes og gik i næsten 3 måneder, havde Max Freytag selv lavet dekorationer, bl. a. et flot parti fra »Silistria«, hvor hans arbejdsgiver, direktør Mikkelsen havde været skovvært i fem år fra 1912 til 17.

At man mindedes direktørens tidligere domicil, var ikke så mærkeligt. Mere opmærksomhed havde det vakt, at der i en af revyerne havde været en flot reklame for det konkurrerende Vennelyst, en smukt illumineret fremvisning af Vennelyst-pavillonen, garneret med skønne danserinder. Forklaringen kom i løbet af sommeren 1923, da det viste sig, at Mikkelsen skulle afløse H. P. Olsen som vært i Vennelyst. »Ejendomsaktieselskabet Kasino«, hvori A/S Fotorama havde fået stor indflydelse sammen med et københavnsk vinfirma, havde i årets begyndelse taget navneforandring til A/S Kasino, havde købt den hidtidige hovedinteressent A. J. Andersen ud som aktionær, og ville nu selv overtage driften ved en ny mand fra 1. august.

Kasinos nye vært – en tidligere købmand i Maribo ved navn Thorald Christensen – var ukendt i Århus og fik absolut ingen succes her. Med et 8 mands orkester, dirigeret af Hakon Rindom, forsøgte han sig med dans mellem bordene i selve teatersalen, hvor inventaret ikke længere stod fastnaglet som i de første år, og med skiftende varietépro-

Hertha Christoffersen som »en lille skat med pagchår« i »Rejsen til månen«, Kasino 1922.

grammer, hvori fornyelsen f. eks. bestod i, at en nøgen bronzedame blev erstattet af to bronzedamer og en bronzemand⁵. Og da han kørte løs igen med revyerne, var de blevet kendeligt tyndere. Efterårsrevyen »Et rejseeventyr« af Westermann (18.-9.-1924) var en meget svag efterligning af Scalas sommerrevy. Et aktiv havde den dog i Osvald Helmuth, som gjorde lykke med en vise om Aage Gardes entré på Det kgl. teater.*

* Aage Garde havde været direktør for Århus teater 1913-23.

Hertha Christoffersen som »Jernbanen« i »Rejsen til månen«.

Helmuth var også med, da man noget senere genoptog »Rejsen til månen« i ændret skikkelse. Her sang han bl. a. den sjove bananvise med refrænet »Bananer, bananer er godt«. Der var nye lokale dekorationer med Bruunsbro og med Stadion, hvor månekanonen blev skudt af, og der var mange lokale hib, bl. a. i sjove viser af August Hansen (nu rådhusforvalter i Århus). Han var f. eks. mester for det skøre refræn: Skæret ned og bæret væk, sunget af Freytag med bl. a. dette vers:

Jeg har altid sværmet svært for vores cyklesport;
navnlig ku' jeg li', når der sku' sættes ny rekord.
Der er først en vældig fart da på pedalerne,
men det varer ej længe, så begynder kvalerne:
Det er ikke rart, når man sin skræder ganske
pludslig ser,
man kan blive så forfjamsket, så nervøs og
meget mer.
Sådan var det sidst, jeg kørte, da jeg så hr.
Madsen-Bæk*,
da tabte jeg balancen. – Skæret ned og bæret væk.

Om lokale socialdemokratiske skærmydsler vedrørende betimeligheden af at gå til taffel hos kongen sang Freytag i en anden vise:

Der kom en rød lakaj,
Jakob Jensen han blev bleg:
Jeg skal til taffel, kongen selv har inviteret mig!
Og til Kjeld Sørensen
der ringer Jensen hen:
Du, Sørensen, tror du, det er rigtigt, at vi går
på den?

– Selvfølgelig går vi derhen,
ikke, gamle murersvend.
Nu er vi jo store mænd
og hører til ved hoffet.
Men da på Marselisborg
de op ad trappen går,
smed Christensen han råber udenfor:
Hvor skal I hen?
Ka' I komme ned igen.
Det er ikke no'et for ræverøde
socialister at gi' møde.
Hvor skal I hen?
Ka' I komme ned igen.
Når man er en virk'lig herre
kan man ikke gå på den**.

* Skrædermester Madsen-Bæk var grundlægger af Århus cykelbane ved Stadion.

** Jakob Jensen, borgmester 1919–32. Kjeld Sørensen, byrådsmedlem, forretningsfører i sygekassen Århus. Smed Christensen, senere borgmester H. P. Christensen, borgm. 1932–42.

Fra Kasinos sommerrevy 1922: I New Yorks skyskraberkvarter med (fra venstre) Agnethe Allen, Carlo Sundberg, Kaj Allen, Lilly Bruhn (senere Rindom) og Charles Willumsen.

Og Misse Jørgensen sang byens pris:

Århus, du står skrevet i mit hjerte. –
Barndomsbyen, som jeg fik så kær;
nu jeg ønsker bare,
at man vil bevare
dig til evig tid, som du nu er.

Men »Stiftstidende« fandt, at der var »for mange røde næser« i forestillingen⁶.

Endnu en revy forsøgte Christensen sig med. Men skønt den smykkede sig med titlen »Som storstad set« (20.-1.-1924) og prætenderede at vise Århus om 25 år (hvor f.eks. den nye banegård endelig var færdig), kunne den ikke redde Kasinos vaklende stilling. Værten selv havde ellers til premieren iført

sig hvid stiv flip, noteredes det af en anmelder⁷. Men efter kun et par uger måtte han tage revyen af plakaten.

Indtrykket af, at Kasino var ved at miste sit ansigt, forstærkedes fra dag til dag. Teatersalen blev stadig oftere udlejet til gæstespil. I februar kom århusianernes yndling Edgar Hansen med Svend Wedels tourné i operetten »Et ungdomseventyr«, arrangeret af kgl. balletdanser Svend Åge Larsen. Og i marts var Oscar Holst her med Apollo-teatrets personale i »Madame Tapins mænd«, hvor han selv og Ann Sofi Norén havde hovedrollerne. Da var det så fint, at serveringen i salen var indstillet. Trods succes kunne gæstespiilet ikke vare mere end 8 dage, fordi Århus teater

Kaj Allen som maskinmand på Århus teater foran det med kendte århusianere fyldte parket og kapelmester Gutfeld i orkestergravnen (Kasino-revyen 1922).

gjorde indsigelse mod konkurrencen og fik politimester Kiørboe til at nægte forlængelse.

Men hvad nyttede disse gode oplevelser, når værten så i øvrigt anvendte Kasino til sportsballer med ulovlig adgang og afholdelse af boksekampe.

I Kasino elsker værten, at man danser, men hver nat en væm'lig panser dansen standser. Tænk, nu kan man ikke engang få lov at vrikke, for når man ikke kan – så kan man altså ikke....

sang Lilly Rindom i årets Vennelyst-revy.

Etablisementets ry blev stadig dårligere – og det gav sig udslag i en både tragisk og skandaløs afslutning på denne periode i Kasinos historie: Den 9. maj kom Peter Corne-

lius på et 4 dages gæstespil som punktum for hans livsgerning. Institutionen »Den ny danske opera« præsenterede ham i operaen »Liden Kirsten«. Men alle aftener var teatret gabende tomt. Folk ville ikke mere sætte deres ben i Kasino.

Allerede længe havde rygterne svirret om et direktørskifte. Tidligt på sommeren forsvandt Thorald Christensen da også – og den 23. august 1924 blev teatret stillet til tvangsauktion og igen købt af den tidligere ejer, restauratør A.J.Andersen. Ikke fordi han selv ville drive det igen – han havde nok i hovedstadens »Grand café« – men fordi han sammen med »Bikuben« og Arbejdersparekassen havde prioriteterne i komplekset.

Endelig skulle det nu lykkes at finde en mand, der forstod at få noget nyt og tidsvarende ud af Kasino. Manden var stedets mangeårige overtjener RICHARD MORTENSEN. Han havde haft sin betroede post i Kasino siden 1916 og var en populær mand blandt dets stampublikum, munter og elskværdig, som han var, men også streng, når han af og til med dyster alvor måtte bevæge sig op mod logerne for at give første strejkevarsel til en kreds af lidt for livsglade herrer^a.

Gennem flere år havde der i Århus været talt og skrevet om det ønskelige i at få et fast lystspilteater til at supplere scenen på Bispe-torvet, og skuespiller Axel Strøm havde både haft tilsagn om støtte til et sådant og bevilling hertil, uden at det var lykkedes ham at få planen realiseret.

Herom handlede et vers i Kasinos næstsidste revy før systemskiftet:

Af forlystelser har vi i Århus en mas'.
 Der er Teatret, Kasino, Royal og Palads.
 Man sku' undre sig over, at alt det kan gå,
 men det undrer mig mere, at Strøm kunne få
 en bevilling til nok et teater sågar;
 det er sløjt med publikum til de, som vi har.
 Nå, men bevillingen æ' der,
 men der er ingen, der gætter
 de søvnløse nætter han har ha't,
 inden han kom til det resultat.

Straks, da Rich. Mortensen trådte til i september, indsendte han andragende til ministeriet om en rigtig teaterbevilling i stedet for »den lille«, man hidtil havde haft, og mens han ventede, lod han i oktober Ludv. Nathansens selskab opføre en »løvfaldsrevy« (17.-10.-1924), hvori bl. a. medvirkede Dagmar Cortz, Tove Bang og Sigurd Wantzin – og ikke at forglemme Nathansen selv, maske-

I Emil Poulsens dekoration fra Varna synger fru Allen skønsang (1922).

ret som Harold Lloyd og senere med en klownvise med tekst af Per Barfoed og musik af byens egen Carl Christensen. Georg Feder fremførte som cirkusdirektør 8 unge damer i den højere skole – og som slutnummer marcherede en spejderkolonne med fuld musik op gennem salen. Den fikse og fornøjelige forestilling havde så stor tilstrømning, at man måtte give den også på søndag eftermiddag.

Det lod sig altså forholdsvis let gøre at vende folkestemningen over for Kasino. Mor-

I Kasinos efterårsrevy 1922 »Kalundborg-Århus« vistes den illumerede Vennelyst-pavillon. I spidsen for koret danser Thora Sannom.

tensen følte sig overbevist om, at der lå gode muligheder for en forretning – og et par måneder efter sin tiltræden købte han da hele foretagendet af Andersen for 235.000 kr.

På det tidspunkt var meddelelsen om teaterbevilling til Kasino indløbet. Blandt de kunstnere, der havde været ansøgere – Mortensen kunne som restaurationsmand ikke

selv få bevillingen – blev Åge Oderwald-Lander den foretrukne. Mange havde ventet, at det skulle være blevet Nathansen, men fra alle sider tog man venligt mod Oderwald-Lander, der nu skulle overtage den kunstneriske ledelse af et serveringsteater med Mortensen som ejer, administrativ direktør og restauratør.

Mortens og Mikkels epoke

Med Richard Mortensens indtog i Kasinos direktørstol og S.M. Mikkelsens direktorat i Vennelyst begyndte en lang og stabil periode i de to etablissemeters historie og den mest strålende tid for byens teaterliv i den muntre og folkelige genre.

Ikke blot eet fast lystspilteater, men hele to skulle blive resultatet af de nye ledes anstrengelser. Kasino kom først, men få år efter blev også Vennelysts friluftsteater afløst af et fast indendørs teater.

Morten og Mikkel, som de to nye teaterdirektører hed blandt venner – og deres venner var faktisk hele byen – kappedes op gennem tyverne og trediverne om at overgå hinanden med farcer, revyer, musikalske lystspil og – efterhånden – flotte operetter. På ingen måde så fjendtlige over for hinanden som deres navnefrænder i dyreriget udvekslede Morten og Mikkel skuespillere og andet personale, ja, det begav sig endog, at direktør Mikkelsens datter, operettesangerinden **JOHNNY ROSENVOLD**, kom til at spille hovedrollen i en operette på Kasino – og ofte sås de to konkurrerende direktører i hinandens selskab. Konkurrencen var nemlig i sidste instans et incitament til en øget teaterinteresse, og man oplevede en periode, hvor folk blev vænnet til at gå ud og more sig. Et kontant udslag af de to direktørers samarbejde var deres billetpris-aftale i 1938, hvor de foretog en drastisk prisnedsættelse for at konkurrere med den fælles fjende biograferne og herefter

solgte billetter til priser fra 85 øre til 2,05 kr., inclusive skat og garderobe¹.

Men det var den allerletteste muse, folk ville være i selskab med de to steder. Det erfarede Richard Mortensen og Oderwald-Lander med det samme. De startede nemlig lidt for ambitiøst med Holger Drachmanns syngespil »Det grønne håb« (26.-12.-24), men Drachmanns navn lokkede ikke Kasinos publikum, og stykket trak slet ikke, skønt det spilledes fortræffeligt med Viking Ringheim som kaptajnen, Vilhelm Møller, Ole Larsen og Oderwald-Lander som de tre sømænd, og damerne Eli Fahnøe, Tove Bang og Hertha Strandvold samt et større damekor.

Den dag, Mortensen købte Kasino, havde Mikkelsen sagt: »I dag er Morten så højt oppe, at ingen flyver kan hale ham ned; men om tre måneder vil han være så langt nede, at ingen gravemaskine kan hale ham op«².

Mortensen spekulerede måske lidt over disse profetiske ord i de sløje nytårsdage, men i salen klang Charles Kjørulfs melodi til »Det hele er kun en overgang« – og *det* var det. Allerede 6. januar satte man et nyt stykke på plakaten, nemlig sangfarce »Reservebaronen« med Walter Kollos melodier. I 1916–17 havde den gået ikke mindre end 200 gange på Nørrebros teater med Frederik Jensen i hovedrollen, alternerende med hans »skygge« Vilhelm Møller, der nu var engageret til at spille rollen i Kasino, efter at han

Kasinos facade mod Rosenkrantzgade 1925. Tegning af Helge Petersen Noré.

med stort held havde været Peter Kanel i »Det grønne håb«. Personalet talte 25 personer, det hidtil største antal på den lille scene. Bl.a. glædede århusianerne sig ved gensynet med Ejnar Larsen, som man kendte fra 8 år ved Århus teater, og med Dagmar Cortz, som anførte et korps af spejderpiger. »Reservebaronen« var noget af det, folk ville have, gik over 80 gange og afløstes 13. april 1925 af et andet fund fra Nørrebros arkiver, 3 akts farcen »Den trætte Theodor«.

Det er en uskreven lov, at farcer til serveringsteatre helst skal være i 3 akter, og det må siges, at denne lov sjældent blev brudt i Århus, bl.a. fordi de to tyske farce-fabrikanter Franz Arnold og Ernst Bach, som i mange år var hovedleverandører til det danske marked, overholdt den pågældende regel. »Theodor« var dog vist af engelsk oprindelse, men fordansket af Anton Melbye. Vilhelm Møller havde titelrollen samtidig med, at han iscenesatte, og i øvrigt medvirkede de fleste af de foregående stykkers personale, af hvilke der er grund til yderligere at nævne Hjalmar Hansen, den senere kendte revyskuespiller, samt Paul Wøldike.

I sommerperioden var der ingen forestillinger, men koncert og optræden af et dansepar. 16. august udvidedes artistprogrammet. Fem kunstcyklister drejede sig på det lille scenegulv; fire akrobater slog saltomortaler, og Oderwald-Lander sang.

Og 1. september åbnede man teatersæsonen med farce-operetten »Madame Sherry«, der i 1909 havde været spillet på Århus teater med Alfred Cohn som den gamle skotte og Rigmor Nathansen som Madame Sherry. Nu genså man de samme to skuespillere i de samme roller. For Cohn, der iscenesatte både denne og den følgende forestilling, skulle det

vel have været et strålende come back efter en række år i Norge, men »Gokke« var ikke mere den samme – og publikum også et andet. Alligevel gav århusianerne ham en pæn velkomst, og Kasino fejrede ved en stor fest hans 40 års skuespillerjubilæum. I andre større roller medvirkede Dagmar Cortz, Hertha Strandvold, Misse Jørgensen, Hjalmar Hansen og Sven Buemann.

I orkestergraven stod en ny, ung dirigent, Hakon Jarle, og hans kone sad ved klaveret. I den følgende forestilling, »Corneilles klokker«, havde han fået et udvidet orkester til sin rådighed, og der var smeld i de ældgamle toner, når Oderwald-Lander sang: »Tre gange rundt om jorden fo'r jeg«. Og så havde man engageret Gudrun (Kylle) Fønss som gæst til Serpolettes rolle.

Uden pocher og korset
Serpolett'
slet og ret

sang hun med frisk humør og strålende smil – ikke mindre sød end da hun næsten 20 år tidligere havde erobret århusianerne. Cohn spillede Gaspard, Misse Jørgensen hans niece Germaine, og Hjalmar Hansen var fiskeren Grenichieux, der synger: »Men – hvad gør man ej, når strikken man om halsen har«.

En enkelt aften blev Cohn sat på en hård prøve. Hans næste replik skulle falde i det øjeblik, klokkeslagene lød ind til ham. Men klokkeren, hjælperegissør Louis Greffel, stod ude i kulissen og opdagede, at han havde glemt køllen til at slå med. Efter adskillige minutters pinefuld venten udfriedes Cohn omsider ved nogle fjernt lydende slag, som Greffel frembragte med sin knyttede hånd³.

Stykket gik i 1½ måned, og nu havde de to direktører fået blod på tanden. Den 6.

Kasino-personalet samles i gården for prøven på den første operette i »Morten«s regeringstid, »Madame Sherry«. I 1. række fra venstre Viking Ringheim, Oderwald-Lander, Misse Jørgensen, Alfred Cohn, Hertha Strandvold, Guri Cohn, direktør Rich. Mortensen. 2. række: Kapelmester Kruse-Andersen, Rigmor Nathansen, Kaj Simon, Dagmar Cortz, Niels Springborg, Hjalmar Hansen, maskinmester Malthe Andersen, belysningsmester Carlo Jensen. På trappen fra nedten Edith Freytag og regissør Schmidt. Bag ham korets damer.

Alfred Cohn, Misse Jørgensen og Hjalmar Hansen i »Madame Sherry«, Kasino 1925.

december var der dansk urpremiere på en af Arnold & Bachs farcer, »Nattens dronning«, hvortil Walter Kollo havde lavet musik, så det var blevet til en farce-operette. Kai Allen og Alfr. Kjærulf havde oversat og bearbejdet den. Her havde man indlagt et af Holger Bjerres let påklædte kor og lånt kostumer fra Scala, mens dekorationerne ligesom til sæsonens øvrige forestillinger var af teatermaler Helge Petersen-Noré.

Viking Ringheim, som i den tyndbenede handling spillede provinsmatadoren, der kommer på eventyr i hovedstaden, fejrede 14. januar 1926 sit 25 års skuespillerjubilæum og blev hyldet på scenen.

Bagefter rullede man sig ud (20.-1.-26) med en rigtig revy af Alfred Kjærulf. Den var i

ikke mindre end 30 afdelinger og betegnede den virkelig store udstyrsrevys indtog i Århus, den, der sejrer ved pragtudfoldelse, musik og dans. Foruden det faste personale fra sæsonens tidligere forestillinger medvirkede Lilly Rindom og Chr. Brochorst. Hjalmar Hansen optrådte som opsynsmand i »Pinde-marken« og sang om forskellige lokale begebenheder en vise med refrænet:

Hvor var de pæne, dengang de kom,
men gud, hvor så de ucl, dengang de gik.

Misse Jørgensen og Viking Ringheim åbenbarede sig i en duet som »Grevinde Maritza« fra Århus teater og »Reservebaronen« fra Kasino. Senere, da revyen fornyedes, fik Ringheim – maskeret som Drakenberg – en

Dagmar Cortz og Oderwald-Lander danser i »Madame Sherry«.

vide, hvori forekom følgende vers om James Thompsons ved nattetid alt for livlige hotel i Ryesgade:

Hos negeren jeg boede.

Det var en ganske herlig tid,
det var dengang man troede,
at negeren var hvid.

Han havde store senge, dobbeltsenge,
ja, dengang vi var drenge, da var der drenge til.

Ringheim lancerede også revyens bedste vise, der tog sit udgangspunkt i en retssag mod natklubben »Astor« på Teatercaféen, hvor det havde vist sig, at danselærer Svend Egdø gav »undervisning« efter normal lukketid, men hvor det i øvrigt var hans svigermor, som var forretningsfører!

Hvor er vi smålige her til lands,
vi skatter ikke moderne dans,
selv »Astor« blev slæbt
for retten og stræbt
efter livet, en skrap recept!
»Højstærede formand«, dom'ren sa',
»hvad formål har De så i da' ?
Er det et værn for unge pi'er ?
Eller rent ud almindelig svir ?
Besked De straks mig gi'er !
Og De mig nu fortælle ska',
hvem fa'en består bestyrelsen a'«- ?
Da lyder der en spæd tenor:
»Hr. Egdø og hans svigermor!«

Vi danser meget i denne stad,
og derfor stormede folket glad
til den matiné,
hvor vi skulle se
danselærernes defilé!
Thi hvad er livet nutilda'es
foruden tango, vrik og jazz ?
Hvad der af nyt er kommet frem,
bør glæde de tusinde hjem.
Men vil De tænke Dem:
Jeg havde håbet på at se
af dansepar seks, syv måske,
men ene rundt på gulvet fo'r
hr. Egdø og hans svigermor!

I sommer tog jeg med viv og hund
en lille tur op langs Øresund,
og vi gjorde holdt
ved Skodsborg, og stolt
vi tog os lidt varmt og koldt.
Jeg elsker Sundets dejlighed,
at sidde der i ro og fred
og smause i lidt andesteg,
det er lige noget for mig!
Men pludselig blev jeg bleg!
Og sauceskålen langsomt gled
i skødet på madammen ned,
thi hvem svæved' rundt fra bord til bord ?
Hr. Egdø og hans svigermor!

Dansekoeret i »Nattens dronning«, Kasino 1925.

Fra Czekoslovakiet vi fik besøg,
 vort byråd med dem i byen røg,
 til alt, hvad de så,
 der sagde de: »Åh,
 so ein Ding wir auch haben må!
 Der på Royal en middag var,
 og Prags borgmester ordet ta'er:
 »Ich danke vielmals, vielen Dank,
 wir haben geseh'n Ihre Bank,
 aber haben Sie keine pjank?« –
 Hr. Jakob Jensen si'er bestemt:
 »Wir nur eine Sensation har glem't!
 Die grösste auf die ganze jord:
 Herr Egdø und sein Swiegermor!«

Jeg glæder mig til vor Mindepark,
 den bliver no'et henad Noahs Ark,
 såfremt at vi flyer

på alle de dyr,
 som kunstnerne frækt os by'er!
 Det ku' naturligvis nok gå,
 hvis som en bjørn vi Elmer så,*
 og »Negeren« som abekat
 lige midt i fontænen blev sat
 med smil og hofter fat!
 Men hvis det blive skal sukses,
 må jeg så om en statue be'
 som hyldest til fru Terpsichor' –
 af hr. Egdø og hans svigermor!

Af de refræner, som blev lanceret den vinter,
 huskes i øvrigt »Min mund siger nej, men
 mine øjne siger ja«, her sunget af Lilly Rin-

* V. Elmer, restauratør, i flere år vært i Arbejdernes forsamlingsbygning, overtog 1927 hotel Terminus i Ryesgade, som omdøbtes til Elmers hotel.

Vilhelm Møller, Dagmar Cortz og Hjalmar Hansen i »Reservebaronen« 1926.

dom, og »Hvad gør du med dit knæ, lille Hans«, sunget og danset af Dagmar Cortz og Sven Buemann. Og der var ikke mindre end 10 Kasino-girls som staffage.

Første akts slutningsoptrin bød på en sceneteknisk sensation: Mens et næsten 100 meter langt vandretæppe førte tilskuerne ud på en aftenur ad Strandvejen fra Århus til Varna, sad hele personalet på cykler på scenen og sang: »Træd nu pedalen«. Imens stod månen op over Bugten, og lysene tændtes i Varnas vinduer. Det var et fint værk af Petersen-Norél, men også af scenemester Malthe Andersen, der på selve premiereaftenen måtte springe hen over snoreloftet og redde situationen, da det vældige tæppe pludselig begyndte at glide ned⁴.

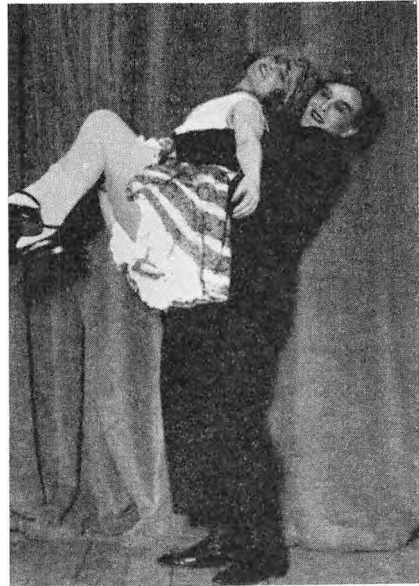
Det var en forestilling, der begejstrede byen, og den gik over 100 gange. Entusiasmen gav sig udslag ikke blot i vanlige klap-salver, men også derved, at publikum assisterede med specielt indkøbte kastagnetter, der lå ved bordene; når Oderwald-Lander og Misse Jørgensen sang som Don Carlos og Senorita Pepita og et kor af fyrige spanierinder dansede frem, krøb tilskuerne ligefrem op på stolene og akkompagnerede med kastagnetterne.

Den følgende sæson, som åbnedes 1. september 1926, startede med en lige så langvarig træffer, nemlig Chr. Bogøs og Axel Frisches farce »Den ny husassistent« med Emmy Gandrup Schønfeld som gæst i den store hovedrolle, som hun i København hav-

de spillet på Sønderbros teater ca. 300 gange. På Kasino gik den for røde lygter de første 70 gange og spillede for 100. og sidste gang den 8. december for dagen efter at blive afløst af den franske farce-operette »Madame Tapins mænd«, som langt fra var blevet udspillet, da Holst havde været her med den 2½ år tidligere. Denne gang gik stykket imidlertid med Kasino-teatrets faste personale, som var blevet forøget med en komisk kraft, der i de kommende år skulle blive et stort aktiv for teatret. Det var Kaj Voigt, som efter sin Århus-debut i 1919 nu startede sit faste engagement ved Kasino med at spille kunstklinker og vinduespudder Tapins rolle.

Og endnu et kup gjorde direktionen: Den unge skuespillerinde Ellen Nielsen, der i Holsts Madame Tapin-ensemble som den søde ekspeditrice Zouzou havde sunget portvinsvisen med bravour, blev fast engageret til Kasino og fejrede sit indtog hos århusianerne i samme rolle, der siden skulle følges af mange og større. Nogle år senere blev Ellen Nielsen til direktørfruen Ellen Mortensen. Hun overtog i 1934 efter Oderwald-Lander den kunstneriske ledelse af teatret og iscenesatte nogle af dets største opgaver på operettefeltet.

Da S. M. Mikkelsen midt i sommeren 1922 flyttede fra Kasino til Vennelyst, havde H. P. Olsen allerede tilrettelagt sommerens revy, hvori iscenesætteren, Fr. Buch, piftede omkap med havens fuglekor, sang og dansede – og assisteredes bravt af Bruno Tyron i de mest barokke påfund. Således havde man en skovtur-sketch med udskænkning af øl fra Ceres. Her skulle Fr. Buch liste ud i sidekulissen og nappe en ekstra tår, uset af de andre, og da kammeraterne opdagede ham

»Hvad gør du med dit knæ, lille Hans?«. Dagmar Cortz og Sven Buemann i Kasinos vinterrevy 1926.

og lod propperne gå med et brag som geværskud bag ham, skulle han i forskrækkelse sende en ordentlig stråle ud af munden. Nu lykkedes det Buch at dirigere strålen ned over pianisten Willy Paulsen – hvad denne selvfølgelig ikke ville finde sig i. De efterfølgende aftener så man derfor pianisten slå en paraply op over klaveret, når øl-nummeret nærmede sig⁵.

Det var i samme revy, Vennelysts publikum første gang stiftede bekendtskab med navnet DUVAL MOLS, som siden skulle komme til at stå på dette teaters plakater gennem adskillige år. Dengang var han endnu ung og slank og ikke den digre krofar-type, man bedst erindrer. Han sang med sin smældende tenor revyens skønsang »Jyllands pris«, med tekst af Helge Arndal og musik af Willy Paulsen:

Cykelfinalen med vandretæppet i Kasino-revyen 1926. Midt i billedet ses Kaj Voigt.

Du jyske land, hvor bogen står
 med grønlig dragt, i gylden vår
 på stolte, stærke stammer
 og løv som solfyldt hår.
 Så langt, som Jyllands bakker når
 med enebær og blåbærris,
 hvor lærken lydt i luften slår
 synges Jyllands pris, –

lød refrænet..

På spindesiden sås den søde Addi Hansen samt Gerda Sanne, som havde en noget uheldig parodi på Else Skouboe, men til gengæld også årets succesvise, »Åh, åh, så slår vi et slag«, på den østrigske komponist Hermann Leopolds melodi »Mädels von Prag«, der nynnede over hele Europa. Og den moderne Shimmy blev danset af Gerda Dam og Thor-

kild Lauritzen, mens koret henrev publikum med nogle flotte optrin, f. eks. »Sølvklokkerne«.

Mikkelsens største bekymring var det lunefulde danske sommerklima. Gentagne gange betød det programændringer, undertiden endda ved premierer.

På sæsonåbnings aften i 1923 stortuede blæsten, så man måtte rykke indendørs, en mulighed, Mikkelsen havde forudset, hvorfor han i det tidlige forår havde ladet restaurantens store lokale, den såkaldte koncertsal, modernisere og forsyne med en lille scene, hvorpå der kunne spilles, såfremt vejret hindrede den udendørs forestilling. Og atter i 1924 var vejret på åbningsdagen, Store bededag, lige til aflysning. Den ene byge afløste

den anden, men bedst som man så fiaskoen i øjnene, klarede det op. En stor rund måne stod op bag nyudsprungne træer – hvad kunne man ønske sig mere? Jo – varmen manglede. Små kølige vindpust jog hen over bordene med de dampende romtoddyer, mens musikerne satte klemmer på nodebladene⁶. Efterhånden som orkestret lærte repertoiret, kunne de imidlertid i blæsevejr sætte sig oven på noderne – hvad der engang affødte denne spydige bemærkning fra Fr. Buch til orkestergraven: »De herrer må regne med, at dette nummer ikke er for blæsemusik«⁷.

Direktionen kunne ikke klare problemet lige så let som musikerne. I 1925 lejede direktøren da et stort sejldugstag, som blev udsændt over størstedelen af tilskuerpladserne til beskyttelse mod regnen. Men på det tidspunkt var det endelig lykkedes at overbevise byrådet om, at en indendørs scene var den eneste rigtige løsning på Vennelysts teaterforhold. Ganske vist havde interessen i byen i første omgang samlet sig om et musikhus i Vennelyst, og i 1923 havde der været en konkurrence om projekt til et sådant, som man tænkte sig anbragt i anlæggets sydlige spids.

Addi Hansen synger i Vennelystrevyen 1922:

*Tidlig om morg'nen med kurven jeg går,
og hos en bager gammelt brød jeg får.
Mor syn's, det er så'en en mørk væmlic vej.
men gennem ruden kigger jeg:
Der er lys i lygten, lille mor!
Lad bare mig,
nu trasker jeg
ind til byen og får fyldt min kurv.
Åh, glæd dig, lille mor!*

Arkitekt Povl Stegmann fik 1. præmie for et meget tiltalende udkast; men byrådet frygtede, at byggeriet ville blive for dyrt og besluttede sig derfor efter et års betænkningstid til at bygge en kombineret teater- og restaurationsbygning ved en udvidelse af det allerede bestående etablissement.

Senere hen konstateredes det, at denne plan blev næsten lige så dyr, som et musikhus ville have været. Den gamle pavillon viste sig nemlig at være fyldt med svamp, så tilbygning blev til nybygning. Det var meningen, at det indendørs teater skulle have været færdigt til sommeren 1925, men en omfattende lockout forsinkede arbejdet, så friluftscenen måtte slides endnu en sæson.

Mikkelsen fulgte i sine tre sidste udendørs somre det traditionelle program: et lille lystspil i forsæsonen og så revyen i højsæsonen. I 1923 var der premiere 16. maj på »Den kyske

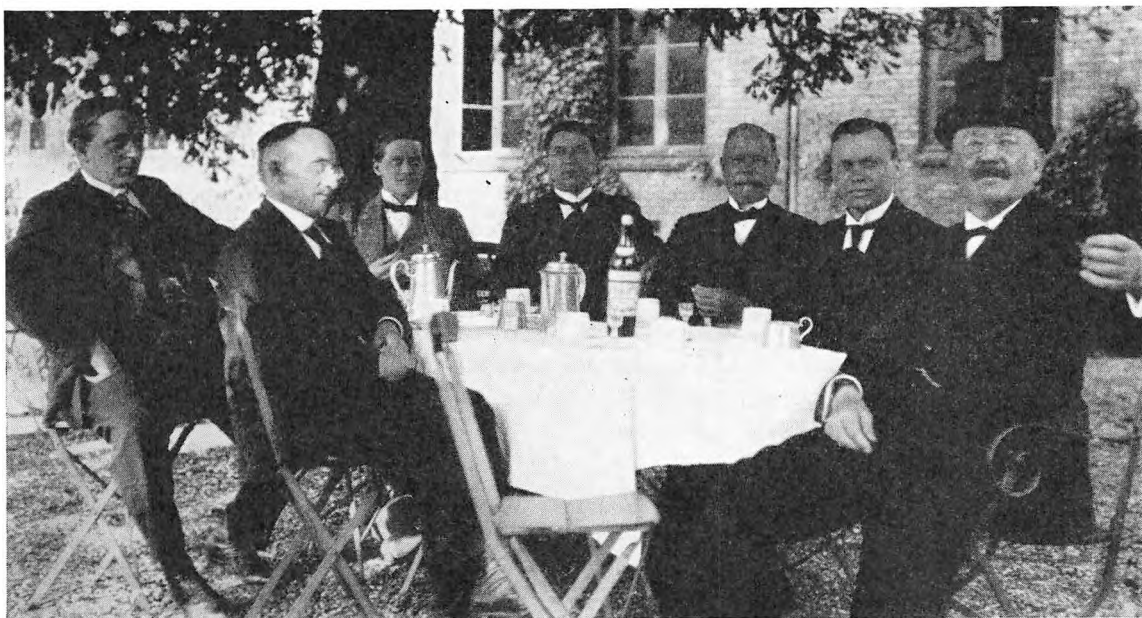
levemand« med Olga Svendsen og Fr. Buch i hovedrollerne. I anledning af Mikkelsens engagement af den digre Olga Svendsen skrev »Ekstrabladet«s husdigter:

Gudskelov, provinsen har
sans for kunst og ynde,
så at Olga ej fra bar
bund nu må begynde.
Århus med det åbne blik
for det plastisk skønne fik
hende engageret,
hun blev godt gageret.

Ja, på kunst og på kultur
Århus ofrer gerne
mange penge, se nu blot
på den spinkle terne
frøken Svendsen, det bli'r ej
pengene, der tæller, nej
hovedudgiftsposten
bliver sikkert kosten!

Et primitivt træstakit
hegnede og inddelte pladsen
foran friluftsteatret.

Vennelyst-orkestret ved kaffen og cognac'en 1922: Fra venstre L. Andersen (Mappesen), Soren Due, Willy Paulsen, Rs. Danielsen, Martinus Frederiksen, Thorvald Jorgensen og dirigenten, H. P. Laursen.

Fr. Buch og Olga Svendsen var i sommerens revy »Op og ned« (14.-6.-23) et »gen-nemgående« par, en skræder og hans kone. På Clemensbro overfaldes han i 1. akt ved nattetid af et par nymfer og må betale »bompenge«, og hans giftering forsvinder ned i åen. I næste afdeling erklæres han død af enken, men senere ses han på åens bund, hvor Olga Svendsen nu i Thit Jensen's apparition er »å-kone« og viser betydelig større interesse for mandfolk end hendes jordiske kønsfælle. Endelig sluttede handlingen foran Vennelyst, hvor ægtefællerne lykkeligt genforenedes, og den atter fundne ring bragtes tilstede.

Olga Svendsen sang om tidens film-idoler visen »Ham er jeg skoldet på«, Frederik Buch »En knippelfin radise« og »Eventuelt, op ad

dagen«; men topscorer var Vilhelm Møller med en parodi på Hans Hartvig Seedorff i en stærkt lokaliseret vise, »Tag hornbriller på«. Sammen med Tyron og Buch havde han en morsom terzet over gamle fædrelandsmelodier. Revyen, som ved premieren blev stærkt kritiseret af »Århuus Stiftstidende« for »kælderstueplatheder«, fornyedes senere med bl. a. sommerens plage »Maggidudi«. Og hvilket kosteligt påfund at lade søskendeparret heri fremstille af kæmpekvinden Olga Svendsen sammen med den undersætsige Fr. Buch i korte drengebukser.

Denne sæson præsenterede også publikum for en ny kapelmester, Valdemar Larsen, kaldet »Smukke Valde«, direkte ankommet fra Københavns World Cinema.

1924-revyen, der havde premiere 17.juni,

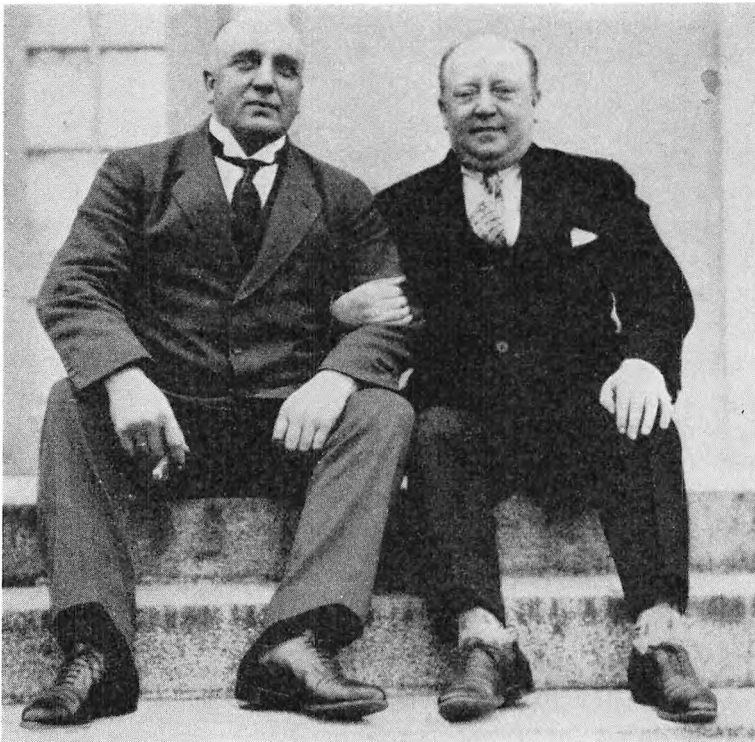
efter at »Sjuske-Dorthe« havde udfyldt den første måned, var i 13 afdelinger og med udstyr fra Scala og Fønix-teatret. Alfred Kjærulf, der stod for anretningen, medbragte fra Scala også sensationen »Troldbrillerne«, som udleveredes publikum sammen med programmet, og hvorigennem de forbavsedes århusianere i revyens slutnummer »Black and white« kunne se de optrædendes dragter og ansigter skifte farve – samt overvære en aflædningsscene. Til slut var det, som om damerne sprang ud over rampen, men når folk så rev brillerne af, forsvandt det skønne fata morgana⁹.

En af de mandlige hovedkræfter dette og følgende år var Arnold Petersen. Han huskes

endnu for et overdådigt morsomt nummer som lirekassemand, hvor han lavede de i øvrigt ikke ukendte gags: slagsmålet med den oprullende klipfisk og manchetterne, som han tilslut rev i mange stumper. Og da den kjoleklædte positivspiller bukkede for publikum, revnede hans bukser; det vil sige – pianisten i orkestergraven rev en flænge i et stykke rullegardin.

I en skovturskvartet sang Arnold Petersen sammen med Victor Morton, Springborg og Åge Bøggild i en vekselsang:

- A: Jeg elsker at tage min cykle og så træ'
pedalerne.
- B: Undskyld, jeg taler med, men tænk på
kvalerne.

Direktor Mikkelsen og
revyforfatteren Alfred Kjærulf
på Vennelysts trappe, 1925.

En sangprøve i Vennelyst-anlægget. Hjalmar Bendtsen (i midten) lytter til damernes sang. Til højre Richard Petersen og Willy Paulsen (med taktstokken).

C: Jeg véd, Madsen-Bæk har ofret cyklen al sin
kærlighed,
D: skønt hver gang han laver væddeløb det gerne
øser ned.

Alle: Åh, åh, cykle er så spøgt,
når jeg undta'r disse sprøjt
der odelægger tøj't.
Åh, åh, lad din cykle stå
og gør li'som vi,
brug stængerne thi
det er så sundt at gå.

Den sidste sæson på friluftsteatret startede (1.-6.-25) med en lille operette, »Dolly«, af farcefirmaet Arnold & Bach, fordansket og iscenesat af Alfr. Kjærulf. Titelrollen spilledes af Elga Bassøe og andre større roller af Hjalmar og Kiss Bendtsen og Emmy Bogø-Jarne.

I revyen (3.-7.-25) havde Arnold Petersen som scenisk leder givet sig selv en af de bedste af viserne fra firmaet Kjærulf og Kai Allen. Det var Lyngsie-numret »Partiets lille mand«.

Sammen med sin senere hustru Else Christophersen (Else Arnold) havde han flere duetter, og der var rigeligt med lyrisk-sentimentale ting. Bl. a. sang Charles Hansen til melodi af Herman Pecking, og mens Københavnsdamperen sås i baggrunden med lys ombord, en skønsang med omkvædet »Her ved den gamle mole«. Men pludselig en aften gik han i stå midt i et vers. Han gav nogle halvvalte gisp fra sig og måtte så gå ud. Og lidt efter dansede også korets sømandsklædte damer ud en efter en, nær ved at omkomme af grin. Årsagen var, at Mikselsens datter, Poula, der sad i sufflørkassen, havde iført sig en rød paryk og stort rødt fuldskæg¹⁰.

Revyen havde dog også mere djærve numre som f. eks. Kegleklubben, hvor Emmy Bogø-Jarne og den nye kapelmester Willy Paulsen fik publikum til efter små lapper i programmet at synge med på refrænet:

Lad os blot være muntre og glade
i den tid, vi på kloden skal gå,
vi kan tidsnok bli' nedtrykt og flade
som en skrå, hvor en fod er sat på.
Denne klub er vor trøster i nøden,
over den er en vis poesi;
den ej undværes ka',
den skal leve, hurra,
alle ni, alle ni.

Og med disse optimistiske toner i øret skottede man op til konturerne af det nye teater, hvis mure skød op som baggrundsdekorationer for friluftsteatrets sidste præstationer.

For sidste gang heppede det ungdommelige plankeværks-publikum på ståpladserne de mere adstadige tilskuere op – på samme måde som nitterdrene i Helsingør-revyn.

Med friluftsteatrets forsvinden fuldbyrdes også revyernes igangværende forvandling fra det lokalt-satiriske til det udstyrsmæssigt flotte. Den primitive træscene havde været den naturlige ramme om den provinsielle folkelige revy med de naturalistiske dekorationer fra by og bugt og skov; men i det nye teater blev der anderledes muligheder for at tilfredsstille øjet med pragtrevyernes lys og glimmer og øret med de moderne jazz-melodier.

Vennelyst inden døre

Da foråret 1926 kom, og træerne grønnedes i Vennelyst, var det gamle friluftsteater borte, og nogle af de lindetræer og kastanjer, som havde kranset det, var fulgt med. Foran den nye bygning, der rummede restaurant og teatersal, lå en åben plads, der sænkede sig i terrasser ned, hvor Frederik den syvendes buste i årevis havde stået gemt på sin sokkel. Terrasserne afsluttedes med et cementstøbt springvandsbassin. Det er jo et helt Versailles, var der nogle, der sagde. Bygningen var også ganske pæn set herinde fra haven, hvorimod dens indgang fra gaden tog sig mere end uanselig ud. Adgangsforholdene til teatret var ligefrem afskrækkende. Billetkontoret lå i en lavloftet underetage, derefter kom man ind i en lige så lav og trang garderobe og gik så ad en trappe op til teatersalen, som til gengæld præsenterede sig smukt med parketgulv og buet loft, violette vægge med lamper og stor lysekroner i loftet. 440 kunne sidde ved serveringsbordene, og i baggrunden var der en balkon til ca. 100. Men hele »ombygningen« var blevet dyrere end beregnet. Etablissementet stod kommunen i 480.000 kr.

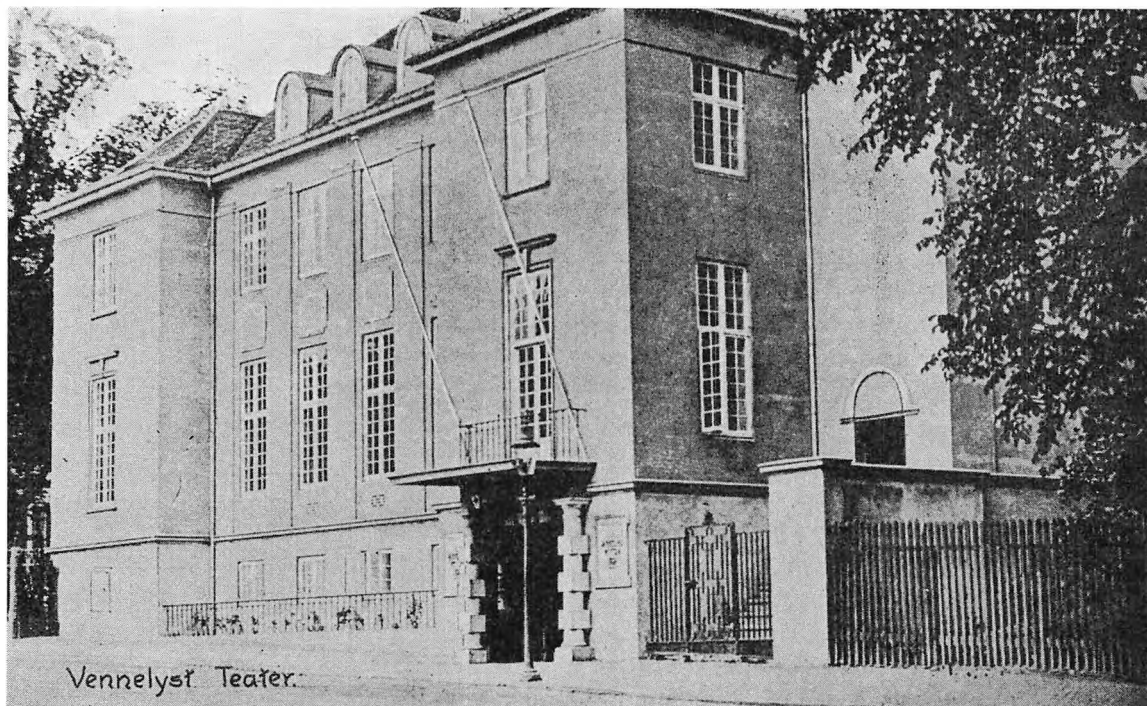
Man havde vel nok regnet med, at det ret hurtigt skulle lykkes at skaffe Vennelyst en fuldstændig teaterbevilling som Kasinos, men i flere år blev alle ansøgninger om helårsbevilling afslået af justitsministeriet, som åbenbart mente, at der nu var ved at være dækning for teaterbehovet i Århus. Vennelyst måtte derfor foreløbig begrænse sig til

at spille i sommerhalvåret og koncentrerede sig da som hidtil om sommerrevyen.

Men for at vise, hvad man formåede som rigtigt teater, havde Mikkelsen som indvielsesforestilling valgt operetten »Fuglekræmmeren« (13.-5.-26) af Carl Zeller, oversat af Alfred Kjærulf og aldrig tidligere spillet på dansk. 38 år tidligere var den ganske vist givet på en københavnsk scene, men af et operetteselskab fra Wien.

Orkestret, der i øvrigt leverede startskud med en af kapelmester Willy Paulsen komponeret »Vennelyst Fest-Polonaise«, gav operetten en udmærket musikalsk udførelse, og den ydre iscenesættelse var storslået. Men personalet syntes for tilfældigt sammenbragt. Ejnar Jensen sang titelpartiet som den tyrolske fuglekræmmer Adam, og Erna Gunnerman var Post-Kristine; i øvrigt medvirkede bl. a. Sigurd Wantzin, Johs. Darning, Victor Wulff og Carl Johan Hviid og damerne Hilma Rasmussen (senere Egeskov) og Mille Ejberg. Balletinstruktice frk. Ella Mohr, der i en årrække var knyttet til teatret, havde indstuderet dansene med et kor af unge damer, som egentlig var engageret med sommerrevyen for øje og derfor ikke var så vellykkede til de sanglige opgaver, i hvilke derimod et herrekor klarede sig fint. Den dyre forestilling gav direktøren et ikke ringe under-skud, som det dog lykkedes ham at få dækket gennem sommerrevyen.

Revyen, der skyldtes Kjærulf og Kai Allen, havde en kvindelig førstekraft à la Liva i

Vennelysts nye teaterbygning set fra Hoegh Guldbergsgade 1926.

Mille Ejberg, som bl.a. sang landeplagen »Valencia«. Carl Johan Hviid var den bedste på sværdsiden, men de øvrige tre mænd: Johs. Darning, Victor Wulff og Palle Wensberg, sammen med hvem han udførte en morsom sangkvartet ved »Salonen«, formåede ikke enkeltvis at hævde sig – i hvert fald ikke over for de flotte koroptrin. Finalen var et nummer, der hed »Snurrebassen«: Hele scenen klædt i sort og gult og personalet i kostumer af samme farver dansende op og ned ad en trappe med roterende trin og søjler, mens sole snurrede i baggrunden, som om scenen kørte rundt. Det gjorde det også for publikum efter tre timers optrin.

Helt havde man naturligvis ikke sluppet

det lokale stof i revyerne. Således sang Carl Johan Hviid i en vise med det mærkelige refræn »Så er den vel gøj«:

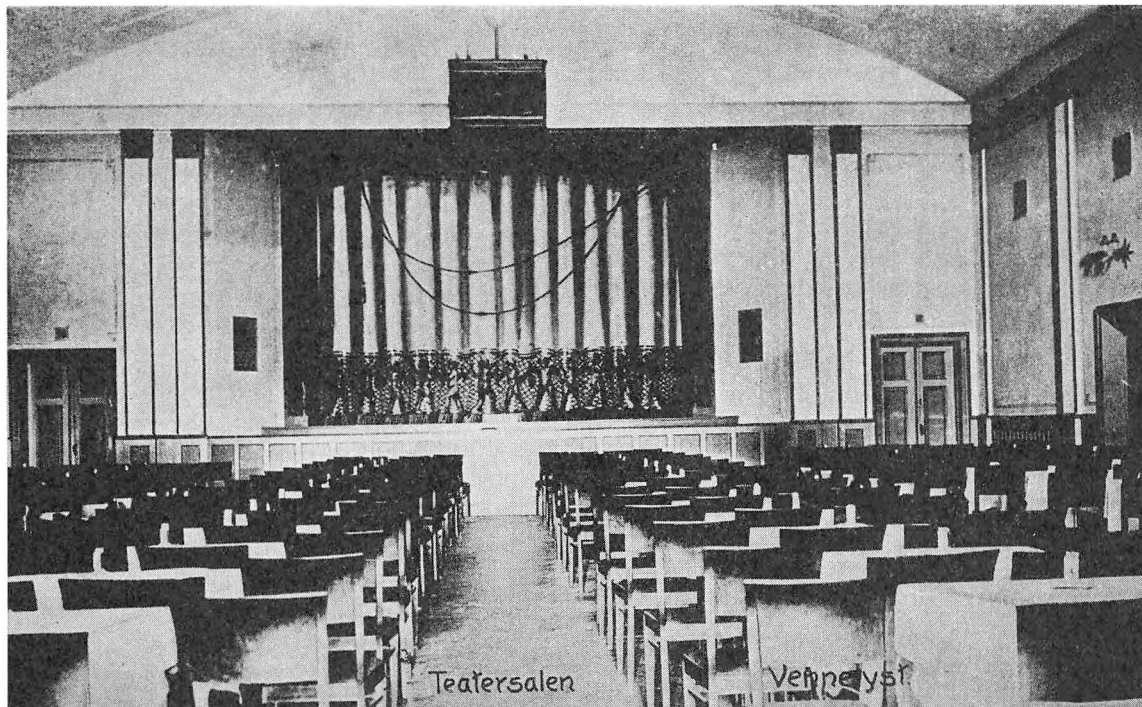
Det er vår og rundt på bakkekammene
er der hurtigløb blandt dielammene,
så hvis jeg bli'er hjemme på min femte sal,
er der meget, der taler for, at den er gal!
Men kan jeg mig smide i en dejlig grøft,
og så lærken, altså den jeg li'e har køft,
den kan syngte mig en lille symfoni
om natur'ns og landevejens poesi,

:|: så er den vel gøj? :|:

Hvorfor stikke piben ind, når man kan få en
lille smøg?

:|: Så er den vel gøj? :|:

Så går alle mine sorger op i røg!
Halloj!

Vennelysts teatersal kort efter indvielsen i 1926.

I »Den gamle by« der har vi nylig fået
 et konditori, men bli'er der foreslået,
 at »Dixi«-klubben* skal flytte ind på første
 sal,
 er der meget, der taler for, at den er gal!
 Men så snart at Sandberg** kommer
 kørende
 på sin motor med knæene op om ørene,
 hele byen i stor forundring si'er: Men Gud,
 hvis der virk'lig er nogen, der ser sådan ud,
 :|: så er den vel gøj? :|:
 Enten er cyklen ble't for lille, eller Sandberg
 ble't for høj.

:|: Så er den vel gøj? :|:
 Det er no'et, der liver op på byens strøg!
 Halloj!

For borgmester Jakob ta'er jeg hatten a',
 det er just den mand, der byen tumle ka',
 hvis smeden tror, at han er li'så klog en ka',
 er der meget, der taler for, at den er gal!*
 Men til England smeden drog så veltillfreds,
 så på gasværk – godt med gas? – O yes, o yes!
 Det var strenge dage også hver en nat,
 for når smeden på det engelske ta'er fat,
 :|: så er den vel gøj? :|:

* En af de på den tid mest omtalte natklubber, der holdt til i Teatercafeen.

** Stadsgartner Leif Sandberg, en høj og statelig mand.

* Mellem de to partifæller, borgmester Jakob Jensen og smed H. P. Christensen var forholdet ikke særlig varmt. C., der senere blev borgmester, var dengang formand for belyningsudvalget.

Men da engelskmanden så en skønne dag
 kom på besøg,
 :|: så er den vel gøj? :|:
 Smeden sa'e: I kan vel nok forstå en spøg?
 Halløj!

Efter forestillingen var der – som i alle årene herefter – solistoptræden og dans i teatersalen. Om vinteren, når der ikke spilledes på scenen, åbnede man kl. 9 med koncert.

I øvrigt gæstedes teatret uden for sin egen sæson af turnerende selskaber, således i marts 1927 af Oscar Holst med pariseroperetten »Kærlighedens rekrutter«.

Sommerrevyen 1927 (15.-5.-27) bestod til dels af samme personale som året før – med Hviid og Mille Ejberg som hovedkræfter og suppleret med det unge sympatiske par AXEL EMIL LARSEN og INGA RAUN, der kort efter blev gift med hinanden, den prøvede komiker Emil Henriks og som en ny kvindelig kraft AASE BRANDT, en mørk skønhed, der sprudlede af liv og temperament, og som i en årrække havde et stort publikum både i Venne-lyst og Kasino.

Revyen havde en »tråd«, idet Axel E. Larsen var en Mølsfisker, der siddende i en båd med sin elskede drømte sig ud i verden og – da hun var gået – faldt i søvn i måneskinnet og førtes til fremmede lande, indtil han i vågen tilstand bestemte sig til at blive hjemme og sammen med familien aflagde et besøg ved Marselisborg slot ved dets 25 års jubilæum – med lys i vinduerne og fyrværkeri samt garden i fuld krigsmaling.

Blandt de gode lokale ting i revyen var en sang om det jyske universitet, som groede op af scenegulvet i sætstykker, mens versene skred frem. Stor lykke gjorde også Carl Johan Hviids vise om rækkehusene og vanskelig-

heden ved at finde sin egen dør: »Hvis er hvemses, hvad er hvilken, hvem er hvis?«.

Aase Brandt og Ginger Stegman-Laursen havde som to Århus-skønheder en vekselsang om byens smukkeste mænd:

Det er ikke sjov at sidde hjemme
 for at høre på, at mor hun si'er,
 hvis sit sytøj ikke man har fremme:
 »Uf, en rigtig døgenigt du bli'r!«
 Jeg skal hele dagen stå og stryge,
 vaske klatvask eller pudse sølv,
 skønt jeg meget hell're ville ryge
 eller danse Charleston som et føl.
 Nej, allerhelst jeg ville drive dagen hen
 på Strøget for at filme med de unge mænd.
 Hvem er den smukkeste mand, du kender?
 Er det en, du skænte kan din sympati?
 Christen Møller tit jeg sender
 et forelsket blik, når han går mig forbi.
 Uh nej, jeg mig hurtigt flytter,
 ja, for sæt man går og tror, han kysse vil,
 og i stedet for han spytter!
 Det skal han jo være meget dygtig til!*

Efterhånden som jeg går og vokser,
 vokser jeg fra scenens koryfær.
 Nej, en velskabt bryder eller bokser
 synes jeg, er meget kær.
 Jeg beundret har den stærke »Maler«,
 når han på madrassen snoed' sig.
 Ja, jeg dristigt vædde tør en daler,
 du har tænkt: »Åh, bare det var mig!«
 Jeg syn's nu, boksporten allerhøjest står,
 den hylder det princip: »Vi snakker ej, men
 slår!«

Hvem er den smukkeste mand, du kender?
 Du kan ganske roligt sige det til os.
 Eberhard får mine tænder
 til at løb' i vand, hver gang jeg ser han slås.
 Hvis du i hans arme endte,

* Hentyder til en episode, hvor skuespiller Christen Møller spyttede efter teaterdirektør Erik Henning-Jensen.

Personalet til første forestilling i det nye Venneleyst Teater, »Fuglekrammeren«: Forreste række fra venstre: Niels Springborg, Carl Johan Hviid, Sigurd Wantzin, Mille Ejberg, Hilma Rasmussen (senere Egeskov), Kaj Allen. Anden række: Kis Kier, Poula Mikkelsen (danseinstruktrice), Ejnar Jensen, Victor Wulff og Willy Paulsen (kapelmester). Herren i bageste række blandt korets damer er Palle Wesenberg.

hvad der godt ku' ske, da du så gerne vil,
han til drømmeland dig sendte!
Det skal han jo være meget dygtig til!*

Jeg har filmet meget med Frank Wilde,
for jeg syn's, han er en nyd'lig mand!
Tilstå, at dit krudt på ham du spildte,
han har nemlig megenkunst -forstand!
Men at drømme om, man millioner

* »Maleren« bryderen Svend Nielsen, bokseren Eberhard Hansen.

tjene kan på kunst, det er omsonst,
derfor laver Wilde små auktioner,
nå, det kan også kaldes en slags kunst!*

Jeg ved så godt, man si'er, mit hjerte er for stort,
jeg elsker manden, selv om han er nok så sort!
Hvem er den smukkeste mand, du kender?
Det er vel ikke negeren, du nu besang?
Mister Thompson går blandt venner
for at vær' en usædvanlig Don Juan!

* Overretssagfører Frank Wilde, bl.a. mangeårig formand for Århus kunstmuseum.

Pas på ham! Ja, fy for katten,
hvis med dig en skønne dag han lege vil,
thi jonglere lidt med »Skatten«,
det skal han jo være meget dygtig til!

Syn's I om kommune-politiken?
Ih, bevares, Leonhard er go'!
Måske lidt for kraftig i replikken!
Ja, han finder nok sit Waterloo.
Så er doktor Brammer mere stilig.
Smeden er da også ganske flot!
Ja, han stammer bare lidt for ri'elig,
og så er hans skæg jo altfor småt!
Jeg holder li'egodt allermost af Perregaard!
Hans taler minder om en øde herregård!
Hvem er den smukkeste mand, du kender?
Mon ikke rednings-falken napper første plads?
Nej, jeg mine tanker sender
til en anden Falk, vor egen rare Mads!
Ho'det det er kvikt tilvisse,
men om benene jeg sige vil for dril:
Det med at genne pattegrise,
skal han ikke være vid're dygtig til!*

Og Emil Henriks sang, maskeret som den
af skibshandler Sophus E. Johnsen stærkt po-
pulariserede Drakenberg, en anden lokal vise
med delvis samme emner – om Eberhards
boksetur til U.S.A. og teaterdirektør Hen-
ning-Jensens kvaler – og omkvædet: »Den
går jeg altså inte mere på«.

Første vers lød:

Vel har jeg meget fristet,
da jeg var ung og sejt,
i Afrika de risted'
mig som en skinkesteg.
Men såd'n en chokolade
som den at Johnsen ga',
da fødselsdag jeg ha'de,

* De her omtalte er byrådsmedlemmerne Leonhard Han-
sen, læge Max Brammer, smed H. P. Christensen og
tømrer Perregaard samt sporvejsdirektør Mads Falk.

den kan jeg grine a'.
Til Århusposten sa'e jeg disse ord:
Gå hjem og skriv, at Drakenberg han svor:
Den går jeg altså inte mere på,
før vil i slaveriet igen jeg gå.
Hr. Johnsen talte ni kvarter i træk,
og sikke sprut – det smagte li'som blæk!
Så stilled' de mig op på Egaa fed,*
hvor da'n igennem jeg må slå øjet ned,
for ikke at se alt det, man ikke må!
Den går jeg altså inte mere på.

Og om de konservatives folketingskandidat
Axel B. Lange, der var blevet stillet op imod
og slået af Holstein-fløjens mælkeprofessor
Orla Jensen, hed det:

Jeg tænker mange gange,
hvor mon det være ka',
at købmand Axel Lange
ved sidste valg faldt a',
det ærgred' købmand Kloster
og murermester Bak,
de sa'e: Det er jo os, der
sku' slå det venstre pak.
O, Lange, kom og giv dem der's tobak,
men Lange si'er: Næ, ellers tusind tak!
Den går jeg altså inte mere på,
når med hr. Orla Jensen jeg skal stå
og skænd's, om skummet mælk er indkomst-skat,
er det hos mig med politiken nat.
Der er jo nok foruden mig, der duer
til i folketiget at ta'e en lille lur,
for min skyld godt de vid're snorke må,
den går jeg altså inte mere på.

Ikke kun visse skuespillere, også teatrets
økonomidirektør, kaptajn Beyer, voldte tea-
terdirektør Henning-Jensen ærgrelser, som
det fremgår af dette vers:

* Hr. Johnsen indrettede på fedet et Drakenberg-museum
med en skulptur af oldingen udenfor.

Hr. Henning-Jensen sukker:
 Nej, pokker skulle ha'
 at gøre med de krukker,
 man daglig omgås ska'.
 De skulle bare ane,
 hvad jeg igennem går,
 se, det med kunstens fane,
 som man serveret får,
 det lyder pokkers fint, men tro De mig,
 at slipper jeg herfra, så sværger jeg:
 Den går jeg altså inte mere på,
 tænk bare, fire timer daglig må
 jeg skændes med en Beyer (Bajer) for at få
 det hvidtøl, der for Chambertin skal gå.
 En bliver misfornøjt, når han får fri,
 en spytter mig i øjet af sympati.
 Men jeg for underskuddet kan æren få,
 den går jeg altså inte mere på!

Da Axel E. Larsen i løbet af sommeren rejste til andet engagement, remplaceredes han af Hjalmar Hansen. Denne spillede i en ca. 20 minutter lang sketch en forsikringsagent, der kommer på besøg hos et ægtepar – Emil Henriks og Mille Ejberg – og under besøget drikker en hel flaske cognac. Normalt var der té i flasken, men en aften så Hjalmar Hansen direktør Mikkelsen og Alfr. Kjærulf sidde grinende og forventningsfulde ved et af de forreste borde i salen, og da han smagte på »teen«, opdagede han, at det var rigtig cognac. Han var jo tvunget til at fortsætte med at drikke – og for en gangs skyld passede derfor Emil Henriks' slutreplik: »Flasken er tom, og agenten er fuld«¹.

Om efteråret gæstede Arnold Petersen teatret med eget personale og spillede en efterårsrevy, »Cirkus i by«. Titlen hentydede til, at der ind mellem de egentlige revynumre var stukket artistnumre efter et særligt cirkusprogram, som lå inden i det faste programhefte. Erik Winther var revyens førstekraft;

Marguerite Viby og Poul Guldager
 i Vennelyst-revyen 1928.

i øvrigt medvirkede Arnold P. selv, Emmy Winther, Elga Bassøe og Ejgil Munck, som var revyens forfatter.

Efter at Oscar Holst i maj 1928 havde gæstespillet med Apollos personale i lystspillet »Stamherren«, og selveste Gissemand havde vist sig i »Trollden i æsken«, løb 5. juni sommerrevyen »Har De set –?« af stabelen. Den var skrevet af den unge revymand Harry

Andersen, som selv spillede med, og man havde sikret sig nogle gode kræfter, som var nye for Vennelysts publikum. Først og fremmest ægteparret Poul Guldager og Marguerite Viby, som sang og dansede i spidsen for koret, desuden de fra Århus teater bortdragne KAJ MERVILD og Inger Bolvig, frk. Karen Jahn og – som komisk hovedkraft – Aage Staubo, der gennem 4 sæsoner havde været knyttet til Odense teater. Mikkelsen ydede sit særlige bidrag til premieren ved at præsentere teatersalen udstyret med vægtæpper og nye sideloger, og en af den nye orkesterdirigent Svend Eriksens musikere, pianisten Leo Svendstrup, havde leveret melodi til nogle af revyens viser og danse. Meget var der ikke gjort ud af det lokale, selvom Staubo startede som vognstyrer med at invitere hele selskabet på køretur med en Århus-sporvogn; så meget mere var der for øjet. Det ene danseoptrin afløste det andet – og festlig var især Marguerite Vibys parodi på Josephine Baker eller – som hun sang – »Josephine, den lange sorte Gine, i ingenting sat op med røde roser«.

Efter at revyen var udspillet, sluttedes sæsonen af med en tysk farce »Privatdetektiven« (12.-9.-28), bearbejdet og iscenesat af Kaj Mervild, som selv spillede med.

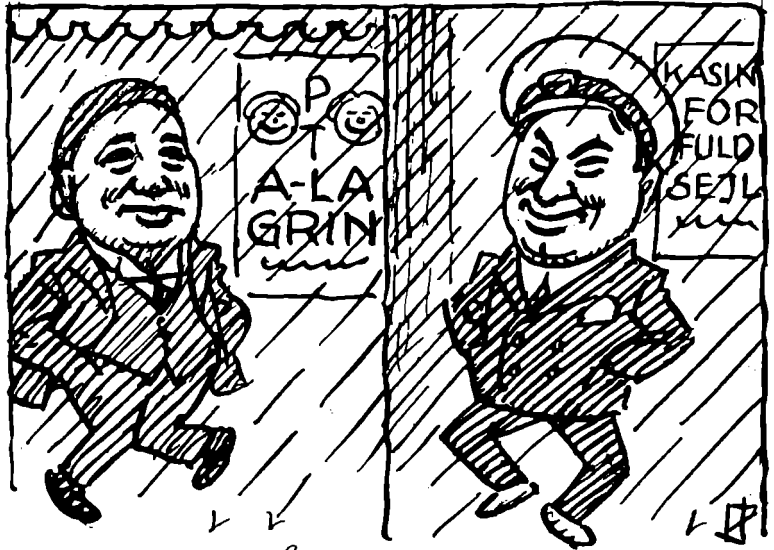
Som et bevis på det gode samarbejde mellem Morten og Mikkil indledte Vennelyst 1929 sin sæson på samme dato – 11. maj – som Kasino sluttede sin. Det skete med farcen »Fætter fra Faaborg«, ombyttet 14 dage senere med en anden farce, »Frimurerne«, en forviklingshistorie, hvori en ægtemands ven ifører sig kvindetøj og erklærer at være en af svigerfaderens kærlighedsfrugter fra ungdommen!

Aage Staubo, som var genengageret sam-

men med Harry Andersen, sekunderedes af Lizzie Thaler, Elga Bassøe og HELGE DAHL. Sidstnævnte var sammen med Harry Andersen forfatter til sommerens revy, der havde premiere 9. juni under titlen »p.T.«, hvad der skulle hentyde til dens aktualitet. Den var nemlig bygget op – i hvert fald for 1. akts vedkommende – over årets lokale skandaleaffærer: Negerens fortsatte nattesæde i Parkhotellet, retssagen mod sagfører Gramming og beskyldningerne mod politimester Kiørboe for at have deltaget i nattesæde hos negeren! »Handlingen« var vævet over Aladdin – og revyens titel ændredes hurtigt til »a la Grin«. Sagfører G. figurerede som Gramingo Nureddin, og hulen lå naturligvis i Ryesgade.

Politimester Kiørboe selv havde censureret revyen med det resultat, at nogle af viserne var skamferede, bl. a. savnede man i et vers et rim på »gæster«. Det var ordet »mester« i forbindelsen »herre og mester«, der var strøget, idet det kunne sigte til politimesterens person.

Mod 1. akts slutning brast dog den lokale tråd, og 2. akt var helt helligt sangen og dansen med Aage Staubo og Elga Bassøe som de bastante hovedsolister og med koret som en flot baggrund. Det var første år, koret optrådte under navnet »Polly-girls«, og det bestod af lutter unge piger fra Århus, som var uddannet af direktørens datter, frk. Poula Mikkelsen. Hun selv drev gennem flere år danseinstitut i byen, og allerede i nogen tid før revypremieren havde beboerne i Høegh Guldbergsgade kunnet se otte unge damer, der løb på rulleskøjter fra Vennelyst ned ad gaden for at træne til et af de fineste numre i forestillingen. At gå ned i spagat med rulleskøjter på er en ikke helt let kunst; det erfarede også Poula M.'s lillesøster

Morten og Mikkel kan begge glæde sig over den våde sommer i 1929; den giver mange fulde huse. Tegning af Jens Ravnholm i »Demokraten«.

Fejligt Sommerrevyvej

Johnny – dengang endnu skolepige – da hun måtte vikariere i koret.

Når man så finalens Aladdin-trappe, forekom den imponerende stor. I virkeligheden bestod den af nogle få trappetrin, men ved mangefarvet lys bag nogle perlemorsbeklædte klodser frembragtes den strålende illusion af et eventyr fra 1001 nat. – Selv om der på sceneloftet kunne hænges 32 tæpper og kulisser, stillede den moderne udstyrsrevy i reglen ikke større krav, end at de kunne opfyldes med de to faste kabaret-tæpper og rundhorisonten. Vennelyst var vist det første teater, som betjente sig af lukkede, faste kabaret-»tæpper« af finértræ, der helt lukkede for lyden bagtil². Til gengæld måtte man have ikke så få hjælpere til det tekniske: Der var på den tid to regissører – med Niels Springborg som nestor – en maskinmester, en belysningsmester, en såkaldt »bromand« (som

sørger for, at kulisserne når gulvet og hænger i de rette folder), og to medhjælpere til ordning af dekorationer og rekvisitter. Når f. eks. som i denne revy Elga Bassøe sang visen »Han er den bedste af dem alle«, måtte to mand bagved stå og agere »sprællemænd« ved at bevæge arme, ben eller øjne på de figurer, der illustrerede visens personer.

Sommerrevyen blev en så stor succes, at den gik i hele tre måneder. Så sluttedes der af med en 3-akter, »Når katten er ude«, hvori Staubo spillede sammen med bl.a. Lizzie Thaler, PER BUCKHØJ og OLE SEJERSEN.

Det følgende forår bragte et gæstespil af den store dansk-amerikanske tryllekunstner Dante, som med en halv snes assistenter opførte en »mysterie-revy«, hvorunder man så både en svævende dame og en oversavet dito, ligesom Dantes eget hoved svævede adskilt fra kroppen i en åben kasse på scenen, og en

åde-seance kaldte på latteren oven på de mange gys. Det var det mest imponerende og underholdende, der endnu var vist på illusionskunstens område³.

Derimod kneb det med illusionerne, da teaterdirektør Svend Wedels selskab opførte »London i lygteskær«. Til et så kompliceret stykke kræves et første klasses udstyr. De blafrende rammedøre ledte tanken hen på diletantkomedie – og det gjorde også flere af de agerende⁴.

Vennelysts egen direktion åbnede sæsonen med Poul Vendelbos tidligere opførte sangfarce »De tre svigersønner« (11.-5.-30), hvor man præsenterede nogle af den forestående sommerrevys hovedkræfter og et seks mands orkester under ledelse af FRITZ ARNDT LARSEN, som allerede den foregående sommer havde fået en god modtagelse, og hvis pianist, Aage Seitzberg, arrangerede og tildels komponerede revymusikken.

Polly-girls dansede for igen til Alfred Kjærulfs revy (9.-6.-30), hvori Carl Johan Hviid og Viggo Brodthagen trak det store læs på mandssiden, Marie Brink og Ella Kappers på kvindesiden. Den unge århusianer Hans Stilling, en søn af den få år tidligere afdøde socialdemokratiske folketingsmand Albert Stilling, havde sin debut i et par små roller, og sommerens skønsang foretog Poul Weinreich. En aften, da han stod og beskrev de fire årstiders poesi, lød der pludselig et revolverskud. Forklaringen herpå var følgende: I et forudgående nummer sang Hviid om en loppe. Herunder skulle janitsjaren, W. Lytz-høft, rejse sig og med en revolver skyde dyret. Da en af hans kollegaer, Carlsen, senere fik fat i revolveren, spurgte han, om den var skudt af, og L., der mente at have brugt det sidste af skuddene, nikkede bekræftende. C.

trykkede da af – og så faldt skuddet, der vakte nogen konfusion både hos Weinreich og publikum.

Bag teaterbygningen blev i 1930 opstillet en keglebane*, på hvilken Kjærulf forsøgte at lære at spille kegler, hvilket han ikke kunne. Det ærgrede ham meget, men dog ikke mere, end at han til revyen leverede et vers om keglebanen, sunget af Ella Kappers i visen »Åh, hvor jeg elsker Dem«:

Oppe i vort byråd
mødte fin og nyslået
frøken Berg og sa'e med hævet røst:
Vi må en af da'ene
ha' en keglebane
eller to lagt op i Vennelyst,
for der er slået mange skæve der!
Mikkel grinte lunt: O, frøken Berg –
åh, hvor jeg elsker Dem af hele min sjæl.
Har jeg fornøjelsen at se Dem en kvæld,
så kan vi få en lille pot eller to
i fred og ro –
nu er min tro
på kvinden igen som den har været tilforn,
jeg går i træning fra imor'n.
Ja, den idé er, som var den af mig sel'.
Åh, hvor jeg elsker Dem af hele min sjæl**.

I en anden lokal vise sang Marie Brink om sig selv som »en ægte første klasses Århus-skat med Å« bl. a.:

I byrådssalen taler
hr. Holger Eriksen:
»Teatrets stjerne daler,

* Keglebanen var bygget i Hannover og var forsynet med gummiindlæg, så spillet ikke kunne frembringe støj.

** Overbetjent frk. Johanne Berg var formand for byrådets forskønnelsesudvalg, hvorunder parkerne og også Vennelyst-teatret sorterede.

Vennelysts Polly-girls 1929.

hvem hæver den igen?«*
 Hvis Eriksen betaler
 skal jeg skaffe en stjerne derhen!
 Det er Marie, lille Marie –
 selv Svend Gundel skal af grin på lårene sig
 slå,**
 for Marie – lille Marie
 det er en ægte første klasses Århus-skat med Å.

Og hun var forarget over den nye svøm-
 mehal:

* Journalist, senere folketingsmand Holger Eriksen var dengang medlem af byrådet og kritiserede i en budgetdebat teatret.

** Lektor ved Marselisborg Skole, Sv. Gundel, teateranmelder ved »Jyllands-Posten«.

Jeg siger re'nok amen,
 når mand og kvinde skal
 hver aften bade sammen
 i den nye svømmehal.

Viggo Brodthagen kvad »Lyse Lona ifrån Landskrona«, og det blev han ved med, til løvet faldt af træerne. Så var der fra 1. oktober artistopræden og dansant hver aften kl. 8–12 med gratis adgang, og dette arrangement varede hele vinteren, bortset fra nogle uger, hvor Osvald Helmuth som gæst i en tournée spillede i operettekomedien »Frøkenens mand« (23.-11.-30) og sang de kendte viser »Veronika« og »Tre raske prinser«.

Også det følgende forår bød på et køben-

havnsk gæste-ensemble: Sønderbro teaters personale med bl. a. Emmy Schønfeld spillede (1.-5.-31) garderkomedien »Med piber og trommer«, inden sommerrevyen løb af stabelen (14.-6.-31). Den var igen skrevet af Harry Andersen, og blandt de medvirkende var en ung danserinde og skuespillerinde, som senere skulle blive berømt i revyens og kabarettens kunst: Lulu Ziegler. Sammen med Esther Enna repræsenterede hun revyens kvindelige element overfor Duval Mols og Viggo Brodthagen, og hun sang med lune »Lille Anna fra Frederiksbjerg« og dansede i spidsen for de otte Polly-girls med gnistrende temperament. I en senere fornyelse af revyen havde hun sammen med Duval Mols et festligt tankelæser-nummer.

Fritz Arndt Larsens orkester var blevet suppleret med et tyroler-orkester, og så snart revyen var taget af plakaten efter den 80. opførelse, fortsatte man med de skiftende artistprogrammer sammen med dansant. I efterårets løb optrådte bl. a. forvandlingskunstneren Nicolas Lupo og et fransk jazz-band. En kinesisk troldmand, Okito, gav en forestilling på hele tre kvarter. Han formåede ved en »hypnotisk, magnetisk kraft« at holde en sølvkugle svævende i luften. »Han leder den,« skrev »Demokraten«, »gennem atmosfæren hen over scenen, men synes samtidig umådelig anstrengt ved den voldsomme tankekoncentration. I aften havde man dog åbenbart endnu ikke fundet den rette belysning, hvad der bevirkede, at publikum kunne se de to snore, kuglen hænger i, og som går udenfor scenen til medhjælperne«⁵.

Nu indfandt sig endelig Vennelysts længe ventede helårsteaterbevilling, og derfor kunne man byde på en efterårsrevy – eller rettere på en blanding af revy og artister, ser-

veret under titlen »Vi spøger – osse« (16.-10.-31). Den store tyske Safano Prunk-ballet, 10 flotte piger fra Alcazar i Hamburg, bar programmet, som kun havde tre skuespillere: Elga Bassøe, Viggo Brodthagen og iscenesætteren Harry Andersen. Han havde bygget det eneste morsomme lokale nummer over det kort forinden forefaldne intermezzo med »bankeånder« i Ny Munkegade. Men ved revyens fornyelse i november havde man den store oplevelse for første gang at se den briljante cirkusklovn August Miehe på en scene – i en lang sketch sammen med revyens skuespillere. Forsøget gav ham blod på tanden – så han senere vovede at medvirke i en farce i Kasino.

Da direktør Amfeldts selskab senere på vinteren opførte farcen »Den lille synderinde«, præsenteredes byens teatergængere for første gang for den talentfulde og nydelige EBBA AMFELDT. Hun gjorde stor lykke som en lille kammerpige, der laver skandale ved at udgive sig for sin egen frue – en filmdiva. Sammen med den sjove Kaj Zinn sang hun visen »I Rosenallé«⁶ og røbede her både det glimrende viseforedrag og det all round talent, hun senere kom til at udfolde gennem mange års engagement i førende roller på samtlige århusianske scener, først og fremmest de to lystspilteatre, men også hos Erik Henning-Jensen på Bispetorvet. Direktør Mikkelsen fik hende ret snart ind i sit faste personale og lagde dermed grunden til talrige succeser både for sig selv og kollegaen i Rosenkrantzgade, med hvem han konkurrerede om den blonde og charmerende unge dame, som tusinder vil erindre fra nogle af tredivernes største operette- og lystspil-oplevelser.

De økonomiske krisetider havde ikke formået at svække besøget i Vennelyst. Men

priserne var også stadig moderate. Endnu i 1931 kostede billetterne fra 50 øre til 2 kr. plus skat og garderobe; almindeligt smørrebrød serveredes til 40 øre, snitter kostede 25 og ekstrafint højt smørrebrød 65 øre.

Ikke underligt, at folk strømmede til – og ungdommen især efter kl. 10. Mikkelsen og hans dygtige og flittige kone Kirstine – populært kaldet »Mikkeline«, der var som en mor for alle skuespillere og musikere – satte da også alle sejl til. Med mellemrum blev salen »moderniseret«. Sidst havde den idérige vært forvandlet den i en art østerlandsk paulunstil med tæpper og baldakiner i brogede mønstre, som belyst ad indirekte vej virkede både

morsomt og hyggeligt. Og så var der ikke mindre end to orkestre, der skiftede uafbrudt. Straks i forestillingens mellemakt, når sceneorkestret lagde instrumenterne, tog et nyt orkester fat i salens baggrund, og i samme minut forestillingen sluttede, satte det samme orkester ind til dans på en estrade midt i salen, mens det egentlige teaterorkester rykkede op på scenen og nu spillede alternerende med »danseorkestret« både til publikumsdans og til optræden. Ikke et minuts pause var der i underholdningen fra kl. 8 til midnat. Og de unge stod i kø ved den trange indgangshal og blev lukket ind i små hold.

Den jyske Gissemand

I Kaj Voigt havde de to Kasino-direktører Mortensen og Oderwald-Lander fundet en komisk førstekraft, der var i stand til at spille de samme roller, som i hovedstaden havde skaffet Gissemand hans store popularitet. Faktisk blev da også hele repertoiret gennem 6-7 år bygget op omkring Voigt, så man med rette kan karakterisere årene 1926-33 som den Voigt'ske periode, hvor Kasino var det udprægede farceteater med et yderst folkeligt tilsnit. Det var farcer af Arnold & Bach-typen samt revyerne, der udfyldte sæsonerne, og som gav Kaj Voigt lejlighed til både at variere og gentage de typer, han var en mester i at fremstille: levemanden, provinsmatadoren, den forkuede ægtemand eller originaler af forskellig slags fra vagabonder til hertuger.

At han også fik tildelt nogle af de bedste viser i revyerne, siger sig selv. Han var en trænet visekunstner og havde i fem år før sin lange Kasino-tid været direktør for det lille farce- og revyeteater i Nørresundby, »Royal«-teatret – vistnok Danmarks mindste, hvor han bl.a. sammen med sin daværende hustru, Erika Voigt, spillede i »Frk. Nitouche« og i sangfarcer som »Expeditricen«. Forinden havde han været ved adskillige københavnske scener, bl.a. Sønderbros teater, hvad man næppe forstår i betragtning af, at han kun var 31 år, da han engageredes til Kasino.

»Madame Tapin« blev 23. januar 1927

afløst af Axel Frisches og Fl. Lynges 4 akts farce »Fuglekvidder«. Viking Ringheim spillede her en oppustet ritmester, i hvis hjem der sker omvæltninger ved en husassistents bortvisning, mens Kaj Voigt som Ferdinand Lysholmer, indehaver af en expres-kiosk, stod i spidsen for den familie, hvorom sympatien samlede sig. Der var indlagt adskillige sange – med musik af Jacob Gade.

6. marts kunne man omveksle løjterne med soldaterfarcen »Bryllup på kasernen« af Verner Nielsen, nærmest en farceagtig udgave af »Frk. Nitouche«. Intrigen kulminerede på belægningsstuen, hvor stykkets unge dame, Dagmar Cortz, søgte efter sin mand, Hjalmar Hansen, der var blevet indkaldt på selve bryllupsaftenen. Hvad Kaj Voigt og Ringheim kunne få ud af rollerne som et par andre mønstringssoldater, kan man næsten forestille sig.

Endelig afsluttedes forårssæsonen med Arnold & Bachs 3 akter »Trolden i æsken« (3.-4.-27), som samtidig gik på Apollo med Gissemand i hovedrollen som Ebeltoft-købmanden, der kommer til hovedstaden for at deltage i en sædelighedskongres, men i stedet kaster sig ud i det muntre hovedstadsliv og træffer en revyskuespillerinde, som senere opsøger ham i hjemmet i Ebeltoft. Her var det naturligvis Kaj Voigt, der fremkaldte latterorkanerne som det uheldige dyds-mønster.

12. maj gik Kasino i sommerdvale; denne

blev i juni afbrudt ved en uges gæstespil af »Gøglervognen« (6.-6.-27) – de bedste kræfter fra Tivolis sommerteater og Nørrebros teater, bl. a. Carl Fischer og Schiøler-Linck, men Kasinos eget personale stod ikke på scenen før 1. september og da med den gamle Sønderbro-traver »Rasmines bryllup«. Rol-lens fremstillende ved 600 opførelser, Emmy Schönfeld, var hentet hertil og havde som medspiller fået den fra Århus teater udvandrede Peter Christiansen, der i en gammel-dags urtekrambod med melsæk, kaffe-mølle og sildetønde havde skabt en henrivende udgave af en sveden detailhandler. For en gangs skyld blev Voigt som Rasmines søn næsten stillet i skygge.

Rasmine gik i ca. 2 måneder. Nu havde Oderwald-Lander fundet ud af, hvad folk ville have. Mens andre teatre klagede, lyste den røde lygte i Rosenkrantzgade, hvor alle 417 pladser, inklusive balkonens ståpladser, var udsolgt aften efter aften i lange perioder. Og efter forestillingen, når der dansedes i »Låget« til Jarles orkester, var der stadig mange, der kunne bruge penge. Nå, nu kostede smørrebrødssnitte jo dengang også kun 25 øre pr. stk. – men der rejste sig et ramaskrig, da bajeren steg fra 50 til 55 øre¹.

Fra gammel tid var torsdagene, både i Århus teater og andre steder, betragtet som landboernes dag. Den aften stod direktør Mortensen selv ved døren og gav hånd til landbogæsterne, som ofte var de bedste kunder. Men nogle af dem syntes, det var lovlig groft, at de foruden at »nyde noget« skulle betale 2–3 kr. for en billet, især når de havde opdaget, at manden i »Brugsen« kom ind for 1 krone, fordi han hængte en plakat op i butikken.

Kaj og Erika Voigt som nygifte kort før deres første op-træden i Århus i 1919.

Engang ringede en dame fra landet:

– Vi er en 6–8 mennesker, der skal ind og bruge 200 kr. Ka' I skaf' os billetter?

– Jo, de skal nok være der, svarede man i bil-letkontoret.

– Jamen, det ska' vær' de hersens plakat-billetter.

– Så må De vist tale med direktøren.

– Vi ska' nok brug' for de 200 kroner.

Så fik selskabet den ønskede rabat og tømte også hele kortspilkassen².

Til farcen »Sørens far har penge« (20.-10.-27) havde man beholdt Emmy Schönfeld og Peter Christiansen. Sidstnævnte spillede lotterikollektør Blomberg, i hvis kollektion Kaj Voigt som viktualiehandler Flomme vinder 240.000 kr. I Sønderbro-farcen »Nitteren« (1.-12.-27) var det forhus-og baghus-motivet, der endevendtes: Den

Den jyske Gissemand som han huskes fra sine bedste Kasino-år.

hæderlige arbejders søn, der forelsker sig i konsulens datter – og Kaj Voigt som nitteren, der ordner sagerne. Som den hysteriske konsulinde sås Karen Margrethe Glahn. Desuden medvirkede Emmy Schønfeld og Peter Christiansen, Carla Peter Christiansen og Per Buckhøj.

2.juledag vovede man sig i lag med en operette – »Phi-Phi«, der via Scala kom hertil fra Paris, men det var en opgave, man forløftede sig på. Det galliske vid blev til dansk plumphed³. Solvejg Oderwald-Lander reddede som gæst, hvad reddes kunne. Den anden gæst, Lizzie Thaler, havde stem-

me, men ikke skikkelse til sin rolle. Orkestret var til gengæld stemmefattigt. Operetten gik da også kun godt 3 uger; så vendte man (20.-1.-28) tilbage til farcens kendte græsgange med den fra tysk ved hr. Melbye fordanskede »Fars pige«, der havde været et kassestykke på Nørrebro. Her overtog fru Solvejg hovedrollen som en letsindig ung dame, der dumper ind i et agtværdigt sagførerhjem i Skelskør og sætter det på den anden ende. Peter og Carla Christiansen var sagførerparret – og naturligvis var der også en vigtig rolle til Voigt.

Fru Schønfeld spillede endnu engang en af sine snart klassiske roller som saftig husholderske i Verner Niensens soldaterfarce »Menig nr. 66« (7.-3.-28), hvor Kaj Voigt var en velhavende flæskgrosserer, som ved et uheldigt træf må trække i »kongens klæ'r«. Et enkelt lille kulturbillede bød det i øvrigt indholdsløse stykke på – nemlig en troværdig sangerindeknejs på Bakken.

Inden sæsonens slutning 1.maj afvikledes et Arnold & Bach-produkt »Den kække svømmer« (9.-4.-28) med Kaj Voigt og Emmy Schønfeld som en galanterihandler og hans husholderske.

Men i sommermånederne juni og juli var teatret udlejet til skuespiller Harald Stabehl og kapelmester H. Rindom til opførelse af en sommerrevy »Strø roser« (29.-5.-28) af Fl. Geill og Carl Viggo Meincke og med Finn Lassen og Lilly Rindom blandt de medvirkende. Den største attraktion var, at Rindom stod i orkestergraven efter mange års fravær, lidt mere trind end sidst; der var kun lidt lokalt stof i revyen, og resten var ikke af høj kvalitet.

Da Oderwald-Lander 1.september præsenterede teatrets egen nye forestilling, farce-

Kaj Voigt og Ellen Nielsen
i Kasinos garderobe
under opførelsen af
»Fuglekvidder« i 1927.

operetten »Polsk kærlighed«, var det med en ny mandlig hovedkraft til at støtte Kaj Voigt, nemlig Erik Winther, der vel ikke var ukendt for Kasinos publikum, men som nu knyttedes fastere til teatret, hvor han overtog det rollefelt, som tidligere var dækket af Ringheim. Ny blandt kvinderne var Valborg Nielsen – som senere blev gift med Oderwald-L. I »Polsk kærlighed«, hvor Winther spillede grev Kasimir med fire nydelige niecer, medvirkede også som ekstra tilkaldte sangkræfter ægteparret Anna Egelund og Otto Dethlefsen, der bagefter var solister på 1. sal.

En moderne udgave af Jeppe i baronens seng serveredes (4.-10.-28) med »Det kan kun ske i Paris« – hvor en kloakarbejder anbringes i den just bortførte indenrigsministers sted. Kaj Voigt havde naturligvis hovedrollen – mens Erik Winther var et morsomt ministerialbud.

Arnold & Bach-farcen »Den svævende jomfru« (15.-11.-28) var en decideret Gisse-

mand-opvisning for Kaj Voigt, og den holdt til julen, hvor man omplantede Apollo-revyen til Kasino med indsats af det århusianske personale. Oscar Holst satte i scene. Hovedkræfterne var Voigt, Winther, Oderwald-L. samt damerne Maud Timm og Gerda Gulda. Dagmar Cortz og Jack Hansen havde nogle fornøjelige dansenumre, og Maud Timm sang en lokaliseret vise med refrænet: »Han var ikke nær så stor, da han var lille, som han er lille nu, da han er blevet stor«. I 1. akts finale, »Nationernes forbund«, repræsenterede alle damerne hver sin nation, mens herrerne var maskeret som storpolitikens kendte figurer: Mussolini, Lloyd George, Briand o.s.v.

»På gale veje« (16.-2.-29) var en af de til ulidelighed traditionelle 3-aktere – om ægtemænds små galante eventyr. Hovedlæset trak den netop ved den tid 25 års jubilerende Erik Winther. Han var den unge ægtemand og Kaj Voigt hans uheldige svigerfar, der altid »bliver hængende på plankeværket«.

En af de største farce-træffere var dog »Dydens apostle«, der spillede fra 10. marts til 11. maj 1929. Det var et dansk produkt – af Alfr. Kjærulf og Robert Schönfeldt. Erik Winther lagde her skikkelse til den skinhellige indehaver af en berygtet natklub og spillebar, mens Voigt spillede dydsmønstret bagermester Horn.

En uge efter, at Vennelyst havde haft premiere på sin sommerrevy, præsenterede Kasino en flot revy, betitlet »For fulde sejl« (16.-6.-29). I de 30 afdelinger var der mere for øjet end for øret; det var stadig Scala-revyernes glans, man prøvede at kopiere. De, der ventede at finde lidt af de gamle revyers lokale vid og satire, ventede forgæves. Kaj Voigts vise »Lad os være gode ved hinanden« repræsenterede hele det lokale indhold. Foruden ham og koret medvirkede Viggo Brodthagen, Maud Timm og Misse Jørgensen. Den lille danserinde Grethe Brandes, der ganske vist var rykket et par vægtklasser op siden sine første trin i Vennelyst, dansede påny for århusianerne – og stadig henrivende.

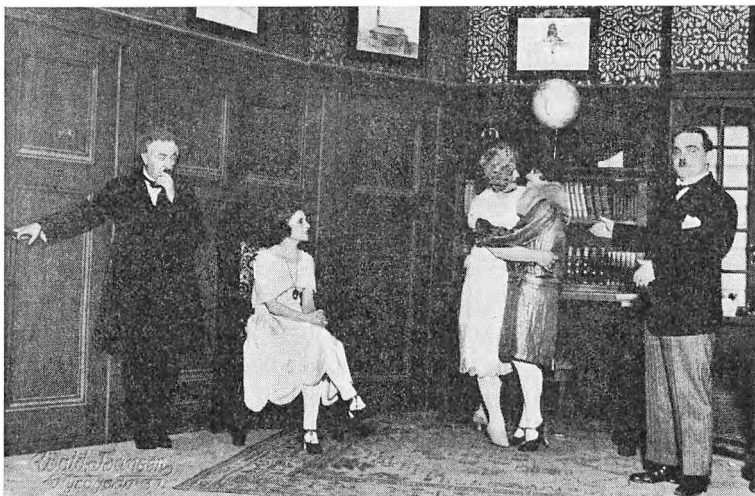
Sommervejret i 1929 var dårligt, og det skaffede både Kasino og Vennelyst godt besøg. I Kasino gik revyen til 23. juli. Så holdt man ferie, og 1. september startedes der med Axel Frisches farce »Krage søger mage«, som havde gået 300 gange på Sønderbro. Kaj Voigt og Erik Winther var her ægteskabskandidater hos kromandens to sure steddøtre: Helene Christiansen og Inger Madsen.

Efter at »Den ny husassistent« havde hvilet et par år, vovede man at genoptage den (10.-11.-29) med Helene Christiansen som »den ny«. Men hun formåede ikke at nå Emmy Schönfeld.

2. juledag holdtes premiere på vinterrevyen – med en endnu større farverigdom og kostumepragt end i sommerens, Den eneste lokale vise, der huskes herfra, er Kaj Voigts: »Er De socialdemokrat, ja eller nej?« – et refræn, der var en ordret gengivelse af det famøse telegram til en af skoledirektør-embedets ansøgere, hvormed byrådsmedlem, tømrer Perregaard gjorde sig herostratisk berømt. Maud Timm foretog også en god vise, »Anna Aurora«. Og så dansede Solvejg Oderwald-Lander i spidsen for et flot kor. Blandt herrerne var Harris Wesmann, nu revyeteaterleder i Svendborg, og Viggo Olsen, som hermed indledte flere års fast tilknytning til Kasino som skuespiller, regissør og pressesekretær.

På den tid var skønhedskonkurrencerne begyndt at florere i den store verden, og i februar indlagdes en sådan i revyen. 15 unge damer konkurrerede om at blive Århus' første skønhedsdronning. De præsenteredes i pavsen i badedragter og med nummerskilte i hånden. Dommerkomiteen bestod foruden af teatrets direktører af byrådsmedlem, ingeniør R. Fanger, Krone-Larsen og arkitekt K. Jørgensen. Frk. Bodil Nielsen, Riis skov, sejrede – og fik en kjole fra Sjørup, en hat fra Yhr og sko fra Bata samt ret til at være med i revyens finale.

Gissemand-succes'en »Flammedanserinden« (27.-2.-30), som ifølge programmets tekst var »et erotisk bryllupsmysterium i tre afbrydelser, oversat af Axel Breidahl nænsomt i bramfrit dansk«, var en lækkerbissen for Voigt, og Viggo Olsen hentede sig en privat succes som jomfrunalsk doktor. Denne trivelige, rødmossede unge skuespiller havde i øvrigt en udmærket maskeringsevne og blev benyttet flittigt i den følgende tids farce-

Scenebillede fra
»Det kan kun ske i Paris«,
1928.

Fra venstre Erik Winther,
Dagmar Cortz, Gorma Haraldsted,
Edith Beck, Kaj Voigt.

programmer i et rollefelt, der spændte lige fra fars sønner til brede grosserere og djærve bønder og sømænd.

En langvarig publikumstræffer var den gamle Nyboder-folkekomedie »Gutter ombord« (15.-3.-30). Det var lykkedes hertil at låne maritimt udstyr hos marinen, og RICHARDT LOUW havde malet nye dekorationer til de 8 akter. Oderwald-Lander og Axel Jensen spillede båds mændene Kruse og Stevns, Jack Hansen underkanonér Møller, Erik Winther både den fæle skibsreder Hasing og kaptajn Bakke, der er fører af »Havfruen« – mens hans søster Kathinka spillede af Ellen Nielsen. Kaj Voigt og Viggo Olsen var de to soldater Peter Kraft og Sofus Vind.

Mens Kasinos eget personale holdt sommerferie, gennemførtes i juni et gæstespil med Solvejg O.-L. og Søren Fjelstrup i »Den grønne elevator« og i juli et med Peter Malberg i »Hans sjæls veninde«, hvori Erik Winther var hans medspiller, som bytter sjæl med hovedpersonen.

Den nye sæson begyndte med »Brødrene Østermanns huskors« (31.-8.-30) – nogle år tidligere spillet på Århus teater. De tre brødre spillede nu af Kaj Voigt, Viggo Olsen og Oderwald-Lander, huskorset af Ellen Nielsen. Stykket havde livskraft nok til over 2 måneder – og for at blive ved repriserne genoptoges så (9.-11.-30) den gamle træffer »Reservebaronen«, denne gang med Kaj Voigt i hoved- og titelrollen som Fused-Frits og baron. Margarine-fabrikant-ægteparret Viggo Olsen og Helene Christiansen havde fået en datter, der både så godt ud og også kunne danse. Det var den allerede fra Vennelyst kendte Aase Brandt, som direktionen straks sikrede fortsat engagement, efter at »Reservebaronen« havde gået 50 gange. I den følgende farce spillede Aase Brandt en forførisk varietéstjerne i forvekslingsintrige med en borgmesterfrue. Den franske farce hed »Borgmesterinden« (4.-1.-31) og bød på en strålende birolle – som kancellist – til Kaj Voigt.

I mellemtiden havde Richard Mortensen

sammen med revymanden Aage Ramløse været på en studierejse til Hamburgs og Berlins forlystelsessteder, hvorfra de vendte hjem med ideer til en vinterrevy, som skulle sige sparto til alle tidligere lagkagerevyer. Den blev serveret i ikke mindre end 41 afdelinger, udarbejdet og lokaliseret af Fr. Rocatis m.fl. og iscenesat af hr. Ramløse. »Go' aften, Århus« hed denne udstyrsrevy – og teatret var tæt pakket til premieren den 8. februar. På balkonen var situationen faretruende, idet ståpladsernes publikum lå ud over de foransiddende⁴. En sensation med ultraviolette stråler (fra Berlin) demonstreredes bl.a. ved et flot snevejr. Men i øvrigt bød revyen på alle en sådans ingredienser lige fra de to stilladsmurere med bajeren til nydelige danse af et af datidens berømteste dansepar Per Gundmann og Edna Mc Kay. Og så var der seks benspjøttende Holger Bjerre-girls.

Bedst som man efter revyen var gået i gang med en Melbye-farce »Dobbeltmennesket« (6.-4.-31) med Oderwald-Lander i

hovedrollen, hjemsøgte teatret den 12. april om morgenen af en voldsom brand. Arbejdernes fællesorganisation havde den foregående aften og nat haft bal i Kasino til kl. 4, og det var sandsynligvis en henkastet cigaret, der affødte branden. Skaden androg ca. 35.000 kr. og nødvendiggjorde 1½ måneds lukning.

To år tidligere havde der været en brand i Kasinos bar – midt under en forestilling, men dengang anede publikum i teatret intet, før de forlod teatret efter forestillingen og kunne se, at baren ud mod Rosenkrantzgade var totalt raseret.

Genåbningen efter branden i 1931 skete 31. maj med Peter Malberg som Balder Svanemose i »Peter den Store«, vel nok hans mest kendte præstation. Af Kasinos egne medvirkede Per Buckhøj, Oderwald-L., Valborg Nielsen og Viggo Olsen m.fl.

Malberg slog så godt an, at man formaede ham til at fortsætte om sommeren og gav ham rollen som et overklasseløg i Jens Lochers samfundsrevsende farce »Fars

Finale i revyen »Strø roser« i Kasino 1928:
Fra venstre ses foruden korets damer Agnes Hansen, Harris Wesmann, Lilly Rindom, Henrik Due, »Carmen Sylvia« og hendes far, Sam Brown (Sams Express Co.), Johanne Due og Harald Stabehl.

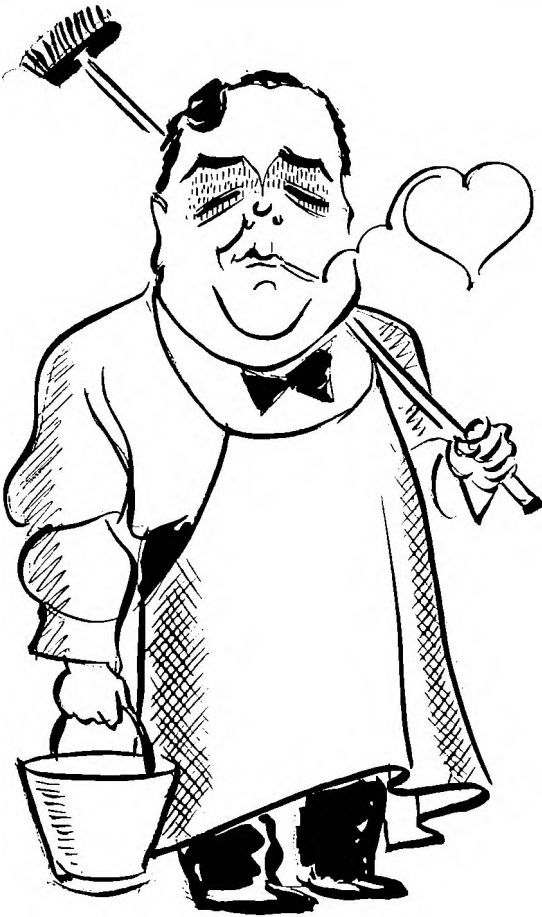

Kaj Voigt i »Trolden i æsken«,
Vennelyst 1934.

dreng« (5.-7.-31), et i øvrigt ikke særlig godt stykke, hvor foruden Malberg kun Carla P. Christiansen fik noget ud af det – i en morsom rolle som vaskeriejerske.

Efter kun en uges ferielukning var der premiere på Alfr. Kjærulfs og Fr. Rocatis' »Sjuske Dorth« (16.-8.-31). Her var hele personalet i ilden med Kaj Voigt – hjemvendt efter et sommergæstespil i København – og Aase Brandt i spidsen. At Kaj Voigt

her kunne spille en 17-årig mælkedreng, siger noget om hans evners spændvidde. Oderwald-Lander havde skabt en glimrende type som Dorthes far, og i øvrigt sled alle fra den unge Buckhøj til den ældste skuespiller, Ole Sejersens, for succesen, der da også gav sig udslag i 105 opførelser. Først den 29. november gav man plads for »Klemmensen fra Tarm«, en dansk sangfarce i 3 akter af Knud Lumbye. Motivet var det uop-

Kaj Voigt som »mandlig husassistent« i Kasino 1938.
Tegning fra Demokraten.

slidelige, at en svigersøn lægger en fælde for svigerfaderen i Københavns natteliv, hvori denne har kastet sig ud sammen med redaktøren fra Tarm avis. Som købmand Klemmensen havde Voigt sin vanlige succes, flankeret af damerne Valborg Nielsen, Ellen Nielsen, Aase Brandt, Inger Madsen, Inger Knoblauch og Lise Wantzin.

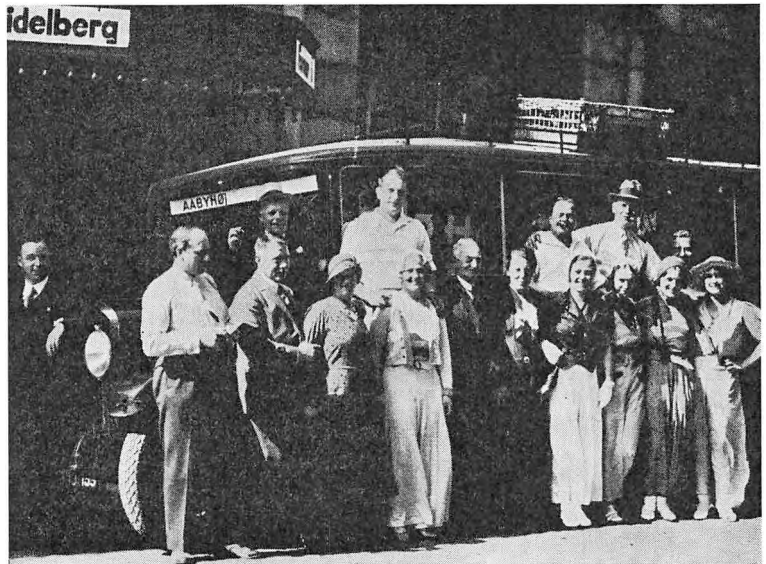
Med den foregående vinterrevys held i erindring, tog direktionen ikke i betænkning

at lave jule-premiere på en ny – i 40 afdelinger, denne gang med titlen »Den rigtige«. Kaj Voigt og Aase Brandt trak hovedlæset, bistået af to gæster: den tyske kammersanger Arthur Neumann og skuespillerinden Vera Heramb samt 6 Bjerre-girls, der bl. a. under stort bifald demonstrerede den helt nye Rhumba. Kaj Voigt sled med et utal af sketches og omklædninger og blev bistået bravt af Viggo Olsen. Midt i januar kom Voigt under en forestilling til skade med sit ben og måtte opereres. Carl Fischer blev tilkaldt for at vikariere, og 1. februar fornyedes revyen, idet også Kasinos gamle kending Kay Whitt blev indlagt. Hun var ikke ung længere, men kunne endnu danse som en 20-årig og forstod at lægge et rigtigt program. Hun sang på alle mulige sprog og i de forskelligste forklædninger – som amerikansk millionøse, fransk modedronning, spansk skønhed og – med partner – som international gadesangerske, og bifaldet var stormende, da hun dryssede blomster ud over publikum til Mistinguettes blomsterpigesang.

Efter sit månedlange sygeleje viste Kaj Voigt sig igen 1. marts 1932 i »Den sørgmuntre barber« af Jens Locher. Den godmodige, snakkesalige, sentimentale og lystige barber Kummersen var en af Frederik Jensens glansroller, af hvilken Voigt også forstod at skabe en type. Den lille forelskede barberlærling spilledes af Aase Brandt.

Når selv dårlige tyske farcer kunne skaffe teatret røde lygter i månedsvis, var det kun rimeligt, at de to teaterdirektører engang imellem hævdede fanen og gav publikum en rigtig operette. Det skete nu med »Forår i Heidelberg« (16.-5.-32), hvor Ellen Nielsen endelig fik en rolle, hun kunne udfolde sig i –

Kasino-personalet på udflugt i 1932 under opførelsen af »Forår i Heidelberg«. Fra venstre ses forrest vognmand Strandgaard jun., teatermaler Rich. Louw, maskinmester Malthe Andersen og dennes hustru, skuespillerinden Vera Heramb, regissør L. Greffel, skuesp. Carla Christiansen og Tenna Millong, fru Louw, skuesp. Aase Brandt og Ellen Nielsen. Bagved fra venstre skuespillerne Ole Sejersen, Kaj Christensen, Kaj Voigt, H. Ottosen og Poul Jensen.

nemlig som den frodige og djærve – og for-elskede – værtinde i »Den smukke udsigt«. Som prinsessen spillede Vera Heramb yndigt, men noget stillestående, hvorimod Aase Brandt repræsenterede temperamentet. Til rollerne som de to forelskede og forgældede studenter havde man engageret Kaj Christensen og Poul Jensen, der begge i en årrække gjorde sig godt gældende på operettefeltet herhjemme. Og når publikum så Neckarfloden og Heidelberg i solnedgang, og Richardt Louw tændte lys bag de gamle huses vinduer, overgav alle sig. Operetten gik da også i otte uger, indtil man 10. juli vendte tilbage til de faste leverandører A & B med et produkt, der hed »Storkens fejlgreb«. Ved dettes afslutning kunne Kaj Voigt den 10. august fejre sit 25 års skuespillerjubilæum. Den kun 37-årige havde nemlig haft sin debut som 12-årig på Det ny teater, hvor han spillede Dick i »Lille Dorrit«.

Efterårssæsonen bød på et nyt gæstespil

af Emmy Schönfeld, der sammen med Kaj Voigt udgjorde titelparret i Orla Bocks og Henrik Malbergs komedie »Bolette og putkræmmeren« (2.-10.-32). Samspillet var glimrende, og Voigt, der optrådte med lynende rød paryk, gjorde frierscenen så kraftig og saftig, som den tålte. Poul Jensen og Aase Brandt spillede det unge par.

A&B-farcen »Den kyske levemand« (13.-11.-32) havde to gode roller til Kaj Voigt og Viggo Olsen, førstnævnte som den mindre kyske levemand, V.O. som en blegfed, dum frier, der gøres interessant ved af den udkårnes far at blive gjort til en filmstjernes elsker. Aase Brandt spillede filmstjernen, Tenna Millong – senere gift med Kaj Voigt – en yo-yo-spillende ung dame. Indlagt i stykket uden forbindelse med handlingen var Helmuths »Prinsen af Wales«-vise, der netop var lanceret i København, og som her blev sunget af Voigt. Sangen var absolut bedre end farcen.

Året 1933 indledtes med Kjærulfs og Schønfeldts 4 akters farcekomedie »Expeditricen« (8.-1.-33), hvori hele personalet var i ilden. En enkelt skuespiller havde tre roller, en anden to, og endog maskinpersonalet måtte optræde for åbent tæppe. Den røde tråd var lidt folkekomedie: Den lille naive provinspige, der kommer til hovedstaden og træffer både skurke og helte. Der var mange indlagte viser, så forestillingen varede over tre timer. Til hovedrollen havde man lånt Ebba Amfeldt fra Vennelyst, men også Ellen Nielsen trak et stort læs som blomsterpigen, der bliver den lille ekspeditrices djærve beskytter. – Fra nytår havde man fået ny kapelmester, EGON ANKERSTJERNE-BERTELSEN, og han havde komponeret melodier til flere af stykkets sange, bl. a. »Huset bag pilehegnet«, som Ebba Amfeldt sang.

Det var under opførelsen af »Expeditricen«, at der blev sat et foreløbigt og trist punktum for Kaj Voigts Kasino-periode. Det var almindelig kendt, at Voigt undertiden tog sig et par glas for meget og af og til også mødte på teatret i ikke pinlig ædru tilstand. De drillerier blandt skuespillere, som er – og navnlig var – almindelige, blev ved sådanne lejligheder optaget på en anden måde end ellers. Til de elskværdige påfund fra Voigts side hørte det, at han, da han i sit påklædningsrum fik serveret et stykke smørrebrød med flæskesteg og sky, lod sidstnævnte substans dumpe ned i den unge skuespiller Henning Ottosens sko. Da Ottosen gik hjem, mærkede han, hvordan det svuppede, og da han snakkede om det næste dag, sagde Voigt bare: »Jeg syntes sgu nok, jeg tabte mit sky«⁵.

Men da Voigt i »Expeditricen« en snevejsaften havde taget en håndfuld sne med

ind på scenen og lod det falde ned på brystet af haremsdamen Carla Peter Christiansen, blev denne så vred, at hun gik ud af scenen. Udenfor stod Erik Winther og scenemesteren, som – da hun nægtede at gå ind igen – med magt måtte dreje hende rundt og give hende et spark bagi, så hun røg ind og fortsatte sin rolle⁶.

Den 24. februar gik det helt galt. Da Voigt havde danset med Ebba Amfeldt, kom denne ud og berettede, at hun havde måttet bære ham rundt på scenen. Senere, da han skulle bevise, at han var uskyldig i tyveri, vrøvlede han, så han måtte jages ud af den, der spillede afdelingschefen⁷.

I 4. akt skulle han spille en bedugget registersør, der stiger op af en kasse straks efter, at tæppet er gået. Det varede længe, inden han kom op af kassen, og så faldt låget i på hans frakkeskøder, hvorpå han sagde: »La' være med og rykke«! Det var jo morsomt – selv om det ikke stod i teksten, men derefter væltede han bagover og kunne ikke rejse sig. Da han så skulle sige en monolog og synge en fugleskydningsvis, slog det hele sludder for ham, påstod vidnerne under den senere retssag.

Voigt blev fyret straks, og Viggo Olsen overtog hans rolle i stykket. Men Voigt, der mente sig forfulgt, navnlig af Ellen Nielsen, som – sagde han – havde stor indflydelse⁸, anlagde sag mod direktør Mortensen og krævede erstatning. Den 27. juni faldt landsrettens dom, hvorved Kasino-teatret blev frifundet for Voigts krav.

Trods Kaj Voigts vistnok ubegrundede mistanke mod Ellen Nielsen var det hende, der fire år senere, da hun hed Ellen Mortensen og var blevet bevillingshaver i Kasino, skaffede Voigt et pænt come back på hans

gamle scene. Forinden havde han i årene 1934-36 været på Vennelyst, hvor han havde flere gode præstationer, men ligesom ikke rigtigt hørte til, også fordi Vennelyst selv havde en dominerende komiker i Duval Mols.

Som skrædermester Vipperup i Axel Breidahls og Axel Frisches »Ebberrød bank« vendte den fortabte søn tilbage til Rosenkrantzgade og blev ved premieren (9.-7.-37) hilst med minutilange ovationer og gensynsblomsterkurve. For ret at fejre Voigt i hans gamle glansnumre genoptoges »Flammedanserinden« (28.-11.-37) og »Sjuske-Dorthe« (27.-3.-38). Af andre ting, hvori Kaj Voigt i sin sidste Århus-periode havde større farce-roller, kan nævnes »Den mandlige husassistent« (6.-2.-38) af Axel Frische og Flemming Lyngge. Her var det Osvald Helmuths rolle, han arvede – som en brav fyr, der bliver husassistent i sin egen skurkagtige sagførers hus.

Kaj Voigt smadrede i dette stykke hver aften en mængde porcellæn.

– Fint udstyr, hvad, sagde Rich. Mortensen til Ib Schönberg, der på den tid spillede i Vennelyst, og som overværede Kasinos generalprøve. – Det er ægte københavnsk porcellæn.

Ja, det er godt med dig, svarede Ib. Du har jo opkøbt al den tyske fajance, Viltoft ikke måtte bruge i Århushallen⁹;

I den franske farce »Penge som græs« (14.-8.-38) havde Kaj Voigt den rolle, der i hovedstaden havde været overladt Carl Alstrup, som en jernbanearbejder, der af en amerikansk milliardær som led i et væddemål får lov til at bruge alle de penge, han kan. Moralen var naturligvis, at penge ikke gør lykkelig! Her medvirkede også de to

søde unge skuespillerinder Inger Bagger og Inger Morville.

Kaj Voigt havde sin sidste rigtige teaterrolle i Århus i Sarauws og Lynges »Natteravn« (1.-4.-39), skrevet over afsløringen af den københavnske grønthandler, der om natten optrådte som »det borende x«. I komedien var x'et en lille restauratør i café »Ravnen«. Et filmselskab ville optage en film om ham og fandt en person, der lignede x'et meget; men samtidig var x'et selv brudt ud af fængslet. Var det nu ham selv, der var filmstjernen?

Stykket havde været fremme i København med Osvald Helmuth i hovedrollen, men blev en fiasko og måtte tages af plakaten efter få dage. I Kasino gik det dog en måned – med den unge Børge Andersen i den mystiske dobbeltrolle og med Voigt som filmdirektør.

Det lod sig ikke skjule, at Voigt aldrig helt vandt sit gamle terræn tilbage i Kasino – og med sommeren 1939 forlod han Århus. En tid tournerede han med sit eget »kabaretshow« og optrådte bl.a. med det i Vennelyst i marts 1940, hvor det var indlagt i underholdningen efter forestillingen. Senere, da han havde fået bopæl i København, medvirkede han i Ny Ravnsborg-revyen som Hjalmar Hansens partner, og heri så århusianerne ham for allersidste gang, da denne to mands-revy under en provinstantournee gæstede Kasino i januar 1943.

Kort efter blev Voigt alvorligt syg og mistede synet. I januar 1946 døde han, 51 år gammel. En stor kunstner, som der i perioder var trukket store veksler på – som aldrig havde villet skuffe sit publikum og derfor brugte og misbrugte sig selv ud over det, et menneskes fysik kan holde til.

Musik-stykkerne rykker frem

Direktør Mikkelsen var ikke bange for at bringe økonomiske ofre på udstyr og musik. Hans teater lagde sig efter musicals og operetter ind mellem de også mere og mere musik-gennemsyrede revyer. Og direktøren var så heldig i 1932 at finde et talentfuldt orkester, som først og fremmest skaffede ham den første rangs pianist og repetitør, han fik fornøjelse af i hele sin Vennelyst-tid, HELMUTH LOSE.

Denne dygtige musiker sad i tredivernes første år ved klaveret i Vagn Hansens orkester i »Landsbyen« i Nykøbing F., hvor Lose forøvrigt havde sit barndomshjem. En aften, da Mikkelsen på vej hjem fra Tyskland sammen med impresario Walter Nagel dumpede ind i »Landsbyen«, blev Loses fremtid som århusianer afgjort. Gæsten fra Jylland blev nemlig så begejstret for Vagn Hansens orkester, at han på stedet engagerede det til Vennelyst, foreløbig for 3 måneder – men det blev for Vagn Hansens vedkommende til 5 år og for Loses til mange flere¹.

De kom til Århus 25. marts 1932, mens man spillede en helt ny operette, oven i købet med en slags lokal handling. »Nyd livet og lad resten ligge«, hed den, og den var skrevet af Carl Viggo Meincke sammen med Helsingørrevyens mangeårige »fader« Erik Lassen, der havde foranlediget stykket henlagt til et sommerhus på Egå fed – som ramme om et par legetøjsgrossereres kamp

– og indflettet små lokale hip til højre og venstre. De to kamphaner spillede af Axel Emil Larsen og Poul Vendelbo, operettens unge par af Poul Jensen og Inge Olivo Krause. Endvidere medvirkede Ellen Løjmar og et Holger Bjerre-kor.

Det nye orkester kunne under denne forestilling lige nå at studere forholdene i teatret for så straks at gå i gang med at arrangere musikken til den efterfølgende forårsrevy (1.-4.-32), hvori Ellen Løjmar og Erika Voigt var hovedkræfterne, mens de mandlige aktører Poul Vendelbo og Brøndum Hansen måtte falde igennem overfor den dynamik, de to temperamentsfulde damer udfoldede. Ellen Løjmar sang »Veronika«, så det rungede, og Erika Voigt brillerede med at parodiere en lang række medsøstre i revy-faget. Vendelbo og hans makker sad som håndværkere på Domkirkens nyligt forhøjede spir, hvor de sang visen »Og nu venter vi på –«. Revyens finale var en himmelblå farvepragt med lysende møllevinger i baggrunden og hele personalet, skuespillere, kor og danseparret Zazi, i knaldblå kostumer.

Mens revyen gik, havde Erik Lassen i samarbejde med »Århus-Posten«s redaktør, Anders Olsen, der i marts samme år havde haft sin dramatiker-debut på Århus teater, fabrikeret en »musikalsk lystspil-farce« med titlen »Den grønne frø« og fået denne antaget på Vennelyst (16.-5.-32). Stykket sa-

Vennelysts teaterorkester 1934-35. Fra venstre dirigenten Vagn Hansen, Georg Olsen, Ejnar Pedersen, Aage Lunddahl, Helmuth Lose (v. klaveret) og Svend Åge Hansen.

tiriserede over moralen i U.S.A., hvor man kunne opleve, at en kirkeværgе byttede kirken bort for en natklub! Duval Mols skulle have spillet den store hovedrolle, men var blevet syg, og i hans sted trådte Erik Hofman til, efter at han var blevet ledig oven på to sæsoner ved Århus teater. I en anden større rolle sås Edouard Mielche. Og så havde man Ebba Amfeldt til at spille kirkeværgens kone og udføre stykkets eneste helt strålende morsomme scene: den, hvor hun under besøg i natklubben bliver ved at spørge

efter »Mr. Flaks fra Chicago« uden at ane, at det er stikordet for at få spiritus på det officielt tørrelagte sted. Hun får derfor serveret talrige cocktails og får en gevaldig fjer på.

En måned efter løb sommerrevyen af stabelen (16.-6.-32). Den var skrevet og iscenesat af Vagn Kramer, som forsøgte noget originalt ved at lade den starte med, at han stod nede i salen og forestillede at lede generalprøven – for således at ryste publikum og scene sammen. Duval Mols sang om kendte mænd i byen, hvis karriker-

Scene fra
»Lykkens herberg«
med Erik Hofman
og Tove Bang.

rede ansigter passerede revy, en vise med refrænet »Hvorfor smiler du -?«, mens Maud Timm gjorde lykke som Sofie udenfor Digt track-banen og som lærerinde dels med en kostelig historisk vise, dels med en klasse på skoleudflugt til Zoologisk have. Erik Hofman afslørede derimod, at revyfeltet ikke var den i øvrigt så sympatiske skuespillers rette arbejdsmark. Efter forestillingen optrådte hele sommeren troldmanden Darling, hvad der var medvirkende til fulde huse aften efter aften.

En ny musikalsk oplevelse fik Vennelysts venner i august, da en dansk operette af

komponisten GUNNAR BRANDT med tekster af de to københavnske journalister Viggo Barfoed (»Ærbødigt«) og Sejer Larsen fik premiere (21.-8.-32) efter allerede med held at være spillet i København og i Tyskland. Gunnar Brandt, der i øvrigt fra dette tidspunkt slog sig ned i Århus, dirigerede selv orkestret, og kritikken var enig om, at hans andel i succesen var større end forfatternes. I hvert fald var »Lykkens herberg« en af de første teaterforestillinger i provinsen – om ikke den første – der opnåede at blive udsendt i dansk radio ved direkte transmission.

Handlingen var henlagt til et hotel på

Montmartre og skildrede livet blandt studenter og turister. Der var lavet en række temmelig banale tekster til særdeles iørefaldende melodier: »Een ad gangen«, »Kort er den lyse sommer« og først og fremmest »Jeg véd, hvor der venter en pige«, sunget af Harry Komdrup, der vel havde kulmineret som sangelsker, men stadig havde megen charme – nok til at få de banale ord til at glide ned hos det taknemlige publikum:

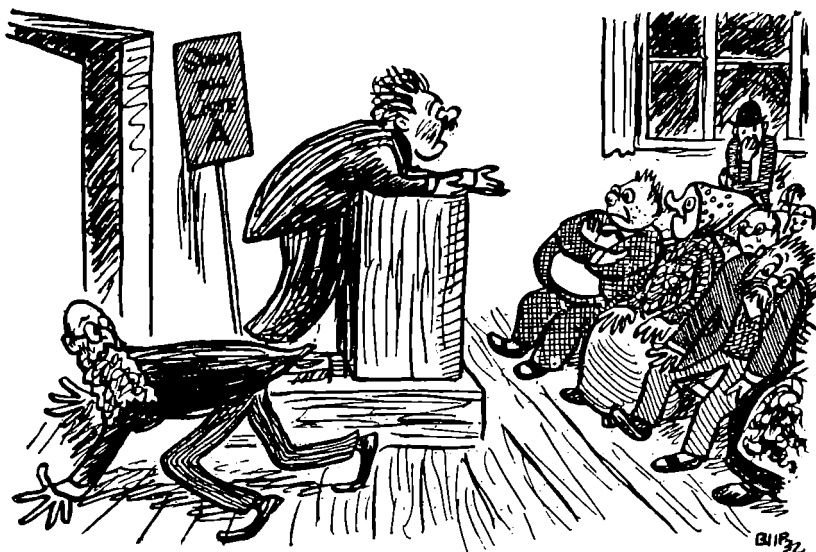
Jeg véd, hvor der venter en pige,
 jeg véd, at hun venter på mig.
 Jeg véd ikke, hvad hun vil sige,
 jeg véd kun, det bli'r ikke nej.
 Det har i to dejlige øjne jeg sét,
 hver gang de imod mig har smilet og lé't.
 Jeg véd, hvor der venter en pige,
 jeg véd, at hun venter på mig.

Og der var virkelig stemning over den natlige måneskinsscene uden for Montmartre-hotellet, hvor studenterne og deres veninder under kulørte lampions sang:

Kom, Montmartre vil vi gæste
 i et skærsommernats-eventyr.
 Vi vil danse, vi vil feste
 lige til morgenen gryr.

Maud Timm og Duval Mols tog sig af operettens komiske figurer; den første som den altid forelskede pensionatsværtinde, den anden som en amerikansk senator, der for at kunne fortælle sine vælgere om det syndige Paris må smage på byens natteliv og de »svageste« af dens våde varer. Erik Hofman havde sat iscene, men havde desværre mistet sin stemme til premieren.

Første-opførelsen blev overværet af selveste statsminister Th. Stauning, der ofte besøgte sin ven Mikkel i Vennelyst. Han sad i en af sideløjerne sammen med direktøren og parkudvalgets formand, overbetjent frk. Johanne Berg, og den fhv. cigarmager gouterede især en vise i operetten med re-frænet: »Både enkeltvis og parvis og i bundter på cigarvis«.

Stauings flugt fra partimødet til »Vennelyst«.
 Illustration i BT
 til Bror Mikas digt.

Men pinligt nok blev det dagen efter afsløret, at han var stukket af fra et socialdemokratisk partimøde i Grenaa for at komme ind og slappe af i Århus. På partiets kredsmøde i Grenaa havde landsfaderen talt, og redaktør Josiassen var begyndt at holde dagens andet foredrag, da Stauning gentagne gange nervøst kiggede på sit ur og endelig fik kredsformanden til at afbryde hr. Josiassen for at meddele, at statsministeren, der også havde pligter at varetage i Århus, desværre måtte tage afsted med det samme.... Den årvågne presse, der ikke anede noget om ministerens »flugt«, tog jo selvfølgelig hans tilstedeværelse i Vennelyst med i den følgende dags anmeldelser², hvil-

ket måske nok vakte lidt fortrydelse hos socialdemokraterne i Grenaa, men også inspirerede Bror Mika i B.T. til dagens digt³ med følgende slutning:

Hist keded' han sig endeløst,
men her var sjovt på Vennelyst,
ja, det var rigtignok mere spænd
end sidde og høre Josiassen.

Hvis nogen si'er, det ej var pænt,
og at han burde ej ha' spæn't,
så vil jeg sige: Hold op med den,
så kender De ikke Josiassen.

Det var den senere kendte rejsebogsforfatter Hakon Mielche, der havde lavet ud-

Scenebillede fra »Den grønne frø« (1932). Natklubben stormes. Til venstre med oprakte hænder Vagn Kramer, under bordet Edouard Mielche og bag det Erik Hofman og Ebba Amfeldt. Endvidere med oprakte hænder Povl Vendelbo; blandt damerne ses Ellen Løjmar, Alice Guldbrandsen, Maud Timm og Stella Streit. Den sorte herre, Williams, tilhører orkestret. I stolen til højre med oprakte hænder Marius Zazi.

Fra »Dorines kærestes« 1932: Fra venstre Tove Bang, Duval Mols og Zazi.

kastene til de moderne Paris-dekorationer i »Lykkens herberg«, og det samme gjorde han til det efterfølgende vittige og pikante franske lystspil »Min frøken mor«, som (9.-10.-32) afløste den Brandt'ske operette efter et halvt hundrede opførelser. »Min frøken mor« var skrevet af Louis Verneuil (forfatteren til »Hr. Lamberthier«) og havde tidligere været spillet på Dagmar-teatret med Erik Hofman i den samme rolle, som han nu udførte på Vennelysts scene.

I en af Scalas musicals, »Dorines kærestes«

(13.-11.-32), havde Tove Bang på Vennelyst hovedrollen som Dorine, mens hendes kærestes spillede af Erik Hofman, Johs. Darling, Duval Mols, Thorkil Lauritzen og Marius Zazi; sidstnævnte, den i disse år meget kendte danser, havde indstuderet dansene i stykket, hvis musik er af Jean Gilbert, mens teksten skyldes tyskerne Fritz Grünbaum og Wilhelm Sterk.

Da »Dorine« toges af plakaten i december, fortsatte troldmanden Darling med en række helaftensforestillinger – en hel trolderi-revy

– med madame Ilka som partnerske. Og efter jul gæstede tre tournerende selskaber teatret, Erik Lassen med »Vi, som går køkkenvejen«, Ove Jarne med »Forår i Wien« og Nic. Brechling med »Bag de røde porte«.

Til gengæld havde Vennelysts eget personale så også samlet kræfter til en skandinavisk urpremiere. Gunnar Brandt havde oversat, bearbejdet og iscenesat komponisten Willy Rosens musikalske lystspil »Farvel og på gensyn« (19.-3.-33), hvis handling udspillede på et amerikansk skilsmissehotel, og hvori man genså Ebba Amfeldt. Nye var derimod Ole Larsen, Frantz Stybe og Willy Asmark.

Efter denne udflugt over dammen vendte man skyndsomst tilbage til Montmartremotiverne i Holger Boetius' og Axel Østrups farce »Min lille model« (17.-4.-33). Også den var blevet gjort musikalsk under Gunnar Brandts medvirken, idet der var indlagt sange, som han havde komponeret melodier til. I dette stykke debuterede direktør Mikselsens yngste datter Johnny som den lille model, ganske talentfuldt, men – noterede pressen – uden smil⁴. Nå, dette sidste var måske forklarligt, når den kun 18-årige begynder kunne komme ud for medspillende som f.eks. Frantz Stybe, en pudsigt og særpræget person, der aldrig kunne lære sine roller, selv om han sad og skrev dem ud i stilehefter. En aften, da Johnny Mikkelsen ifølge rollen skulle komme stortudende ind på scenen, og han skulle sige trøstende til hende: »Så, så, Susanne, tag det roligt, du véd da, Pierre elsker dig«, snerrede han i stedet for: »Jeg skal komme efter dig« – med det resultat, at den unge dame blev ganske chokeret og måtte gå ud af scenen⁵.

Opholdt Stybe sig i salen efter forestillin-

gen, kunne man pludselig se den lange fyr rejse sig og vade hen over borde og stole, mens han sang sit yndlingsrefræn: »Om som'ren er det ofte meget varmt«⁶. Han var som skabt for de helt usandsynlige klovn-løjer.

Et overordentlig fikst lystspil af ungarene Lestyan og Vaszary, »Ud i det blå« (25.-5.-33), gav Ebba Amfeldt lejlighed til at udfolde sit skælmske talent som den mystiske blinde passager – en dreng, der skaber forviklinger i et luftskib på vej fra Europa til Amerika. Tove Bang havde ligeledes en udmærket rolle som en krukkefilmdiva, mens Ole Larsen var luftskibets kaptajn.

Så kastede man sig påny ud i en gennemmusikalsk sommerrevy (25.-6.-33), mixet af Gunnar Brandt og betitlet »Rytme«. Hertil havde man lånt Århus teaters unge talent Agnete Türck (der døde 2½ år senere af en blodforgiftning). Hun sprang op af en kasse, som var sendt fra Bispetorvet til Vennelyst, og sang og dansede sig straks ind i publikums hjerter. Da hun den 17. august måtte forlade den endnu ikke udspillede revy for at gå ind i Århus teaters repertoire, fik hun på afskedsaftenen ikke færre end 22 buketter⁷. Sammen med Ebba Amfeldt sang hun i revyen en nydelig duet »Lys og mørk«, som gled over i en bred parodi, sunget og sagt af Frantz Stybe og Duval Mols som ølmænd. Duval Mols spillede på de gammelkendte strenge med sin jyske dialekt, men gav også en parodi på den brune pests fremtrængen, idet han i nazi-uniform sang »Hvorfor kan det gøres i udlandet, når det ikke kan gøres hjemme?« På melodien til Liva Weels »Glemmer du –« fra filmen »Odds 777« sang Mols en vise, der hed »Husker du –«. De sidste tre uger, revyen gik – den sluttede

Scenebillede fra den engelske musical »Et døgn uden løgn«, Vennelyst 1933. Fra venstre Aage Redal, Inger Frederiksen, Erik Winther, Sonja Myhlenborg, Frantz Stybe, Ebba Amfeldt, Georg Prødel.

først 10. september – var Osvald Helmuth indlagt som gæst.

Gunnar Brandt fortsatte sine musikalske triumfer i en engelsk musical »Et døgn uden løgn« (25.-9.-33), som var bearbejdet af Paul Sarauw og Viggo Barfoed; sidstnævnte havde også indlagt nye viser, hvortil Brandt havde sat musik, og sammen havde de to lavet en operaparodi, der indlagdes i stykket og gjorde vældig lykke, især da den fortsattes nede i salen blandt publikum. Der var to gæster: Erik Winther, der satte iscene, og Aage Redal, som erstattede den sygemeldte Duval Mols. Ole Larsen fik sin hidtil største rolle som den unge mand, der i henhold til

et væddemål skal tale absolut sandhed i blot et døgn. Ebba Amfeldt spillede hans forlovede, og de to bysbørn Johnny Mikkelsen og Grethe Rasmussen var et par fikse danserinder.

Man sluttede året af med en bred og ram-saltet farce »Tante Jutta fra Kalkutta« (19.-10.-33), iscenesat af Aage Redal, som selv spillede med, og med klovnerier af Frantz Stybe og Duval Mols, sekunderet af Erik Winther og Inger Frederiksen.

Som det foregående år var også i 1934 de første måneder beslaglagt af turnerende selskaber, bl. a. Ove Jarnes, der med de to skuespillersøskende Finn og Inger Lassen i

førende roller opførte først »Hjertets melodier«, hvortil Finn Lassen havde skrevet teksten (om H. C. Andersen og Jenny Lind), og den ikke mindre sentimentale 6-akter »Manden fra Amerika«. I februar kom Ellen og Sv. Aggerholm med »Alt Heidelberg«, og i marts Erik Lassen med »Charleys tante« med Chr. Gottschalck i den store rolle.

Dette sidste var kun en Lassen'sk hors d'oeuvre til Åge Steffensens »Revy-oratorium på 2 timer«, som derefter (2.-4.-34) serveredes i et forrygende Erik Lassen-tempo og elegant udstyr. Ellen Løjmar, Duval

Mols, Johnny Mikkelsen og Viggo Brodthagen havde solistrollerne i dette udstyrsopbud, der kun bød på et par lokaliserede viser. Viggo Brodthagen sang »Hvad kan det nytte, når han ikke ka' la' være« om lokale stridigheder inden for socialdemokratiet og om Anders Olsen og hans skuespil »Maskinen« m. m. Johnny Mikkelsen sang under stort bifald »Hvorfor er der ikke én til Frederikke« og var med i det store danseoptrin »Kejservalsen« – et af de flotteste i tredivernes sommerrevyer.

Kasino spiller på mange strenge

Nogen synderlig populær mand blandt Kasinos skuespillere var Oderwald-Lander ikke i den halve snes år, han virkede som scenisk leder. Han var en overordentlig kritisk herre, som det var svært at gøre tilpas. Den baskerhue, han altid gik med, gav dog personalet et vink om hans humør; vendte huens grønne side udad, betød det solskin, mens den røde farve viste, at bæreren var gal i hovedet. Så man spurgte gerne hinanden på teatret: »Hvordan vender kalotten i dag?«¹.

Omsider kom det også til alvorlige uoverensstemmelser mellem de to direktører. I begyndelsen af 1934 forsøgte Mortensen selv at overtage teaterbevillingen, samtidig med at Oderwald-Lander søgte fornyelse. Mortensen, der jo ejede teatret, hævdede, at Lander havde kostet ham mange penge, mens Lander på sin side insinuerede, at teatrets regnskab var falsk! Politimester og byråd, der ønskede at holde sig neutrale i striden, henstillede sagen til justitsministeriets afgørelse², og det endte med, at Oderwald-Lander opnåede en midlertidig forlængelse fra 1. april til 1. juli; men Mortensen erklærede, at der ikke blev spillet i hans teater på den bevilling³. Nu var situationen kritisk. 12 skuespillere truedes af arbejdsløshed. I løbet af maj måned lykkedes det dog Dansk skuespillerforbund at få Lander til at frafalde bevillingens udnyttelse, efter at det var oplyst, at han efter sin fratræden hos Mortensen pr. 31. marts allerede havde forhandlet om engagement i Vennelyst. Be-

villingen blev midlertidigt givet til skuespilernes tillidsmand, Axel Emil Larsen, hvorved det lykkedes den 1. juni at få premiere på den gamle travet »Dydens apostle«.

Nogen tid efter Oderwald-Landers farvel kom en aften et par kriminalbetjente ind i teatret og gik rundt i lokalerne. Da Mortensen i den ene genkendte Oderwald-Landers bror, anede han en hævnakt og spurgte dem, hvad de ville, hvilket de nægtede at svare på. Han bad dem derefter om at forlade lokalet. Det viste sig bagefter, at de havde villet spejde efter en efterlyst tyv, som et par timer senere blev fundet i en natklub andetsteds i byen. Men Mortensen blev indberettet for at have lagt politiet hindringer i vejen i tjenesten – en anklage, statsadvokaten dog opgav at fastholde⁴.

Den sceniske ledelses overgang fra Oderwald-Lander til fru Ellen Mortensen, som faldt tidsmæssigt sammen med savnet af Kaj Voigt og med Ebba Amfeldts flytning fra Vennelyst til Rosenkrantzgade, medførte en gradvis ændring af teatrets repertoire fra de naive farcer til mere musik- og udstyrsprægede stykker i folkekomedie-stilen. Man gav vel ikke helt afkald på de små farcer, men det dominerende indtryk blev djærve sømandskomedier, gamle folkelige træffere i stort udstyr samt operetter. Ellen Mortensen sagde selv engang, at hun var operettegal⁵. Det var en »galskab«, der gjorde hende populær i Århus.

I Ankerstjerne-Bertelsen havde teatret

fået en kapelmester, der forstod at arbejde aktivt med på den musikalske linje, idet han på samme måde som Gunnar Brandt i Vennelyst havde evnen til at indlægge musik i de ellers lidt flove farcer og selv var mand for i en håndevending at skrive en ny melodi. Engang under en 3 akts farce, hvortil der kun var mellemaktsmusik, kom i pavsen mellem 2. og 3. akt en af kapelmesterens musikere og sagde, at da der lige var blevet startet en århusiansk hesteejerforening med den hestesportinteresserede direktør Rich. Mortensen som formand, havde han lovet direktøren, at der skulle blive lanceret en »hesteejermarch« efter forestillingen. Ankerstjerne tog dette forsøg på at lave sjov med hans komponist-evner for alvor og stak ud i garderoben, hvor han efter eget sigende i løbet af de 25 minutter, 3. akt varede, skrev en march – med stemmer til 12 musikere⁶. De spillede marchen fra bladet – til deres egen og direktørens forbløffelse.

Men bedre for teatret var det naturligvis, når komponisten krydrede det, der skete på scenen, med sine melodier. Det var tilfældet f. eks. i »Cigaretpigen« (16.-7.-33) af Alfred Kjærulf og Knud Lumbye. I denne farce fik den unge århusianer Gunnar Lemvigh, som med held havde spillet i et par studenterrevyer, sin debut på »det rigtige teater«. Han havde selv skrevet et par aktuelle viser til stykket og sang bl. a. en højaktuel en om spiritisme (det var i de store spiritist-skandalers og -retssagers tid), for hvilken han indkasserede aftenens langvarigste og voldsomste bifald⁷. Og Ankerstjerne havde leveret flere nye melodier, bl. a. tangoen »Giv aldrig tabt«, sunget af Inga Raun, og aftenens hovedtema »Vi er piger fra Carmen«, som alle cigaretpigerne sang.

Til revy-farcen »Gevinst hver gang« (2.-4.-34) – der på Fønix-teatret i København havde gået under titlen »Hvor Nilen vander –« – komponerede Ankerstjerne en halv snes nye melodier, skønt Willy Kjerulf havde sat musik til forfatterne Rob. Schönfeldts og Hjorth Clausens oprindelige produkt. Men også teksten til viserne fornyedes, idet Gunnar Lemvigh og den unge mediciner Otto Kaalund Jørgensen kom med nye, kvikke og tildels lokaltsatiriske tekster. Handlingen gik i korthed ud på, at fru Ellen og Lemvigh formodede at have vundet den store gevinst i lotteriet, men at lodsedlen var blevet borte – og den vilde jagt på den gik helt til Ægypten. De to sang bl. a. en sømands-duet »Ud over bølgen blå«, som opnåede at komme på grammofonplade.

I sin længselssang ved Nilens bredder kvad fru Ellen:

Men det bedste, som jeg så,
 var at se kamelen gå
 her ved Nilen med kameliadame på.
 Ned ad pyramiden jeg
 gled forleden som en leg
 10 kilometer, medens jeg skreg.
 Her er ikke spor humør
 for en pige med gehør.
 Ingen morgengymnastik,
 næh, go'morgen, madam Dik.
Jeg vil hjem igen til alle de gamle drenge.
 Jeg vil hjem igen til H. P. Christensen.
 Hold fast på den –!
 Jeg vil rejse op mod nord,
 dér hvor Larsen-Ledet bor.
 Jeg vil hjem til Danmarks land,
 jeg vil hjem og drikke vand.
 Der er ikke det, jeg ikke ville gi'
 for at komme hjem til Nørregade 10.

Kapelmester Ankerstjerne (v. klaveret) til prøve med Kasinos personale i »65, 66 og mig«, 1936. Fra venstre ses Viggo Olsen, Ellen Mortensen, Kaj Christensen, Poul Christiansen, Ebba Amfeldt, Ole Sejersen, Fr. Slott, Anna Winther og Robert Carlsson. I forgrunden siddende Carla Christiansen, stående Erik Winther og siddende Karen Winther.

Og i anledning af, at Århus teater havde spillet »De tre musketerer« med Paul Vermehren og Povla Frijsh som gæster i de sanglige hovedroller, kvadrede teatrets primadonna i en anden vise:

Tre musketerer krævede en flot placering
i denne bys teaterliv i år.
Man derfor engagered' Paul Vermehring
og så en cirka tyve danselår.
Fru Povla Frijsh blandt musketerer sås som
dronning
i et fantastisk renæssanceskrud;

fra hendes læber flød der mælk og honning,
og der blev klappet – hver gang hun gik ud.
Hun er en skønhed af en ganske særlig type
så tysk, så fransk, så international.
Hun synger skønt og sjælfult med sin dybe
og underfulde røst om livets kval.
For hendes kunst man må på maven krybe
og er fru Povla ikke »frisch« vom Fass,
så er hun dog en usædvanlig type,
men er hun kommet på sin rette plads?

Samme teatersucces berørtes af Lemvigh i
visen »Det ligger så ligetil«:

Ved Toldboden steg en matros i land,
hans hår det var så hvidt,
og hvad han egentlig døde af,
det vides ubestridt:
Han havde set Kaj Paaske
som den tredje musketer,
det ligger så ligetil
og så så nær.

I en bagervise varierede Frantz Stybe
visens refræn på morsom måde. Først lød
det, henvendt til hans elskede:

Jeg kunne synge om Liva og Viby
og om Garbo og Lilian Harvey,
men jeg vil ikke synge om Viby,
for jeg vil bare synge om dig.

Og derefter:

Jeg kunne synge om Kongsvang og Viby
– derfra sender de melet til mig,
men jeg vil ikke synge om Viby,
for jeg vil bare synge om dej.

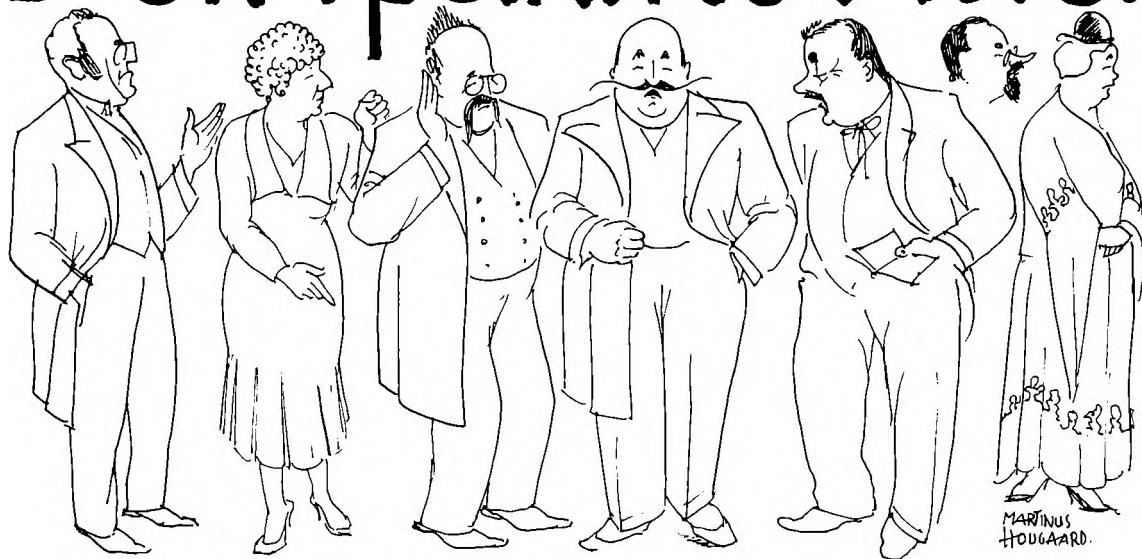
I sidste akt løb Stybe som forvirret bestyrer
i en automatcafé rundt og betjente pr. rulle-
skøjter. Her varierede Gunnar Lemvigh re-
frænet »Når man trækker, kan man trække
sig til meget« bl. a. i dette vers:

Det at drive sport er nu blevet en skik
– man bevarer sit legeme sundt.
Mens een laver spring, driver een gymnastik,
og een løber Stadion rundt.
I vor svømmehals salte og hurtige vand
der sættes rekord på rekord.
Man heraf vil se, at man virkelig kan
bli' berømt ved at drive lidt sport.
Når man driver, kan man drive det til meget.
Se nu blot til kaptajn Morgen-Jespersen,
som har Thorvaldsens museum nylig lejet
– man ham ser i negligé blandt marmoren.
Men hver morgen, når med torden og med
lynen
Jespersen gør gymnastik med lytterne,
ligger jeg og gør det efter under dynen.
Ku' De tænke Dem at drive Dem til det?

Ellen Mortensen og Gunnar
Lemvigh synger somandsduetten
»Ud over bølgen blå« i revylfarcen
»Gevinst hver gang«, 1934.
Den gyngende dekoration er
fremstillet af Richardt Louw.

Den spanske Flue.

Martinus Hougaards tegning i »Demokraten« fra »Den spanske flue« i Kasino 1934. Fra venstre Henning Ottosen, Carla Christiansen, Oderwald-Lander, H. Zangenberg, Viggo Olsen, Ole Sejersen, Ally Zangenberg.

Gunnar Lemvigh blev i den korte tid, han optrådte i Kasino, en velkommen forstærkning af det komiske rollefag, som ellers siden Voigts bortrejse havde hvilet næsten helt på Viggo Olsen. Denne havde således i Arnold & Bach-farcen »Weekend i Paradis« (16.-3.-33) haft den samme rolle, som Arhoff samtidig spillede på Apollo; men da Olsen sammen med Ole Sejersen også fungerede som regissør, behøvede han aflastning. I »Den spanske flue« (1.-5.-33) havde man den drevne, ældre Hj. Zangenberg i hovedrollen som sennepsfabrikant Klinke – og i Frisches og Fl. Lynges 4 akts lystspilfarce »Far skal giftes« (13.-9.-33) havde Olsen

foruden af Lemvigh fået forstærkning også af Miskow Makwarth. Denne forestilling gik hele 80 gange. Makwarth og Lemvigh var ligeledes med i farcen »Nullemand, hvad nu?« (1.-12.-33), hvor der påny satiriseredes over spiritismen – med Makwarth som medium – mens Gunnar Lemvigh var en ballonfører, hvis navn blev skammeligt misbrugt af to unge ægtemænd (Viggo Olsen og Axel E. Larsen) på galante eventyr.

I pinsen 1933 gæstedes Kasino af Oscar Holsts personale, og Holst præsenterede – for tredje gang i Kasinos historie – »Madame Tapins mænd«, hvori han selv spillede den zünftige kunstklinker og vinduespudder, mens

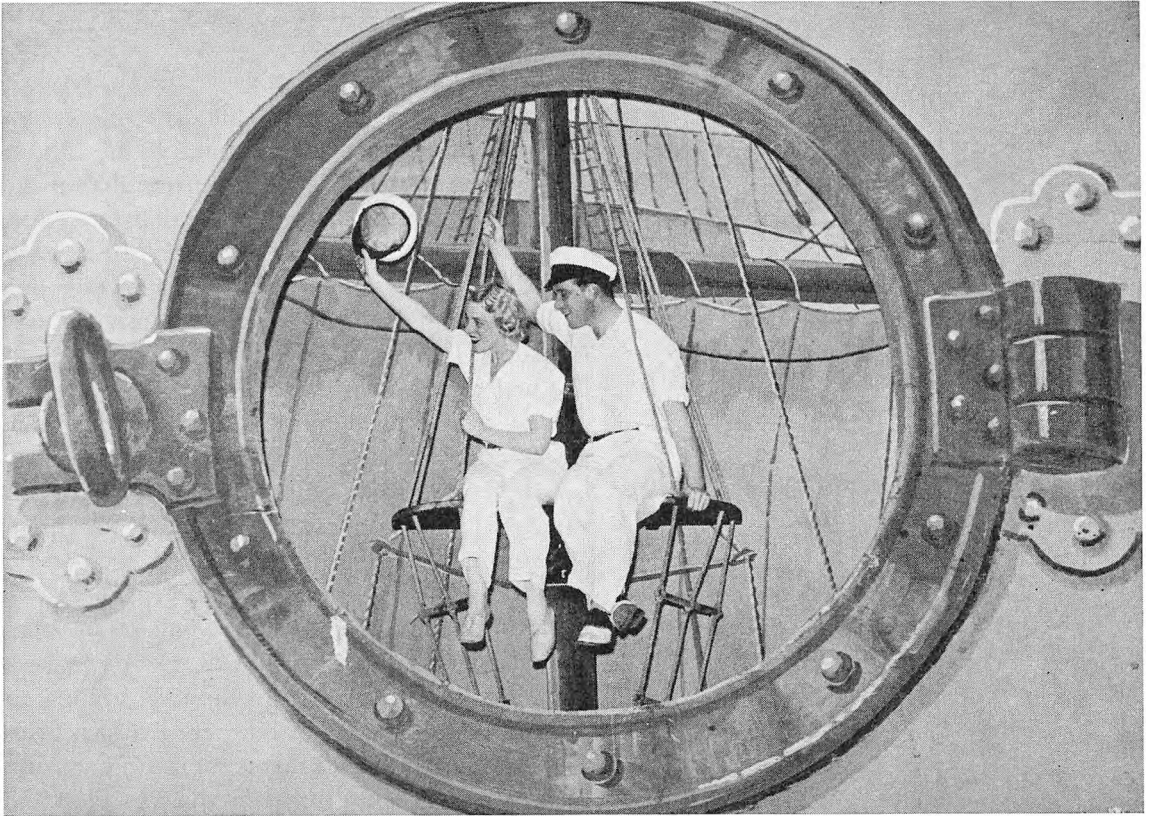
Kis Gregers havde den kvindelige hovedrolle. Samtidig var det, at teatersalen blev ændret til et Montmartre-interiør, og mens folk hidtil havde måttet begive sig op på 1. sal, hvis de ville danse efter forestillingen, kunne man nu blive siddende og få både dans og solistopræden med i det større lokale. Der startedes med et floor-show med

skønne danserinder, dels duoen »Dadi sisters«, dels et kor af Kasino-girls – og i belysningsmester Carlo Jensens farvede projektørlys svang de danselystne blandt publikum sig på gulvets midte⁸.

Da man 10. januar 1934 genoptog den næsten uopslidelige »Rasmines bryllup«, var det med en sensationel gæstecopræden af

August Mische i
»Rasmines bryllup« (1934).

Ebba Amfeldt og Børge Andersen i Kasinos største succes »Alle mand på dæk« (stykkets 2. runde 1939).

klovnens August Miehe, der var trådt ind i rollen som Rasmines (Carla Peter Christiansen) brudgom. I denne sin vistnok eneste rolle i et rigtigt teaterstykke sagde Miehe naturligvis, hvad der passede ham, ikke hvad der stod i teksten, hvilket bevirkede, at hans medspillende lo næsten lige så meget som tilskuerne, og spillet gik på gang truede med at gå i stå⁹.

I 2. akt., hvor Miehe, iført diplomatfrakke og glacéhandsker, trådte helt hen til rampen og slog ud med hånden, havde han et af sine bedste numre, idet han ved den

kolossale håndbevægelse ramte en af de gammeldags fluefangere – de velkendte lange klisterstrimler – og indviklede sig i en håbløs kamp med dette monstrum. En aften, hvor han var blevet gal på kapelmester Ankerstjerne, smed han den sidste del af fluefangeren ned i hovedet på denne. Den klæbede sig fast på kinden og jakkereverset, men kapelmesteren måtte holde masken, til der var pause. Direktør Mortensen ville have den situation indlagt som fast nummer, men Ankerstjerne sagde: Nej tak, ikke med min smoking¹⁰.

Ellen Mortensen og Kaj Christensen danser i »Den glade enke«. Tegning af »tinus« i Demokraten 1935.

80 gange lykkedes det at få Rasmine gift – og de fleste gange i røde lygters skin. Men alligevel blev det Miches eneste skuespillerpræstation.

En musikalsk succes i sommeren 1934 var »Den glade eskadron« (19.-7.-34) af Rob. Schønfeldt og Marius Wulff og med musik af Holck-Stilling. Det havde en tilpas naiv og sentimental undertone. Ebba Amfeldt sang og dansede som en yndefuld skovfogeddatter og fru Ellen og Kaj Christensen sang sammen bl. a. til en ny tangomelodi af

Ankerstjerne, mens Viggo Olsen morede som oppasseren 67.

Men ingen af alle disse års kassestykker overgår dog sømandskomedien »Alle mand på dæk«, som der var premiere på 28. september 1934, få uger efter urpremieren i det københavnske Casino. Det var firmaet Axel Frische og Fl. Lyngé, der stod for teksten, idet dog Alfred Kjærulf havde leveret flere viser, og Kaj Normann Andersen havde sørget for de iørefaldende melodier, der i sandhed blev landeplager. Gennem stykkets 8 afdelinger føres man ud på en lang rejse med barken »Marstal«, idet man snart er på dækket, snart i kahytten, snart sejlene gennem månelyse nætter, snart i tåge eller storm – ja endog begge dele på een gang! I Marokko overværer man pengegridske skurkes udfald mod brave folk, man følger en døgenigts omvendelse til rask og kvik sømand gennem forelskelsen i skipperens friske og muntre datter, ser den kære bark blive sejlet i sænk i tågen, mens sirener skinger, og uroen griber de djærve søfolk, ja, følger dem gennem alle slags genvordigheder til skurkenes henholdsvis fornædrelse og forbedring og altings lykkelige ende.

Om foråret havde Kasino mistet sin mangeårige scenemester Malthe Andersen, der døde i en alder af kun 50 år, og som havde tryllet med den lille scene, så den kunne bære selv store ting. I »Alle mand på dæk« gjorde teatermaleren Richardt Louw ham kunsten efter. Han havde bl. a. lavet en søgangsdekoration, der virkelig gav tilskuerne søsygefornemmelser. Disse kulisser på gænger styret af et par maskinfolk gav senere anledning til en retssag, idet Erik Lassen brugte ideen i en Helsingørrevys

slutnummer – og fik et sagsanlæg på halsen af Rich. Louw¹¹.

Af de tre store roller i stykket spillede Erik Winther skipper Trolle og Kaj Christensen den fra slapsvans til helt sig forvandlende unge mand, mens Ebba Amfeldt var den kvindelige letmatros Else, skipperens søde datter, der sang den alt og alle besejrende succesvise »Jeg har en ven, en rigtig sejler«. I en mindre rolle havde Ole Sejersen

som sømanden Jumbo skabt en pragtfuld figur. Han fortalte selv, at ideen til Jumbotypen hidrørte fra en oplevelse i århundredets begyndelse, da han skulle ud med en skude og medvirke i en filmoftagelse. Han så da i Nyhavn en forsovet matros komme ud på dækket i snavsede gymnastiksko og med en mærkelig kalot på hovedet. Billedet af denne fyr dukkede frem med det samme, da han skulle spille i »Alle mand på dæk«.

Ebba Amfeldt og Edgar Hansen
i »Mascot«, 1936.

Der var ingen ende på begejstringen for denne søde folkekomedie. Da stykket den 8. januar 1935 spillede for 100. gang – hvoraf de 85 havde været for ægte røde lygter – inviterede direktionen samtlige medvirkende til en lille jubilæumsfest, hvad de ærligt havde fortjent efter at være kaldt på dækket så mange gange og forlist lige så ofte. For den fuldt besatte sal på 100 gangsaftenen måtte fru Ellen og hele personalet frem gang på gang, mens hver og én i salen – skuespillere, musikere, tjenere og publikum – blev ved at synge »Jeg har en ven, en rigtig sejler«.

En tilskuere, der havde set barkens dramatiske tur hver eneste aften, sad i en specielt pyntet stol og fik ved jubilæet tildelt fribilletter til de resterende opførelser¹². Det blev til i alt 167 aftener. – I første omgang vel at mærke! Thi i efteråret 1939 (3. november) genoptog man den enestående succes, næsten uden ændringer i personalet, dog at Kaj Christensen var erstattet af den populære charmør Børge Andersen. Og først nytårsdag 1940 kunne man endelig lade de klassiske søfolk afmønstre efter den 225. opførelse. Det tal betegner noget helt enestående i århusiansk teaterliv, ja, overhovedet er noget tilsvarende aldrig præsteret på en scene uden for København.

Kasino hvilede sjældent længe på laurbærrene. Men efter sejlerkomediens første runde i 1935 trængte man alligevel til afslappelse. Man gav da først en traditionel farce »Celebert bryllup« (17.-3.-35) – og fra 1. maj en varietéforestilling som i gamle dage med en ny »cocktail« hver 14. dag i to måneder. Første »Cocktail« – i 16 afdelinger – bestod af koncertsangerinden Olga Møller – der tidligere havde været på

Det kgl. teater – et par akrobater og komikere, syv akrobatiske danserinder, sangerinden Aase Frederiksen og Viggo Olsen. Et nyt Montmartre-band under Ankerstjernes ledelse var placeret på scenen i festlige omgivelser, der var skabt af Rich. Louw.

Under en kort lukning fra 1. til 15. juli blev Montmartreinteriøret yderligere fornyet med farver og indirekte belysning, og teatrets garderober blev ændret. I de nye omgivelser startedes (16.-7.-35) med farceoperetten »Adjø, Mimi« af A. Engel og Julius Horst, oversat af Mogens Dam og Sarauw, med Ebba Amfeldt og Kaj Christensen i de to sangkrævende hovedroller; størst succes havde dog måske Ellen Mortensen, når hun, mens et spotlight gik søgende hen over publikum og standsede ved et mandfolkehoved – helst et af byens kendte naturligvis – sang refrænet: »Er du den lille mand, som jeg skal holde af?«. Ebba Amfeldts entréise i stykket begyndte med ordene »Tænk, det gang på gang mig hænder –«, og det gav under en af prøverne anledning til en morsom episode. Blandt de få unoder, man kunne bebrejde den charmerende skuespillerinde, ja, måske den eneste, var en tilbøjelighed til at komme for sent til dagens tidlige prøver. En dag sad Ellen Mortensen og var vred over at skulle vente og havde besluttet, at nu skulle sandelig »Tulle« have en ordentlig omgang. I samme øjeblik, kapelmester Ankerstjerne så Ebba Amfeldt komme løbende, slog han an til hendes entréise, og endnu pustende efter løbeturen faldt hun ind på ordene: »Tænk, det gang på gang mig hænder –«. Så var isen brudt. Alle tilstedeværende lo – og instruktøren brændte inde med overhalingen¹³.

Stykket gik i to måneder, og imens havde

Under opførelsen af »Mascot« i Kasino 1936 kom Carl og Cleo Brisson på besøg hos de to århusianske morskabsteatres direktører. Her ses i logen fra venstre Cleo Brisson med sejl-sportskasket, fru Kirstine Mikkelsen fra Vennelyst, Carl Brisson, fru Ellen Mortensen, S. M. Mikkelsen og Richard Mortensen.

man forberedt teatrets hidtil største udstyrmæssige anstrengelse, operetten »Den glade enke« (20.-9.-35). Her måtte som en selvfølgelig Ellen Mortensen spille den store hovedrolle med Kaj Christensen som partner. Desuden havde man til de sanglige opgaver engageret Ingrid Linck og Poul Weirich, og den københavnske kapelmester Biering-Petersen var gæstedirigent. Et Holger Bjerre-kor på ikke mindre end 18 damer prøvede at presse sig ind på den lille scene, der dog var blevet forsynet med en udbygning i den ene side for at få plads til alle masseoptrin. Der var indkøbt ikke mindre end 115 kostumer til den klassiske operette, der klarede fint besøg i to måneder trods

konkurrence fra teatret, som åbnede sin sæson med operetten »Grevinde Maritza« næsten samtidig med Kasino-premiereren.

Men et endnu langvarigere tilløb fik Axel Frisches farce »65, 66 og mig« (20.-11.-35), som samtidig gik for fulde huse i det københavnske Casino. Her i Århus, hvor den fik 100 opførelser, var den iscenesat af Erik Winther og havde hans kone, Anna Winther, i den eneste større kvindelige rolle, mens hans datter af første ægteskab, Karen Winther, var Kaj Christensens partnerske i hans udførelse af premierløjtnantens rolle. Intrigen i farcen er den, at en vingrosserer (Viggo Olsen) dyrker spritsmugleri og under et bad bestjæles af en bisse, der eftersøges,

fordi han ikke er mødt hos militæret. Da grossererens nødes til at iføre sig desertørens efterladte klæder, bliver han i stedet sat ind som rekrut! To nye ansigter sås i dette stykke for første gang: Robert Carlsson og Frederik Slott. De kom til at medvirke i adskillige stykker, omend fortrinsvis i mindre roller.

En strålende præstation – også rent fysisk – leverede Ebba Amfeldt i lystspillet »*Mig og min lillebror*« (1.-3.-36) af Ladislaus Szilagyí, oversat af Mogens Dam. Her spillede hun den store dobbelthovedrolle, som kræver en række hastige omklædninger, så hun kan træde frem snart som dreng, snart som ung dame. Der var indlagt sange, bl. a. en ny tango, sunget af Ellen Mortensen, »*Tror du, månen lær*«. Den var komponeret af Henry Carlsen, som selv optrådte i solistprogrammet efter forestillingen.

Og en anden stor rolle havde Ebba Amfeldt – med den forgudede Edgar Hansen som partner – efter sommerferien, da man åbnede med sømandsoperetten »*Mascot*« (10.-7.-36) af Paul Sarauw og Kaj Allen. Den største af stykkets afdelinger foregik ombord på en moderne dampers dæk, hvor dramatiske begivenheder udløses under et bal. Det musikalske stykke havde Biering-Petersen i orkestergraven.

I den morsomme og lokaliserede franske farce »*Millionen*« (1.-9.-36) havde man indflettet særligt optagne films-afsnit i den sceniske handling. Stykket drejede sig om en lotteriseddel, der bliver borte, og under jagten på den kommer man omkring i byen og oplandet: på galopbanen, i havnen, i Royals forhal. Og publikum morede sig ved at se sine yndlings-skuespillere, som man havde lyslevende for sig på scenen,

komme frem på filmen, jagende afsted med tog, cykle, bil, sulky, løbehjul og damper. Bl. a. så man digre Viggo Olsen svæve i en havnekrans krog og blive dypet i vandet.

I den anledning fik Kasino forøvrigt vrøvl med Provinsbiografejernenes forening, der bad justitsministeriet se på, om ikke indlæggelsen af film i et teaterstykke var i strid med biografloven. En aften indfandt politiet sig for at se forestillingen og afgive rapport; men myndighederne kom dog til det resultat, at filmstumperne ikke kunne stå alene og således ikke kunne frembyde nogen illoyal konkurrence med billedteatrene¹⁴.

Kasino-underholdningens mangesidighed indskrænkede sig ikke til aftenens forestilling. Ikke så snart var tæppet ved 22-tiden gået ned for »*Millionen*«, før der i teatersalen startede en hel revyforestilling. Det var en kabaret fra Dyrehavsbakken med Kaj Zinn og Inga Løfgren i spidsen for i alt 10 medvirkende og med et væld af viser, danse og sketches. Underholdningen varede med små afbrydelser lige til kl. 1. Aldrig før havde man budt på et sådant kæmpeprogram. Det var nær ved at være for meget af det gode; men det taknemlige publikum klappede taktfast, når Kaj Zinn med visen »*Mit navn er Kaj* –« havde kaldt både smil og tårer frem.

Og havde man ikke nok i det, der blev budt i Montmartresalen, kunne man gå op på 1. sal, nu kaldet Heidelberg-salen, og nyde de mere stilfærdige kunstpræstationer dér. Bl. a. optrådte heroppe Alexander Larsen-kvartetten med A.L.'s hustru, skuespillerinden Ilse Larsen. På andre tidspunkter i disse år kunne man nyde musik- og sangduoen Isabella Miehé og Else Nielsen eller

københavnerens kælebarn Ingeborg Bruhn-Bertelsen.

Ja, om det så var etablisementets tjenere, medvirkede de til Kasinos ry for alsidighed. En af dem, tjener H.J. Pedersen, foretog som led i et væddemål en fodtur fra Århus til København, bærende en bakke med to pilsnere, som han 2 døgn og 2 timer efter starten afleverede ved Damhuskroen. Efter at have gået de 426.056 skridt – ifølge påmonteret tæller – modtoges han af Tuborgs orkester og blev engageret til 8 dages gæstetræden i National-Scala, hvor han serverede i sin røde trøje¹⁵. Senere foretog Gå-Pedersen en tur helt til Paris for at ser-

vere to Carlsberg for den gamle bryder Jes Pedersen, der havde etableret sig som vinhandler i Frankrig¹⁶.

Og så rykkede i efteråret 1936 en ny dirigent ind i Kasino: Olfert Wiese fra Valencia. Han udfoldede sig for første gang i forbindelse med sang-farcen »Sådan er mændene« (16.-10.-36), hvortil der var musik af Walther Kollo, og hvori den ret tåbelige handling mestendels bestod i, at den mandlige hovedperson – Poul Jensen – gennem stykkets tre akter løb rundt i kvindeklæder og blev antaget for en amme!

Der blev altså virkelig budt på noget for enhver smag i Kasino.

Mange 100 gangs-stykker

Også Vennelysts repertoire frembyder midt i trediverne et noget broget billede. Efter at Kasino og Kaj Voigt havde sagt farvel til hinanden og efter bruddet mellem Rich. Mortensen og Oderwald-Lander, slog de to tidligere Kasino-kræfter sig ned hos Mikkelsen og kom i nogen grad til at præge spilleplanen, selv om de ikke formåede at støde Duval Mols fra tronen.

En uhyre flittig mand var Mols i disse år, og han behøvede såmænd ellers bare at rulle med de store blå øjne i sit naivt-underfundige ansigt for at have publikum i sin hule hånd allerede inden hans første replik på det drævende østjyske mål, han havde lagt sig til – en sprogtone, han endog bevarede i både franske og amerikanske omgivelser! Men han sparede sig ikke for fysiske anstrengelser i de ofte helt Mac Sennett'ske farcer, der kom på programmet. Således i 3-akteren »Mikkelborgs fataliteter« (8.-5.-34), hvor han som en borgerrepræsentant, der arver et natklublokale og bliver indfanget af dettes mindre dydige atmosfære, faktisk ikke var i ro i et sekund aftenen igennem. Og en ren Niels Bukh'sk udfoldelse fordrede farcen »Strømpebåndet« (4.-11.-34), hvor både Duval Mols og Kaj Voigt måtte stå på hovedet, kravle ind i og ud af kufferter og bornholmerure samt falde op og ned ad trapper og hønsestiger. I øvrigt var det hele en naiv spekulation i afklædning og lummerhed – hvori man endog havde indlagt en

prominent gæst: Else Abildgaard fra Det ny teater. Men ovenpå alle forsvindingsnumrene virkede det kun som en naturlig fortsættelse, at illusionisten Brinkfort optrådte efter tæppefald¹.

Kaj Voigt gjorde ellers sin entré på Vennelyst i det engelske lystspil »Min kones familie« (5.-6.-34), hvor man desuden så Ellen Tyron-Priisholm, nu gift med skuespilleren Kaj Priisholm, og endelig en længe savnet type, den friske unge mand med humør og charme, personificeret i Halfdan Rosenvold, der røbede talent for både sang og dans og derfor hurtigt kunne glide ind i operetterne og revyerne. »Min kones familie« blev et tilløbsstykke, gik over 100 gange og var da set af 35.000 mennesker. Det afløstes (14.-9.-34) af den gamle Kasino-traver »Trolden i æsken«, hvor Kaj Voigt optrådte med en nyindlagt parodi på den da grasserende dans Cariocca, og hvori Oderwald-Lander og Michael Kampf også medvirkede som 7 år tidligere i Kasino.

Fra midt i november 1934 til nytår gennemførte arkitekterne A. Mogensen og Salting-Mortensen en modernisering af Vennelyst. Salen gjordes ved en tilspidsning ned mod scenen mere intim og akustisk bedre. Over sidelogerne, der lavedes bredere, spændtes baldakiner, og loft og vægge hvælvedes sammen i eet og forsynedes med nye gule og røde farver. En elevator i orkestergraven kunne fremtidig hæve musikerne op i scene-

Scenebillede af »Min kones familie«, Vennelyst 1934. Fra venstre Valborg Oderwald-Lander, Grethe Østergaard, Kaj Voigt, Halfdan Rosenvold, Ellen Tyron-Priisholm, Tenna Millong, Johnny Rosenvold, Kaj Priisholm.

højde med henblik på dansen efter forestillingerne, og bag teatersalen indrettedes en bar. Duval Mols, der var blevet officiel »kunstnerisk leder«, indviede den nye sal med Axel Frisches og Ingeborg Vollquartz' folkekomedie »Palles kærester« (6.-1.-35), hvori Kaj Voigt havde titelrollen som det derangerede landpostbud, mens Duval Mols udførte den alkoholiserede, sladder-vorne røgter Søren Busks rolle, og Emmy Schønfeld var hidkaldt for at spille Palles husholderske. I øvrigt medvirkede næsten

hele personalet, herunder også de to unge damer Tenna Millong, der netop på den tid blev gift med Kaj Voigt, og Emmy Hansen, der kort efter indgik ægteskab med Duval Mols. Med det førnævnte trekløver i hovedrollerne måtte det pæredanske lystspil naturligvis blive et kassestykke. Da det gik for 100. og sidste gang den 16. april, var det som benefice for Duval Mols, der skulle rejse til Helsingør for at medvirke i revyen dér. Det var meningen, at han senere skulle have fortsat som revyskuespiller på Apollo,

Emmy Schönfeld og Duval Mols i »Palles kærester«, 1935.

men Mols kunne overhovedet ikke undvære Århus og vendte tidligt på efteråret hjem til Vennelyst.

Efter teatrets modernisering gennemførtes søndags-eftermiddagsmatinee. Og uanset hvor mange der kom om aftenen til »Palles kærester«, stod der altid tykt med mennesker foran teatrets indgang, når der efter forestillingen åbnedes for de danselystne. En aften sprængte 300 mennesker døren og masede forbi de tre kontrollører ind i salen. Men gennem højtaleranlægget opfordredes de til at fordele sig i selskabslokalerne og den

røde sal, hvortil musikken transmitteredes².

En farce – uden Mols, men med Kaj Voigt – oversat og bearbejdet af Oderwald-Lander og opført under titlen »Barn påny« (22.-4.-35) var en ikke synderlig vellykket parodi på foryngelseskure, kun oplivet af Emmy Schönfelds og Kaj Voigts tilstedeværelse. I sådanne ligegyldige farcer er de uventede situationer de morsomste. Johnny Mikkelsen skulle svæve ned ad en trappe som hvidklædt brud, mens Voigt og Rosen-vold lå under et bord og troede, de så en ånd. En aften hang hendes hæl pludselig

fast i et trin, og hun gik forover, men reddede sig ved at gribe fat i gelænderet. Emmy Schønfeld, der stod ude i kulissen, faldt imidlertid ud af rollen – eller rettere ind i den med uskreven medleven, idet hun styrtede frem på scenen, slog hænderne sammen og råbte: »Men Gujj – Johnny dow!« Så måtte man lade tæppet gå³.

Stor fornøjelse fik teatret af den efterfølgende opførelse af Paul Holck Hoffmanns »Champagnegaloppen« (30.-5.-35), bygget over Lumbyes melodier, i Gunnar Brandts iscenesættelse og med ham som dirigent. Oderwald-Lander havde maskeret sig som Lumbye, Kaj Voigt som en af dennes musikere – for en gangs skyld en ikke morsom, men sympatisk rolle, og en ung dame fra Gerda Christophersens selskab, Lilian Jensen, sås i opvartersken Lenes muntre rolle. Den gamle, glade Tivoli-stemning i selskab med Danmarks valsekonge tiltalte århusianerne, så på ny kunne Vennelyst fejre et af sine 100-afteners jubilæer og lod champagnepropperne slutte af på netop dette tal for (1.-9.-35) at overlade scenen 12 aftener til Ove Jarnes selskab med »Tre små piger«.

Imens rejste Vennelysts personale til Helsingør for hos Erik Lassen at prøve på den århusianske udgave af hans Helsingørrevy, og den 13. september løb den under titlen »Tempo« af stabelen herovre, hjembringende den folkekære Duval og præsenterende Erik Lassens sjællandske fund, den lille sprælske Gerd Gjedved, der gentog Marguerite Vibys succes med parodier på Josephine Baker. Viggo Brodthagen sang – med langt ophold mellem ordene – »Der er en duft« om »Alliance française« i Århus, men ellers var der som sædvanligt ikke meget lokalt.

Tinus-tegning fra farcen »Barn påny« af Kaj Voigt med »generalen« og Halfdan Rosenvold med sutteflasken.

Ellen Løjmar præsenterede sig i tournure som den gladeste enke på Frederiksberg, og Kaj Voigt, Brodthagen og Mols optrådte som Nørre Himmelstrup landsbyorkester – det var på den tid, spillemandsmusikken begyndte at blive salonfåhig.

En aften havde nogle kolleger smurt gammel ost under Molles violin. Under sketchen begyndte Molle derfor, hver gang han satte violinen til hagen, at gøre underlige grimasser; han tilkastede Brodthagen mis-

tænksomme blikke, kiggede så omkring på gulvet for at konstatere, om Ellen Løjmars hund skulle være kommet ind på scenen, ligesom han løftede fødderne og betragtede sine skosåler. Publikum var desorienteret, men lo alligevel. For alt, hvad Mølle gjorde, var nu engang grinagtigt⁴. En anden gang, hvor Duval Mølle i en scene skulle have serveret et blødkogt æg, havde drilagtige kolleger sprøjtet grøn frugtfarve ind under skallen – så da han slog hul på ægget og så kuløren, blev han helt skeløjet af forskrækkelse⁵.

Revyen blev en langvarig træffer. 23. november fornyedes den, bl.a. med to nye kræfter, Lilian Jensen og Conrad Eugen. Og først en uges tid før jul sluttede den med den 100. opførelse.

Det var ganske flot præsteret af Vennelyst i løbet af eet år at kunne fejre tre hundredgangs-jubilæer, og det havde da også anime-ret direktionen til en ekstra kraftanstren-

gelse i form af en 2. juledags-premiere på den ungarske operette »Victorias husar« (26.-12.35). Man havde engageret den charmerende sanger Kay Abrahamsen til at spille den mandlige hovedrolle, og Johnny Mikkelsen havde som Victoria sin hidtil største opgave på faderens scene og klarede sig sangligt meget fint. Som et knock about-elskerpar morede Halfdan Rosenvold og Tenna Voigt, og Lilian Jensen og Frantz Stybe var også grinagtige. Sidstnævnte var kommet med i stedet for Duval Mølle, der en aften i december, da der var rimfrost, var faldet på gaden og havde brækket det ene ben. Og Conrad Eugen hentede sig en lille privat succes som stykkets store gentleman, en amerikansk gesandt.

Men først og fremmest var det musikken og iscenesættelsen, der begejstrede – den side af sagen stod Gunnar Brandt for – ligesom danseinstruktrice fru Ella Mohr havde sørget for glimrende danseoptrin. Stykkets forspil

Fra »Champagnegaloppen«, Vennelyst 1935, ses her fra venstre Valborg Oderwald-Lander, Arne Krogh, Chr. Christiansen, Lilian Jensen, Halfdan Rosenvold, Johnny Rosenvold og Kaj Voigt.

Gerd Gjedved i sin Josephine Baker-dans i Vennelyst-revyen »Tempo« 1935.

Duval Mols i »Den kloge mand« 1936.

foregår i en sibirisk ødemark, hvorfra man straks springer over i en blomstrende japansk kirsebærhave. Dette sceneskift var ganske imponerende. Mens Paul Abrahams' musik gled over fra kulde til varme, fuldbyrdedes den overraskende forvandling af sceneriet ved et black out uden tæppefald. Kendt er jo operettens snart smægtende, snart festligt fejende musik og melodierne »Pardon Madame«, »Ræk mig til afsked din hånd« og »Mausi, sød var du«; men især når de som her blev foredraget af Kay Abrahamsens smeltende tenor, fik de kvindehjerterne til at banke hastigere. Hos en århusianer, hvis kone åbenbart havde ladet

sig mærke med de følelser, den flotte husar vakte hos hende, fremkaldtes en så glødende jalousi, at han efter forestillingen stillede sig på vagt for at give Kay Abrahamsen en omgang klø. Denne måtte for at undgå den rasende ægtemand løbe ned i salen og gemme sig under et af serveringsbordene, hvor dugen skjulte ham og reddede ham fra duel. »Afløringen« af skjulestedet kunne den jaloux herre have læst dagen efter, da historien blev bragt på »Ekstrabladet«s forside⁶.

En 3-akts farce af Alfred Kjærulf, »Min kones mand« (21.-2.-36), som tidligere var opført på Apollo, havde ingen større succes;

det var en temmelig enfoldig historie med Kaj Voigt som en politimester, der jager en anarkist, som løber af med hans datter.

I betragtning af de gentagne vellykkede besøg, tourneur havde aflagt med »Tre små piger«, satte Gunnar Brandt denne Kollo-operette op med Vennelysts eget personale (18.-3.-36), idet titelrollerne spillede af Johnny Mikkelsen, Tenna Voigt og

Lilian Jensen. Den mandlige hovedrolle havde Axel Islev Petersen.

Carl Alstrup havde i København og som tournégæst på Århus teater gjort megen lykke i Paul Sarauws komedie »Den kloge mand«, som var inspireret af et par af tredivernes retssager mod »kloge mænd« og do. koner. Duval Mols havde som alle skuespillere i den komiske genre lysten til at prøve

Halfdan Rosenvold gnider fiolen i »Victorias husar«, mens (fra venstre) Tenna Millong, Kay Abrahamsen og Johnny Rosenvold lytter.

en mere seriøs eller i hvert fald mere indholdspræget personfremstilling end de tomme farcefigurer og satte derfor »Den kloge mand« (17.-4.-36) op på Vennelysts scene med sig selv i titelrollen. Hans Rasmus Thomsen var dog en helt anden end den menneskeligt overlegne, næsten dæmoniske figur, Alstrup havde skabt. Mols var en fiffig og forslagen, oftest hyggelig-jovial, men også snerrende bondefangertype. Kaj Voigt spillede den gamle distriktslæge, mens Conrad Eugen var den kloge mands søn.

Så sprang man over i det sommerlette, musikalske med Axel Frisches og Fl. Lynges »Styrmand Karlsens flammer« (12.-6.-36), hvori Kaj Voigt var Kaptajn Hammer og Duval Mols hovmesteren, mens Halfdan Rosenvold som den kække styrmand sang:

Hjemme i den gamle by ved Sundet
bor den lille pige, jeg har kær –

og Marie Brink agerede dronning på sydhavsøen Beluba, hende, der »vil leve og så dø-ø-ø« på sin lysegrønne ø.

Et ægte dansk produkt i folkekomediestilen var ligeledes »Husker du i høst –« (19.-8.-36) af de to skuespillere Carl Johan Hviid og Emil Henriks med sange af Fr. Rocatis og musik af Edv. Brink. Stykkets 4 akter, der udspillede på en dansk skovridergård, indeholdt ikke mindre end tre forlovelser og masser af ædelhed og skurkestreger. Kaj Voigt, der her var noget så fornemt som kammerjunker, brillerede med en nyopfundne latter, der ifølge en anmelder »begyndte som en hønes kaglen, men endte som et forfjamsket hanegal«⁷. Og en rolle som ravjysk røgter var som lavet til Duval Mols.

Jazz-stjernen Coleman Hawkins går ned ad landgangen fra Kalundborg-færgen og modtages af en stor skare beundrere (marts 1935).

Så fulgte den årlige version af Helsingørrevyen (15.-9.-36), dels med Helsingørspersonalet: Ellen Løjmar, Gerd Gjedved og Viggo Brodthagen, dels med århusiansk: Halfdan Rosenvold og Michael Kampf – og med 12 Bjerre-girls som øjenlyst.

Revyen gik i ca. 2 måneder. Så havde Erik Lassen på uforklarlig vis fået Mikkelsen overbevist om, at man skulle spille noget litterært, hvilket viste sig at være Svend Rindoms pacifistiske skuespil »Fred på jord« (12.-11.-36), et stykke med gode hensigter, men lidet stemmende med et serveringsteaters atmosfære. Og selv om det på premiereaftenen lykkedes skuespillerne – med Erik Winther som førstekraft – at bringe glas' og koppers

klirren til ophør, faldt stykket komplet og afløstes allerede 6 dage efter af Peter Nansens og Charles Kjørulffs gamle kantonementsfarce »Pigernes Jens«, hvori Oderwald-Lander spillede oberst, og Duval Mols, Frantz Stybe og Marie Brink m. fl. fyldte de 6 akter med løjer og langkål. Se, det var noget, Vennelysts publikum var dus med.

Jævnside med disse års særdeles brogede sceniske udfoldelser gav Vennelyst meget hæderfuldt plads for en række fremragende moderne orkestre som supplement til Vagn Hansens teaterorkester. I marts 1935 spillede således Tuxens orkester efter forestillingerne. Tuxen selv var i London, men havde sendt Kaj Ewans som dirigent, og flere gange arrangeredes der rene jazzkoncerter søndag eftermiddag, ligesom Kaj Ewans' og Vennelysts musikere prøvede at forene sig til eet orkester. Ved en sådan lejlighed hørte man tenor-saxofonisten Winstrup-Olesen med »On the sunny side of the street«.

Marts måneds strålende jazz-arrangementer kulminerede med et besøg af dattidens sorte jazz-konge Coleman Hawkins, der under enorm begejstring gav flere koncerter i Vennelyst – efter at være blevet hentet i triumftog ved Kalundborg-båden af 2.000 begejstrede århusianere⁸.

Kaj Ewans' orkester blev i Vennelyst hele sommeren. Sommeren 1936 kom Harald Mortensens orkester fra Lorry for efter forestillingstid at spille alternerende med etablisementets eget. Og i maj 1937 var det påny Kaj Ewans' tur. Flere af hans koncerter blev da transmitteret fra Vennelyst; hans popularitet var i hastig vækst, og da han kom endnu engang i maj 1938, formede hans entré sig som en sand triumfmarch, idet han med sine 10 mand marcherede op gennem salen og blev budt velkommen fra scenen i en lille tale af direktør Mikkelsen, der ellers sjældent trådte frem i rampelyset. Højere i officiel gunst kunne en orkesterdirigent ikke nå.

Nye navne og nye operetter

I årene op til 2. verdenskrig blev Vennelyst et væksthuse for adskillige unge talenter, som siden blev til stor berigelse for dansk teater- og revykunst. Således debuterede her den purunge Lily Christensen, der senere under navnet LILY BROBERG erobrede sig en fremtrædende plads på førende scener – endog Det kgl. – men navnlig i show-branchen og ved filmen som vel landets mest humorfyldte, gennemmusikalske kvindelige entertainer. Her havde også den unge mediciner HELGE KJÆRULF-SCHMIDT sine første rigtige succeser, samtidig med at han passede – eller rettere svigtede – sine medicinske studier ved Århus universitet, ligesom Gunnar Lemvig havde gjort det. Endnu een af Vennelysts gode kræfter, Axel Islev Petersen, begyndte i sin teatertid her at studere – det var teologi, men sprang fra det – og senere også fra teatret – for sammen med sin yndige kone, Vennelyst-skuespillerinden Lene Sigismund, at slå sig ned i Nykøbing F., hvor han blev forsikringsinspektør.

Vennelyst-operetternes sangelsker i disse år, DYRE JESPERSEN, hørte ligeledes til dem, der trods en glimrende påbegyndt karriere ved teatret sagde farvel til de skrå brædder efter nogle års forløb. Sammen med sin hustru, der var tandlæge, kastede han sig over et økonomisk solidere håndværk. En Vennelyst-debutant fra tredivernes slutning bør derimod nævnes, fordi han forblev teatret tro og nåede en smuk position i mere alvorlige

teateropgaver ved landsdelsscenerne i Århus og Odense. Det var den talentfulde Erno Müller.

Århuspigen Lily Christensen (Broberg) holdt sit indtog på Vennelysts scene allerede som 11-årig, da hun i revyen 1935 dansede enkevals sammen med Gerd Gjedved – der var i grev Danilo-kostume. Hun havde gået til dans, ballet og step hos Poula Mikkelsen, der gav sin far det gode råd at prøve Lily. Sin første replik sagde hun, da hun året efter var den lille pige, som i »Tre små piger« beder sin far om en dukke. Det kom på ægte århusiansk: »Jæ vil gern' ha' den duk' dér«. I 1937 lykkedes det den unge dame at slippe ud af skolen – hun havde først gået i Christiansgades, siden i Marselisborg skole – men allerede forinden havde hun først på sommeren fået dispensation fra skolen til at medvirke i en lille rolle i en farce. Da det imidlertid røbedes, at stykket hed »Hvem er far'n« og ydermere afslørede, at den endnu ikke 14-årige, men åndeligt og fysisk vel udviklede pige, skulle agere en ung husassistent, der skal have et barn, greb politiet ind og forbød hendes medvirken, hvorefter rollen blev overtaget af Tenna Voigt.

Men da sommerferien indtraf, og skoletiden dermed var tilende, kunne intet hindre den teaterglade pige i at springe ind i operetten »Bajaderen«s store opbud af skøn ungdom. En enkelt søndag aften var hun dog

Johnny Rosenvold, omgivet af skønne medsøstre, i operetten »Rose Marie« 1937, hvor hun fik sit gennembrud som sangerinde.

nær ved at komme for sent på scenen. Da personalet mødte til forestillingen, lå den små Lily nemlig endnu og plaskede ude i Århusbugten som yngste deltager i en 4 kilometers distancesvømming fra Skødshoved til Åkrogen. For at kunne komme med blandt de voksne veltrænede svømmere havde den unge AGF-pige måttet underkaste sig en lægeundersøgelse, der godtgjorde, at hun havde de nødvendige fysiske kræfter¹. Og kræfterne tillod hende altså også – efter at hun var kommet ind som nr. næstsidst – at styrte til Vennelyst med først afgående bus

og danse med i »Bajaderen«². Derimod nåede hun en aften som husassistent ikke at komme på scenen i rette tid, fordi hun havde væddet med sine kammerater om, at hun kunne gå på hænder ude i kulissen. Og det kunne hun. Længe endda. Snart fik hun som elev – og mens hun læste hos Ellen Margrethe Stein og Einar Juhl, begge Århus teater – i små roller lejlighed til at vise, at hun kunne andet og mere end det rent sportslige. Og i november 1938 noteredes hun i teatrets program som officiel debutant i Benedettis lystspil »Jeg kender Dem ikke«.

Bortset fra de helt nye navne var blandt de unge talenter, som foldede sig ud, direktørens datter, Johnny Mikkelsen. Sidst i juni 1936 var hun rejst til Berlin for at studere sang, og et halvt år efter vendte hun hjem for ved nytårstid 1937 at få sit store gennembrud som operettesangerinde og dermed befordre opsætningen af en række strålende operetter på hendes fars teater.

Da samtidig Ebba Amfeldt for anden gang kom til Vennelyst, nu så moden og alsidig i sin kunst som nogensinde, med en sjælden indlevelse i sine roller, havde Vennelyst i kunstnerisk henseende alle forudsætninger for en givtig teater-høst.

Som indledning til den nye serie operetter havde direktøren valgt den allerede verdenskendte »Rose Marie« af amerikanerne Oscar Hammerstein og Otto Harbach. Sidstnævnte havde forøvrigt en tilknytning til Århus, idet han var en slægtning af fhv. politiassistent, senere sagfører A. Hauerbach – man bemærke amerikaniseringen af slægtsnavnet. Operetten opførtes i sin originale version – i 14 afdelinger – og var iscenesat af Gunnar Brandt, der dirigerede et forstærket orkester, med danse af Holger Bjerre, ko-

stumer fra Stora Teatern i Göteborg og nye dekorationer af Helge Norél.

Ingensinde før havde man i Vennelyst set et tilsvarende udstyrs-opbud. Direktør Mikkelsen havde intet sparet for at indramme sin 22-årige datters egentlige debut – og hun selv gjorde det ved premieren (8.-1.-37) klart, at hun fortjente ofrene. Pressen roste hendes strålende sang og smukke lyriske stemme, omend man samtidig måtte erkende, at hun skuespilmæssigt endnu savnede sikkerhed. Flankeret af »Jyllands Edgar Hansen«, Dyre Jespersen, i heltens rolle og af »Jyllands Ib Schönberg«, Duval Mols, som mavesvær sergent funkede den unge dame aftenen igennem som en brillant i den flotte

faderlige indfatning. »Aftenen blev en vennernes lyst og fryd for den fuldtallige skare af familien Mikkelsens bekendte og den unge frøkens beundrere, som fyldte teatret til sidste plads«, skrev »Politiken«, og »Berlingske Tidende« fastslog, at »gennem denne ildprøve har frøken Johnny Mikkelsen opnået en position som sangerinde«. Selve Axel Dahlerup fra statsradiofonien var sammen med en tekniker tilstede ved premieren, og kort efter kunne lytterne landet over høre operettetonerne fra Vennelysts scene – således som det i øvrigt skete adskillige gange i trediverne.

At der blev lyttet til »Rose Marie«, viste en række hilsener til teatret fra nær og fjern.

Scenebillede fra operetten »Grevnen af Luxembourg« 1937. Helt til venstre H. Rosenvold, på bordet Dyre Jespersen, på stolen Islev Petersen med Lene Sigismund på skødet, bag ham Chr. Christiansen, under masken Sv. Rasch og helt til højre Poul Bjarni.

Vennelysts herre-garderobe under opførelsen af »Bajaderen« 1937. Efter maleri af H. Kongsmar, tilhørende direktør M. Kobberrød. Personerne er fra venstre Erno Müller, Harald Hejst, Mogens Løvaas, Axel Islev Petersen, Halfdan Rosenvold, Dyre Jespersen og Duval Mols.

Den fjerneste – og kæreste – kom i form af dette telegram fra London:

»Lyttede begejstret til Rose Maries charmerende stemme og fulgte forestillingen så tydeligt som sad jeg i Vennelyst. Til lykke med succesen.

Carl Brisson.«³

»Rose Marie« gik over scenen i mere end to måneder. Imens blev Johnny Mikkelsen

gift med sin kollega ved Vennelyst, Halfdan Rosenvold, og har bevaret navnet Rosenvold som kunstnernavn også efter, at ægteskabet i krigens første år blev opløst, og hun blev gift med den dygtige og sympatiske unge sanger Karl Dall.

Efter »Rose Marie«-succes'en kom den ene flotte operette efter den anden op på »Vennelyst«s scene, hvor scenemester Ejnar Larsen måtte udfolde al sin snilde for at skaffe plads til korenes optrin. I »Grevnen af

Kvartetten i Gustav Wieds »Første violin« i Vennelyst 1937: Lene Sigismund, Michael Kampf, Duval Mols og Islev Petersen.

Luxembourg« (11.-4.-37) fik teatrets allerede gennem »Rose Marie« veltrænede operettekor en ny stor opgave og assisterede bravt elskerparret Johnny Rosenvold-Dyre Jespersen. Den unge primadonna klarede selv de sværeste sangpartier med bravour, og grev Dyre sprang sorgløs, ukuelig og fuld af temperament rundt på scenen. Dekorationsmæssigt var der ikke sparet på stærke, glade og smukke farver som ramme om Lehars valsetoner, og en udsigt over Paris

gennem et tagvindue i 1. akt var ligefrem betagende.

Midt i højsommeren satte man Emmerich Kalmans operette »Bajaderen« på programmet (16.-7.-37), ligesom de foregående i Gunnar Brandts elegante iscenesættelse. Den indiske prins og hans parisiske elskede måtte naturligvis spilles af Dyre Jespersen og Johnny Rosenvold, og operettens andet par også ligesom før af Lene Sigismund og Halfdan Rosenvold.

Helge Kjærulf-Schmidt og Ebba Amfeldt i »Vi, som går køkkenvejen« (1937).

Det var en fornem præstation i løbet af trekvart år at kunne føre tre udstyrsmæssigt store operetter til succes. Naturligvis kunne de ikke umiddelbart afløse hinanden. Ind imellem måtte puttes nogle mindre krævende ting. Således prøvede man at genskabe 90-ernes hyggelige atmosfære i Jens Pedersens og Gustav Wiedes komedie »Første violin« (16.-3.-37). Som de tre grånende fanatiske musikelskere og ægteskabshadere så man Islev Petersen, Duval Mols og Michael Kampf. Sidstnævnte – for hvem stedse selv den mindste birolle var en hovedrolle – spillede som lektoren med de forbandede

seler med en sådan voldsomhed, at hele scenen og kulisserne gyngede – hvilket fremkaldte spontant bifald hos de yngre elementer på balkonen, men knap nok hos det mere satte publikum, der bedre kunne goutere Duval Mols' smørrede grin, øjensmut og fjoget-godmodige måneskinsudtryk i det røde ansigt⁴.

Af en helt anden art var det tidligere kort nævnte, af Mogens Dam oversatte engelske lystspil »Hvem er far'n?« (2.-6.-37), hvori pointen er, at husets unge datter – Lene Sigismund – for at blive fri for sin uvelkomne forlovede »tilstår«, at hun skal have et barn med en ukendt mand – hvorefter omtrent alle stykkets mandlige personer bliver udlagt som sandsynlige fædre. Da snyderiet opdages, opklares det til gengæld, at husets fine søn har bragt husassistenten i omstændigheder – og det var derfor, Lily Broberg ikke måtte blive husassistent denne gang.

En tredje genre, nemlig folkekomedien, repræsenterede »Ballade i baghuset« (7.-11.-37), hvori man for første gang så den unge Kjærulf-Schmidt – i en lille rolle som advokat – og hvori Erik Winther vendte tilbage til Århus. Han repræsenterede de juridiske paragraffer, der blev stillet overfor den folkelige retsbevidsthed, personificeret i Duval Mols med Kejser Wilhelm-skæg.

Endelig bød året på Jens Lochers lystspil efter Sigrid Boos efterhånden halvklassiske bog »Vi, som går køkkenvejen« (11.-12.-37) med Ebba Amfeldt i husassistenten Helgas rolle og den unge chauffør spillet stilfærdigt og sympatisk af Kjærulf-Schmidt.

Ebba Amfeldts tilbagevenden skete dog allerede i årets revy (7.-9.-37), der under titlen »Leve kærligheden« afløste »Baja-

deren«. Hun fik en bragende velkomsthilsen, da hun sprang frem som kæk søofficer og sang byens pris. Sammen med revyens gæst, Gunnar Lemvig, havde hun et virkelig fint nummer – en ungarsk rapsodi, hvor de var udklædt som henholdsvis violin og cello. I øvrigt var finalerne i revyen henlagt dels til Ungarn, dels til Holland, uvist af hvilken grund, mens det lokale indslag stort set indskrænkede sig til lidt snak om rådhus-projekt-konkurrencen, som havde rejst den livlige debat om problemet: tårn eller ikke tårn? Duval Mols foreslog at spare arkitekten og tage en kringlevrider, der nok skulle sørge for gesvejsninger både forlæns og baglæns og til begge sider.

IB SCHÖNBERG – der på den tid vel nok efterhånden var den populæreste blandt landets morsomme mænd – havde på Det ny teater haft en drønende succes i Walter Ellis' 3 akters farce »Verdens rigeste pige«, hvor titelrollen spillede af Lis Smed. Senere gentog han i Odense onkel Tobias' rolle med Karen Lykkehus som partnerske. Ikke underligt, at Vennelyst lod sig friste til at give stykket her (21.-1.-38) og lade Ibbermand få Ebba Amfeldt som medspillende. Historien om den rare, landlige onkel, som uden at bryde sig om familiens fornemme nykker bramfrit og respektløst hjælper sin fattige niece til velfortjent ægteskab og lykke, gik naturligvis også i århusianerne som varmt brød. Schönberg brugte alle sine træfsikre tricks og kvalte næsten totalt sin medspillende. Kjærulf-Schmidt, der tiltalte publikum som en virkelig nydelig ung engelsk Sir, måtte anstrenge sig kolossalt for ikke at blive udslettet af den digre og højtråbende gæst. Kjærulf-Schmidt havde advaret den store mand, men denne vedblev at råbe de andre

Ib Schönberg og Ebba Amfeldt i »Verdens rigeste pige«, Vennelysts store succes i 1938.

sønder og sammen, indtil Kjærulf-Schmidt gjorde gengæld.

En aften kom Mikkelsen hen til den unge næsten-debutant og sagde begejstret:

– Det var sateme godt, Schmidt, De skal ha' en sjus, skal De.

Da de sad ved sjussen, ventede Kjærulf-Schmidt jo på at få den fremsatte ros uddybet, men der kom ikke noget, og han sagde derfor forsigtigt: Nå, syntes De godt om mig i aften, Mikkelsen?

– Ja, lød svaret, jeg havde sateme ikke troet, De kunne råbe så højt⁵.

Således fandt Kjærulf-Schmidt altså ikke

En læseprøve med Ib Schonberg som instruktør. Fra venstre Schonberg, Kjørulff-Schmidt, Ebba Amfeldt, Carla Christiansen og Edith Zeuthen.

alene udvej for, at hans røst ikke skulle lyde som en hvisken ved siden af Schönbergs, men fandt også vejen til chefens hjerte.....

Men når tæppet faldt, og Ib smed paryk og skæg og træn frem i projektørlyset, ja, da var det jo ham, bifaldet gjaldt. Hvor han var med, kom folk kun for at se ham.

Men også uden for scenen levede Schönberg under sit Århus-ophold som i en rus af fest og glæde. Han strøede om sig med gaver og traktementer og soledede sig som et barn i succes'en. Det var utrolige påfund, hans barnlige sind kunne føre til. En aften trådte

han med en kollega ud på balkonen på hotel »Royal« og råbte ned til chaufførerne på Texas holdeplads på Store torv, at de allesammen skulle køre torvet rundt nogle gange – og sende regningen over til ham. Og mens bilerne foer pladsen rundt efter hinanden, stod de to skuespillere og morede sig som et par kåde skoledrenge⁶.

Men en dag, hvor der ikke som sædvanligt var udsolgt i Vennelyst lidt over middag, blev Ib gram i hu og forlangte stykket taget af plakaten omgående. Nu ville han spille »Den grønne elevator« i stedet. Med kæmpe-

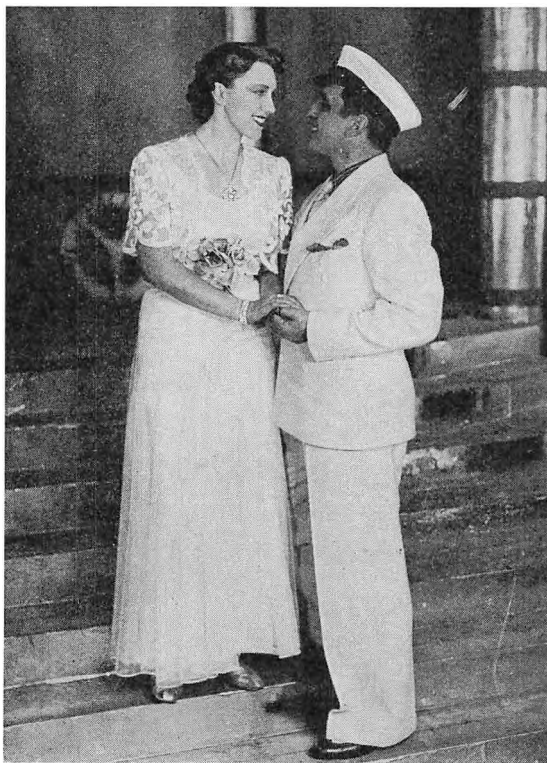
Fra »Tre mand på een hest«: Duval Mols, Kjærulf-Schmidt, Peter Malberg, Lily Broberg (som neger), Rosenvold, Ebba Amfeldt og William Knoblauch.

annoncer blev Hopwoods stykke slået op som »alle tiders største farce-succes«. Men det blev det i hvert fald ikke på Vennelyst. Mens Ibs første forestilling havde gået for fulde huse i to måneder, holdt »elevatoren« sig kun gående i een trods udmærket spil af Lene Sigismund som Billys kone, Kjærulf-Schmidt i Jacks og Ebba Amfeldt i Blanches rolle. Ib Schönbergs korpus og spillefacon passede langt dårligere til dette stykkes Billy end til onkel Tobias.

Da den sørgelige fejlvurdering gik op for Schönberg, blev hans humør ikke godt. Og

da en aften kort efter premieren en af etablissementets tjenere nærmede sig den store mand og bad ham skrive et par ord i hans lille datters autografbog, prentede Schönberg disse ord: »Een gang Vennelyst, aldrig mere Vennelyst«. Beklageligt nok fik direktørparret bemærkningen at se, og så var den festlige stemning kølnet yderligere.

Alligevel tog byen en hjertelig afsked med Schönberg, da han 1. maj drog afsted efter 110 dages gæstespil, og efter at have iscenesat Vennelysts efterfølgende forestilling. »Den lille butik«, for hvilken bedrift han ved pre-

Johnny Rosenvold og Dyre Jespersen i operetten »Lykken ombord« 1938.

mieren (29.-4.-38) fik en gigantisk laurbærkrans hængt om halsen. Ved Københavnsdamperens afgang dannede århusianerne i tusindtal æresspalier for den folkekære kunstner, der gavmildt uddelte autografer – uden tilføjelser. Men som det mest sensationelle ved hjemrejsen noteredes det i pressen, at Schönberg tilfældigvis som rejsefælle fik Carl Alstrup, med hvem han i længere tid havde haft en alvorlig kontrovers, og mens folk på kajen råbte hurra for begge berømt-hederne, blev de to forsonede!?

»Den lille butik« blev helt båret af Ebba Amfeldt som en stakkels generalsenkes dat-

ter, hvis mor nu, ak og ve, må stå i en tobaksbutik, men heldigvis oplever, at en greve gifter sig med datteren. Som komediens »skurk« præsenteredes William Knoblauch, der hermed tiltrådte et ikke særlig langvarigt engagement på Vennelyst efter 14 sæsoner på Århus teater; publikums krav om at få ham tilbage til scenen på Bispetorvet var så kraftigt, at det ikke kunne siddes overhørigt ret længe.

Efter det vellykkede Ib Schönberg-gæsteri engageredes Peter Malberg til at gæstespille i Holmes og Abbotts lystspil »Tre mand på een hest« (27.-5.-38). I øvrigt var alle roller strålende besat med teatrets smukke buket af habile skuespillere: Knoblauch, Ebba Amfeldt, Carla Peter Christiansen, Lene Sigismund, Lily Christensen-Broberg, Kjørulf-Schmidt, Erno Müller, Duval Mols, Rosenvold, Islev Petersen og Michael Kampf.

Som sommerforestilling var valgt en revy-operette af den tyske komponist Fr. Raymond, der selv overværede denne skandinaviske urpremiere på hans produkt, som Flemming Geill havde lavet dansk tekst til og kaldt »Lykken ombord« (1.-7.-38). I 16 billeder førtes man til fjerne strande og færdedes blandt danske sømænd i Østen, men også rent lokale indslag var der, således Duval Mols' legendariske replik: »Jæ æ fra Århus – den kender do da nok – »Smilets by«.« – Ingen andre har kunnet udtale »smilets by« som Mols, og intet medvirkede så afgørende til at kvæle udtrykket som turist-slogan allerede i fødslen. Stykkets sanglige hovedroller var igen lagt i Dyre Jespersens og Johnny Rosenvolds hænder. Hun var i stadig udvikling, og hendes stemme fik stedse større smidighed og fylde. Hendes Matros-Gretes vemodig-forelskede vise i havnekejpen i

Bangkok allerede i stykkets første scene var næsten aftenens hovedeffekt – trods den banale tekst med refrænet »Jeg er forelsket, så forelsket«. Dyre Jespersen foredrog »Min sang skal tone«, og sammen havde de duetten »Lyse og mørke timer«, hvorpå Johnny Rosenvold slog succes'en fast med arien »Fremad med lykken ombord«. Bjerregirls og et herrekor udfyldte de brogede billeder – og resultatet var to måneders fulde huse.

Ovenpå en sådan anstrengelse kunne man slappe af med nogle farcer. I den franske 3-akter »Spydkasteren« (9.-9.-38) havde Erno Müller sin officielle debut som en ung mand, der får påduttet faderskabet til et uægte barn. Heri brillerede i øvrigt Emmy Schønfeld og Carla P. Christiansen som et par evigt uenige søstre.

Så genoptog man »Palles kærester« (2.-10.-38) med Emmy Schønfeld og Duval Mols i deres gamle glansroller, sidstnævnte endnu morsommere end fire år tidligere. Fedtet i frakken, sveden i grinet, polisk i blikket skabte han her en rigtig jysk røgterskikkelse; og så havde han fundet på hver gang han tog en dram at kvittere med et »Hopl«, der lød som amen efter præstens prædiken. Med harmonikaen over knæene sang han sin vise om Ole og pigen og sluttede hvert vers med et »Duddelidej«, der var u-efterligneligt. Af alle Duval Mols' roller vil denne sikkert blive stående længst i erindringen.

Det italienske lystspil »Jeg kender Dem ikke« (6.-11.-38), i hvilket Lily Broberg officielt debuterede, var en fiks, let og velturneret komedie om en hustru, der arrangerer hukommelsestab efter at have overrasket manden sammen med hans stenograf-

dame. Så dukker en nervespecialist op i hjemmet – og det bliver temmelig indviklet for den lille frue. Der var gode roller til Ebba Amfeldt og Erik Winther, men ikke mindst blev stykket præget af Kaj Mervild, der spillede en af hovedrollerne, og som havde iscenesat stykket, ligesom han også

Lily Brobergs officielle debut i »Jeg kender Dem ikke«, november 1938. Her ses hun (til venstre) sammen med Ebba Amfeldt.

Duval Mols som den med længsel ventede Århusborger nr. 100.000 i Vennelyst-revyen 1939. Tegning af M. Hougaard.

iscenesatte den efterfølgende farce-operette »Den kærlighed – den kærlighed« (2.-12.-38) af Carl V. Meincke og Willy Kjerulf. De charmerende to par i denne musikalske spøg udgjordes af Harald Hejst-Gerda Sprehn og Erno Müller-Ebba Amfeldt.

Byen stod i forventningens tegn i disse år: det nye rådhus var ved at blive rejst; man skulle snart tage mod borger nr. 100.000, og i 1941 skulle stadens 500 års jubilæum fejres. Der var baggrundsstof nok for Flemming Geills »Århus-revy«, som løb af stabelen lige efter nytår (8.-1.-39). I revyens slutningsoptrin så man da også det nye byens hus

med vajende flag omkring og hvidklædte unge damer i forgrunden. Og midt i tummelen skreg Mols som lille baby i barnevognen – selveste nr. 100.000: »Ka' man så få fred«. I øvrigt opvartede han med en morsom lokal vise »Der mangler både det ene og det andet«, og sammen med Rosenvold sang han om, at »man venter sig så meget, og så får man så lidt«. Rosenvold viste sig også som en strålende danser. Ja, dans var der i det hele taget meget af. Ikke blot som sædvanligt et stort Holger Bjerre-kor, men også en Lambeth-walk udført af Lily Broberg og Erno Müller samt af det komiske par Carla P. Christiansen og Michael Kampf.

Et nyt gæstespil med Peter Malberg som Balder Svanemose i »Peter den Store« (3.-3.-39) måtte naturligvis blive en stor succes; men ikke mindre vellykkede blev de to operetter, hvormed direktør Mikkelsen sluttede sit regentskab i Vennelyst.

Mikkelsen fyldte den sommer 60 år og havde besluttet sig til at opgive det slidsomme dobbelthverv som både teaterleder og restauratør for at slutte af som han begyndte i Århus: som forsamlingshus-vært. Han havde fået en kontrakt om forpagtningen af Østergades forsamlingsbygning. Til gengæld skulle Vennelysts drift overgå til stedets mangeårige overtjener Kaj Hansen, som skulle have Duval Mols ved sin side som kunstnerisk leder.

Et hyggeligt familieforetagende havde Vennelyst ellers udviklet sig til: Med fatter Mikkelt selv svævende over hele det store foretagende, med hans kone i køkkenregionerne og datteren og svigersønnen på scenen. Men nu skulle det altså være forbi.

Man tør sige, at Mikkelt sagde farvel med manér. Først kom der en ny skandinavisk

Finalen i Vennelyst-revyen 1939. Hvidklædte unge damer foran det flagsmykkede, endnu ikke opførte nye rådhus.

Fr. Raymond-urpremiere; denne gang gjaldt det operetten »Marielu« (21.-4.-39), som Fl. Geill havde bearbejdet og Halfdan Rosen-vold iscenesat. Mens »Lykken ombord« havde været en knald-operette med skurke-streger og ædle bedrifter, var »Marielu« ly-risk-sentimental med tårevædet tekst. Johnny Rosen-vold i titelrollen havde fået Harald Hejst som partner, et lidt uheldigt valg, da deres stemmer ikke klædte hinanden. Ope-rettens »andet par«, Ebba Amfeldt-Halfdan Rosen-vold rykkede derved i forgrunden og sang og dansede sig ind i publikums hjerter. For Ebba Amfeldt var det afsked med Venne-lyst. Hun skulle fra efteråret påny til Kasino – og Knoblauch tog også afsked og vendte tilbage til sin gamle arbejdsplads.

Mens man forberedte Mikkelsens afskeds-operette, serveredes Alfred Åtofts lille lyst-spil »En tosset svigerdatter« (19.-5.-39), og så kom Danmarks-premieren på den strå-lende opsatte »Saison i Salzburg«, ligeledes et Fred Raymond-produkt, fordansket af Fl. Geill. Scenen havde fået en ekstra ud-bygning helt ud til orkestergraven for at skaffe plads til de i alt 36 medvirkende. To så fornemme gæster som Gerda Gilboe og Edgar Hansen var engageret, men naturligvis var også Johnny Rosen-vold med i de sanglige opgaver. Den muntre tyroler-ope-rette om fire pars indbyrdes kissemissierer skiftede mellem solosang, duetter, terzetter og korsang og var så fikst arrangeret, at hvert af de fire par egentlig talte til sit

Direktør Mikkelsens afskeds-operette i Vennelyst indledtes med dette fikse kor-optrin.

publikum, så underholdningen kom til at spænde fra det drivende sentimentale over lystspillet til den rene farce. Edgar Hansen havde Johnny Rosenvold som partnerske i den seriøse del, Gilboe og Rosenvold bevægede sig på det muntre plan, og så var der Elna Lund-Hansen-Harald Hejst på mellemstadiet, inden man kom til det barokke par Carla Christiansen-Vald. Brodthagen. Og uden for parrene stod Duval Mols.

Stykket gik 75 gange for fulde huse – og een gang for næsten tomt. Det var den 3. september, den dag, England og Frankrig trådte ind i krigen. Da var der knap 100 mennesker.

Med en verdenskrigs truende skyer over hovedet var Mikkelsen utvivlsomt lettet ved at forlade et teater i succesens tegn. Ikke

blot havde han sat gode forestillinger op. Han havde også skabt tradition for fine programmer i timerne efter forestillingerne, hvor der optrådte solister som Osvald Helmuth og Edgar Hansen. Hver halve time afbrødes dansen af et solist- eller artistnummer. Eksempelvis kan citeres fra et program i 1938: Kl. 22,30: 8 Bjerre-girls. 23: De 3 Alfredos, excentriske akrobater. 23,30: Solodanserinden Maud Anker. 24: Harston Brothers, springbræt og ikariske lege.

Og så orienteredes man i programmet om, hvornår sidste sporvogn, bus og tog i alle retninger afgik.

Men i høj grad medvirkende til den dejlige stemning var Helmuth Lose, som til enhver forestilling arrangerede vel afstemt musik og dirigerede ikke med højtidelig taktstok, men

med et lille umærkeligt vink i ny og næ fra sine sorte øjenbryn, ja, blot fra sine øjenhår⁸.

Da efterårsløvet faldt i det gamle anlæg, forlod Mikkelsen sin bolig i Vennelyst. Den sidste aften holdt han efter tæppefald en

lille tale fra scenen; personalet overrakte ham blomster og et maleri af Vennelystbygningen, og så var ægteparret Mikkelsen værter for sidste gang – ved et afskedsgilde for 60 personer.

Stor teknik på lille scene

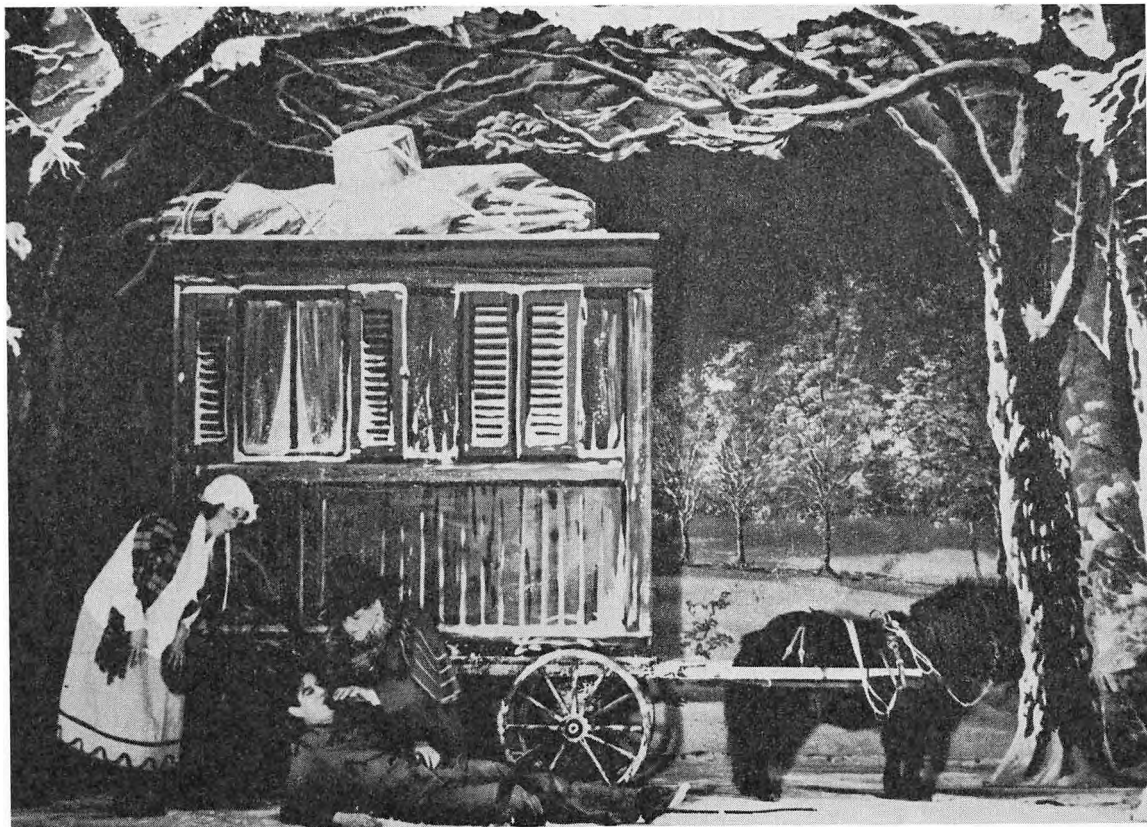
Fra sin direktørtid på Århus teater, der sluttede i 1913 efter uoverensstemmelser med repræsentantskabet, lå den senere i København bosatte teatermand Jacob Jacobsen inde med rettighederne til de to folkekomedier »London i lygteskær« og »De små landstrygere«. Det har uden tvivl voldt ham en vis fryd, at de skulle opleve genopførelse i Århus – på en anden scene end den, der vragede ham, og at han selv skulle få lov til at være iscenesætter, da »London i lygteskær« i efteråret 1936 kom op på Kasino. Direktør Erik Henning-Jensen protesterede på Århus teaters vegne mod opførelsen, men justitsministeriet mente ikke at kunne give ham medhold. Og da Rich. Mortensen året efter spurgte Henning-Jensen, hvad han ville sige til, at man også spillede »De små landstrygere«, svarede denne, at det jo ikke nyttede ham noget at sige nej¹.

De gamle folkekomedier med deres sentimentalitet, deres heltebedrifter og skurkestreger var bygget op i storstilede naturalistiske dekorationer og med virkemidler, som nærmede sig filmens, og de blev derfor en virkelig ildprøve for den lille scenes tekniske formåen, en scene, hvis åbning var 8 meter bred og hvis dybde var 6 meter. Det lykkedes Rich. Louw i »London i lygteskær« (18.-11.-36) at bygge et 2-etages hus på scenen og at fremtrylle en overraskende dybdevirkning i den store gadescene. Og man oplevede her – som i øvrigt gentagne

gange ved Louws dekorationer – at publikum klappede begejstret ved tæppets opgang for en mennesketom scene, blot for scenebilledets skyld. Det gjaldt panoramaet med de tusind lys i baggrunden og endnu stærkere vinterscenen på landevejen, hvor sneen falder, mens beboelsesvognen ruller ind.

Med Poul Jensen som flot og mandig helt, Kaj Christensen i skurkens rolle og Ebba Amfeldt i den kåde drengfigur »Shakespeare« gik stykket over brædderne i næsten 3 måneder. Blandt de medvirkende var også en lille ponyhest, »Colibri«, som hver aften blev bragt til teatret fra Århus Zoo – da det blev snevejr måtte det ske i en taxa. I Kasinos gård var der lavet et indelukke af et omvendt bord, og stående i dette halede dyret ad en slidske op over jerntrappen til scenen, indtil den firbenede aktør lærte selv at løbe op. En aften, mens »Colibri« stod og ventede i kulissen, spiste den indholdet af en grøntvogn, der skulle ind på scenen – og i øvrigt gik den hver aften efter endt optræden ned i kaffekøkkenet og fik sukker. Det var dens honorar².

I »De små landstrygere« (10.-10.-37), der, som en anmelder skrev, bød publikum »lidt gys, lidt gråd og lidt grin – over en drink«³, så man som et nyt udslag af Rich. Louws scenetekniske fantasi, selve slusen ved Austerlitz-broen i Paris åbne sig og vandet styrte ned i sprøjtede kaskader. En ny dame, Else Wentzel, spillede den ene af

Scene fra »London i lygteskær«: Carla Christiansen og Viggo Olsen hjælper den liggende mand, Poul Jensen. Foran gøllervognen ponyen »Colibri«.

de små landstrygere, drengen Fanfan, mens den brystsyge Claudinet spillede af Grethe Falle-Fallesen. I øvrigt måtte hele personalet medvirke, endog i flere roller gennem de 8 afdelinger. Således så man Viggo Olsen med en hidtil uovertruffen drankernæse for straks efter at præsenteres for samme skuespiller som højfornem legationsråd med sort fuldskæg og fed cigar. Og Ole Sejersen var både krovært, politibetjent og alterdegn i aftenens løb.

For at blive ved folkekomedierne fra År-

hus teaters tidligere repertoire og ved dekorationsteknikens triumfer på mini-scenen så sejlede også »Barken Margrethe af Danmark« (26.-12.-37) med Chr. Bogøs og Ravn-Jonsens tekster og Lauritz Howalts og Henry Carlsens musik over Kasinos skueplads i Ellen Mortensens iscenesættelse. Under stormen gyngede og slingrede barken mellem bjergkyster, så tilskuerne næsten blev søsyge, og bølgerne sås i voldsomt oprør. Men i øvrigt dukkede i baggrunden gang på gang havne- og søscenerier fra danske sommer-

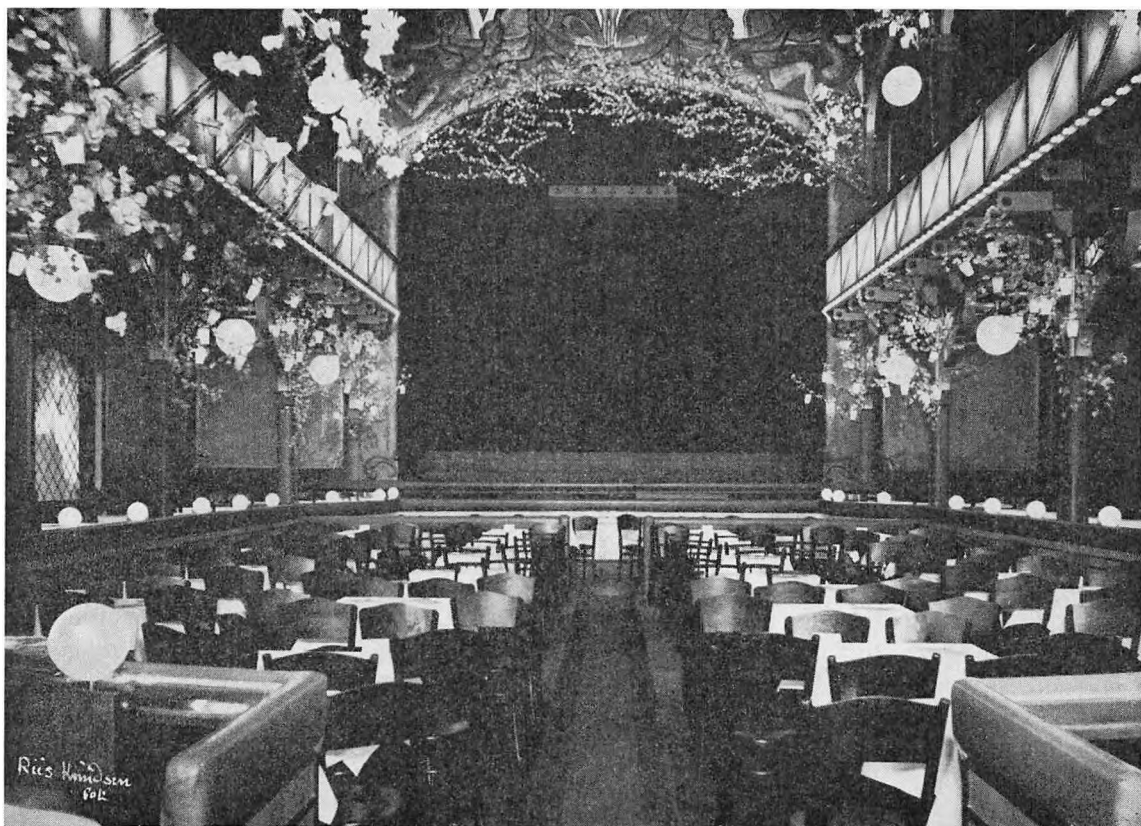
kyster frem. Else Wentzel havde påny fået tildelt en drengerolle – som skibsdrengen Kristian, og andre vellykkede sømænd var Kaj Voigt og Viggo Olsen.

Også delvis i folkekomediestilen var Axel Frisches og Fl. Lynges »Politistation 11« (5.-2.-37) med viser af Viggo Barfoed til Kaj Normann Andersens melodier. Et »dagligliv i 10 billeder« blev stykket kaldt. Der var en stor hovedrolle til Ellen Mortensen, og i øvrigt medvirkede Brøndum Hansen og teatrets egne kræfter.

Paul Holck Hoffmann, der havde haft en

heldig hånd med »Champagnegaloppen«, havde også forsøgt sig som forfatter til en komedie om det gamle håndværkerliv »På valsen« (30.-3.-37), hvortil Alfr. Kjærulf havde skrevet sange. Man fulgte en ung håbefuldmænd på en vandring fra den gamle fabrik gennem Tyskland, Svejts og Italiens skønneste egne, til han atter stod hjemme ved fabrikken med færdige opfinder-patenter i lommen.

Operetten svigtede man dog ikke helt. Således genoptoges efter 5 års pause »Forår i Heidelberg« (27.-8.-37) – denne gang med

Kasinos indre heidelberg-smykket i 1937.

Fra verdenspremieren på operetten »Marinens drenge« 13. januar 1939. 2. akts finale. I forreste række fra venstre: Bea Zoltana, Viggo Olsen, Ellen Mortensen, Kaj Voigt, Dolly Helstrup, Berge Andersen, Lily Beck, Henry Knudsen, Else Nielsen, Poul Jensen, Inger Morville, Chr. Christiansen, Inger Bagger.

den forgudede Edgar Hansen som gæst. Og der var sørget for, at alle hans beundrere kunne få ham med hjem, idet der var gratis uddeling af hans billede. Ellen Mortensen havde sin gamle glansrolle, mens man som stykkets unge pige havde indforskrevet Grethe Østergaard. Teatersalen var overdådigt smykket i Heidelbergstil som ramme om scenens rene, glade kulisseromantik.

Senere havde Kasino skandinavisk urpremiere på en såkaldt »Tyroler-revy-operette« med titlen »I den grønne skov« (18.-4.-38) af V. Tolarski med musik af Jera Benes. Ellen Mortensen havde oversat

og bearbejdet den, Chr. Bräuninger tilrettelagt musikken, og Holger Bjerre arrangeret dansene – og der var bestilt kostumer fra Wien. Da forestillingen var i 17 billeder, måtte der – formedelst manglende drejescene – foretages sceneskift ved hjælp af forhæng og kulisser, der rasede frem og tilbage, op og ned. Som et eksperiment havde man betroet den sanglige hovedrolle til en ikke-skuespillerinde, den århusianske koncertsangerinde Gudrun Kesmodel, der klarede det musikalske fortræffeligt, men knap så godt det øvrige, og da forestillingen genoptoges om efteråret, havde hun overladt rollen til Gudrun Knudsen.

Børge Andersen og Ebba Amfeldt
samt Fr. Slott (med lygten)
i »Mr. Cinders« 1939.

Helsingør-revyen, der normalt var blevet flyttet til Vennelyst, blev i 1938 givet i Kasino i sin lokaliserede form og under titlen »På samleband«, ganske godt dækkende over indholdet: et show uden nogen tråd eller idé, men med den sommers allerede kendte landeplager, således Helmuths »Konen, kællingen, madammen«, som Kaj Voigt gengav på sin egen manér. Ellen Mortensen sang om »Mors dag« og fejrede triumf i det flotte optrin »Zigeuner-bryllup«, som afsluttede 1. akt. Foruden 10 Bjerre-girls medvirkede den meget dygtige og særprægede danserinde Bea Zoltana, som var gift med den ungarske komponist Louis Lajtaj. Han overværede premieren i Kasino og kom bagfter til at røbe, at han havde musik liggende til en endnu uopført operette. Inden længe havde Erik Lassen og Åge Steffensen lavet tekst til hans musik, og under navnet »Marinens drenge« havde operetten da verdenspremiere i Århus 13. januar 1939. Rich.

Mortensen havde købt eneretten for Danmark og solgte senere stykket til Nørrebro teater i København tillige med Kasinos udstyr. Ellen Mortensen havde været i Paris for at hente kostumer, og som ny kapelmester var engageret Carl Norring. Store forberedelser var således truffet for en vellykket stabelafløbning af det maritime produkt, der i 16 afdelinger skildrede søkadetliv på et engelsk krigsskib. Richard Louw havde nærmest måttet gøre mirakler for at fremtrylle store krigsskibe, lystyachter, radiokabiner, skibsdæk, skolestuer, cafeer, urskove og balsale samt hele Monte Carlo og næsten hele Tahiti, hvor handlingen kulminerede.

En række nye kræfter var engageret, således Dolly Helstrup og Børge Andersen fra Folketeatret og den fhv. barnestjerne i de danske Dickens-stumfilm Else Nielsen fra Apollo.

Anstrengelserne belønnedes med 2 må-

neders pænt besøg og resulterede i, at Børge Andersen knyttedes til Kasino for en længere tid. Med sit friske, drengede humør vandt han sig et stort publikum, der nogle år senere fulgte ham til Århus teater, hvor han var i 6 sæsoner.

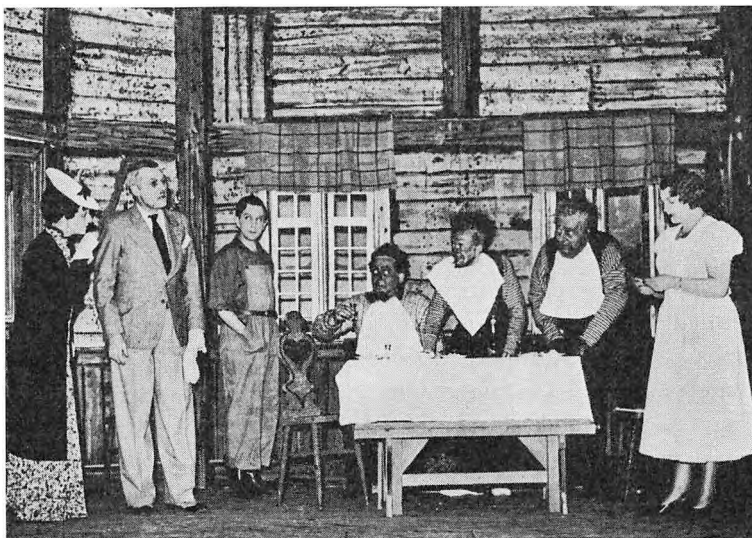
Børge Andersen så man bl.a. sammen med Gudrun Knudsen som ægteparret Larsen i en anonym forfatters komedie »Verden er Larsens –« (12.-3.-39), formet som et svar til Kjeld Abells »Melodien, der blev væk«. På ret naiv måde satte forfatteren nøjsomhedens og tilfredshedens evangelium op mod den Abell'ske utilfredshed på den lille mands vegne.

Bedre var lystspillet »Patsy« (11.-8.-39) af amerikaneren Barry Connors, oversat af Ludv.Brandstrup. Historien om to søstres kamp om den samme mand var et stykke, der adskilte sig behageligt fra de halvfjogede farcer. Den krævende kvindelige hovedrolle, som i København havde været spillet af

Karina Bell, var her betroet Ebba Amfeldt, og de øvrige fem medvirkende var: Børge Andersen, Erik Winther, Gudrun og Henry Knudsen og Else Nielsen.

Meget vellykket var også opførelsen af farce-operetten »Mr.Cinders« (29.-9.-39), oversat fra engelsk af Holger Bech og med de samme skuespillere i de største roller. Ebba Amfeldt skabte påny en strålende figur som den rige millionærdatter, der tager stuepigeplads i en rig fiskelimfabrikants hus for at vinde sin elskede. Hun sang sødt og muntert, naivt og skælmsk – og Børge Andersen som hendes partner afslørede sig som en fortræffelig stepdanser.

Efter nytår vendte man tilbage til folkekomedien med »Brødrene Østermanns huskors« (14.-1.-40) med Ellen Mortensen som huskorset, personificerende et væld af energi, ukuelighed, godhed og humør med tindrende smil om munden og fortrolige blink i øjet. Fr.Slott, Kurt Olsen og Viggo Olsen var de

I »Brødrene Østermanns huskors« ses her fra venstre Gudrun Knudsen, Henry Knudsen, Ole Larsen, Viggo Olsen, Kurt Olsen, Fr. Slott og Ellen Mortensen.

tre brødre. Nyengagerede var Ole Larsen og Lise Wantzin, der også medvirkede i den efterfølgende langvarige succes »Københavnnerliv« (2.-2.-40). Skønt et udpræget københavnerstykke slog denne cavalcade over livet i Danmark gennem tre generationer ikke mindre an hos jyderne end i hovedstaden. Først og fremmest takket være de strålende melodier, dernæst fordi man havde engageret den fhv. århus pige Ellen Gottschalck til den store gennemgående hovedrolle, hvor hun som ung rullekone føder en søn under Christiansborg slots brand og til slut ses i Tivoli som 80-årig bedstemor. Scenerne kædedes sammen med morsomme lysbilleder, og 4 Bjerre-piger viste udviklingen i klædedragt fra tournure til moderne badedragt og sportstøj.

Før tæppet gik op, meddeltes det, at man ville præsentere hele personalet på lysbilledlærredet. Det skete på den måde, at man så fotografier af dem som småbørn – Ellen Gottschalck på maven på et isbjørneskind uden tøj på. Det var et af Richard Louws kostelige påfund⁴.

Der var i alt 30 medvirkende, og scenen viste sig for en gangs skyld virkelig for lille til denne omgang Danmarkshistorie. Men når Ellen Gottschalck sang »Jeg er så glad, når solen skinner«, smittede hendes livsglæde af på publikum – og det kunne nok behøves. Stadig sortere skyer trak i de krigsmåneder over den europæiske himmel. Da lynnedslaget kom den 9. april, havde Kasinos muntre Danmarkshistorie været set af over 30.000 og skulle snart være afsluttet, da Ellen Gottschalck skulle tilbage til København midt i måneden. Nu blev afslutningen brat fremskyndet. Den dag, de tyske tropper greb ind i Danmarkshistorien, var der så få

tilskuere i Kasino, at direktøren aflyste – ikke blot den aftens, men også de resterende forestillinger.

I stedet slog man efter nogle dages overvejelser ind på at spille kabaret. Op gennem trediverne havde der i tilslutning til forestillingerne, afvekslende med dans i begge etager været optræden af både kabaret-selskaber og solister. Således var der både i 1938 og 1939 om efteråret indrettet en intim scene på 1. sal, hvor der samtidig med de større forestillinger i teatersalen opførtes det københavnske to-mands show »Ny Ravnsborg-revyen« med Hjalmar Hansen og Carl Johan Hviid som eneste aktører i både mands- og kvinderoller – en fysisk kraftpræstation. Entreen til denne fornøjelse var – 50 øre.

I foråret 1938 opførte man efter forestillingen i teatret en parket-revy i 15 afdelinger af Rocatis, udført af etablissementets egne kræfter. Og mens Henry Carlsen opholdt sig herovre, foranstaltedes der en række muntre aftener, som bl.a. omfattede »børnebal for voksne«, hvorunder »onkel Henry« udleverede glansbilleder og præmier i form af gyngeheste og legevogne, mens man gik rundt og sang »Jeg gik mig over sø og land«.

Nu, efter besættelsen, indlagdes både Ellen Mortensen, Ebba Amfeldt, Viggo Olsen og Ole Larsen, suppleret med Else Arnold i et »åbent hus«-program under titlen »Morsom aften«, afløst i maj af et nyt stort kabaret-program i 23 afdelinger med bl.a. Aase Brandt, der fik en stormende modtagelse. Senere på sommeren kunne man nyde Richard Stangerups show-band og Marimba-orkester, hvis planlagte Londonrejse var blevet hindret af begivenhederne.

De af teatrets skuespillere, der havde fået

Ellen Gottschalck og Ebba Amfeldt
i »Københavnerviv«, der havde
premiere februar 1940 og sluttede
i utide 9. april.

en ufrivillig ferie i dagene 9.-15. april, anlagde sag mod teatret for at få løn for disse dage, og ved en voldgift blev teatrets påstand om force majeure underkendt, og personalet fik tilkendt 1400 kr. På samme måde måtte Vennelyst betale aflsyningserstatning til sin københavnske gæsteskuspiler.

Snart havde imidlertid rådvildheden i besættelsens første uger fortaget sig så meget,

at Kasino vovede sig i lag med en rigtig sommerrevy i ikke mindre end 30 afdelinger. Sommerrevyen (2.-7.-40) var komponeret af Gunnar Brandt, der selv stod i orkestergraven, og de medvirkende var Ebba Amfeldt, Ellen Tyron-Priisholm, Børge Andersen og Viggo Olsen, men først og fremmest Albert Gaubiers ballet. Det var symptomatisk for forestillingens karakter, at balletmester Gaubier straks ved aftenens begyndelse skubbede

Børge Andersen til side som konferencier og sagde, at det kunne han selv, oven i købet på dansk, skønt han var fra Budapest. Thi aftenen var præget af dansen, ikke af ordet, det undertrykte ord, og derved fik den lille indledning en flertydig mening.

Gaubier fortalte så, omgivet af 7 yndige damer, Snevideeventyr og spanske jalosidramaer og fremtryllede wienerвальс, russerdansen og can-can. Og så dansede han selv den store revolutionsdans, hvormed han 9 år tidligere – med Zenia Dish som partnerske – havde henrykket århusianerne i Vennelyst. Ebba Amfeldt gjorde umådelig lykke med en situationsvisse om den lille andedam under uvejret, og Børge Andersen morede som en fodboldentusiast.

Da Gaubiers ballet skulle rejse ved månedens udgang, indlagdes 1. august Viola Rosés ballet – over hvilken der var et mere lyrisk skær – og en gennemgribende fornyelse af viserne blev foretaget. Ebba Amfeldt havde en vise, »Lille Tulle pladder«. Når hun her varierede refrænet »Pladder – pladder – pladder«, ville bifaldet ingen ende tage. Balletdanser Kaj Smith havde sammen med Børge Andersen og Viggo Olsen et komisk nummer som »balletdanserinder« og en skovturs-terzet, og efter forestillingen fortsatte han i parkettet med at lære publikum en såkaldt »oredans«.

Som om intet var ændret i andedammen, kørte man derefter igen løs med farcerne. Først kriminalfarcen »Spøgelsetoget« (8.-9.-40) – en ny triumf for sceneteknikken, for et buldrende tog foer virkelig forbi, mens publikum gøs og lo. Ellen Mortensen, der havde iscenesat, optrådte med rædselsfuld bleg maske, Viggo Olsen, grøn i ansigtet, faldt som stendød ind på scenen, mens Ellen

Priisholm sjokkede rundt med en papegøje i et bur. Også farcen »I Bettys seng« (6.-10.-40) var barokke scenetricks med knock about-numre og legen skjul i rasende tempo i klædeskabe, under sengen, i telefonbokse m. m., udført af Ebba Amfeldt, Børge Andersen, Viggo Olsen, Ole Larsen og Carla P. Christiansen m. fl.

Og så sluttede man 1940 af med firmaet Arnold & Bach's farceoperette »Olly-Polly« med musik af Kollo (8.-11.-40). Her dannedes par nr. 1 af Gurli Gilda – i titelrollen – og Ole Larsen, mens Ebba Amfeldt og Børge Andersen dannede det andet par. Børge Andersen havde især en stor rolle og havde indstuderet dansene.

I december fejredes etablisementets 40 års dag. Marinius Olsens gamle prolog blev fremsagt – og derefter en lille epilog, forfattet af Ellen Mortensen.

Og imens besluttede hr. og fru Mortensen at skrive den virkelige epilog for teatret og påny lade det omdanne til varieté. Da »Olly-Polly« var udspillet 15. december, meddeltes det, at der fra 2. juledag kun ville komme varietéprogrammer i Rosenkrantzgade – en beslutning, der dog i byjubilæets glade år 1941 for en tid blev fraveget igen – men som alligevel var forvarsel om en epokes afslutning i det 40-årige forlystelsessted.

Beslutningen skyldtes dels det svigtende besøg af det gamle publikum, dels uvelkomne besøg af det nye, uniformerede. Når Willy Hørtings danseorkester spillede op til dans efter forestillingen, dukkede de grønne uniformer op ved indgangen. Direktør Mortensen nægtede imidlertid »værnemagten« adgang til salen under påberåbelse af, at militærstøvlerne ødelagde parketgulvet, og henviste til balkonen. Herover klagede offi-

cererne til den tyske kommandant, major Kruse, der dog efter en personlig inspektion måtte give direktøren medhold i, at hans dansegulv virkelig var for sart for de tyske støvler.⁵

»Et virkeligt paradys« kaldtes det første varietéprogram, som med Viggo Olsen som konferencier udfoldede sig i orientalske dekorationer af Rich. Louw. Derefter fulgte nye programmer hver 15. dag. Nævnes kan

numre som »Singing Fools«, Dayelma-balletten, tankelæseren Kaj Rau, refrænsangerinden Sonja Steincke, og en stor filmchimpanse. Midt i maj måned 1941 sluttedes serien af med et program, der hed »Norden i billeder og sang« med opera-sangerinde Olga Møller og skuespiller Harry Komdrup. Derefter pustede man ud inden byjubilæets anstrengelser.

Krigsår og byjubilæum

At blive direktør i Vennelyst på baggrund af en verdenskrig i hastig udvikling var en lidet misundelsesværdig lod, men den 37-årige Kaj Hansen tog med bistand af Duval Mols fat med frisk mod, hvor Mikkelsen slap. En ny forestilling var allerede indstuderet ved hans tiltræden, nemlig den gamle folkekomedie »En børsbaron« eller »Den glade kobbersmed« (8.-9.-39), hvori den nye kunstneriske leder boltrede sig som kobbersmedemesteren, der ordner det fine grossererpar (Islev Petersen og Carla Christiansen), hvis to døtre spillede af Lily Broberg (som endnu hed Christensen) og Elna Lund-Hansen (der nu hedder Brodthagen, allerede da gift med stykkets iscenesætter, Vald. Brodthagen). Stykket blev spillet med fynd og klem, så baggrundsdekorationer og træer gyngede faretruende¹.

Og man fortsatte i den gamle folkekomediestil med »Landmandsliv« (13.-10.-39), Reuters romantiske fortælling lavet til sangspil af Fl. Lyng og Kaj Normann Andersen. Onkel Bræsig var jo hidtil hovedpersonen i denne almanakhistorie, men Duval Mols havde her fået en hård konkurrent i Inger Bolvig, der udførte husbestyrerinde Marie Møllers store rolle. Og den nye direktion bragte en ægte, levende gris på scenen for at give stykket den rette duft af landbrug.

Da Duval Mols nogle dage efter premieren blev angrebet af hæshed, blev stykkets videreførelse reddet af Kaj Voigt, som ganske til-

fældigt opholdt sig i byen og med kun 6 timers varsel sprang ind i Mols' rolle, indtil denne atter blev spilleklar.

Det engelske lystspil »Toni tegner en hest« (1.-12.-39), der kort forinden havde haft dansk urpremiere i Odense, formåede at trække publikum selv i julemåneden, godt spillet som det blev især af Johnny Rosenvold som Tonys mor, der flygter over Kanalen sammen med sin bryllupstrætte svoger (Harald Hejst). Hun udførte stykkets fuldskabsscene glimrende. Om Lily Broberg som den unge dame, der skulle giftes, noterede en anmelder, at hun havde »en allerkæreste lille stemme«².

Den århusiansk fødte revyforfatter FLEMING GEILL havde tilbragt 1 ½ vintermåned i byen for at samle stof til en rigtig Århusrevy, der under titlen »Hold hjulene i gang« (12.-1.-40) skulle sprede krigens mørke tanker. Ret meget lokalt stof var det dog ikke blevet til – »der er dog sket andet og mere end forhøjelse af trambustaksterne, rejsegilde på Rådhuset og snak om en biograf på Trøjborg«, skrev »Århus Amtstidende« fortørnet – men de 30 afdelinger gik over scenen i et forrygende tempo. Og man havde haft den gode ide at lade Helge Noré og Elvin Gay udføre dekorationerne efter skitser af så fremragende tegnere som Adolf Halman, Johan Behrens, Harald Hansen og Gitz-Johansen. Blandt de kvindelige medvirkende dominerede Else Arnold, der gjorde

umådelig lykke, da hun som løvetæmmer-sken Miss Lily med hæs stemme, knyttede næver og rullende øjne udfordrede hele hankønnet til kamp. Lily Broberg var endnu ikke nået frem i revyens forgrund, men havde et enkelt fint dansenummer til Cole Porters musik, kaldet »Pep«.

Dette krydderi var der til gengæld intet af i nordmanden Helge Kroghs søde, men tynde og langtrukne lystspil »På solsiden« (23.-2.-40), som efter mindre end 14 dage måtte erstattes med reprise på »Toni tegner en hest«, mens man ved et greb i bunken af litterære rariteter faldt over Carl Gandrups folkekomedie »- født Andersen« (15.-3.-40), der stammede fra 1918 og nu virkede temmelig støvet. Iscenesætteren, Duval Mols, havde selv stykkets store rolle som gemytlig ligvognskusk og fhv. graver, afholdsmand og dranker, børsspekulant og hæderlig fyr.

Den 9. april 1940 skulle Vennelyst have en med spænding imødeset premiere på nordmanden Finn Bøs satiriske komedie »I moralens navn« med Gerda Madsen som gæst, efter at hun på Frederiksberg teater med succes havde spillet hovedrollen, der var som skabt for hendes kælne manér, nasale og hæse lyde, når hun udleverede sine kvinder som rendyrket hunkøn. I betragtning af dagens andre begivenheder var der forbavsende godt besøg i Vennelyst, og folk morede sig strålende over det usædvanlige stykke, der var fint iscenesat af Arne Krogh. Men dagen efter lukkede Vennelyst ligesom Kasino sine døre, og Gerda Madsen rejste hjem til København – for dog et par dage senere at blive kaldt tilbage til en genoptagelse af stykket, der de sidste 14 dage af april spillede »på deling« og til billetpriser, der var nedsat til 1 ½ og 1 krone.

Kaj Hansen, direktor i Vennelyst 1939-45.

Men det var ikke til at fordrive besættelsens chok med komediespil. Ligesom i Kasino stod man derfor også i Vennelyst tvivlrådig med hensyn til den fortsatte drift. 2. pinsedag – 13. maj – genåbnede man med et sommer-arrangement med artister og Bertel Skjoldborgs orkester i en blomstersmykket teatersal, samtidig med at Helge Norél havde udstyret en »blå grotte« i den mindre sal bag bar'en. Og på dansegulvet lanceredes en »mørkelægningsdans«, hvorunder herrerne, mens lysene slukkedes, skulle slippe deres dame og så forsøge at finde hende igen blot ved hjælp af små selvlýsende blomster, som damerne udstyredes med³.

Men en måned efter ville man påny spille

teater. Den unge Karen Marie Løwert, der i 1933 havde været dansk skønhedsdronning, engageredes til at spille hovedrollen i lystspillet »Billet mrk. ægteskab« (23.-6.-40), hvortil Walter Kollo havde fabrikeret musik. I øvrigt medvirkede af nye Hass Christensen og Helge Dahl.

På dette tidspunkt havde Duval Mols besluttet sig til at forlade Vennelyst for at blive vært i Kannike-vinstuen, som omdøbtes til »Molles kro«. Den da 38-årige Helge Dahl knyttedes nu til teatret som ny kunstnerisk leder. Han iscenesatte den følgende forestilling, farce-operetten »Max er ba-ba-bange«, bygget over Arnold & Bach-farcen »Den kyske levemand«, men garneret med Kollo-musik og med danse, arrangeret af den fra Kasino udlånte balletmester Kaj Smith. Duval Mols havde en vellykket hoved- og afskedsrolle, hvori han don juan'ede med rullende øjne, opsmøgede bukseben

og galante pindsvinebevægelser i det helt usandsynlige format, således at etablissementet påny kunne tænde sin røde lygte, der nu på grund af mørkelægnings-forskrifterne var blevet blå!

Ydermere præsenterede man som solist efter forestillingen en ny ung sangstjerne, den »sønderjyske århusianer« Karl Dall, der med sin prægtige tenor først havde vundet en dansk sangkonkurrence og dernæst havde haft et succesrigt lokalt gennembrud ved en koncert i Århus Hallen, hvor han sammen med Johnny Rosenvold sang populære operettenumre⁴. Det var begyndelsen til et nyt dansk operettepar, som siden hen også blev et lykkeligt ægtepar.

1. oktober kom Cirkusrevyen på et 15 dages gæstespil, og derefter gik Helge Dahl rigtig i gang med sit eget repertoire, som blev præget af en stræben efter et højere niveau indenfor det folkelige teater. Det

Inger Bolvig og Duval Mols
i »Landmandsliv« 1939.
Tegnet af M. Hougaard.

satiriske lystspil »Bedre folks børn« (16.-10.-40), som nogle år tidligere havde gået på Århus teater med Valdemar Skjerning i en af de store roller, blev taget op med samme fremragende skuespiller. Her medvirkede endvidere så udmærkede nye kræfter som Axel Bang, Else Kourani, Inger Bagger og Elga Bassøe, af hvilke især sidstnævnte – dengang gift med Helge Dahl – påny blev en flittig medvirkende på Vennelyst, navnlig i revyerne, hvor hun med sit frejdige væsen vandt sig stor sympati.

Lystspillet »Forandring fryder« (3.-12.-40), som kom hertil med en succes i ryggen fra Apollo-teatret i København, gav Lily Broberg noget af et gennembrud⁵. I dette stykke, der handler om en operettekomponists ægteskabelige kvaler som følge af, at han er omgivet af inspirerende kvinder, spillede den unge århusianerinde en korpige, der ved komponistens hjælp bliver operetteprimadonna, og i denne øretæveindbydende, søde lille frække dukke fandt hun en genre, hun rigtig magtede. Det var hende, man huskede bedst efter forestillingen⁶. Pikant i lynhurtigt afklædt tilstand, men også morsom i stort toilette og med rappe, sikre og virkningsfulde replikker. Jo, her anede man, at en ny stjerne var født.

Til »Liselotte og hendes broder« (8.-1.-41), en folkekomedie med sange og danse til Kollo's musik, som i 1929 havde gået på Århus teater, havde Vennelyst engageret den dengang kun 17-årige Astrid Villaume fra Odense til at spille den ene titelrolle, en opgave, hun selv regner for sin debut; den anden titelrolle udførtes af Charles Hansen fra Apollo-teatret. Halfdan Rosenvold medvirkede i en stor danserolle, og i øvrigt havde Skjerning, Axel Bang og Inger Bagger store

Else Arnold som løvetæmmerske
i Vennelyst-revyen 1940.

roller i den rørende og naive komedie, hvis succesmelodi, »Let skal livet leves, aldrig tungt og trist«, meget godt dækker indholdets »idé«.

En meget solid succes hentede teatret sig med den da godt fyrré år gamle danske operette »Molboerne« (26.-2.-41). Folk benyttede gerne enhver anledning til at demonstrere – og styrke sig selv i – det nationale, og hver aften blev Helge Dahl som ridder Rap afbrudt i sin sang af minutlangt bifald,

Scenebillede fra premieren i Vennelyst 9. april 1940 på lystspillet »I moralens navn«. Fra venstre Elna Lund-Hansen (gift Brodthagen), Poul Rix, A. Islev Petersen og Gerda Madsen (som gæst).

når et vældigt dannebrogflag kom til syn
i Mols bjerge bag Ridder Ro (Ole Larsen) og hans nyerobrede prinsesse (Lene Sigismund). Olfert Jespersens musik til »Jeg elsker dig, du månelyse sommernat« og de andre kendte sange kaldte en særlig stemning frem i de dage, da man havde oplevet næsten et år af besættelsen. Stort bifald fik også Johnny Rosenvold som den franske troubadour, der hylder sit hjemland i valsen »Skønne Provence, din nat er blå«. Men Helge Dahl havde ellers i sin iscenesættelse dæmpet det lyrisk-romantiske til fordel for det komisk-eventyragtige. Til Søren Jydes

rolle havde han engageret Valsø Holm; det var dennes første optræden i Århus.

Og den nye kunstneriske leder fortsatte med at præsentere gæstenavne. I det af Paul Sarauw oversatte lystspil »Hvordan bliver jeg rig og lykkelig« – et kursus i 9 billeder, var hovedrollerne betroet Hans W. Petersen og Tove Wallenstrøm, men desuden havde man igen Astrid Villaume med. Lose havde indstuderet musikken og Kaj Smith arrangeret danse.

Længe havde både Vennelyst og Kasino belavet sig på sommerens begivenhed: Festligholdelsen af 500 års dagen for byens køb-

Scenebillede fra »Forandring fryder« (1940). Fra venstre Helge Dahl, Lily Broberg og Axel Bang.

stadrettigheder og den dermed sammenfaldende indvielse af det nye rådhus den 2. juli. Vennelysts direktør havde på et tidligt tidspunkt omgåedes med planer om at få lavet en lokalhistorisk kavalkade i smag med »Københavnerviv« året før i Kasino. Men det blev nu kun til en almindelig sommerrevy, dog med udmærkede lokale indslag. – Og i Kasino spillede man den store pragt-operede »Fru Luna« ud som jubilæumstrumpf oven på den teatermæssige dvaletid.

Helge Dahl havde selv samlet teksten og skrevet flere viser til Vennelyst-revyn 1941 (2.-6.-41), der ironiserede over både stor-

politiske og lokale temaer, såsom det stærkt sammenskrumpede »usandsynlige kolde bord«, byrådsdebatten om en Tivoli-plan, surrogaterne og naturligvis byens borger nr. 100.000, der blev interviewet 100 år efter af Helge Dahl selv. Max Ibenfeldt fremtrådte som selve byens »jubilæums-fader« Kristoffer af Bayern med en maske, der havde en så slående lighed med borgmester H.P. Christensen, at man ved premieren ivrigt kiggede efter, om borgmesteren var blandt tilskuerne, for ellers måtte det være ham, der var kravlet op på de skrå brædder for at kvæde:

Fra »Liselotte og hendes bror«, hvori Astrid Villaume havde sin debut i 1941, ses her fra venstre debutantinden samt Halldan Rosenvold, Elga Bassøe og Helge Dahl.

Jeg har anlagt et skæg på det sted, hvor jeg ta'r
 – det gi'r værdighed, charme og pep.
 For en hage der er, når man føler sig bar,
 i et skæg er der friskhed og hep.
 Jeg kan huske, jeg ha'de en statsministermand,
 han er endnu minister for vort land.
 Når man har været borte i fem hundred år
 er det rart, at det går, som det går.

Det bedste og frodigste viseforedrag præsterede dog Elga Bassøe. Med en smilende række tænder bed hun sig fast i en serie håndfaste refræner, startende med det smeldende: »Op med humøret«:

Op med humøret – der kommer en dag,
 hvor vi smadrer de mugne sirener,
 hvor lysene atter skal stråle påny,
 og vi brænder de sorte gardiner.
 Når propperne knalder, og dansen den går –
 så er i Danmark det vår.

I hendes vise om »det kolde bord« var der mange dobbelttydige vendinger om »gæster«,

om Kieler-sprott i stedet for silden, om den italienske salat o.s.v., men – sluttede hun –

vi har før været ude i nød og i trang,
 og det bord kan vi undvære, men
 vi har lov til at håbe, der kommer engang
 hvor vi sidder der alle igen.
 Det bli'r dejligt at råbe en skål
 mellem rejer og røgede ål,
 mens vi sidder i fryd og i glæde
 og har madro til det, vi kan æde,
 tømmer snapsen tilbunds i et drag
 uden malurt og nid eller nag,
 når vi sidder i fred, alle brødre på jord,
 ved det helt usandsynlige bord.

Foran gavebrønden på Clemensbro, hvor der var samlet kobber ind til Rådhusets klokkespil, sang Max Ibenfeldt om andre af tidens problemer i visen »Vil du hulke, Laura« – således bl.a.:

Mit radioapparat sku' vist kasseres,
 nu har jeg lyttet helligdag og søgn,

men mit må trænge til at repareres
for det er nemlig altid fyldt med løgn.

Og lokalt:

I Århus er det blevet svært moderne
med gæstespil af både dit og dat.
Først fik vi »Kvinder« – det var no'ed for
herr'ne
– og så kom Max, den søde lille skat.
I juli kommer Malberg med sin Jeppe,
og friluftsfeststilling skal vi ha',
først så får vi »Pilatus«,
og så kommer Miehes cirkus.
Vil du hulke, Laura, hvad bli'r mon det næste?

Jubilæumsrevy i Aarhus.

Valdemar Møllers tegning i »Politiken« af »smeden« som
Kristoffer af Bayern i sommerrevyen 1941.

Fra »Molboerne« (1941) ses her i tinus' streg Johnny Rosen-
vold som den franske troubadour, Lene Sigismund som
prinsessen og Elga Bassoe som pigen Sidsel.

I sommerrevyen 1941 synger Michael Kampf, Miskow Makwarth, Max Ibenfeldt og Helge Dahl »Det kan få store stærke mandfolk til at græde«.

Og direktør Helge Dahl selv lykkedes det i Epes vise »Det kan jeg ikke få ind i mit ho'de« at indsmugle dette aktuelle ekstravers:

Den er lidt gal
med den moral
de unge piger dyrker med det andet køn.
Skønt uerfar'n
skal de ha' barn
og far'en han er meget ofte lidt for – »grøn«.
Jeg kan ikke få ind i mit ho'de,

hvad det er for forældre, de har.
Gid det snart kunne komme på mode,
at forældrene ansvaret ta'r.
Unge piger sku' lære fra hjemmet
ikke gi' sig i lag med en fremmed.
At *de* ikke er nok på vor klode
kan jeg ikke få ind i mit ho'de.

Miskow Makwarth hentede sig en personlig succes i snurrige monologer: en storpolitisk oversigt med Kjærulf Schmidts tekst – og som en lille fattig mand, der var så lille,

at han næsten ikke var mand – som højskoleforedragsholder med barter – og som opfinder, der drager forskellige ting op for blot at konstatere, at det alligevel desværre »ikke ka la se gi se«. Astrid Villaume viste akrobatisk dans – og Holger Bjerres kor byggede Århus op fra den ældste tid ved hjælp af sætstykker, der viste karakteristiske silhuetter af byen.

Allerbedst huskes dog måske fra denne revy firkløveret Ibenfeldt, Makwarth, Dahl og Michael Kampf, når de sang »Det kan få store, stærke mandfolk til at græde«. Der var mange vers; morsomst var måske dette:

At øllet er sat op med et par øre, den er køn,
men der skal osse meget til at gi' en rådhusbrønd.
Men at Ceres gi'r en brønd med vand som væde
– det kan få store, stærke mandfolk til at græde.*

Revyen gik ikke mindre end 91 aftener, deraf de 81 for rød lygte. I august indlagdes i den – og yderligere med et nummer efter forestillingen – den verdensberømte Charlie Rivals-trup med bl. a. »Akrobat oh«-numret?.

* Grisebrønden, der blev opsat ved Rådhuset i 1950, var en gave fra Ceres til byjubilæet.

Fra operetten »Fru Luna« i Kasino 1941 ses her sammen med seks søde månepiger Lily Broberg (som piccolo), Inger Morville og Børge Andersen.

De sanglige hovedroller i »Fru Luna« havde Johnny Rosenvold og Karl Dall som fru Luna og prins Stjernes kud.

I Kasino havde de to iscenesættere af den tyske udstyrsoperette »Fru Luna« (28.-6.-41), Ellen Mortensen og Halfdan Rosenvold, henlagt den del af handlingen, der ikke havde månen som skuesplads, til den jubilerende stad og indlagt lokalt stof. Men ellers var jo denne gode gamle operette fra før århundredskiftet en forskønnet udgave af den månerejse, Max Freytag havde vist på samme scene en snes år tidligere. En ung mekaniker (Rosenvold) har konstrueret en stratosfærebuss for at flyve til månen sammen med to venner (Peter Jessen og Islev Petersen). Ved

et uheld kommer også hans værtinde (Ellen Mortensen) med. På månen, hvor man stedes for måneborgmesteren (Børge Andersen), indtræffer en række komplikationer med gensidige jord- og måneforelskelser, hvilket giver anledning til udfoldelse både af stor pragt, navnlig under et selskab hos månedronningen fru Luna, og af musikalske og stemmemæssige præstationer. Paul Linckes melodier fra denne operette, Berliner Luft og Luna-vals, har jo vundet verdensry, og med parret Johnny Rosenvold-Karl Dall i rollerne som fru Luna og prins Stjernes kud blev der ydet

det musikalske fuld retfærdighed. Som fru Lunas kammerpige så man Inger Morville og i rollen som månepiccolo Lily Broberg. Endvidere medvirkede bl.a. Lene Sigismund, Arla Poulsen og Viggo Olsen.

Midt under månerejsen sang Ellen Mortensen en rørende og aktuel vise om det meningsløse i, at man på jorden slår hinanden

ihjel; men ellers var det jo udstyret – der var kommet fra Wien, dekorationerne af Rich. Louw, masseopbuddet af de 42 medvirkende, Gaubiers ballet og musikken, udført af den nye kapelmester Rino Colombos 7 mands orkester, der betog publikum gennem de 12 flimrende billeder.

Før jerntæppet faldt

Både for Kasino og Vennelyst blev den sæson, som startede med byjubilæets to pragt-forestillinger, den sidste sammenhængende teatersæson.

Kasino-direktionen, som ikke af forårets varieté-eksperiment havde fået bekræftet, at denne driftsform var økonomisk fordelagtigere, forsøgte sig påny med et varieret lystspil- og farcerepertoire.

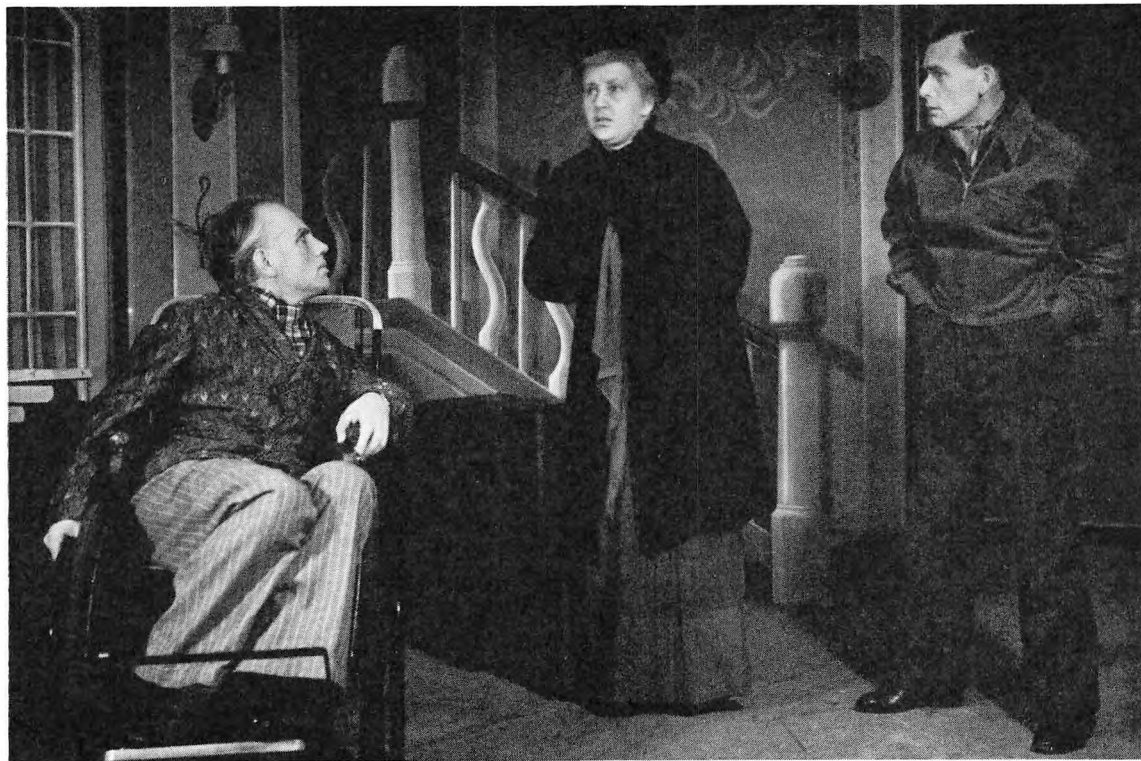
Henny Lindorff, der var fratrådt Århus teater efter ti sæsoner, engageredes som gæst i lystspillet »Den store mand privat« (31.-8.-41), hvor hun spillede hustruen til en filmhelt (Axel Bang), som søger at holde sit privatliv adskilt fra filmsverdenen og skjule sin berømmelse, med andre ord – som fører en dobbelttilværelse som trofast ægtemand og ombejlet charmør. Johnny Rosenvold havde en vampyrs rolle, mens Lily Broberg spillede filmheltens backfisch-datter.

Den rolle, Lily Broberg fik i det følgende stykke, regner hun selv for sin første større¹. Det var Flemming Geills »Mig og min pige« med musik af Noel Gay og Vilfred Kjær. Gennem stykkets 9 billeder sled hun og hendes partner Børge Andersen med sang og dans. Sveddryppende henrykkede B. A. endnu engang sit gamle publikum, og Lily Broberg stegede, sang og akrobatiserede sig til et nyt publikum, der var begejstret over den søde og djærve pige. »Hun skal nok få noget ud af sit unge talent«, skrev professor Stender Petersen i sin anmeldelse. Og det kom jo til

at passe. Kort efter var hun på vej til nye engagementer, i Helsingørrevyen, på Apollo-teatret o. s. v.

Men i Kasino gik det nedad. Længe havde værtsparret holdt skuden oppe med ikke ubetydelige ofre, men man anede en snarlig kapitulation. Med Arnold & Bach-farcen »Hurra – en dreng« (19.-11.-41) var man påny i det lavkomiske, hvor Viggo Olsen foer rundt som en faderløs dreng, varietékunstneren Fritz Pappenstiel, der var sin fars svoger, sin stedmors bror, sin bedstefars søn og sin søsters stedsøn! Nonsens fra først til sidst.

Så fik man krovært Duval Mols tilbage til scenen for en kort tid, idet man genopførte »Den kloge mand« (16.-1.-42), men uden særligt held, og farcen »Vandhunden« (22.-2.-42) gik det endnu sløjere med, skønt Viggo Olsen affyrede alle sine populære tricks, blinkede med øjnene som en druknende, knækkede sammen i knæene som en sprællemænd, vadede omkring som en stor og lystig andrik og vred sig omkring sig selv som en snurretop – i sine anstrengelser for at agere en giftelysten galanterihandler. Det var for-gæves bejlen, i hvert fald til publikum. Man forsøgte påny med »Den kloge mand« og rehabiliterede sig så ved at få Per Knutzon herover og iscenesætte Paul Sarauws musikalske lystspil »Den lille Napoleon« (20.-3.-42). Her beviste Børge Andersen, at det lod sig gøre at spille stykket uden Max Hansen, der ellers gjorde det berømt med visen »Jeg

Scenebillede fra »Manden, der kom til middag« (1941). Fra venstre Asbjørn Andersen, Ella Engelbreth og Helge Matzen.

er forelsket i min egen kone«. Helt fænomenal var B. A. i den scene, hvor han alene gennemspillede hele »Carmen« – et bravour-nummer af underfundig operakarikatur. Thecla Boesen var ham en udmærket, naturlig partnerske.

Dette stykke blev Kasinos sidste under ægteparret Mortensens direktorat. For sommeren var teatret udlejet til den unge teatermand Peer Gulbrandsen, der opførte en revy i kabaret-stil og i aktuelle, abstrakte dekorationer, helt uden pragtudfoldelse. Han selv, Sam Besekow og Inger Bolvig var hovedaktørerne i den intellektuelt prægede

forestilling, som det lykkedes at holde gående en måneds tid.

Vennelyst, som efter sin egen 1941-revy havde givet plads for både Oscar Holsts cirkusrevy og Apollo-revyen, åbnede sin 2. vintersæson under Helge Dahl med det amerikanske lystspiel »Manden, der kom til middag« (16.-10.-41), et friskt, satirisk stykke af litterær værdi. Og denne værdi øgedes ved, at man havde betroet den intellektuelt overlegne Asbjørn Andersen hovedrollen som den feterede radiocausør, der inviteres hjem til en beundrende familie, brækker benet ved sin entré og derefter fra sin seng og rullestol

Butikken i julekomedien »Lenes jul« (1941-42), hvortil Michael Kampf, som ses bag disken, havde samlet ægte købmandsvarer.

i ugevis terroriserer værtsfamilien. Som hans sekretær sås Karen Meyer, og blandt de andre medvirkende var Axel Bang og Elga Bassøe.

Sidstnævnte og Helge Dahl havde hovedrollerne som et grossererpar i det følgende lystspil af en anonym dansk forfatter – der senere røbedes at være Arvid Müller². »Turretur« (15.-11.-41) hed det og var en satire over en families årligt tilbagevendende indre stridigheder i forbindelse med ferien, som afsluttedes i 1. akt med hjemvenden fra Hornbæk og begyndte i sidste akt med fornyet udrejse.

Som noget ganske nyt på et serverings-

teater forsøgte man sig med en julekomedie. Elna og Valdemar Brodthagen havde skrevet og iscenesat en 5-akter med titlen »Lenes jul« med sne og juletræ, kanebjælder og klokkeklang, og den spillede fra 7. december og nytåret over.

Spillet begyndte i en god, gammeldags købmandsbutik, og publikum brød ud i jubel ved synet, thi købmanden, den flittige regissør Michael Kampf, havde udstyret butikken med ægte varer – ikke attrapper – og på en kasse med store appelsiner stod at læse »13 for 1 kr. 50 øre«. Det var et rent slaraffenland midt i den tiltagende vareknaphed.

I stykket medvirkede en ny ung skuespiller

som en forvirret reserveløjtnant. En af de lokale anmeldere skrev om ham, at han »uden skade kunne holde lidt igen på komiken; undertiden går han lidt over gevind«³. Den unge komiker, som således tilrådedes mådehold, var den senere så berømte og alt for tidligt afdøde Kjeld Petersen, der tog sine første skridt på teaterbanen her på Venne-lyst. Han havde også haft et par småroller i de to foregående stykker, men havde ellers aldrig stået på en scene før, blot læst hos Albert Luther, der havde spurgt Helge Dahl, om han ikke ville prøve det unge talent⁴.

Af »Den grønne elevator«s forfatter Avery Hopwoods produktion vistes derefter lystspillet »Champagnepigen« (8.-1.-42), der var oversat af Børge Müller. Handlingen udsplittedes dels i Paris, dels ved den italienske lido, og Helge Noréll havde malet et månebelyst Venedig-panorama, så publikum sagde: Åh! Eller Ah! Stykkets to store roller var tildelt Thecla Boesen og Axel Bang, men i øvrigt var nyengageret Ejnar Jensen, Sigvald Larsen, Irwin Hasselmann og den unge Inge Frederiksen.

I sine desperate forsøg på at trodse alt det, der modarbejdede et morskabsteaters livsbetingelser – mørkelægningen, den for et seriveringsteater så ødelæggende rationering og de grufulde »ersatz«-varer – satte Helge Dahl en af de gode gamle operetter op med ødselt udstyr og stort herre- og damekor. Det var Kollo's »Tre gamle jomfruer« (7.-2.-42). I 1933 var det Liva, der lancerede »Jeg triller som en lærke, jeg fløjter som en stær«. Nu blev det Elga Bassøe – i krinoline og mamelukker som tjenestepigen Augusta. Som de to andre gamle jomfruer sås Gudrun Knudsen og Inger Bolvig. Endnu engang lykkedes det da også – gennem næsten to

Elga Bassøe og Helge Dahl træder valsen i »Tre gamle jomfruer« (1942).

måneder – at få denne i uforfalsket sentimentalitet blandede cocktail af rislende operette-tårer og liflige operette-smil til at gå i folk.

Endelig fulgte inden sommerens revy et vellykket gæstespil af Peter Malberg i italieneren Benedettis trekant-lystspil »24 røde roser« (6.-4.-42), som Kjærulf-Schmidt havde oversat, og som var opført 252 gange på Nygade-teatret i København. Kun tre store

roller var der i stykket; de to andre havde Pia Bracony og Axel Bang.

I Helge Dahls sommerrevy 1942 (25.-5.-42) trak Elga Bassøe ligesom året før det store læs med viser som »Du skal stråle af smil«, »Oven over skyerne –« eller »Vil du elske mig?«. Det var lyssynets fanfarer, der skulle klinge i refrænerne. Når en vise hed »På grund af situationen«, forstod man straks de godt skjulte pointer, men i øvrigt stilledes den blyantbevæbnede censor i satirisk belysning i en Børge Müller-sketch, hvor Max Ibenfeldt i edderkoplignende fremtoning strøg alt, hvad der var frækt og genialt og kun levnede det meningsløse.

Det var da også ud fra direktiverne om ikke at udfordre tyskerne gået slem ud over flere ting i revyen. En enkelt vise om »den lange befriende tone« var blevet totalt forbudt. Andre steder havde censor Normanns blå blyant slettet enkelte vers – som f.eks. disse to:

Der er vel nok en del, der går og tænker på i da'
at det ku' være rart, hvis ministeriet gik a'.
Men lad dem bare sidde li' så længe, som det går.
Man véd, hvad man har, man ved ikke, hvad
man får.

Vi er så glade for at synge her i Dannevang,
så hver gang vi er sammen, skal vi ha' en lille
sang.
Vor nationale sang er stadigvæk Kong Christian
står.
Man véd, hvad man har, man ved ikke, hvad
man får.

Derimod tillodes det Ibenfeldt at synge:

Forleden la' jeg mærke til en kendt cigargrossér',
han stod og skæved' til det hår, der lå hos min
barber.

Nu ta'r jeg håret med fra min barber, hver gang
jeg går.
Man véd, hvad man har, man ved ikke, hvad
man får.

Og om de sørgelige udsigter for de to mor-
skabsteatre i byen:

Til vinter skal Kasino som teater holde op,
og også her på Vennelyst vil Hansen sige stop.
Han tæller daglig pengene, som ind i kassen går.
Man véd, hvad man har, man ved ikke, hvad
man får.

Når de to brandmænd, der drøftede »situa-
tionen«, kunne få lov til at synge:

Hr. Møller, der før råbte højt og var bøs
blev pludselig tavs, da han blev arbejdsløs
– nu nøjes han med mikrofonen
på grund af situationen –

så skyldtes det nok, at censor ikke forstod,
hvem hr. Møller var; men de to brandmænd
indledte verset med at agere flyvere med
armbevægelser og lyd, så alle i salen fattede,
at det var Christmas Møllers Englands-flugt,
der tænktes på.

Derimod strøg censor dette vers for dem:

Se, før kunne Jens i en flot uniform
ta' Marens bævende hjerte med storm.
Nu ser hun ikke mer' til dragonen
på grund af situationen.

I udstyrsnummeret »Aladdin« fremtryl-
lede lampens ånd »40 slavinder« med alle
de ting, folk på den tid manglede – og en
aktuel konkurrencespøg gav hver aften mu-
lighed for at vinde et kvart pund rigtig kaffe
og tre gode gammeldags cigarer!⁵

Børge Andersen, der, da Kasino lukkede,
var gået direkte til Vennelyst, morede som

²⁰
THEATERCENSUREN

13. MAJ 42

Den lange befriende Tone.
=====

Man vækkes en Nat med et skingrende Hyl,
der flænger og splintrer ens Nerver,
det er, som i Hjernen der bores en Syl,
man faar Brug for Fornuftens Reserver,
saa vaagner man først, man staar op, man gaar ned,
for man bor i den farlige Zone,
og saa venter man blot paa den næste Besked
den lange befriende Tone !

Man sidder og fryser, forsøger at le,
vi Danske, vi er jo saa kække,
vi regner jo med, vi blir skaanet for - det,
saa hvorfor skal vi la' os forskrække.
Og Timerne gaar, den blir tre, den blir fem,
man med intet kan la' sig forsøge,
- og saa endelig kommer den stigende frem
den lange befriende Tone.

Man skynder sig op, og man putter sig ned,
man hygger sig under sin Dyne.
For os Danske er Søvn den bedste, vi ved,
og snart høres der Snork fra hver Tryne.
Saa sover vi ind uden Tanke for dem
ved Themsen, ved Rhinen og Rhone,
som en kolderkold Nat blev kaldt pludselig hjem
for den lange befriende Tone.

Nu venter en Verden i Angst og i Suk,
der ventes blandt smaa og blandt store,
der ties og slet ingen mæler et Muk,
kun Kanonerne kommer til Orde.
Det er stadigvæk Vinter - vi venter paa Vaar,
ved Fattigmandshus og ved Trone,
ja, vi haaber og ber til, den kommer i Aar
den lange, befriende Tone.

Maas ikke trykkes.

Forevist:
Aarhus Politistation.
Regnskabskontoret.
22 MAJ 1942

I sommerrevyen 1942 dansede Elga Bassø som bedstemor og Børge Andersen som svajer swing med hinanden.

swingpjatte, dels solo, dels sammen med Elga Bassø som en »Swing it«-bedstemor.

Revyens optakt var »Byens ur« og finalen en flok Århusstudenter på sommerkøretur med bøgerene foran et vandretæppe, der endte ved det nye universitet. Til begge disse afdelinger havde Egon Ankerstjerne lavet musikken.

Revyen sluttede 31. august med den 100. opførelse, og dermed endte Vennelyst tillige

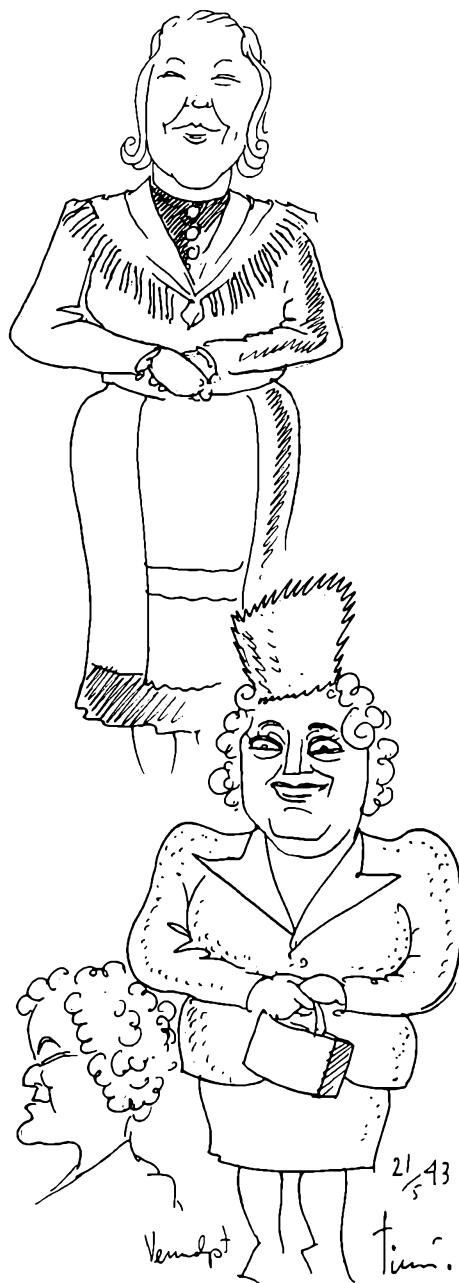
som helårs-teater. Omtrent samtidig med Rich. Mortensens beslutning om at standse, havde Kaj Hansen oplyst, at han ville opgive fast teaterdrift og kun spille en forestilling om sommeren, men ellers udleje teatret til foreninger og tourneur⁶. Helge Dahl havde fået stilling som inspektør hos Stentoft ved Apollo, ligesom også Helmuth Lose forlod Århus – for dog inden næste vår at være hjemme igen.

En undertone af vemod havde derfor ikke kunnet skjules i Elga Bassøes opfordring til at »stråle af smil«, da hun sang Vennelyst-revyernes svanesang i dette vers:

Sommerrevyer har Århus altid haft,
det er tradition omtrent fra Vennelyst var ny.
Tit har satiren haft både saft og kraft.
Her har De recepten på en sommerrevy:
Den skal stråle af smil,
den skal såre med sin pil
uden dog at fornærme sin borger.
Den skal lyse af fest,
den skal ruske som en blæst,
den skal mildne som vindene fra vest.
I dag er det skralt med satire og sjov;
det er rationeret; der er knap til husbehov.
Dog der er eet, hvis De spø'r,
vi må vise li'som før,
at vi ejer et ægte jysk humør.

Den fjerdesidste linje lød oprindelig: »– for kursen er ændret om på en anden bov«, men den linje forlangte censor erstattet med en mere neutral!

I prosa gav Helge Dahl i revyens program også en forklaring på etablissementets skæbne: »Det er blevet svært«, skrev han, »at spille komedie hver aften en hel vinter igenem, ikke mindst sådanne vintre, som vi har haft det sidste par år, når man hverken kan opdrive eller betale en bil, når trambusserne standses kl. 20, således at oplandets beboere ikke engang har fået tildelt en time fra 23 til 24 til at komme frem og tilbage i, når øllet, vores allesammens sidste halmstrå er blevet rationeret....«. Og så, fortsatte Dahl, »har jeg endda glemt mørkelægningen, men det må vel være, fordi man snart har vænnet sig sådan til den, at man ikke kan huske, hvordan det så ud, dengang alle lysene var tændt. Alt dette har tvunget direktør Kaj

Fra sommerrevyen 1943 ses her Betty Helsingreen (øverst) og Marie Brink. Nederst til venstre Preben Irving i en kvinderoles rolle.

Børge Gabrielsen og Johnny Rosenvold i »Fuglekrammeren« 1944, Vennelysts sidste forestilling inden odelæggelsen.

Hansen til at slå pengekassen i fra årets begyndelse.«

Ja, jerntæppet var begyndt at sænke sig på byens to små teatre.

Men endnu stak af og til et par modige mænd hovedet frem for at redde det hændende folkelige teaterhumør.

Kasino udlejedes således i efteråret 1942 til restauratør C. Sørensen, tidligere Esbjerg, og skuespiller Chr. Glatved. G. havde i nogle år været kunstnerisk leder af »Montmartre« på Dyrehavsbakken, dengang et af hovedstadens bedste og morsomste folkelige etableringer, og han vovede nu at overføre en del af Montmartre-revyens program til Kasino. På ny frydede man sig over Else Arnolds viser, hvor der ødsledes med point'erne, og især over hendes linedanserindeparodi. Men også Glatved selv, Kaj Zinn, Bruno Tyron og Inger Morville havde udmærkede numre.

Alligevel gik det ikke. Luftalarmer og usikre transportforhold holdt folk borte, og med udgangen af oktober måtte Glatved efter 1½ måneds anstrengelser meddele, at han

opgav at fortsætte med de ellers planlagte operetter. I stedet lavedes et show med sang, musik og dans og med gratis entré, så folk kunne komme og gå, som de ville. Midt i december trak Glatved sig imidlertid tilbage fra foretagendet. Og samtidig meddeltes det, at Richard Mortensen efter 26 år i Kasino, deraf de 18 som ejer, havde solgt forretning og ejendom til direktør W. Krahn fra »Moulin Rouge« i Vejle for 420.000 kr. Restauratør Sørensen skulle forblive som daglig chef, og Viggo Olsen, der i et halvt års tid havde virket i Moulin Rouge, være kunstnerisk leder. Rich. Mortensen ville hellige sig Væddeløbsbanens restaurant, som han allerede havde drevet i 4-5 år.

Et sidste forsøg på at lave teater i Kasino, denne gang med Vald. Brodthagens folkekomedie »Vi har en efterlysning -« (16.-12.-42), der havde gået som foreningsforestilling rundt i landsdelen, var næsten på forhånd dømt til at mislykkes. Fra midt i januar 1943 skulle teatre og biografer slutte kl. 22, restauranter kl. 23. Ny Ravnsborg-revyen, der havde premiere i Kasino 17. januar, måtte

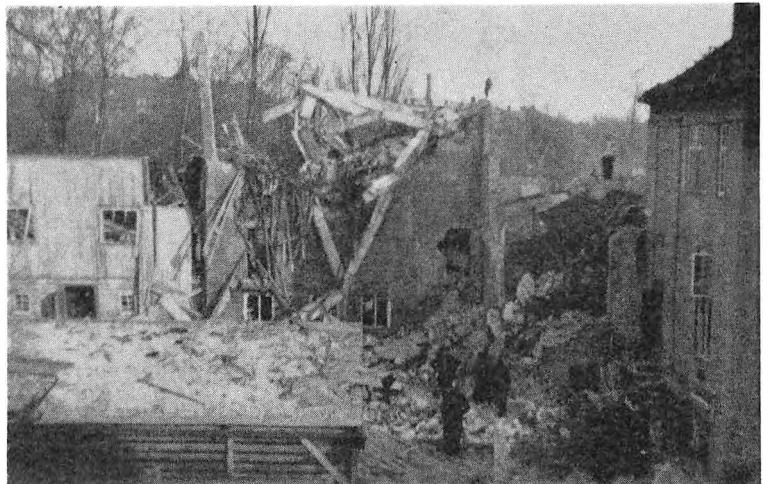
derfor starte allerede kl. 19. Efter den 2-timers forestilling var der solistoptræden, bl. a. af danserinden Sonja Ruun, hvis »sensationelle danse« det ifølge annoncerne var forbudt børn at se på!

Men den 22. februar var der overhovedet intet mere at se på i Kasino. Dørene stængedes, og støvet lagde sig tykt og tyst over teatersalen.

Stedets senere tilværelse som moderne danse-restaurant med solister og dagrestaurant med »trolley-frokost« falder uden for denne skildrings rammer. Efter at Århus-hallens restaurant den 1. oktober 1944 var blevet ødelagt ved Schalburtaget, købte A/S Århus-hallen for 425.000 kr. Kasino til videreførelse af restaurant og varieté – den nære beliggenhed gjorde dette naturligt – men afhændede igen i juli 1947 forretningen til A/S Fotorama. Af tourné-teatre og studenterskuespillere genoplivedes det gamle teaterum i de senere år af og til i scenekunstens tjeneste, indtil det nu er overgået til brug for radio og fjernsyn.

Døde det gamle Kasino således stråddøden efter årelang hensygnen, så fik Vennelyst til gengæld et voldsomt og dramatisk endeligt ovenpå et par års vegterende tilværelse.

Også her dukkede ellers en dristig mand op og vovede at lave revy endnu engang. Det var Max Ibenfeldt, som i 1943 fik bevilling til at spille sommerrevy, og som i øvrigt havde så stort held med sit forehavende, at revyen ligesom sin forgænger kom til at gå 100 gange, fra 21. maj til udgangen af august. »De kan tænke Dem til resten«, kaldte han forestillingen – og han havde engageret sin medspillende fra revyen året før, Børge Andersen, til at støtte sværdsiden. Hvad spinde-siden angik, var det lykkedes at formå Betty Helsingreen til at ryste Århus teaters kulissestøv af sig og udfolde sig med smittende humor bl. a. i en nonstopvise på Århus Tappentreg, ligesom hun rørte publikum til tårer med visen »Lille far, kom hjem«. Den joviale Marie Brink sang: »Det er mig, han ka' li'«, og Børge Andersen førte dansekolet an og dansede også med den yndige Inge Frederik-

Det ødelagte Vennelyst teater, fotografert om morgenen den 12. januar 1945.

sen. Mest af alt glædede århusianerne sig dog måske over at genfinde Loses orkester. Det var som en hilsen fra de sorgløse år at se Helmuth Lose påny.

Alligevel blev det den sidste Vennelystrevy.

I foråret 1944 kom Gerda Christophersens selskab til Vennelyst med »Dollarprinsessen«, hvori man genså Johnny Rosenvold – og så ventede man forgæves på revyen 1944. Ibenfeldt og Kaj Hansen havde besluttet i stedet at spille operetten »Fuglekrammeren« (29.-5.-44). Til titelrollen var engageret den unge operasanger Børge Gabrielsen, der havde en smuk stemme, men endnu manglede scene-teknik, og rollen som hans kæreste var givet til Annie Jessen, mens Rigmor Gadborg spillede kurfyrstinden, idet hun dog senere afløstes af Johnny Rosenvold. Stykkets morsomme par var Ole Larsen og Marie Brink, og i et par mindre roller sås Karl Stegger.

Mærkeligt nok skulle »Fuglekrammeren«, som i 1926 havde været første stykke i det nye Vennelyst teater, også blive dette teaters sidste.

Natten til den 12. januar 1945 mødte en halv snes revolverbevæbnede attentatmænd op i Høegh Guldbergsgade kort efter restaurantens lukning. De satte pigtrådsspærringer tværs over gaden, drev personalet og det fraværende værtspars 12-årige datter ud af bygningen og anbragte en kraftig sprængbombe i teatersalen. Ved eksplosionen og branden blev teater og restaurant lagt i ruiner; kun facaden mod Høegh Guldbergsgade blev delvis stående.

Om Vennelyst-teatret skrev et københavnsk blad engang, at intet teater lå så smukt som det – »midt i en park, hvor fuglene kvidrer om kap med nattergalene indenfor«⁷. Alligevel blev det aldrig genopført. Det gamle anlæg er nu blevet til en forlængelse af Universitetsparken, fyldt med bygninger til undervisningsformål.

Krigen, der ændrede så meget, betød også enden på et afsnit af det folkelige forlystelsesliv. Jerntæppet var for stedse gået ned for de små morskabsteatre. Kun i minderne lever deres tid.

Kildeangivelser

Bogens billedmateriale er elskværdigst stillet til rådighed af følgende: Skuespillerinde Ebba Amfeldt. Skuespiller Chr. Brochorst. Skuespiller Hjalmar Hansen og hustru (f. Freytag). Frk. Gudrun Nielsen. Fru Karen Nielsen (f. Olsen). Skuespillerinde Maud Timm. Skuespillerinde Ellen Tyron-Priisholm. Skuespillerinde Johnny Rosenvold. Fru Carla Olsen (f. Ehlers). Alle København. Teaterinspektør, skuespiller Helge Dahl, Odense. Gartner Chr. Ussing, Tirstrup. Musiker L. Andersen (Mappesen). Kapelmester Egon Ankerstjerne. Komponisten Gunnar Brandt. Bankdirektør Cai Clausen. Fru Dagmar Flach (f. Cortz). Inspektør Kaj Hansen. Fru Nina Hoeck (f. Sommerfeldt). Fru Agnes Hougaard. Fhv. belyningsmester Carlo Jensen. Fru Gudrun de Laurent. Kapelmester Helmuth Lose. Skuespillerinde Ellen Mortensen og direktør Richard Mortensen. Musiker Willy Paulsen. Alle Århus. Værkmester Holger Nielsen, Silkeborg. Desuden Det kgl. biblioteks billedarkiv, Teaterhistorisk samling i »Den gamle by« og Folkebibliotekets lokalhistoriske samling.

Følgende forkortelser er anvendt:

Å. A. = Århus Amtstidende. Å. St. = Århus Stiftstidende. Dem. = Demokraten. Jp. = Jyllands-Posten. Åp. = Århus-Posten. Medd. = Mundtlig meddelelse af den anførte person.

1. *Marinius Olsen skaber Kasino.*

¹ Å.St. 30.-7.-1900. ² Å.St. 8.-12.-1900. ³ Å.St. 6.-2.-1898. ⁴ Interview med M.O. i Åp. 7.-12.-1905. ⁵ Samme sted. ⁶ Å.St. 9.-4.-1911. ⁷ Medd. frk. K.J. Mortensen, Århus kloster. ⁸ Å.St. 9.-2.-1901. ⁹ Å.St. 7.-2.-1902. ¹⁰ Åp. 2.-2.-1904. ¹¹ Åp. 18.-1.-1904. ¹² Samme sted. ¹³ Åp. 5.-3.-1904. ¹⁴ Åp. 11.-3.-1905. ¹⁵ Å.St. 12.5.-1903. ¹⁶ Åp. 1.-8.-1904. ¹⁷ Åp. 17.-8.-1904. ¹⁸ Åp. 18.-4.-1904. ¹⁹ Åp. 2.-4.-1905. ²⁰ Åp. 21.-9.-1904 og 12.-3.-1908. ²¹ Medd. afd. bogbinder Vald. Pedersen. ²² Åp. 8.-1.-1907. ²³ Åp. 2.-5.-1907. ²⁴ Åp. 21.-9.-1904. ²⁵ Åp. 23.-2.-1905. ²⁶ Åp. 26. og 28.-3.-1904. ²⁷ Åp. 16.-4.-1904. ²⁸ Dagbladet »København« 1.-7.-1904.

2. *De ældste varieteer.*

¹ Åp. 18.-6.-1907. ² Å.St. 10.-2.-1902. ³ Å.St. 21.-2.-1902. ⁴ Å.St. 19.-8.-1871. ⁵ Å.St. 24.-7.-1871. ⁶ Å.St. 19.-12.-1884. ⁷ Dem. 8.-4.-1928. ⁸ Dem. 22.-2.-1890. ⁹ Å. byråds forh. 1889 s. 124. ¹⁰ Skr. af 22.-6.-1889, Å. byråds arkiv. ¹¹ Å.St. 28.-12.-1898. ¹² Citeret i Å.St. 17.-11.-1904. ¹³ Å.St. 14.-11.-1898. ¹⁴ Å. St. 31.-3.-1901. ¹⁵ Å.St. 20.-2.-1904. ¹⁶ Å.St. 16.-10.-1905. ¹⁷ Å.St. 13.-12.-1908. ¹⁸ Å.St. 11.-7.-1910. ¹⁹ Å.St. 22.-7.-1875. ²⁰ Å.St. 2.-8.-1876. ²¹ Å.St. 30.9.-1875. ²² Å.St. 11.-7.-1885. ²³ Å.St. 8.-1.-1885. ²⁴ Dem. 8.-7.-1887. ²⁵ Dem. 5.-9.-1887. ²⁶ Interview med

M.O. i Åp. 7.-12.-1905. ²⁷ Å.St. 6.-4.-1901. ²⁸ Åp. 12.-8. og 8.-9.-1904. ²⁹ Åp. 14.-7.-1904. ³⁰ Å.St. 27.-11.-1904.

3. *Omkring landsudstillingen.*

¹ Åp. 12.-10.-1906. ² Åp. 22.-9.-1906. ³ Åp. 16.-3.-1908. ⁴ Åp. 21.-6.-1908. ⁵ C. Schenstrøm: Fyrtårnet fortæller. 1934. S. 35. ⁶ Samme sted.

4. *Marinius Olsens sidste år.*

¹ Åp. 17.-1.-1910. ² Åp. 1.-10.-1911. ³ Åp. 10.-3.-1911. ⁴ Åp. 17.-11.-1911. ⁵ Åp. 17.-1.-1911. ⁶ Åp. 3.-1.-1911. ⁷ Åp. 27.-1.-1911. ⁸ Åp. 4.-4.-1911. ⁹ Åp. 7.-7.-1911. ¹⁰ Åp. 17.-2.-1912. ¹¹ Å.St. 5.-8.-1911. ¹² Åp. 17.-6.-1912. ¹³ Åp. 16.-10.-1912.

5. *Livlige år i Kronprinsen.*

¹ Å.St. 2.-9.-1903. ² Åp. 24.-1.-1904. ³ Åp. 15.-2.-1906. ⁴ Å.St. 31.-5.-1903. ⁵ Åp. 25. og 26.-4.-1904. ⁶ Århus-vennen maj 1955. ⁷ Åp. 10.-3.-1910. ⁸ Program i Det kgl. bibliotek. ⁹ Å.A. 4.-10.-1910. ¹⁰ Åp. 18.-5.-1911. ¹¹ Åp. 17.-3.-1911. ¹² »Omkring den gamle banegård« af Victor Jensen i Dem. 11.-10.-1943. ¹³ Å.St. 28.-6.-1911. ¹⁴ Åp. 1.-9.-1911. ¹⁵ Åp. 2.-10.-1911. ¹⁶ Åp. 3.-7.-1914. ¹⁷ Århus-vennen maj 1955. ¹⁸ Åp. 12.-1.-1914.

6. *Det folkeydede og omtumlede Vennelyst.*

¹ Em. Sejlr: Vennelyst gennem 100 år. 1932. ² Samme bog. ³ Å.St. 13.-5. og 17.-6.-1895. ⁴ Å.St. 11.-8.-1897. ⁵ Å.St. 14.-6.-1898. ⁶ Å.St. 7.-5.-1900. ⁷ Å.St. 5.-6.-1900. ⁸ Å.St. 11.-5.-1901. ⁹ Å.St. 23.-5.-1901. ¹⁰ Åp. 12.-1.-1904. ¹¹ Åp. 28.-6.-1904. ¹² Åp. 18.-5.-1906. ¹³ Åp. 6.-7.-1906. ¹⁴ Åp. 24.-9.-1906. ¹⁵ Åp. 17.-6.-1907. ¹⁶ Åp. 8.-9.-1907. ¹⁷ Åp. 24.-2.-1908. ¹⁸ Dem. 20.-7.-1908.

7. *Et friluftsteater og en fallit.*

¹ Å.St. 3.-7.-1909. ² Medd. skuesp. Ellen Tyron Priisholm. ³ Dem. 13.-9.-1910. ⁴ Medd. afd. regissør Niels Springborg. ⁵ Medd. fru Karen Nielsen. ⁶ Å.St. 23.-6.-1911. Se også Politiken 16.-2.-1962, »en publikummer mindes«, hvor årstallet dog er forkert husket. ⁷ Å.St. 11.-6.-1911. ⁸ Se bogen: Redaktør Louis Schmidt. En levnedsskildring v. Richardt Gandrup. 1957. S. 38 ff. ⁹ De to episoder medd. af N. Springborg. ¹⁰ Å.A. 10.-9.-1911. ¹¹ Å.St. 4.-9.-1911.

8. *De muntre lokale sommerrevyer.*

¹ Medd. Ellen Tyron-Priisholm. ² Åp. 21.-6.-1913. ³ Å. Byråds Forh. 10.-7.-1913. ⁴ Medd. fru Karen Nielsen. ⁵ Åp. 21.-6.-1916. ⁶ Medd. fru Karen Nielsen. ⁷ Se Em. Sejlr: Gamle Århusgader II s. 9. ⁸ Medd. observatør Axel V. Nielsen. ⁹ Å.St. 14.-2.-1916. ¹⁰ Medd. fru Karen Nielsen. ¹¹ Dem. 12.-8.-1917. ¹² Åp. 30.-5.-1919. ¹³ Medd. Willy Paulsen. ¹⁴ Å.St. 11.-12.-1930.

9. *Tre direktører og en kabaret-konge.*

¹ Åp. 3.-2.-1913. ² Åp. 17.-4.-1913. ³ Åp. 17.-10.-1913. ⁴ Åp. 2.-11.-1913. ⁵ Åp. 2.-1.-1914. ⁶ Åp. 17.-1.-1914. ⁷ Åp. 2.-1.-1915. ⁸ Å.St. 7.-8.-1915. ⁹ Åp. 13.-2.-1916. ¹⁰ Dem. 16.-8.-1916. ¹¹ Medd. fhv. restauratør N. C. Christensen, dengang tjener i Kasino. ¹² Dem. 17.-10.-1917. ¹³ Dem. 2.-6.-1919. ¹⁴ Medd. (også visen) vagtmester Chr. Christiansen, dengang scenemedhjælper i K. ¹⁵ Samme. ¹⁶ Åp. 3.-5.-1920.

10. *Vanskelige år med lykkelig udgang.*

¹ Dem. 17.-9.-1922. ² Åp. 8.-2.-1922. ³ Medd. skuespillerinde Maud Timm. ⁴ Dem. 2.-2.-1923. ⁵ Åp. 3.-9.-1923. ⁶ Å.St. 24.-11.-1923. ⁷ Åp. 21.-1.-1924. ⁸ Åp. 6.-12.-1920.

11. *Mortens og Mikkels epoke.*

¹ Dem. 2.-2.-1938. ² Medd. dir. Rich. Mortensen. ³ Medd. fhv. scenemester Carlo Jensen. ⁴ Medd. skuesp. Hjalmar Hansen. ⁵ Medd. musiker Willy Paulsen. ⁶ Å.St. 17.-5.-1924. ⁷ Medd. Willy Paulsen. ⁸ Citeret i Åp. 13.-3.-1923. ⁹ Århus Venstreblad 18.-6.-1924. ¹⁰ Medd. Johnny Rosenvold.

12. *Vennelyst inden døre.*

¹ Medd. skuespiller Hjalmar Hansen. ² Dem. 11.-8.-1929. ³ Dem. 22.-4.-1930. ⁴ Dem. 24.-3.-1930. ⁵ Dem. 2.-10.-1931. ⁶ Dem. 3.-2.-1932.

13. *Den jyske Gissemand.*

¹ Medd. direktør Rich. Mortensen. ² Samme. ³ Dem. 27.-12.-1927. ⁴ Dem. 9.-2.-1931. ⁵ Medd. afd. skuesp. Ole Sejersén. ⁶ Medd. musiker W. Lytzhøft. ⁷ Retsreferat Dem. 28.-4.-1933. ⁸ Samme 26.-5.-1933. ⁹ Dem. 6.-2.-1938.

14. *Musik-stykkerne rykker frem.*

¹ Å.St. 29.-4.-1962. ² Berl. Aftenavis 1.-9.-1932. ³ B.T. 2.-9.-1932. ⁴ Dem. 18.-4.-1933. ⁵ Medd. Johnny Rosenvold. ⁶ Medd. Helmuth Lose. ⁷ Dem. 18.-8.-1933

15. *Kasino spiller på mange strenge.*

¹ Medd. skuespiller Ole Sejersén. ² Dem. 16.-3.-1934. ³ Dem. 16.-5.-1934. ⁴ Dem. 10.-10.-1934. ⁵ Medd. Ole Sejersén. ⁶ Dem. 1.-7.-1955. ⁷ Å.St. 17.-7.-1933. ⁸ Dem. 2.-6.-1933. ⁹ Å.A. 26.-1.-1963. ¹⁰ Dem. 1.-7.-1955. ¹¹ Dem. 20.-9.-1934. ¹² Medd. kapelmester Ankerstjerne. ¹³ Samme. ¹⁴ Dem. 17.-9.-1936. ¹⁵ Dem. 11.-5.-1934. ¹⁶ Dem. 4.-11.-1934.

16. *Mange 100 gangs-stykker.*

¹ Jp. 5.-11.-1934. ² Å. Venstrebl. 25.-1.-1935. ³ Medd. Johnny Rosenvold. ⁴ Samme. ⁵ Samme. ⁶ Medd. redaktør Knud Voeler. ⁷ Dem. 20.-8.-1936. ⁸ Å.St. 24.-3.-1935.

17. *Nye navne og nye operetter.*

¹ Dem. 31.-7.-1937. ² Dagens Nyh.'s søndagstillæg 23.-9.-1956. ³ Å.St. 25.-2.-1937. ⁴ Dem. 17.-3.-1937.

⁵ Interview i Soc.-Dem. 15.-6.-1941. ⁶ Medd. red. Knud Voeler. ⁷ Ekstrabl. 2.-5.-1938. ⁸ Stender-Petersen i Dem. 3.-12.-1938.

18. *Stor teknik på lille scene.*

¹ Medd. Ellen og Rich. Mortensen. ² Samme. ³ Dem. 11.-10.-1937. ⁴ Medd. flv. belysningsmester Carlo Jensen. ⁵ Medd. Rich. Mortensen.

19. *Krigsår og byjubelåum.*

¹ Dem. 9.-9.-1939. ² Jp. 2.-12.-39. ³ Dem. 13.-6.-1940. ⁴ Lokale dagblades anm. 19.-5.-1940. ⁵ Stender-P. i Dem.

4.-12.-1940. ⁶ Jp. 4.-12.-1940. ⁷ Lokale dagblades anm. 12.-8.-1941.

20. *Før jerntæppet faldt.*

¹ Jp. 17.-11.-1962. ² Å.St. 26.-11.-1942. ³ Å.A. 8.-12.-1941.

⁴ Medd. Helge Dahl. ⁵ Jp. 26.-5.-1942. ⁶ Dem. 7.-4.-1942. ⁷ Politiken 9.-7.-1941.

Visetekster og uddrag heraf er, hvor ikke anden kilde er anført, gengivet dels efter trykte visehefter i Århus folkebibliotekers lokalhistoriske samling eller i privat eje, dels efter manuskripter i privat eje.

Personregister

- ABBOTT, forfatter, 196
ABELL, KJELD, forfatter, 207
ABILDGAARD, ELSE, skuespillerinde, 178
ABRAHAMS, PAUL, komponist, 183
ABRAHAMSEN, KAY, sanger, 182-184
AGGERHOLM, ELLEN, skuespillerinde, 164
AGGERHOLM, SV., skuespiller, 164
ALLEN, AGNETE, skuespillerinde, 108, 111, 113
ALLEN, KAJ, skuespiller, forfatter, 81, 107, 111, 112, 119, 129, 131, 135, 176
ALLIN, ARTHUR, musiker, domorganist, født 3.-12.-1847 i København, død 31.-1.-1926 sammesteds. Kom til Århus 1889 som kantor og organist ved Domkirken og var her til 1915. Dirigerede symfonikoncerter og komponerede, 62, 72
ALLIN junior, musiker, 29
ALMATI, illusionist, 55
ALSTRUP, CARL, skuespiller, 99, 155, 184, 185, 196
AMFELDT, HENRY, turnédirektør, 142
AMFELDT, EBBA, skuespillerinde, (f. CHRISTOFFERSEN), født i København. Debut på Apollo-teatret, derefter forskellige sommerteatre. Fast engagement ved Vennelyst 1932-33 og 1937-39. Kasino 1934-37 og 1939-41. Århus teater 1941-45. Derefter roller ved forskellige københavnske scener, radio, fjernsyn og film. Gift med redaktør Knud Voeler, København, tidl. Århus, 142, 154, 157, 160, 162, 163, 165, 167, 171-174, 176, 188, 192-199, 202, 206, 208-210
ANDERSEN, A. J., restauratør, 97, 98, 101, 109, 112, 114
ANDERSEN, ASBJØRN, skuespiller, 225
ANDERSEN, BØRGE, skuespiller, 155, 171, 174, 205-07, 209, 210, 221, 222, 224, 228, 229, 233
ANDERSEN, HARRY, forfatter, 137, 138, 142
ANDERSEN, H. C., digter, 164
ANDERSEN, KAJ NORMAN, komponist, 172, 204, 212
ANDERSEN, L. (MAPPESEN), musiker, 97, 127
ANDERSEN, LILY, skuespillerinde, 45
ANDERSEN, LOUIS, journalist, redaktør, født 7.-9.-1885 i Århus. Død 13.-4.-1943 sammesteds. Journalist 1902 ved Århus-Posten, senere ved Demokraten og Jysk morgenblad, 1918-23 redaktør af Århus-Posten. Fra 1.-7.-1923 medarbejder ved Aarhus Stiftstidende. Skrev lokalt stof til revyer i Vennelyst og Kasino. Fra 1937 direktør for Århus pølsevogne efter at have forladt bladvirksomheden. Gift med danserinden Edith Harrison (se denne), 33, 63, 70, 81, 83, 87, 96, 99, 105
ANDERSEN, MALTHE, maskinmester, 118, 122, 153, 172
ANDERSEN, POULA, sangerinde, 94
ANDREASEN, fhv. byrådsbud, 61
ANGELY, LOUIS, forfatter, 71
ANKER, MAUD, danserinde, 200
ANKERSTJERNE (-BERTELSEN), EGON, kapelmester, født i Århus 11.-5.-1901. Var 1923 kapelmester ved Randers folketeater. 1926-31 kinoorganist i Folketeatret i Århus. Ved Kasino-teatret, hovedsagelig som orkesterleder, 1932-36. Senere free lance kapelmester, musikpædagog m.m., 154, 165-167, 171, 172, 174, 230
API, ULAR, danserinde, 41
ARHOFF, CHR., skuespiller, 169
ARNBAK, ALFRED, skuespiller, født 17.-2.-1885. Har optrådt rundt i landet især med sine monologer som »seminarist Svaabæk«, 59
ARNDAL, HELGE, 123
ARNDAL, OLUF, lærer, 83
ARNOLD, ELSE, skuespillerinde, 129, 208, 212, 215, 232
ARNOLD, FRANZ, forfatter, 117, 119, 129, 144, 146, 147, 153, 169, 210, 214, 224
ASMARK, WILLY, skuespiller, 162
ASMUNDSEN, ANNA, sangerinde, 22, 35, 45, 58
BACH, ERNST, forfatter, 117, 119, 129, 144, 146, 147, 153, 169, 210, 214, 224
BAGGER, INGER, skuespillerinde, 155, 205, 215
BAK, N. M., murermester, 136
BAKER, JOSEPHINE, sanger- og danserinde, 138, 181
BANG, AXEL, skuespiller, 215, 217, 224, 226-228
BANG, HERMAN, forfatter, 23
BANG, TOVE, skuespillerinde, 113, 115, 158, 161, 162
BARFOED, PER, forfatter, 113
BARFOED, VIGGO, forfatter, 158, 163, 204

- BASSØE, ELGA, skuespillerinde, 129, 137-139, 142, 215, 218, 219, 226-228, 230, 231
- BAYER, tyroler-terzet, 28
- BECH, HOLGER, 207
- BECK, EDITH, skuespillerinde, 149
- BECK, LILY, skuespillerinde, 205
- BEHRENS, JOHAN, tegner, 212
- BELLINA, ESTHER, sangerinde, 22
- BELL, KARINA, skuespillerinde, 207
- BENDIX, MAGDA, skuespillerinde, 104
- BENDTSEN, HJALMAR, skuespiller, 129
- BENDTSEN, KISS, skuespillerinde, 129
- BENES, JERA, komponist, 205
- BENTZEN, HAGBART, skuespiller, 83
- BERG, JOHANNE, overbetjent, 140, 159
- BERGMANN, musiker, 49, 50
- BERYL, ODETTE DE, sangerinde, 38
- BESEKOW, SAM, skuespiller, instruktør, 225
- BESTLE, GEORG, vinhandler, 46
- BEYER, A. F., kaptajn, økonomidirektør, 136
- BIERING-PETERSEN, musiker, 175, 176
- BIRCK, SOPHUS, teaterfører, 28
- BJARNI, POUL, skuespiller, 189
- BJERRE, HOLGER, danseinstruktør, 119, 150, 156, 175, 188, 197, 198, 200, 205, 208, 221
- BOCK, ORLA, 153
- BOESEN, AXEL, sanger, 62, 89, 90
- BOESEN, THECLA, skuespillerinde, 225, 227
- BOËTIUS, HOLGER, forfatter, 162
- BOGØ, CHR., forfatter, 122, 203
- BOGØ-JARNE, EMMY, skuespillerinde, 129
- BOLVIG, INGER, skuespillerinde, 138, 212, 225, 227
- BOO, SIGRID, forfatterinde, 192
- BRACONY, PIA, skuespillerinde, 228
- BRAMMER, MAX, læge, 136
- BRANDES, GRETHE, balletdanserinde, 81, 148
- BRANDSTRUP, LUDV., skuespiller, 207
- BRANDT, GEORGES, komiker, 25, 28
- BRANDT, GUNNAR, komponist, født 24.-11.-1899 i København. Skrev kommunalrevyer og ledede disse 1920-25. Derefter kapelmester og pianist ved sommereatre, medleder af Riddersalen 1929; 1932 og 33 kapelmester og iscenesætter i Vennelyst, 158, 162, 163, 166, 181, 182, 184, 188, 191, 209
- BRANDT, AASE, skuespillerinde. Vennelyst og Kasino i Århus. Død 9. februar 1961 under besøg i Odense, hvor hun faldt ned ad en trappe og kvæstedes dødeligt, 134, 149, 151-153, 208
- BRECHLING, NIC., turnédirektør, 162
- BREIDAHN, AXEL, journalist, 37, 45, 47, 148, 155
- BRINK, EDVARD, komponist, 68, 185
- BRINK, MARIE, skuespillerinde, 140, 185, 186, 231, 233, 234
- BRINKFORT, LOUIS, illusionist, 178
- BRISSON, CARL, skuespiller, 98, 106, 175, 190
- BROBERG, LILY, skuespillerinde, født i Århus 1923. Medvirkede i Vennelyst fra 11-års alderen. Debut samme sted november 1938. Senere ved Apollo og andre københavnske teatre, Helsingør-revyen, Kasino i Århus, Det kgl. teater, talrige filmroller, 187, 192, 195-98, 212, 213, 215, 217, 221, 223, 224
- BROCHORST, CHR., skuespiller, 119
- BROCHORST, DORIS, soubrette, 35, 36
- BROCHORST, JAC., skuespiller, født 18.-5.-1885. Død 26.-12.-1950. Skrev sig altid som JAC., men hed HEIMAN JACOB BROCHORST. Turnerede som ung sammen med bl.a. Jutta Lund og Kirstine Friis-Hjorth, medvirkede i sommerrevyer i Vennelyst under 1. verdenskrig. Spillede også på Sønderbros teater og i de første danske film sammen med Fr. Buch. Startede 1906 et kunstnerengageringsbureau, som han drev til sin død. Gift først med sangerinden Doris Brochorst, senere med skuespillerinden Oda B. En søn er skuespilleren Chr. Brochorst, der fortsættes faderens engageringsbureau, 59, 63, 64, 66, 68, 71, 72, 78, 79, 81, 85-89, 91
- BROCHORST, ODA, skuespillerinde, født 14.-5.-1890 i København. Medvirkede i Vennelyst-revyerne sammen med sin daværende mand, Jac. B. Har siden antaget sit pigenavn Heise, 59, 68, 72, 79, 85, 87-89, 91
- BRODTHAGEN, ELNA se LUND-HANSEN
- BRODTHAGEN, VALD., skuespiller, 200, 212, 226, 232
- BRODTHAGEN, VIGGO, skuespiller, 140-42, 148, 164, 181, 185
- BROGE, HANS, købmand, 25
- BROWN, SAM, 150
- BRUHN, HARALD, skuespiller, 104
- BRUHN, LILY se RINDOM
- BRUHN, MAGNUS, brandsinspektør, 103
- BRUHN, N. CHR., turnédirektør, 48
- BRUHN-BERTHESEN, INGEBORG, skuespillerinde, 102, 177
- BRUUN, CAJUS, skuespiller, 63
- BRYN, CARINA NORMAN, danserinde, 45
- BRÄUNINGER, CHR., musiker, 205
- BRØNDSTED, K. G., forfatter, 87
- BUCH, FREDERIK, skuespiller, født 1876. Død 1925. Populær revykomiker med sjællandsk dialekt. Medvirkede 1910-11 i revyer i »Kronprinsen« og 1919-23 i som-

- merrevyerne i Vennelyst. Ligeledes medvirken i danske og tyske farcefilm, sidste sted under navnet »Knöpfchen«. Optrådte de sidste år mest i foreninger. 33, 44, 45, 86, 88, 90, 91, 123, 125-127
- BUCKHØJ, PER, skuespiller, født 10.-2.-1902 i Århus. Oprindelig boghandler og kontormand. Debuterede på Århus teater 1925, derefter bl.a. ved Vennelyst og Kasino, 1932-42 skuespiller og pressesekretær ved Århus teater. Formand for Dansk skuespillerforbund. Gift med skuespillerinde Henny Lindorff, der også har været ved Århus teater og Kasino, 139, 146, 150, 151
- BUDDE, CHRISTOFFER, sanger, 54
- BUEMANN, SVEN, skuespiller, 117, 122, 123
- BUSCHARD, violinist, 55
- BUSCH-PAASKE, ELISA, skuespillerinde, 98
- BÄHNCKE, W., kapelmester. Dirigent for Århus teaters orkester fra 1901 til 1906. Opsagde sin stilling for at rejse til Tyskland og virkede her ved opera. Kom efter 1. verdenskrig hjem og boede i København. Komponerede en del småstykker. Død 23.-3.-1928, 60 år gammel. Et af hans yndede koncertnumre var »Agnetes vuggevise«, komponeret af ham selv, 54
- BØ, FINN, forfatter, 213
- BØGGILD, ÅGE, skuespiller, 128
- CAMA, ELSA DE, danserinde, 46
- CARLSEN, musiker, 140
- CARLSEN, HENRY, komponist, 176, 203, 208
- CARLSSON, ROBERT, skuespiller, 167, 176
- CARMEN SYLVIA, 150
- CAROLI, søstre, balletdanserinder, 50
- CATHALA, Sv., skuespiller, 91, 100, 101, 105, 107
- CHRISTENSEN, BENJAMIN, skuespiller, 23
- CHRISTENSEN, CARL, musikdirektør, født 28.-7.-1881 i København. Fra 1910 musiker i Århus, fra 1917 musikdirektør. I flere år musikarrangør og komponist ved Vennelystrevyerne. Har været dirigent for flere århusianske sangkor, 85-88, 90, 113
- CHRISTENSEN, EMIL HASS, skuespiller, 214
- CHRISTENSEN, FREDERIK, skuespiller, 21
- CHRISTENSEN, HANS, cykelrytter, 22
- CHRISTENSEN, H. P., borgmester, 110, 133, 136, 166, 217, 219
- CHRISTENSEN, KAJ, skuespiller, 153, 167, 172-175, 202
- CHRISTENSEN, TORALD, restauratør, 109, 111, 112
- CHRISTIAN DEN 10., 70
- CHRISTIANSEN, CARLA PETER, skuespillerinde, 146, 151, 153, 154, 167, 169, 171, 194, 196-198, 200, 203, 210, 212
- CHRISTIANSEN, CHR., skuespiller, 182, 189, 205
- CHRISTIANSEN, HELENE, skuespillerinde, 72-74, 148, 149
- CHRISTIANSEN, PETER, skuespiller, 145, 146
- CHRISTIANSEN, POUL, skuespiller, 167
- CHRISTOFF, AMALIE, sangerinde, 25
- CHRISTOFFERSEN, HERTHA, skuespillerinde, 107, 109, 110
- CHRISTOPHERSEN, ELSE se ARNOLD
- CHRISTOPHERSEN, GERDA, skuespillerinde, født 1.-3.-1870 i København. Død 13.-3.-1947. Uddannet på Det kgl. teater, ansat der 1894-97, derefter ved Folketeatret, Århus teater og Casino, hvis direktør hun var 1912-14. Berejste senere provinsen med sit eget selskab og opførte fortrinsvis operetter, men også i tiden op til 2. verdenskrig flere Kaj Munk-stykker, 52, 54, 55, 94, 95, 181, 234
- CHRISTOPHERSEN, H. E., operasanger, født i Odense 11.-2.-1838. Død i København 30.-9.-1919. Forlod 1893 Det kgl. teater, turnerede med egne forestillinger, optrådte derefter rundt i landet, bl.a. i Århus i Østergades varieté, Kasino og Salonen. Far til skuespillerinden Gerda Christophersen, 12, 14, 16-18, 24
- CLAUSEN, HJORTH, forfatter, 166
- COHN, ALFRED, skuespiller, født 1867. Død 6.-7.-1932. Debuterede 1885. Efter turneer ca. 10 år ved Odense teater, ved Århus teater 1900-1914, derefter ved Nordisk Film, Kasino i København og Mayolteatret i Oslo. Vendte hjem 1925. Gæsteroller på Kasino i Århus, derefter arbejde ved radioen, 34, 54, 93, 117-119
- COHN, GURI, skuespillerinde, 118
- COLOMBO, RINO, musiker, 223
- CONNERS, BARRY, forfatter, 207
- CORNELIUS, PETER, sanger, 58, 62, 66, 105, 112
- CORTZ, DAGMAR, skuespillerinde. Debuterede som 16-årig i København. Som knap 18-årig succesrig stor rolle i Kasino-revyen 1919; senere optræden i udlandet, men fra 1921 til 29 fast knyttet til Kasino. Forlod derefter teatret. Gift med direktør ved Århus kommunale værker, cand. polyt. A. Flach, 102, 103, 107, 113, 117, 118, 120, 122, 123, 144, 147, 149
- CREUTZ, SIGRID, skuespillerinde, 96
- DAHL, HELGE, skuespiller, teaterinspektør, født 6.-11.-1901 i København. Debut på Betty Nansen-teatret 1924. Fra 1927 i 12 år hos Otto Jacobsen-turneen. 1940-42 kunstnerisk direktør ved Vennelyst, 1942-45 ved Apollo, 1946-48 selvstændig teaterleder (turné), 1948-52 leder af Nygade-teatret, 1952-54 ved Nørrebros teater, fra

- 1955 skuespiller og inspektør ved Odense teater, 138, 214-218, 220, 221, 225-28, 230, 231
- DAHLERUP, AXEL, programredaktør, 189
- DALL, KARL, sanger, 190, 214, 222
- DAM, GERDA, skuespillerinde, 124
- DAM, MOGENS, forfatter, 174, 176, 192
- DANIELSEN, RS., musiker, 127
- DANTE, tryllekunstner, 139
- DARLING, tryllekunstner, 158, 161
- DARNING, JOHS., skuespiller, 131, 132, 161
- DETHLEFSEN, OTTO, sanger, 147
- DICK, CHESTER, artist, 107
- DISH, ZENIA, danserinde, 210
- DONS, HAKON, sanger, 95
- DRACHMANN, HOLGER, forfatter, 115
- DUE, HENRIK, skuespiller, 150
- DUE, JOHANNE, skuespillerinde, 150
- DUE, SØREN, musiker, 127
- DUPONT, sufflør, 74
- EGDØ, SVEND, dansepædagog, 120, 121
- EGELUND, ANNA, sangerinde, 147
- EGESKOV, HILMA, skuespillerinde, 131, 135
- EHLERS, CHARLES A., restauratør og varietédirektør, født 14.-7.-1872 i Tilst. Død 13.-2.-1919. Havde lært tjenerfaget hos Nimb, senere tjener hos Wivel, overtog i Århus først Ferdinandspladsen 1899, senere Håndværkerforeningen, drev derefter sammen med Marinius Olsen Kasino og fortsatte efter M. O.'s død 1912 driften alene til 1915. Drev desuden Badehotellet i Riis skov og fra 1917 hotel »Skandinavien«. Var i en halv snes år formand for Århus restauratørforening, 32, 33, 35, 38, 39, 41, 42, 93, 96, 98
- EJBERG, MILLE, skuespillerinde, 131, 132, 134, 135, 137
- ELLIS, WALTER, forfatter, 193
- ELMER, V., restauratør, 121
- EMMERY, J., konditor, 97
- ENGEL, A., forfatter, 174
- ENGELBRETH, ELLA, skuespillerinde, 225
- ENGELSTOFT, CHR., forfatter, 95
- ENNA, ESTHER, skuespillerinde, 142
- ERHARDT, SOPHUS, skuespiller, 95
- ERIKSEN, HOLGER, redaktør, politiker, 140, 141
- ERIKSEN, SVEND, musiker, 138
- ERNST, N. EIBYE, journalist, 87
- EUGEN, CONRAD, skuespiller, 182, 185
- EWANS, KAJ, musiker, 186
- FAHNØE, ELI, skuespillerinde, 115
- FALLE-FALLESEN, GRETHE, skuespillerinde, 203
- FALK, MADS, sporvejsdirektør, 136
- FANGER, R., ingeniør, politiker, 148
- FEDER, GEORG, skuespiller, 113
- FELDER, MARGOT, danserinde, 28
- FILTENBORG, C., etatsråd, 86, 97
- FISCHER, CARL, skuespiller. Oprindelig stenhugger, revy-skuespiller ved talrige sommerteatre, bl.a. i Vennelyst 1913 og 1915, senere fast hovedkraft i Helsingør-revyen, under hvilken han blev syg og døde 7.-8.-1953, 76 år gammel. Mange af hans viser findes på grammofoonplader, 21, 33, 38, 58, 70-72, 75, 77, 78, 83, 85, 145, 152
- FJELDSTED, ELLEN se TYRON-PRIISHOLM
- FJELSTRUP, PETER, skuespiller, 58
- FJELSTRUP, SØREN, skuespiller, 64, 149
- FREDERIK, kronprins, 101
- FREDERIKSEN, FRITZ CHR., sagfører, født 11.-12.-1861 i Århus. Død samme sted 25.-9.-1922. Begyndte som kon-
torist hos overretssagfører Høegh-Guldberg, exam. jur. 1891, fra 1894 sagførerpraksis i Århus, 9
- FREDERIKSEN, INGE, skuespillerinde, 227, 233
- FREDERIKSEN, INGER, skuespillerinde, 163
- FREDERIKSEN, MARTINUS, musiker, 127
- FREDERIKSEN, PHILIPPA, skuespillerinde, 45
- FREDERIKSEN, ÅGE BERNHARD, kunstmaler, 98
- FREDERIKSEN, AASE, sangerinde, 174
- FREYTAG, EDITH, skuespillerinde, 118
- FREYTAG, MAX, skuespiller, født 15.-11.-1873. Død 27.-4.-1950. Debuterede som 15-årig i Bergen som danser. Blev 1897 engageret til Tivolis pantomimeteater som Harlekin. Rejste i provinsen med pantomimer i 1912. I 54 somre på pantomimeteatret; iscenesatte og ledede revyer og lignende i Kasino, Århus, varieteen på Frederikstorv i Ålborg og Folketeatret i Randers, 34, 99, 107, 108, 109, 110, 222.
- FRIIS, L., skomagermester, 37
- FRIIS-HANSEN, musiker, 44
- FRIJSH, POVLA, skuespillerinde, 167
- FRISCHE, AXEL, skuespiller, forfatter, 32, 71, 122, 144, 148, 155, 169, 172, 175, 179, 185, 204
- FRISTRUP, P., forfatter, 90
- FROM, ELNA, skuespillerinde, 18
- FRØLICH, ELSE, skuespillerinde, 39
- FÜRST, suffløse, 72
- FØNSS, GUDRUN, skuespillerinde, 117
- FØNSS, JOHS., sanger, 58, 66, 70
- FØNSS, VILHELM, skolebestyrer, 30

- FØNSS, AAGE, skuespiller, 58
- GABRIELSEN, BØRGE, sanger, 232, 234
- GADE, JACOB, komponist, 144
- GADBORG, RIGMOR, sangerinde, 234
- GANDRUP, CARL, forfatter, 213
- GARDE, AAGE, teaterdirektør, 73, 97, 109
- GAUBIER, ALBERT, balletmester, 209, 210, 223
- GAY, ELVIN, teatermaler, født 16.-7.-1893. Fraflyttet Århus 1915; meget benyttet teatermaler ved Vennelyst og Kasino. Gift 1916 med Romana Hansen, der dansede i Vennelysts kor og havde småroller i revyerne, 70, 72, 74, 90, 97, 212
- GAY, NOEL, komponist, 224
- GEE, pens. sergent, 61
- GEILL, FLEMMING, revyforfatter, født 7.-1.-1892 i Risskov. Begyndte som arkitekt og skrev i sin fritid viser og sketches, fra 1926 til Scala og andre teatre i samarbejde med bl.a. Osvald Helmuth. Har skrevet til og samlet et par revyer i Vennelyst, bl.a. i 1940, 146, 196, 198, 199, 212, 224
- GERLACH, LONA, soubrette, 28
- GEROLA, J., musiker, 43
- GETHER, INGER STOCKMARR, skuespillerinde, 91
- GILBERT, JEAN, komponist, 161
- GILBOE, GERDA, skuespillerinde, 199, 200
- GILDA, GURLI, skuespillerinde, 210
- GITZ-JOHANSEN, tegner, 212
- GISSEL, RASMUS, cykelrytter, 22
- GJEDVED, GERD, skuespillerinde, 181, 183, 185, 187
- GJØRLING, AUGUST, musiker, 96
- GLAHN, KAREN MARGRETHE, skuespillerinde, 146
- GLATVED, CHR., skuespiller, 232
- GODT, lejetjener, 61
- GOLL, AUGUST, politimester, 41
- GOTTSCHALK, CHR., skuespiller, 164
- GOTTSCHALK, ELLEN, skuespillerinde, født i Aså, datter af senere sognefoged i Vejlbj ved Århus, Søren N. Holm. Debut på Århus teater 5.-2.-1911, men allerede i 1910 medvirken i sommerrevy i Vennelyst. Senere ved Det ny teater, Casino og Det kgl. teater, 61, 66, 72, 208, 209
- GOTTSCHALKSEN, CARL, kapelmester, født 10.-3.-1894. Debut som musikdirektør ved Helsingør sommerteater 1918. Dirigent i Kasino 1920 og 21. Senere ved Apollo-teatret, Sønderbros teater og Over Stalden. Har også været dirigent i Teatercafeen i Århus. Komponist til revyer og filmmusik, 104, 106
- GRAMMING, sagfører, 138
- GREFFEL, overtrompeter, 42
- GREFFEL, LOUIS, regissør, 117, 153
- GREGERS, ELLA, skuespillerinde, 39, 93
- GREGERS, EMANUEL, skuespiller, 38
- GREGERS, KIS, skuespillerinde, 170
- GRIES, skuespillerinde, 52
- GRUNDTVIG, S. F., herredsfoged, 63, 64
- GRÜNBAUM, FRITZ, forfatter, 161
- GULAGER, CHR., skuespiller, 79, 80, 82
- GULDA, GERDA, skuespillerinde, 147
- GULDAGER, POUL, skuespiller, 137, 138
- GULDBRANDSEN, ALICE, skuespillerinde, 160
- GULDBRANDSEN, PEER, skuespiller, 225
- GUNDEL, SVEND, lektor, 141
- GUNDELACH, HOLGER, forfatter, 71, 78
- GUNDMANN, PER, danser, 150
- GUNNERMAN, ERNA, skuespillerinde, 131
- GUTFELD, A. JOHN, kapelmester, født 28.-8.-1859 i Roskilde. Død 4.-11.-1942 i Århus. Uddannet i violin hos Tofte og Johan Svendsen samt ved musikakademiet i Bruxelles 1887-1902. Lærer ved musikkonservatoriet i Leeds, kapelmester i Helsingfors i 3 år. Fra 1906 til 1927 kapelmester ved Århus teater og dirigent ved de kommunale koncerter. Fik derefter en lotterikollektion, 55, 108, 112.
- HALBERSTADT, LOUIS, improvisator, 95, 105
- HALLER, EVA, sangerinde, 22
- HALMAN, ADOLF, tegner, 212
- HAMMERSTEIN, OSCAR, forfatter, 188
- HANSEN, ADDI, skuespillerinde, 124, 125
- HANSEN, AGNES, skuespillerinde, 150
- HANSEN, AUGUST, senere rådhusforvalter, 110
- HANSEN, BRØNDUM, skuespiller, 156, 204
- HANSEN, CHARLES, skuespiller, 129, 215
- HANSEN, CHR. G., direktør, 75
- HANSEN (-HEINEMANN), DAGMAR, danser- og sangerinde, 42, 93
- HANSEN, DANIEL, forfatter, 69
- HANSEN, EBERHARD, bokser, 135, 136
- HANSEN, EDGAR, skuespiller, 111, 173, 176, 199, 200, 205
- HANSEN, EMMY, skuespillerinde, 179
- HANSEN, FREDERIK, skuespiller, 102
- HANSEN, HARALD, tegner, 212
- HANSEN, HJALMAR, skuespiller, 117, 118, 119, 122, 137, 144, 155, 208
- HANSEN, JACK, skuespiller, 147, 149
- HANSEN, JOHANNE, sangerinde, 59

- HANSEN, KAJ, direktør, 198, 212, 213, 230, 232, 234
HANSEN, LEONHARD, forretningsfører, 136
HANSEN, MARIUS, skuespiller, 82
HANSEN, MAX, skuespiller, 82, 98, 224
HANSEN, NICA, skuespillerinde, 72
HANSEN, OLAF, forfatter, 73
HANSEN, ROMANA, skuespillerinde, 75, 78
HANSEN, SVEND ÅGE, musiker, 157
HANSEN, VAGN, musiker, 156, 157, 186
HANSEN, VALD., forfatter, 59
HANSEN REISTRUP, K., billedhugger, 98
HARALDSTED, GORMA, skuespillerinde, 149
HARBACH, OTTO, forfatter, 188
HARRISON SISTERS (EDITH og ROSA), danserinder, født LAFONTAINE. Turnerede som børn med fire søskende i en akrobattrup. Optrådte som danse-duo 3 år i Rusland i århundredets begyndelse, derefter i Danmark. Førstnævnte, Edith H., blev 1912 gift med journalist Louis Andersen, Århus, og fortsatte efter Andersens død 1943 forretningen Århus pølsevogne, som A. startede 1937, 33, 40
HASSELMANN, IRWIN, skuespiller, 227
HAUERBACH, ANDRÉ, politimand, 34, 188
HAWKINS, COLEMAN, musiker, 185, 186
HEDENWALL, HARRY, komiker, 104
HEGNER, MARTHA, skuespillerinde, 38
HEIBERG (el. KAMP), FRIDA, sangerinde, 28
HEIBERG, J. L., forfatter, 71
HEINZ, RITA, soubrette, 46
HEJST, HARALD, skuespiller, 190, 198-200, 212
HELIOS, GUSTAV, skuespiller, 100, 101, 107
HELIOS, LILY, skuespillerinde, 101, 106, 107
HELSEN, HENRY, journalist, 34
HELMUTH, OSVALD, skuespiller, 70, 109, 110, 141, 155, 163, 200, 206
HELSENGREEN, BETTY, skuespillerinde, 231, 233
HELSENGREEN, GUNNAR, skuespiller, født 26.-1.-1881, søn af teaterdirektør Alb. Helsingreen. Ved Århus teater 1908-1912. Senere bl.a. medvirken i Vennelyst-revyerne 1916 og 17. Gled efterhånden i baggrunden, men havde sidst i trediveerne engagement ved Odense folketeater og døde her af et hjerteslag 14.-10.-1939, 78, 79, 81, 82
HELSTRUP, DOLLY, skuespillerinde, 205, 206
HEMMINGSSEN, CARL, skuespiller, 72
HENCKEL, fhv. snedkermester, 61
HENNING-JENSEN, ERIK, teaterdirektør, 109, 134, 136, 137, 142, 202
HENRIKS, EMIL, skuespiller, 134, 136, 137, 185
HENRIKSEN, musiker, 43
HENRIKSEN, sanger, 95
HERAMB, EVA, skuespillerinde, 103
HERAMB, VERA, skuespillerinde, 152, 153
HERMANSEN, THS., fotograf, 77, 89
HERSKIND, JOHANNES, koncertsanger, født 1866. Død 1926. Debuterede på det gamle teater i Århus i det lyriske rollefag, havde dog ikke held som skuespiller, men blev en populær omrejsende sanger. Sang ofte i Århus i Vennelyst og »Friheden«. Ligeledes turné i U.S.A., 55
HJORTH, RIGMOR, skuespillerinde, 31, 55.
HOEL, KARL, artist, 22
HOFFMANN, PAUL HOLCK, skuespiller, forfatter, 181, 204
HOFMAN, ERIK, skuespiller, 157-161
HOLCK HOFFMANN, se HOFFMANN, PAUL HOLCK
HOLCK-STILLING, komponist, 172
HOLM, AXEL, skuespiller, 23, 55, 56
HOLM, SØREN N., sognefoged, 61
HOLM, VALSØ, skuespiller, 216
HOLM, AAGE WANG, sanger, 58
HOLMES, forfatter, 196
HOLST, JONNA, skuespillerinde, født 1880. Død 1962. Debuterede ligesom sin senere mand, Oscar Holst, i Norge, her under sit pigenavn Jonna Neutzski, og blev forlovet med Holst. Ægteparret optrådte sammen som duo på talrige skandinaviske varieteer og bl.a. i mange år i Kasino-revyerne, 31, 33, 35, 40, 93, 94, 97-99, 101
HOLST, OSCAR, revyskuespiller, teaterdirektør, født 1881. Død 15.-1.-1953. Debuterede 1899 i Norge. Efter nogle år som turnerende revyskuespiller direktør for Apollo-teatret 1916, hvor han var i 17 år. Derefter direktør for Cirkusrevyen på Dyrehavsbakken, ligeledes i 17 år. Iscenesatte under første verdenskrig revyer i Kasino, 31, 33, 35, 40, 85, 93-97, 99, 100, 104, 111, 123, 134, 147, 169
HOLSTEIN, BENT, politiker, 105, 136
HOPWOOD, AVERY, forfatter, 227
HORST, JULIUS, forfatter, 174
HOSTRUP, HELGE, højskolemand, 34
HOWALT, LAURITZ, musiker, 203
HVID, CARL JOHAN, skuespiller, 131, 132, 134, 135, 140, 185, 208
HØEGH-HANSEN, A., arkitekt, 47
HØFFDING, HARALD, filosof, 86
HØRTING, WILLY, musiker, 210
IBENFELDT, AGNES, skuespillerinde, 100, 101, 106, 107
IBENFELDT, MAX, skuespiller, født 29.-3.-1888. Død 11.-3.-

1952. Debut 1911 på Slagelse teater hos Otto Jacobsens selskab. Senere ved flere københavnske teatre, Århus teater 1928-30, Odense teater 1936-42. Satte 1943 og 44 de sidste sommerforestillinger op på Vennelyst, 107, 217, 218, 220, 221, 228, 233, 234
- IRVING, PREBEN, skuespiller, 231
- IVERSEN, AGNES, se KRAUL.
- JACOBSEN, ALBERT, skuespiller, 87, 89
- JACOBSEN, JACOB, teaterdirektør, 39, 202
- JAHN, KAREN, skuespillerinde, 138
- JANTZEN, ÅGE, skuespiller, 107, 108
- JARLE, HAKON, musiker, 117, 145
- JARNE, OVE, turnédirektør, 162, 163, 181
- JENSEN, ARNE, skuespiller, 52
- JENSEN, ARNOLD, skuespiller, 85, 86, 89
- JENSEN, AXEL, skuespiller, 149
- JENSEN, CARLA, skuespillerinde, 72
- JENSEN, CARLO, belyningsmester, 118, 170
- JENSEN, CHR., artist, 33
- JENSEN, DITLEV, kapelmester, født 1880. Død februar 1937. Musikdirigent talrige steder i Århus, således allerede 1902 i Forsamlingsbygningens varieté, 1912 i Kasino, senere også Varna. Drev i sine sidste år Apollo i Vester-gade. En særdeles fremragende violinist, 38, 42, 72
- JENSEN, EJNAR, skuespiller, 131, 135, 227
- JENSEN, ELLY, danserinde, 108
- JENSEN, FREDERIK, skuespiller, 115, 152
- JENSEN, HARALD, redaktør, politiker, 101
- JENSEN, JACOB, borgmester, 110, 121, 133
- JENSEN, LILIAN, skuespillerinde, 181, 182, 184
- JENSEN, MARTIN, skuespiller, 52
- JENSEN, ORLA, professor, 136
- JENSEN, PETER, sanger, 21
- JENSEN, POUL, skuespiller, 153, 156, 177, 202, 203, 205
- JENSEN, RUTH, skuespillerinde, 107
- JENSEN, SEIFERT, musiker, 108
- JENSEN, AAGE, skuespiller, 100, 101
- »JEPPE«, barbestyrerinde, 104
- JESPERSEN, DYRE, skuespiller, født 29.-7.-1901 i København. Studentereksamen 1920, derefter sangstudier hos Herold og i Paris. Debut på Det kgl. teater 1927, senere tilknyttet fransk opera. Spillede i 1937 og 38 hovedroller i Vennelysts operetter, 187, 189-91, 196, 197
- JESPERSEN, OLFERT, komponist, 216
- JESSEN, ANNIE, sangerinde, 234
- JESSEN, GERHARD, skuespiller, 39
- JESSEN, JACOBA, skuespillerinde, 39
- JESSEN, PETER, skuespiller, 222
- JOHANSEN, AGNES, sangerinde, 93
- JOHANSEN, MIKAEL, købmand, politiker, 68, 83, 105
- JOHNSEN, SOPHUS E., skibshandler, 136
- JOSIASSEN, redaktør, 160
- JUHL, EINAR, skuespiller, 188
- JUUL, HARALD, komiker, 28
- JØRGENSEN, CHR., musiker, 97
- JØRGENSEN, K., arkitekt, 148
- JØRGENSEN, MISSE, skuespillerinde, 111, 117-119, 122, 148
- JØRGENSEN, OTTO KAALUND, student, 166
- JØRGENSEN, P., komiker, 25
- JØRGENSEN, S., restauratør, 43
- JØRGENSEN, THORVALD, arkitekt, 50
- JØRGENSEN, THORVALD, musiker, 97, 127
- KACHNÉ, HELGA, 25
- KALMAN, EMMERICH, komponist, 191
- KAMP (el. HEIBERG), FRIDA, sangerinde, 28
- KAMPF, MICHAEL, skuespiller, 100, 101, 178, 191, 192, 196, 198, 220, 221, 226
- KAPPERS, ELLA, skuespillerinde, 140
- KEMPINSKI, MARTIN, skuespiller, 45, 98
- KESMODEL, GUDRUN, sangerinde, 205
- KIRKEGÅRD, VALBORG, skuespillerinde, kaldet Sky. Debuterede som 17-årig på Røde kro teater, senere i Tivoli varieté og Vinterpaladset. Medvirkede sammen med sin mand, Axel Svensson (se denne), i 5 sæsoner i Vennelystrevyerne, 72, 75, 87-89, 102
- KIER, KIS, skuespillerinde, 135
- KJØRBOE, CHRISTIAN, politimand, 34, 93, 112, 138
- KJERULF, CHARLES, komponist, forfatter, 115, 186
- KJERULF, WILLY, komponist, 166, 198
- KJERULFF, MARIUS, restauratør, 50, 52
- KJÆR, DORTHEA, varietévært, født 22.-6.-1838 i Skive. Gift med den i 1888 afdøde gæstgiver K., hotel »Jylland«. Fra 1889 indehaver af konditorbevilling til Århus Varieté-Salon, Mindegade 1-3. Flyttede i april 1901 til Helsingør sammen med sin søn, Jacob K., og døde her få år senere, 25
- KJÆR, JACOB, varietévært, kaldet Diamant-Kjær, født 4.-6.-1860 i Lindå. Udlært som kelner, medhjælper hos faderen på hotel »Jylland«, senere hos moderen, og »direktør« for dennes artistvirksomhed i Mindegade i årene 1892-1901, 25, 27, 51, 102
- KJÆR, S., hotel- og varietévært, født i Todbjerg 1826. Død i Århus 1888. Drev hotel »Jylland« og varieté »National« i Studsgade 64-66, 24, 25

- KJÆR, VILFRED, musiker, 224
- KJÆRULF, ALFRED, revyforfatter (1882-1938). Skrev sin første sommerrevy 1905 og producerede i alt ca. 5.000 revyviser. Knyttedes 1912 til Scala som revyforfatter. Desuden i mange år tilrettelægger af Kasinos og Vennelysts revyer under S. M. Mikkelsen. Manuskriptforfatter hos Nordisk Film. Stifter af Dansk revyforfatter- og komponistforbund 1918. Har skrevet og bearbejdet talrige lystspil, 59, 69, 91, 102, 103, 119, 128, 129, 131, 137, 140, 148, 151, 154, 166, 172, 183, 204
- KJÆRULF-SCHMIDT, HELGE, skuespiller, født 22.-2.-1906. Debut 1929 på Betty Nansen-teatret, ved Odense teater 1929-32. Begyndte senere at læse medicin og medvirkede i studenterkomedier. 1937-38 knyttet til Vennelyst, derefter fra 1940 ved flere københavnske scener. også i revy, samt filmroller, 187, 192-196, 220, 227
- KLESTRUP, M. HANSEN, restauratør, 46, 47
- KLOSTER, WILHELM, købmand, 136
- KNOBLAUCH, INGER, skuespillerinde, 152
- KNOBLAUCH, WILLIAM, skuespiller, 195, 196, 199
- KNUDSEN, EMIL, tankelæser, 58
- KNUDSEN, GUDRUN, skuespillerinde, 205, 207, 227
- KNUDSEN, HENRY, skuespiller, 205, 207
- KNUTZON, PER, skuespiller, 224
- KOLDING, LAURITZE, skuespillerinde, 21
- KOLDING, AAGE, skuespiller, 21
- KOLLO, WALTER, komponist, 115, 119, 177, 184, 214, 215
- KOMDRUP, HARRY, sanger, 159, 211
- KONGSMAR, H., maler, 190
- KORNBECK, ELSE, skuespillerinde, 109
- KOURANI, ELSE, skuespillerinde, 215
- KRAGH, ASTRID, parodist, 95
- KRAHN, W., direktør, 232
- KRAMER, VAGN, skuespiller, 157, 160
- KRARUP, DAGMAR, skuespillerinde, 68
- KRARUP, TORBEN, skuespiller, 68, 69
- KRATER, KRISTIAN, journalist, 103
- KRAUL, AGNES, pianistinde, 20, 97
- KRAUSE, INGE OLIVO, skuespillerinde, 156
- KREUTZ, ANKER, 55
- KREUTZ, FR., operasanger, 46
- KRISTIANSSON, JOHAN, restauratør, 48
- KROGH, ARNE, skuespiller, 182, 213
- KROGH, HELGE, forfatter, 213
- KRUM JUNCKER, GERDA, skuespillerinde, 62, 65
- KRUSE, major, 211
- KRUSE-ANDERSEN, musiker, 118
- KYCERA, Anton, musiker, 43
- KÜHNEL, S. F., arkitekt, 9
- KÖHLER, skuespillerinde, 52
- LABRI, gogler, 70
- LAFONTAINE, EDITH og ROSA se HARRISON SISTERS
- LAJTAJ, LOUIS, komponist, 206
- LAMMERS, CORA, slangetæmmerske, 24
- LANGBALLE, CARL, danser, 45
- LANGE, AXEL B., købmand, 136
- LARSEN, herreekviperingshandler, 86, 93, 148
- LARSEN, AKSEL (LINDORF), skuespiller, 82
- LARSEN, ALEXANDER, 176
- LARSEN, AXEL EMIL, skuespiller, født 2.-1.-1897. Død 6.-1.-1940. Debut 1918 ved Aug. Rasmussens selskab. Derefter ved Scala, Apollo, Sønderbros teater, Vennelyst, turné med Axel Illum, Odense teater og Kasino. Var gift med skuespillerinden Inga Raun, 134, 137, 156, 165, 169
- LARSEN, CATINKA, sangerinde, 25
- LARSEN, EJNAR, scenemester, 190
- LARSEN, EJNAR, skuespiller, 117
- LARSEN, FRITZ ARNDT, kapelmester. Dirigent i Vennelyst i årene 1929-31; spillede desuden som violinist i Århus teaters orkester. Døde af sukkersyge, kun 35 år gl., 29.-2.-1932, 140, 142
- LARSEN, I. C. M., kunstsmed, 36
- LARSEN, ILSE, skuespillerinde, 176
- LARSEN, J., restauratør, 29
- LARSEN, OLE, skuespiller, 115, 162, 163, 207, 208, 210, 216, 234
- LARSEN, SEJER, journalist, 158
- LARSEN, SIGVALD, skuespiller, 227
- LARSEN, SVEND ÅGE, balletdanser, 111
- LARSEN, VALDEMAR, musiker, 127
- LARSEN, WILHELM, musiker, 12
- LARSEN-LEDET, LARS, journalist, 14, 73, 105, 166
- LASSEN, ERIK, revydirektør, 156, 162, 164, 172, 181, 185, 206
- LASSEN, FINN, skuespiller, 146, 163, 164
- LASSEN, INGER, skuespillerinde, 163
- LAURITZEN, MARRYAT, komiker, 47
- LAURITZEN, THORKILD, skuespiller, 124, 161
- LAURSEN, H. P., musikdirigent, født 11.-4.-1870. Død 20.-6.-1935. I mange år overtrompeter ved artilleriet, derefter dirigent for harmoniorkestre, bl.a. i »Friheden«, desuden for teaterorkestrene i Vennelyst og Kasino, 19, 20, 32, 38, 59, 62, 85, 127
- LEHÁR, FRANZ, komponist, 191

- LEHMANN, BERNHARD, turnédirektør, 52
 LEHMANN, HELGA, sangerinde, 50, 52
 LEMVIGH, GUNNAR, skuespiller, 166-169, 187, 193
 LENNØE, JOHS., skuespiller, 102
 LEOPOLD, HERMANN, komponist, 124
 LESTYAN, forfatter, 162
 LINCK, INGRID, skuespillerinde, 175
 LINCKE, PAUL, komponist, 222
 LIND, CLARA, skuespillerinde, 75, 78
 LIND, JENNY, sangerinde, 164
 LINDGREEN, BERTHA, skuespillerinde, født 1887. Debut 1907 hos Alb. Helsingreen. Hovedroller i operetter. Ved Odense teater 1919-27. Gift med skuespiller, senere regissør Jørgen Lindendahl, Det kgl. teater, 72, 74
 LINDORFF, HENNY, skuespillerinde, 224
 LOCHER, JENS, forfatter, 150, 152, 192
 LOHMANN, skuespiller, 45
 LORENZEN, L., restauratør, 27
 LOSE, HELMUTH, kapelmester, født i Nykøbing F. 1.-5.-1912. Pianist i Vagn Hansens orkester, hvormed han kom til Vennelyst 1932, fra november 1937 kapelmester samme sted, til teatret ødelagdes 1945. Senere free lance kapelmester og pianist, 156, 157, 200, 216, 230, 234
 LOTINGA, NANCY, skuespillerinde, 107
 LOUW, Richardt, teatermaler, født 11.-9.-1888 i Slagelse. Død 1942. Begyndte som 19-årig at lave filmdekorationer til Nordisk Film. Brød igennem som teatermaler i 1919-20 på Nørrebro teater og malede siden dekorationer til teatre landet over, bl.a. Vennelyst og især Kasino, som han følte sig stærkt knyttet til, 149, 153, 168, 172-174, 202, 208, 211, 223
 LUMBYE, KNUD, forfatter, 151, 166
 LUND, AMANDA, skuespillerinde, 62-64, 66
 LUND, GUSTAV, marionet- og bugtalerkunstner, 50, 104
 LUND, JUTTA, skuespillerinde, 70-72
 LUNDBECK-STILLING, ELEONORA, skuespillerinde, 81, 82
 LUNDDAHL, JOHS., amtslæge, 73
 LUNDDAHL, AAGE, musiker, 157
 LUND-HANSEN, ELNA, skuespillerinde, 200, 216, 226
 LUNDQUIST, HARRIET, skuespillerinde, 82
 LUPO, NICOLAS, forvandlingskunstner, 142
 LUTHER, ALBERT, skuespiller, 227
 LYKKEHUS, KAREN, skuespillerinde, 193
 LYNGE, FLEMMING, forfatter, 144, 155, 169, 172, 185, 204, 212
 LYTZHØFT, W., musiker, 140
 LØFGREN, INGA, skuespillerinde, 176
 LØJMAR, ELLEN, skuespillerinde, 156, 160, 164, 181, 182, 185
 LØNN, ALMA, sangerinde, 28
 LØWERT, KAREN MARIE, skuespillerinde, 214
 LØVAAS, MOGENS, skuespiller, 190
 MC KAY, EDNA, danserinde, 150
 MADISON SISTERS, 38
 MADSEN, ANNA, sangerinde, 85, 87-91
 MADSEN, GERDA, skuespillerinde, 213, 216
 MADSEN, GEORGENIUS, musiker, 48
 MADSEN, INGER, skuespillerinde, 148, 152
 MADSEN-BÆK, P., skræddermester, 110, 129
 MAES, VALDEMAR, skuespiller, 72, 103
 MAKWARTH, musiker, 54, 62
 MAKWARTH, MISKOW, skuespiller, 169, 220, 221
 MALBERG, HENRIK, skuespiller, 45, 58, 153
 MALBERG, PETER, skuespiller, 149, 150, 151, 195, 196, 198, 227
 MARIUS, CARLA, skuespillerinde, 79
 MARQUARDSEN, O. M., tømrermester, 58
 MARTINI, ANTON, hurtigmaler, 103
 MATZEN, HELGE, skuespiller, 225
 MEINCKE, CARL VIGGO, forfatter, 146, 156, 198
 MELBYE, ANTON, forfatter, 117, 146, 150
 MERVILD, KAJ, skuespiller, født 14.-8.-1895. Død 12.-9.-1941. Debut 1914 på Ålborg teater. Senere hos Betty Nansen, Århus teater 1925-26 og 1927-28, Odense teater 1929-31, direktør for Casino i København, iscenesætter på Vennelyst. Gift med skuespillerinden Inger Bolvig, 197
 MEYER, A. C., forfatter, politiker, 34, 95
 MEYER, HENNY, sangerinde, 38
 MEYER, KAREN, skuespillerinde, 226
 MEYER, KATE, skuespillerinde, 39
 MICHELSEN, VILH., sanger, 58
 MIEHE JUNIOR, artist, 22
 MIEHE, AUGUST, klovn, 142, 170-172
 MIEHE, ISABELLA, 176
 MIELCHE, EDOUARD, skuespiller, 157, 160
 MIELCHE, HAKON, forfatter, 160
 MIKKELSEN, JOHNNY se ROSENVOLD
 MIKKELSEN, KIRSTINE, 143, 175
 MIKKELSEN, POULA, dansepædagog, 129, 135, 138, 187
 MIKKELSEN, S. M., restauratør, direktør, født 19.-6.-1879. Død 7.-12.-1947. Oprindelig sergent og danselærer; bestyrer af Dansk Arbejderloges lokaler i Hjelmensgade, senere vært i Amaliegades forsamlingsbygning; vært på hotel »Skandinavien« og »Silistria«. Overtog 1918 ledelsen af Kasino; fra 1923 direktør i Vennelyst, indtil han

- i 1939 overtog stillingen som vært i forsamlingsbygningen i Østergade, 101-104, 106, 107, 109, 115, 123-126, 128, 131, 137-40, 142, 143, 156, 159, 174, 178, 185, 186, 189, 193, 198-201, 212
- MILLONG, TENNA, skuespillerinde, 153, 179, 182, 184
- MOGENSEN, A., arkitekt, 178
- MOGENSEN, CASPAR FR. F., restauratør og varietévært, født 23.-9.-1837 i København. Død 17.-8.-1896 i Århus. Drev fra 1883 Kystpavillonen som restaurant, koncertlokale og varieté, 27-29
- MOGENSEN, LAURA, skuespillerinde, født i Århus 25.-11.-1882. Død i København 20.-8.-1935. Debuterede på Århus teater 1910 og blev her til 1914, igen 1916-32, derefter ved Odense teater 1934-35, 30
- MOGENSEN, MARIANE, født LYNGBYE, gift med ovennævnte C. F. Mogensen. Født 2.-12.-1845 i Tåstrup ved Harlev. Død 15.-3.-1917 i Århus. Fortsatte efter sin mands død og indtil 1904 driften af Kystpavillonen, 29
- MOHR, ELLA, balletinstruktør, 131, 182
- MOLAU, turnédirektør, 48
- MOLS, DUVAL, skuespiller (1897-1955). Oprindelig håndværksuddannet. Herold hørte ham synge ved en fest og gav ham uddannelse. Optrådte i operettefaget, hvor hans smukke tenor gjorde ham beundret, men gik snart over i revy og lystspil. Hovedkraft i Vennelyst 1932-40. Drev derefter »Molles kro« i Kannikegade. Da denne blev ødelagt ved Schalburtagene 1944, flyttede han til Ålborg og optrådte her i »Ambassadeur« revyer, 123, 142, 155, 157, 159, 161-64, 178-186, 189-193, 195-198, 200, 212-214, 224
- MORTENSEN, ELLEN, skuespillerinde (f. NIELSEN), født i København 18.-2.-1898. Debuterede på Nørrebro teater 1915. Ved Apolloteatret 1920-25, derefter Betty Nansen og Fønix-teatret til 1929, Kasino 1930-31, 1932 ved Det ny teater, derefter på ny Kasino fra 1933, bevillingshaver og scenisk leder her fra 1.-9.-1934. Gift med teatrets ejer Rich. Mortensen 10.-1.-1934. Gæstespil på Århus teater 1950 og 51 og ved Holbergspillene 1952, 123, 147, 149, 152-154, 165-168, 172, 174-176, 203-208, 210, 222, 223
- MORTENSEN, HARALD, musiker, 186
- MORTENSEN, RICHARD, direktør, født 20.-1.-1895 i København. Begyndte som 14-årig piccolo i Håndværkerforeningen, Horsens, derefter ved Beyers hotel i Ålborg, d'Angleterre, Hamburger Hof i Hamburg, Kasino i Århus, overtjener her siden 1918, direktør fra 1924 til 1942. Restauratør på Væddeløbsbanen fra 1938. Mange tillidshverv i restaurationsbranchen. Gift med skuespillerinde Ellen Nielsen, 113, 115, 118, 138, 139, 144, 145, 149, 154, 155, 165, 166, 171, 175, 178, 202, 206, 225, 230, 232
- MORTON, VICTOR, skuespiller, 128
- MORVILLE, INGER, skuespillerinde, 155, 205, 221, 223, 232
- MUNCK, EJJIL, skuespiller, 137
- MUNKEBOE, skuespiller, 38, 40
- MYHLENBORG, SONJA, skuespillerinde, 163
- MÜLLER, ARVID, forfatter, 226
- MÜLLER, BØRGE, forfatter, 227, 228
- MÜLLER, ERNO, skuespiller, 187, 190, 196-198
- MØLLER, CARL, musikdirektør, født 19.-10.-1845. Død 21.-5.-1919. Kom til Århus 1886 og blev en kendt dirigent for populær orkestremusik, bl. a. i Vennelyst, »Kronprinsen« og Salonen. Komponerede talrige melodier, 29, 43, 45, 54
- MØLLER, CARL, junior, musiker, født 8.-1.-1877 i Grenaa, søn af den kendte Århus-kapelmester af samme navn (se ovenfor). Spillede som bassist i talrige etableringer i Århus og kom med i byorkestret fra dets start. Død 21.-5.-1959, 44
- MØLLER, CARLO, skuespiller, 72, 73, 78, 81, 82, 84
- MØLLER, CHRISTEN, skuespiller, 134
- MØLLER, CHRISTMAS, politiker, 228
- MØLLER, I. CHR., fabrikant, politiker, 105
- MØLLER, OLGA, sangerinde, 174, 211
- MØLLER, VILHELM, skuespiller, 115, 117, 122, 127
- MØNSTED, OTTO, fabrikant, 51
- NAGEL, WALTER, impresario, 156
- NANSEN, BETTY, skuespillerinde, 18
- NANSEN, PETER, forfatter, 186
- NATHANSEN, LUDVIG, skuespiller. Optrådte i revyer i Scala, Apolloteatret og Odense folketeater; iscenesatte revyer i Kasino under og lige efter 1. verdenskrig. Var gift med teaterdirektør Nancy Nathansen, senere med Gyda Scheelhardt, med hvem han optrådte som kabaretkunstner, også i Århus. Døde pludselig 17.-1.-1949, 64 år gammel, 95, 97-98, 100, 101, 113, 114
- NATHANSEN, RIGMOR, skuespillerinde, 117, 118
- NEERGAARD, NIELS, politiker, 67, 92
- NEUMANN, ARTHUR, sanger, 152
- NEUMANN, VICTOR, skuespiller, 45
- NEUMANN-SOELBERG, skuespillerinde, 82
- NIELSEN, BODIL, 148
- NIELSEN, C. ARNFAST, journalist, 45, 46
- NIELSEN, ELLEN se MORTENSEN

- NIELSEN, ELSE, pianistinde, 176
 NIELSEN, ELSE, skuespillerinde, 205-207
 NIELSEN, HELGE, forfatter, 103, 104
 NIELSEN, J. C., agent, 43, 46, 47
 NIELSEN, JOHS., snedkermester, 9
 NIELSEN, MARTINIUS, skuespiller, 58, 93
 NIELSEN, ODA, skuespillerinde, 58, 66
 NIELSEN, OLGA, sangerinde, 22
 NIELSEN, PETER, skuespiller, 34
 NIELSEN, S. P., restauratør, født 17.-7.-1863 i Vinding.
 Fra 1900 restauratør i Kasino, senere en kort tid i Venne-
 lyst og i »Kronprinsen«. Drev desuden Automatcafeen
 på Søndergade. Var første vært i den 1909 åbnede Varna-
 restauration, hvor han var til 1919. Åbnede 1921 Kan-
 nike-vinstuen i Kannikegade, død 2.-2.-1931, 12, 43,
 45, 56
 NIELSEN, SVEND, bryder, 135
 NIELSEN, VALBORG, skuespillerinde, 147, 150, 152, 182
 NIELSEN, VERNER, forfatter, 34, 40, 52, 71, 78, 81, 144, 146
 NORRING, CARL, musiker, 206
 NORÉL, HELGE se PETERSEN-NORÉL
 NORÉN, ANN SOFI, skuespillerinde, 111
 NORMANN, J. C., censor, 228

 ODERWALD-LANDER, SOLVEIG, skuespillerinde, 104, 146,
 148, 149
 ODERWALD-LANDER, VALBORG se NIELSEN
 ODERWALD-LANDER, AAGE, skuespiller, født 29.-5.-1884 i
 København. Død 10.-11.-1946 i Århus. Havde i sin ung-
 dom sejlet som maskinmester, men lod sig uddanne som
 sanger. Medvirkede bl. a. i Vennelyst-revyen 1918, senere
 på københavnske scener, bl. a. Scala. Fra 1924-34 kunst-
 nerisk leder i Kasino. Derefter skuespiller i Vennelyst,
 senere forretningsmand, 83, 85, 86, 103, 114, 115, 117,
 118, 120, 122, 123, 144-147, 149-51, 165, 169, 178,
 180, 181, 186
 OHLIN, GOTHARD, skuespiller, 95
 OKITO, tryllekunstner, 142
 OLSCHANSKY, WILLIAM, komiker, 21
 OLSEN, ANDERS, redaktør, 156, 164
 OLSEN, ARNE, skuespiller, 72
 OLSEN, GEORG, musiker, 157
 OLSEN, HANS PETER, restauratør, direktør, født 12.-12.-
 1860 i Århus. Død 15.-10.-1945 i Gentofte. Udlært som
 typograf. Overtog efter faderen Strandcafeen på Kyst-
 vejen, drev 1902-09 Pavillonen i Riis skov samtidig med
 Strandcafeen og en tid også Automatcafeen i Guld-
 smedgade. 1902-22 direktør i Vennelyst. Levede der-
 efter som rentier i Gentofte, 34, 54, 56-58, 61, 62, 65-68,
 70-72, 82, 85, 88, 91, 92, 109, 123
 OLSEN, KURT, skuespiller, 207
 OLSEN, LAURITZ, skuespiller, 93
 OLSEN, MARINIUS, varietédirektør, født i Mariager 21.-9.-
 1865. Død i Århus 15.-10.-1912. Begyndte som varieté-
 sanger i København, derefter ved Kystpavillonen i Århus
 og Skovbakken i Ålborg. Ledede kort før århundredskif-
 tet varieteen i Østergades forsamlingsbygning, opførte
 og drev derefter Kasino-varieteen i årene 1900-1912, 9,
 12, 14, 16-18, 20-22, 24, 26, 28, 31-35, 38-40, 42, 43,
 93, 99, 210
 OLSEN, søstre, danserinder, 51
 OLSEN, VIGGO, skuespiller, 148-150, 152-154, 167, 169,
 172, 174-176, 203-205, 208-211, 223, 224, 232
 ORLANDO, ALFREDO, musiker, 47
 OTTOSEN, HENNING, skuespiller, 153, 154, 169
 OVERGAARD, HENRY, cirkusdirektør, 54, 55
 OVERGAARD, LEONTINE, danserinde, 50

 PAULSEN, WILLY, musiker, født 16.-3.-1891. Udlært orgel-
 bygger, men virkede fra 1909 tillige som pianist. 1922-
 25 pianist i Vennelyst, 1925-27 kapelmester samme sted.
 Har komponeret flere melodier. Er æresmedlem af Århus
 orkesterforening, 89, 90, 123, 127, 129, 131, 135
 PECKING, HERMAN, komponist, 129
 PEDERSEN, EJNAR, musiker, 157
 PEDERSEN, H. J., tjener, 177
 PEDERSEN, JENS, forfatter, 192
 PEDERSEN, JES, bryder, 31, 55, 177
 PELCHE, MAX, musiker, 44
 PERREGAARD, J., tømrer, 136, 148
 PETERSEN, ARNOLD, skuespiller, 83, 128, 129, 137
 PETERSEN, AXEL ISLEV, skuespiller, 184, 187, 189-192, 196,
 212, 216, 222
 PETERSEN, CHR., forfatter, 69
 PETERSEN, CHR., komiker, 28
 PETERSEN, GUDRUN, violinistinde, 28
 PETERSEN, HANS W., skuespiller, 216
 PETERSEN, HOLGER (Gissemand), skuespiller, 101, 137
 PETERSEN, JULIUS, kunstmaler, 48
 PETERSEN, KJELD, skuespiller, 227
 PETERSEN, NOLKEN, fotograf, 69
 PETERSEN, OTTO, varietédirektør, 50, 51, 85, 90
 PETERSEN, RICHARDT, 129
 PETERSEN, ROBERT STORM, tegner, skuespiller, 72
 PETERSEN, SOFUS, skuespiller, 102
 PETERSEN, SØREN, tømrermester, 9

- PETERSEN, WILLIAM, skuespiller, 40, 49, 51
 PETERSEN-NORÉL, HELGE, teatermaler, 116, 119, 122, 189.
 212, 213, 227
 PFEIFFER, RACHEL, skuespillerinde, 72
 PONTOPIDAN (WIETH), CLARA, skuespillerinde, 64
 POULSEN, ARLA, skuespillerinde, 223
 POULSEN, EMIL, teatermaler, 38, 86, 103, 108, 113
 POULSEN, JOHS., skuespiller, 64
 POULSEN, OLAF, skuespiller, 49, 81
 POULSEN, SØREN, musiker, 56
 PRICE, DOLLY, danserinde, 91
 PRICE, JOHN, balletmester, 91
 PRICE, TILLY, danserinde, 91
 PRIISHOLM, KAJ, skuespiller, 178, 179
 PRINTZ, AGGI, skuespillerinde, 82
 PRØDEL, GEORG, skuespiller, 163
 PSILANDER, EDITH, skuespillerinde, 104
 PAASKE, KAJ, skuespiller, 168
- RADFORD, stepdanser, 93
 RAMLØSE, AAGE, revymand, 150
 RASCH, SV., skuespiller, 189
 RASMUSSEN, opsynsmand, 61
 RASMUSSEN, C., danselærer, 27
 RASMUSSEN, GRETHE, skuespillerinde, 163
 RASMUSSEN, HILMA se EGESKOV
 RASMUSSEN, J. D., 88
 RASMUSSEN, MAGDA, skuespillerinde, 101
 RASMUSSEN, ULLA, danser- og sangerinde, 42, 46
 RASMUSSEN, VILLY, skuespiller, 87, 89
 RAU, KAJ, tankelæser, 211
 RAUN, INGA, skuespillerinde, født 20.-4.-1904 i Århus.
 Debuterede 1925 på Odense teater, 1926-28 og 1930-31
 ved Sønderbros teater, 1928 Det ny teater, 1934 Kasino
 og turneer. Var gift med skuespiller Axel Emil Larsen
 († 1940), derefter - 1948 - med fhv. minister, hypotek-
 bankdirektør Harald Petersen, 134, 166
 RAVN-JONSEN, J., direktør, forfatter, 203
 RAYMOND, FR., komponist, 196, 199
 REDAL, AAGE, skuespiller, 163
 REDDERSEN, ESTHER, sangerinde, 42
 REUMERT, ELLEN, forfatterinde, 78
 REUMERT, POUL, skuespiller, 62, 66
 REUTER, FRITZ, forfatter, 212
 RIGNIS, FRIEDRICH, violinhumorist, 50
 RINDOM, HAKON, kapelmester, født 10.-11.-1883 i Odense.
 død 5.-10.-1944 i Risskov. Musikdirigent i flere perioder
 i Vennelyst og Kasino. I 1920-23 indehaver af en vin-
 stue i Mejlgade. Flyttede derefter til Risskov sammen
 med sin hustru, skuespillerinden Lilly Rindom, 75, 76,
 78, 82, 85, 93, 96-100, 108, 109, 146
 RINDOM, LILLY, skuespillerinde, 108, 111, 112, 119, 121,
 146, 150
 RINDOM, SVEND, forfatter, 185
 RINGHEIM, VIKING, skuespiller, født 2.-4.-1880. Død 2.-10.-
 1954. Debuterede på Viborg teater 1899. Ved Århus
 teater 1908-09 og 1927-29. Ved Kasino flere gange i
 tyverne, 103, 104, 115, 119, 120, 144, 147
 RISING, HANS, restauratør, 56
 RIVELS, CHARLIE, klovn, 221
 RIX, POUL, skuespiller, 216
 ROAGER, kunstfyrværker, 61
 ROCATIS, FR., forfatter, 150, 151, 185, 208
 ROLF, ERNST, skuespiller, 38
 ROSÉ, VIOLA, danserinde, 210
 ROSEN, ANTON, arkitekt, 34, 36, 80
 ROSEN, WILLY, komponist, 162
 ROSENBERG, P. A., censor, 41
 ROSENVOLD, HALFDAN, skuespiller, 178-182, 185, 189-191,
 195, 196, 198-200, 215, 218, 222
 ROSENVOLD, JOHNNY, skuespillerinde. Datter af direktør
 S. M. Mikkelsen, Kasino og Vennelyst. Begyndte allerede
 som barn på Vennelysts scene og fik som 22-årig sin
 første store rolle som sangerinde i operetten »Rose
 Marie« (Vennelyst 1937). Gift først med skuespilleren
 Halfdan Rosenvold, senere med operettesangeren Karl
 Dall, 115, 139, 162-164, 179-182, 184, 188-191, 196.
 197, 199, 200, 212, 214, 216, 219, 222, 224, 232, 234
 RUUN, SONJA, danserinde, 233
 RØNER, ASTRID, skuespillerinde, 68
 RØNER, VALDEMAR, skuespiller, 68, 69
- SABROE, PETER, journalist, politiker, 19, 34, 39
 SAFANO, balletensemble, 142
 SALLING-MORTENSEN, H., arkitekt, 178
 SANDBERG, LEIF, stadsgartner, 133
 SANNE, GERDA, skuespillerinde, 82, 83, 124
 SANNOM, THORA, 114
 SARAUW, PAUL, forfatter, 155, 163, 174, 176, 184, 216, 224
 SAXTORPH-MIKKELSEN, J., sanger, komponist, 58
 SCHENSTRØM, CARL, skuespiller, 34
 SCHJØLER-LINCK, VALD., skuespiller (1879-1952). Begyndte
 som rejsende skuespiller, derefter ved Sønderbros teater
 og Fønix-teatret. Kunstnerisk leder og skuespiller ved
 Vennelyst-teatret i årene 1911-14. Medvirkede også i

- film og var sidst ved Nørrebro teater, ligesom han sang viser i radioen, 63-66, 68, 70-64, 78, 145
- SCHMIDT, regissør, 118
- SCHMIDT, ALBERT, restauratør, skuespiller, 24, 49, 50, 52
- SCHMIDT, DAGMAR, sangerinde, 24, 52
- SCHMIDT, LOUIS, journalist, redaktør, født 2.-2.-1885. Død 13.-8.1952. Kom 1909 til Århus og ansattes ved Aarhus Stiftstidende, hvor han 1910 blev redaktionssekretær, 1916 medredaktør og 1920 udgiver og chefredaktør. Skrev filmmanuskripter og revyviser, 63, 70, 81, 83
- SCHMIDT, R., mægler, 34
- SCHRÖDER, CHR., skuespiller, født 13.-6.-1869. Død 10.-12.-1940. Debuterede 1897 på Dagmar teatret, var senere ved Casino, Nørrebro teater og Sønderbro. Kendt især som visesanger (Ebeltoft-visen og Fløjtevisen). Turnerede også i Amerika. Var kaptajn af reserven; i sine sidste år biografdirektør, rejsefører og lotterikollektør, 34, 58, 59, 62, 64, 93
- SCHRÖDER, ERNA, skuespillerinde, 39
- SCHÖNBERG, Ib, skuespiller, født 23.-10.-1902 i København. Død 24.-9.-1955. Debuterede 17 år gammel og rejste med turnéelskaber, til han i 1931 blev forretningsfører, senere underdirektør ved Det ny teater. Fra 1936 mange filmroller, meddirektør ved Alléscenen 1945. Startede samme år Cirkus Ib i Fælledparken og flyttede den 1953 til Dyrehaven, 155, 193, 194-96
- SCHÖNFELD, EMMY GANDRUP, skuespillerinde, født 13.-4.-1873 i Århus. Død 27.-5.-1956 i København. Debuterede 1896 på Aalborg teater i »En kone springer ud af vinduet«. Senere på københavnske scener i farceroller (især »Rasmines bryllup« og »Den ny husassistent«) samt i provinsen, tillige i revyer. Gift med skuespiller, senere cigarhandler, Reinar Schönfeld, 68, 69, 71, 75, 76, 78, 122, 142, 145, 146, 148, 153, 179-181, 197
- SCHÖNFELDT, ROBERT, forfatter, 71, 74, 99, 104, 148, 154, 172
- SEBBELOV, A., sagfører, 36
- SEEDORFF, HANS HARTVIG, forfatter, 84, 86, 95, 104, 106, 127
- SEEDORFF, KAREN ELSE, 107
- SEITZBERG, AAGE, musiker, 140
- SEJERSEN, OLE, skuespiller, født 5.-2.-1869, død 23.-6.-1961. Debut 1919 på Sommerlyst, Frederiksberg. 1920-27 ved Odense teater og Odense folketeater, derefter Vennelyst og Kasino i Århus til 1940. En kort tid også ved Århus teater og medvirkede efter krigen i Holbergspil i »Den gamle By«, 139, 151, 153, 167, 169, 173, 203
- SELMER, CHARLES, skuespiller, 45
- SIGISMUND, LENE, skuespillerinde, 187, 189, 191, 192, 195, 196, 216, 219, 223
- SIMON, KAJ, skuespiller, 118
- SIMONSEN, M., redaktør, politiker, 39, 70, 73
- SKJERNING, VALDEMAR, skuespiller, 215
- SKJOLDBORG, BERTEL, musiker, 213
- SKOU, JENS, fabrikant, 20
- SKOUBOE, ELSE, skuespillerinde, 124
- SLOTT, FR., skuespiller, 167, 176, 206, 207
- SMED, LIS, skuespillerinde, 193
- SMITH, mægler se SCHMIDT
- SMITH, KAJ, danser, 210, 214
- SOMMERFELDT, NINA, skuespillerinde. Var i tyverne knyttet til Kasino og havde i 1922-23 gæsterolle på Århus teater i »Frk. Nitouche«. Gift med fhv. politimester E. Hocck, 99, 103, 104
- SPIERS, CAMILLO, turnédirektør, 48
- SPREHN, GERDA, skuespillerinde, 198
- SPRINGBORG, E., brandinspektør, 73
- SPRINGBORG, NIELS, skuespiller, regissør, født 3.-6.-1884 i Århus. Død samme sted 2.-8.-1959. Skuespiller og regissør i Vennelyst i en lang årrække. Medvirkede endvidere i nogle af Fotoramas første film, 65, 66, 72, 118, 128, 135, 139
- STABEHL, HARALD, skuespiller, 146, 150
- STANGERUP, RICHARD, musiker, 208
- STAUBO, AAGE, skuespiller, 138, 139
- STAUNING, TH., politiker, 159
- STEFFENSEN, ÅGE, forfatter, 99, 107, 164, 206
- STEGGER, KARL, skuespiller, 234
- STEGMANN, POV, arkitekt, 126
- STEGMAN-LAURSEN, GINGER, skuespiller, 134
- STEIN, ELLEN MARGRETHE, skuespillerinde, 188
- STEINCKE, SONJA, sangerinde, 211
- STENDER-PETERSEN, AD., professor, 224
- STEN-JENSEN, G., revyforfatter og kapelmester. Født 11.-2.-1871, død maj 1939. Hans far var musikdirektør Chr. Jensen (Amalie-polka). S.-J. skrev revyer fra år 1900, først til provinsen, senere til Tivoli varieté, hvor han var kapelmester 1908-16. Var derefter kapelmester i Palads teatret og Kino-palæet i København og arrangerede musik til mange hundrede stumfilm. Har bl.a. komponeret melodierne til »Skærgårds-flickan« og »Bobby, du må ha' ondt i håret«, 31
- STERK, WILHELM, forfatter, 161
- STILLING, ALBERT, lærer, 140
- STILLING, HANS, skuespiller, 140
- STOLBERG, skuespillerinde, 51

- STRANDGAARD jun., A., vognmand, 153
 STRANDVOLD, HERTHA, skuespillerinde, 101, 115, 117, 118
 STREIT, STELLA, skuespillerinde, 160
 STRIBOLT, OSCAR, skuespiller, 52, 106
 STRØM, AXEL, skuespiller, 113
 STYBE, FRANTZ, skuespiller, 162, 163, 168, 182, 186
 SUNDBERG, CARLO, skuespiller, 108, 111
 SVANE, GUDRUN, skuespillerinde, 97
 SVANE, SVEND, skuespiller, 95
 SVEISTRUP, A., restauratør, 52, 54-56
 SVENDSEN, A., restauratør, 24
 SVENDSEN, N. F., turnédirektør, 48, 49
 SVENDSEN, OLGA, skuespillerinde. Kom til scenen 1903; arbejdede sig fra københavnske forstadsscener ind til Scala i operetter og revyer - bl. a. som Stribolts partnerske. Var i sommeren 1923 Vennelyst-revyens hovedkraft. Senere ved Nørrebros teater og film. Død 22.-10.-1942, knap 60 år gl., 93, 106, 126, 127
 SVENDSEN, ROBERT, flyver, 93
 SVENDSEN, SYRINE G., kostumiére, 91
 SVENDSTRUP, LEO, musiker, 138
 SVENSSON, AXEL, skuespiller. Oprindelig i handelslære, rejste senere som skuespiller med William Petersens selskab til Norge, derefter ved Folketeatret og Røde kro teater i København. Gift med Valborg Kirkegaard; optrådte sammen med denne i revyer og på varieteer under navnet »Sky og Kolja«. Kaldtes ofte Kolja Svensson, 72, 75, 87-89
 SZILAGYI, LADISLAUS, forfatter, 176
 SÆTHER, DAGMAR, sangerinde, 18
 SØRENSEN, C., restauratør, 232
 SØRENSEN, CARL H., fabrikant, 37
 SØRENSEN, JOHS., fabrikant, 19, 34
 SØRENSEN, KJELD, forretningsfører, 110
 SØRENSEN, LULU, skuespillerinde, 82
 THALER, LIZZIE, skuespillerinde, 103, 138, 139, 146
 THOMPSON, JAMES, restauratør, 120, 135
 THOMSEN, ELLEN, skuespillerinde, 34
 THOMSEN, WALTER, auktionsholder, 93
 THORBRØGGER, H., tømrermester, 56
 THORSEN, P., møbelfabrikant, 34
 THORSEN, P., typograf, 38
 THORUP, J. C., byfoged, 25
 THÜRMAN, LUDVIG, restauratør, 27, 45, 46
 TILLEGREN, skomager, 61
 TIMM, MAUD, skuespillerinde. Født i København. Debuterede 1916 i sommerrevy i Kalundborg, dansede i koret i Vinterpaladset, 1917 med i Vennelysts sommerrevy, derefter hos Ernst Rolf i Stockholm, 1918 påny i Vennelyst, 1919-21 revyer i Kasino og påny flere gange her. Har i øvrigt optrådt talrige steder i provinsen, 82, 100, 101, 106, 107, 147, 148, 158-160
 TOLARSKI, V., forfatter, 205
 TUXEN, ERIK, musiker, 186
 TÜRCK, AGNETE, skuespillerinde, 162
 TYRON, BRUNO, skuespiller. Var født i Riga som søn af en dansk dame og en fransk-russisk musiker. Kom selv verden rundt som deltager i et artistnummer og var bl. a. stepdanser. En all-round mand inden for revy-kunsten. I flere sæsoner Pjerrot ved Tivolis pantomime-teater, senere komiske bifigurer her. Døde sommeren 1954, 81-83, 123, 127, 322
 TYRON-PRISHOLM, ELLEN, skuespillerinde, født 30.-8.-1892. Optrådte allerede som 20-årig, da hun hed Ellen Fjeldsted, i revy, bl. a. i Vennelyst, og udviklede sig til en habil skuespillerinde på dette felt, hvor hun har virket såvel i København som provinsen. Gift først med skuespiller Bruno Tyron, senere med skuespiller Kaj Priisholm, 75, 77, 79, 81-83, 108, 178, 179, 209, 210
 WALLESTRØM, TOVE, skuespillerinde, 216
 WANTZIN, LISE, skuespillerinde, 152, 208
 WANTZIN, SIGURD, skuespiller, 22, 31, 32, 35, 56, 113, 131, 135
 VAZZARY, forfatter, 162
 WARMING, turnédirektør, 49
 WEBSTER, illusionist, 22, 23
 WEDEL, SVEND, turnédirektør, 111, 140
 WEEL, LIVA, skuespillerinde, 162, 227
 WEINREICH, POUL, skuespiller, 140, 175
 WEISS, S., 50
 VENDELBO, POUL, skuespiller, 72, 90, 140, 156, 160
 WENTZEL, ELSE, skuespillerinde, 202, 204
 WENTZEL, EMOR, sangerinde, 21
 VERMEHREN, PAUL, skuespiller, 167
 VERNEUIL, LOUIS, forfatter, 161
 WESEBERG, PALLE, skuespiller, 132, 135
 WESMANN, HARRIS, skuespiller, 148, 150
 WESTERMANN, JOHS., forfatter, 107, 109
 WHITT, KAY, kabaretsangerinde, 41, 96, 98-100, 152
 VIBY, MARGUERITE, skuespillerinde, 137, 138, 181
 WIED, GUSTAV, forfatter, 192
 WIESE, OLFERT, musiker, 177
 WIETH, CLARA se PONTOPPIDAN
 WILDE, FRANK, sagfører, 135

- WILLARD, marionetkunstner, 18
- WILLARD, CLEO (gift Brisson), sangerinde, 98, 175
- VILLAUME, ASTRID, skuespillerinde, 215, 216, 218, 221
- WILLER, JOHAN, forfatter, 75
- WILLIAMS, musiker, 160
- WILLUMSEN, CHARLES, skuespiller, 108, 111
- WINSTRUP-OLESEN, musiker, 186
- WINTHER, ANNA, skuespillerinde, 167, 175
- WINTHER, EMMY, skuespillerinde, 137
- WINTHER, ERIK, skuespiller, født 23.-6.-1884. Død 4.-8.-1946. Debuterede 1904 på Frederiksberg morskabsteater, var senere på Apollo-teatret og Nørrebros teater, ved Århus teater 1915-17 og igen 1921-23, senere i længere tid ved Kasino i Århus, også flere gange i Vennelyst. Var en rastløs natur og sjældent længe på eet sted. Startede i besættelsesårene en turné med en god forestilling, men med økonomisk tab. Blev under en senere turné med Gerda Christophersen lige efter besættelsen alvorligt syg, 85, 96, 100, 101, 104, 107, 137, 147-149, 154, 163, 167, 173, 175, 185, 192, 197, 207
- WINTHER, ERNST, karusselejer, 52
- WINTHER, KAREN, skuespillerinde, 167, 175
- WISSING, ANDREAS, gæstgiver, 27
- VOIGT, ERIKA, skuespillerinde, 103, 104, 144, 145, 156
- VOIGT, KAJ, skuespiller, født 1895, død 28.-1.-1946. Debuterede som 12-årig på Det ny teater som Dick i »Lille Dorrit«, men havde allerede som barn været på scenen, dels i Frederiksberg morskabsteater, dels i Tivolis glassal. Rejste som ung med »Hellig Olav« som tjener. havde været skuespiller ved Apollo-teatret og Sønderbros teater, drev det lille Royal-teater i Nørresundby og var i årene 1926-33 fast knyttet til Kasino. Derefter ved Vennelyst, senere turnerende og knyttet til Ny Ravnsborg-revyn i København. Blev 1919 gift med skuespillerinden Erika Augusta Eriksen, siden landskendt som revyskuespillerinden Erika Voigt. Ægeteskabets opløstes 1926. Voigt var derefter gift med skuespillerinden Marie Jensen og endelig gift 3. gang (1935) med skuespillerinden Tenna Millong, 103, 104, 123, 124, 144-149, 151-155, 165, 169, 178-182, 184, 185, 204-206, 212
- VOIGT, TENNA, se MILLONG
- WOLF, CARL, musiker, 10, 12, 19
- VOLLQUARTZ, INGEBORG, forfatterinde, 179
- WOLZOGEN, ERNST VON, forfatter, 32
- WRELIS (JENSEN), STELLA, 46
- WULFF, MARIUS, forfatter, 172
- WULFF, VICTOR, skuespiller, 131, 132, 135
- WØLDIKE, PAUL, skuespiller, 117
- WØLDIKE, ROLF, skuespiller, 51
- ZANGENBERG, ALLY, skuespillerinde, 169
- ZANGENBERG, CHR., skuespiller, 58
- ZANGENBERG, H., skuespiller, 169
- ZAZI, dansepar, 156
- ZAZI, MARIUS, skuespiller, 160, 161
- ZELLER, CARL, komponist, 131
- ZEUTHEN, EDITH, skuespillerinde, 194
- ZIEGLER, LULU, skuespillerinde, 142
- ZINN, KAJ, skuespiller, 108, 142, 176, 232
- ZOLTANA, BEA, danserinde, 205, 206
- ZÜBERLEIN, DANIEL, skuespiller, 48
- ØSTERGAARD, GRETHE, skuespillerinde, 179, 205
- ØSTRUP, AXEL, forfatter, 162

PUBLIKATIONER

udgivet af

ÅRHUS BYHISTORISKE UDVALG

BARN I ÅRHUS. Redigeret af *Åge Bredsted, Vagn Dybdahl* og *Emanuel Sejr*. 1956. 139 sider. Udsolgt.

BARN I ÅRHUS. Anden samling. Redigeret af *Åge Bredsted, Vagn Dybdahl* og *Emanuel Sejr*. 1957. 183 sider. Udsolgt.

ÅRHUS-PROMENADE 1909–59. Redigeret af *Vagn Dybdahl* og *Finn H. Lauridsen*. 1958. 244 sider. Udsolgt.

Rasmus Nielsen: AARHUS I FYRRERNE. Ny udgave med oplysende noter af *Emanuel Sejr*. 1959. 164 sider. Kr. 19.50.

Emanuel Sejr: GAMLE ÅRHUSGADER. 1960. 154 sider. Udsolgt.

Helge Søgaard: DET ÆLDSTE ÅRHUS. 1961. 114 sider, 26 plancher. Kr. 27.50.

Emanuel Sejr: GAMLE ÅRHUSGADER. Anden samling. 1961. 160 sider. Udsolgt.

FREMMEDE SER PÅ ÅRHUS. Redigeret af *Finn H. Lauridsen*. 1962. 247 sider. Udsolgt.

ERHVERV I ÅRHUS 1735. Ved *Poul Enemark*. 1963. 80 sider. Kr. 10.00.

Bernhardt Jensen: FRA DET GLADE ÅRHUS. De gamle varieteer og morskabs-teatre. 1963. 252 sider. Kr. 25.50.

FRA DET GLADE ÅRHUS

er sat, trykt og indbundet i
Aarhus Stiftsbogtrykkerie A/S
Skriften er 'Monotype' Baskerville

Papiret er specialfabrikeret ekstraglittet offsetpapir
fra De forenede Papirfabrikker

Klicheerne er fremstillet af Aarhus Klichéanstalt
og Aarhus Stiftsbogtrykkerie A/S